



# MASTERPLAN FORT LIER

RFC INTERREG EUROPE

Als onderdeel van het actieplan voor de forten en vestingsteden in de ruime Antwerpse regio –  
Recapture the Fortress Cities versie

13 – 25/10/2023



# COLOFON

## Opdrachtgever

Stad Lier

Paradeplein 2 bus 1, 2500 Lier



## Uitvoerder

Regionaal Landschap Rivierenland

Hallestraat 6, 2800 Mechelen

Wim Debaene, projectmedewerker Antwerpse Regionale Landschappen

[wim.debaene@rirl.be](mailto:wim.debaene@rirl.be) [www.rirl.be](http://www.rirl.be)



i.s.m. Laura Rectem, master erfgoedstudies Universiteit Antwerpen  
(periode sept. 2021)

[laura.rectem@student.uantwerpen.be](mailto:laura.rectem@student.uantwerpen.be)





# Inhoudstafel

Voorwoord	5
RFC project als hefboom	6
Project- en processtructuur	7
Situering fort Lier	19
Masterplan fort Lier	21
01 JURIDISCHE CONTEXT	23
- 01. Eigenaarschap & gebruik	23
- 02. Gewestplan	23
- 03. Vleermuizen bescherming	26
- 04. Onroerend Erfgoed	30
- 05. Advies stedenbouw ifv tijdelijke activiteiten	32
- 06. Milieu- en omgevingsvergunningen	34
- 07. Toegankelijkheidsregeling natuurdomein “Fort van Lier”	35
- 08. Synthese juridische context	37
02 ANALYSE VAN FORT LIER	38
- 01. Historische schets en intro	38
- 02. Bouwkundige analyse	42
- 03. Landschappelijke analyse	63
- 04. Natuurwaarden van het fort	79
- 05. As-is situatie en benutting van het fort door de verenigingen, 2021	83
- 06. Vleermuizen tellingen, periode 1999 – 2020, conclusies	99
- 07. Bezoek aan het fort	104
- 08. SWOT-analyse	112
- 09. Synthese analyse fort Lier	114
<i>INTERMEZZO: FORT LIER IN MILITAIR PERSPECTIEF</i>	<i>116</i>
03 PLANNINGS- EN BELEIDSCONTEXT	122
- 01. Overzicht van de relevante plannen	122
- 02. Synthese van de plannings- en beleidscontext	134
04 VISIE EN ACTIES	137
- 01. Visie Fort Lier > een open Fort	145
- 02. Beheersdoelstellingen	146
Bijlagen	158
- Verslagen	
o Verslag RFC stakeholdersmeeting @ Lier 22/06/2021	
o Verslag participatie 27/04/2022	
o Schrijven verenigingen 30/06/2022 en antwoord stad 05/08/2022	
o Verslag overleg verenigingen 29/09/2022	
- Poster Fort Lier laatste RFC stakeholdersmeeting 29/06/2022	
- Wateranalyse fortgracht	
- Samenvatting positioneringsrapport	







# Voorwoord

Beste Lezer,

Beste Fort-liefhebber,

Reeds geruime tijd wordt er gewerkt, gebrainstormd, nagedacht en gepland rond de herwaardering en restauratie van het fort van Lier.

Het fort maakt deel uit van de buitenste fortengordel van Antwerpen, is 26 ha groot, ligt te midden van weilanden en is een poort naar de open ruimte rond de stad.

De stad Lier is eigenaar van het fort en heeft het deels in gebruik gegeven aan verenigingen.

Het fort is vandaag redelijk onbekend en dus ook onbemind bij het grote publiek. Dat moet en kan anders!

Er zijn overigens niet veel forten zo dicht bij een levendig stadscentrum gelegen. Dit zorgt voor een extra dimensie en veel meer mogelijkheden.

Samen met de Vlaamse Gemeenschap, de provincie, de gebruikers, de omwonenden en andere geïnteresseerden heeft het stadsbestuur de touwtjes in handen genomen om van het fort een unieke plek te maken in de onmiddellijke omgeving van het stadscentrum.

Er zijn ook linken naar de Rupel-Nete linie als onderdeel van de buitenste Antwerpse Fortengordels.

Het fort van Lier en omgeving maakt oa. deel uit van de KW-linie.

Dit fort was een belangrijk sperfort tijdens WO I en is ook gebombardeerd en overgenomen tijdens de opmars van het Duitse leger richting Antwerpen.



Het Vlaamse Agentschap Onroerend Erfgoed geeft in een waarderingskader en -rapport aan, dat een bescherming van het fort van Lier mogelijk is, maar afhankelijk van een visie over de toekomst van dit fort.

Het Recapture the Fortress Cities (RFC)-project speelt hierop in en streeft naar een gedragen masterplan voor het fort van Lier.

Om dit doel te bereiken is voldoende betrokkenheid van alle actoren, Lierenaars, fortgebruikers, omwonenden, experts, stedelijke diensten,... van vitaal belang om alle mogelijkheden in het fort optimaal te kunnen onderzoeken.

Dit is een hele uitdaging, het Fort van Lier kan in de toekomst dan ook een enorme meerwaarde betekenen op vlak van natuur, recreatie, animatie, cultuur, sport, verenigingen ...



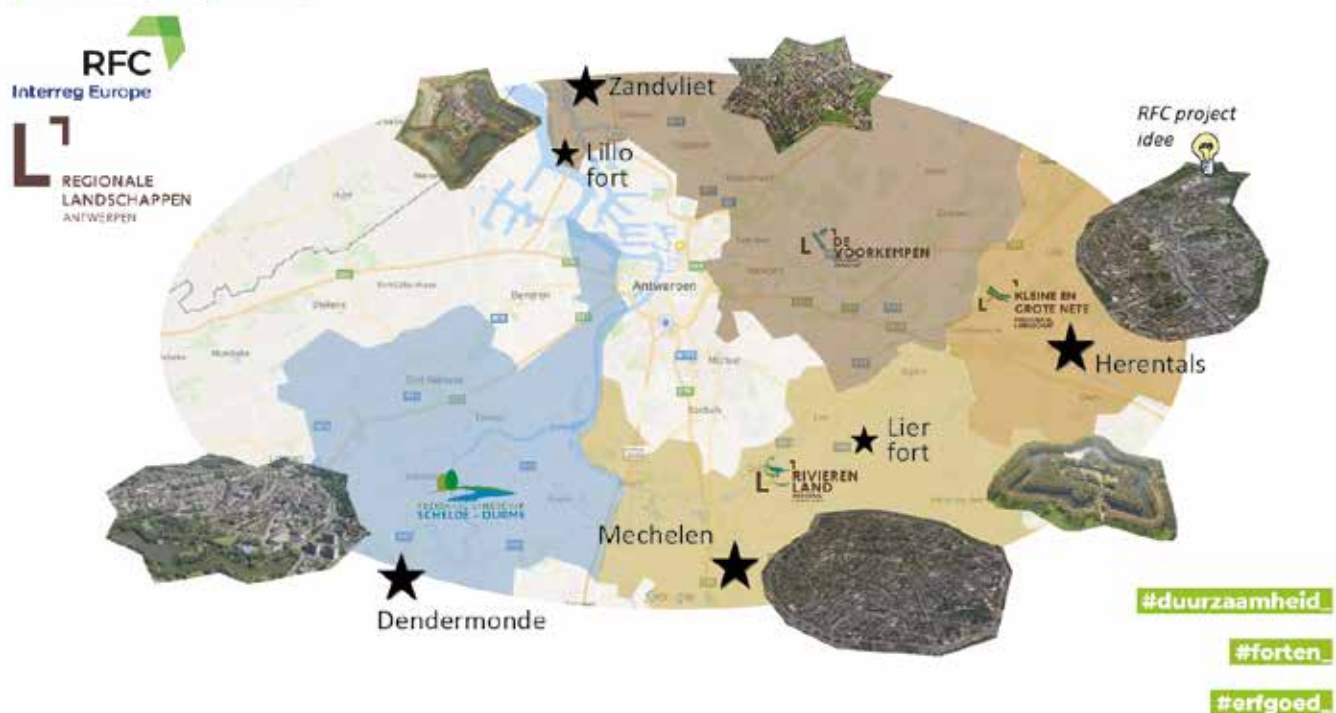
Sabine Leyzen, schepen van patrimonium en onroerend erfgoed stad Lier

<https://lier.be/fort-van-lier-opmaak-masterplan>

# RFC project als hefboom

Zoals bij alle Interreg Europe-projecten is het hoofddoel van het RFC-project het verbeteren van de methoden / het beleid van lokale en regionale overheden, specifiek voor forten en vestingsteden. Voor de stad Lier wordt een masterplan en een duurzame toekomstvisie opgesteld voor het fort.

[www.interregeurope.eu/rfc](http://www.interregeurope.eu/rfc)



Het masterplan voor het Fort van Lier past binnen de samenwerking met Regionaal Landschap en het Interreg Europe project **Recapture the Fortress Cities (RFC)**. Centraal staat de vraag: **‘Hoe kan fortificatie-erfgoed ingezet worden voor de toekomst?’**

Meer info via <https://www.interregeurope.eu/rfc>

De stad Lier met haar fort is co-partner in het project, net als andere fortificaties in de regio zoals fort Lillo en de voormalige stadsomwallingen van Zandvliet, Herentals, Mechelen en Dendermonde. Het RFC-project wordt grotendeels gefinancierd vanuit Europese subsidies in samenwerking met de provincies en de gemeentelijke co-partners.

Heel wat boeiende studiebezoeken, workshops, onderzoek en samenwerking op Europese en regionale schaal zorgen voor de nodige kennisdeling, -opbouw en inspiratie met als doelstelling de opstart van lokale beleidsplannen en de uitwerking ervan.

Binnen het RFC-project zal er voor het fort van Lier een toekomstplan / masterplan opgemaakt worden. De focus ligt hier op de beleving en de grotere sociale functie die het fort van Lier kan/zal vervullen.

Meer info <https://lier.be/wonen-en-leven/stadsvernieuwing/projecten/patrimonium/fort-van-lier-masterplan-in-opmaak>



# Project- en processtructuur

## STUURGROEP FORT LIER

Er werd een stuurgroep samengesteld die het Interreg-project 'RFC: herover de vestingsteden' opvolgt. De groep bestaat uit vertegenwoordigers van de stedelijke diensten en de projectcoördinator Wim Debaene van Regionaal Landschap Rivierenland (RLRL).

De stuurgroep wordt ondersteund door vier werkgroepen met elk hun eigen doelstelling. De trekker van elke werkgroep is vertegenwoordigd in de stuurgroep.

- **werkgroep masterplan** (team technisch bureau gebouwen): Welke stappen moeten er allemaal op korte en lange termijn ondernomen worden om ons fort goed te bewaren en duurzaam te beheren naar de toekomst toe.

- **werkgroep evenementen** (team toerisme en erfgoed): Door de organisatie van evenementen op het fort willen we voeding kunnen geven aan het masterplan. Het fort kenbaar maken bij een breed publiek. De samenwerking met de verenigingen versterken en enthousiaste en geëngageerde mensen zoeken voor medewerking aan het participatietraject.

- **werkgroep communicatie** (team communicatie): De verborgen parel kenbaar maken aan de Lierenaar. Na deze kennismaking de Lierenaar prikkelen om naar fort te komen, mee te werken aan het participatietraject en op lange termijn mee toekomst geven aan het fort.

- **werkgroep participatie** (team participatie): Participanten, verenigingen, experts en omliggende bewoners gericht laten nadenken over de toekomst van het fort. Voeding geven aan het masterplan op korte en lange termijn.

De stuurgroep kwam bij elkaar op 27/11/2020, 28/01/2021, 23/03/2021, 01/04/2021, 6/10/2021, 16/12/2021, 17/01/2022, 21/03/2022, 19/4/2022 en 2/3/2023.



- toekomst fort
- stappen KT + LT
- duurzaam + beheer



- openstellen fort
- activiteiten geven
- input masterplan



- fort kenbaar maken
- Lierenaar prikkelen om fort te bezoeken



- via participatie input geven aan toekomst fort



## WERKGROEP EVENEMENTEN

De werkgroep evenementen kwam intensief bij elkaar voor de organisatie van de zomer van het Fort: **Het open fortenweekend in 2021** (11-12/09/2021)

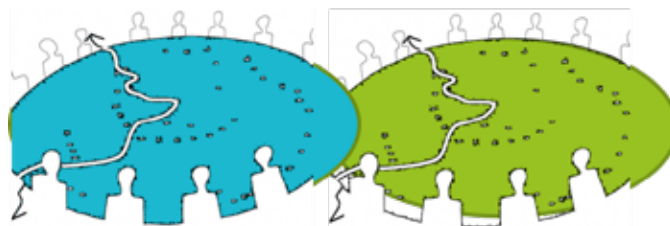
- Opvolging en uitwerking door de dienst Toerisme en Erfgoed (Daan Anthoni, Karen Proost, Jantiene Mees en Thomas Buys) met ondersteuning van de stuurgroep.

- Voorafgaandelijk aan het open fortenweekend was er overleg op 4/09/2020, 30/09/2020, 16/11/2020, 21/01/2021, 4/03/2021, 31/03/2021, 28/04/2021, 6/05/2021, 8/6/2021, 2/7/2021, 8/11/2021 en 18/8/2021.

**Zomer van het fort in 2022** (27/08-04/09/2022)

- Opvolging en uitwerking door de dienst evenementen (Lien Smets) met ondersteuning van de stuurgroep.

- Voorafgaandelijk aan de Zomer van het fort was er overleg op 17/01/2022, 3/02/2022, 9/02/2022, 17/02/2022, 22/4/2022 en 1/7/2022.



## WERKGROEP PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE

### 1. Verenigingen

De werkgroep participatie - verenigingen vertegenwoordigd door Philip De Koninck participatieambtenaar, Michel De Herdt teamcoördinator verhuur infrastructuur en sport (Ruth De Bie en Elke Joris) en Stéphanie D'Hulst, projectleider fort - deed aan actief overleg met de verenigingen:

- 1/02/2021: vastleggen plan van aanpak hoe de verenigingen te betrekken in het gehele traject;

- 10/3/2021: toelichting door de werkgroep aan de verenigingen over de opmaak van het masterplan;

- 27/05/2021: toelichting door de werkgroep over het open fortenweekend en de medewerking van de verenigingen;

- 16/12/2021: bilaterale gesprekken met de verenigingen over het huidig gebruik;

- 28/04/2022: toelichting over de zomer van het Fort en de medewerking van de verenigingen;

- 05-08/2022: overleg tussen evenementencoördinator en verenigingen mbt zomer van het Fort

- 23/05 en 30/05/2022: bilaterale gesprekken met de verenigingen over het toekomstig gebruik. Op 30/06/2022 ontving de stad een schrijven met opmerkingen van de verenigingen over de het toekomstig gebruik van het Fort. Op 05/08/2022 heeft de stad gereageerd op dit schrijven en voorstel tot overleg (in bijlage);

- 29/09/2022: informatieavond voor verenigingen en vertegenwoordiger van de buurtbewoners n.a.v. de opmerkingen op de bilaterale gesprekken en visievorming (in bijlage).

## 2. Lierenaars

De werkgroep participatie – Lierenaars vertegenwoordigd door Philip De Koninck participatieambtenaar en Carolien Coart communicatiedeskundige heeft tijdens het ‘open forten weekend’ en online de Lierenaar bevroegd over de toekomst van het fort.

De resultaten van deze bevraging werden verwerkt en besproken met de stuurgroep en extern innovater Stefaan Vandist op 16/12/2021, 17/01/2022 en 21/03/2022.

Op 28/3/2022 werden deze resultaten voorgelegd aan het college en goedgekeurd.

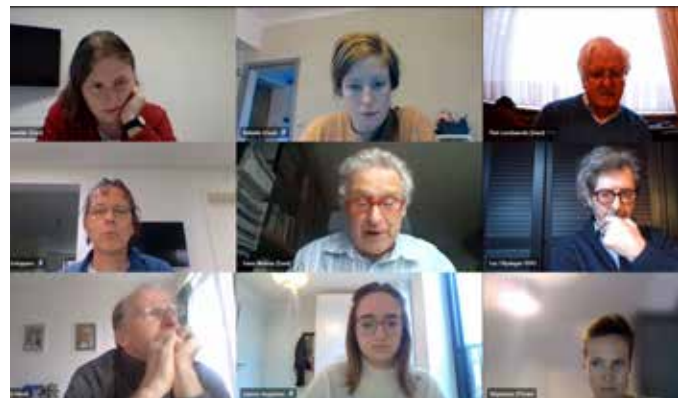
Op 19/4/2022 kwam de stuurgroep bij elkaar om de workshop voor te bereiden.

Op 27/04/2022 werden de resultaten van de bevraging – die resulteerden in een tiental dromen – actief besproken met de Lierenaars in een workshop (in bijlage).

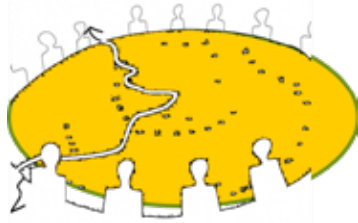
Op 30/6/2022 ontvingen alle betrokken Lierenaars die deelnamen aan de workshop een verslag (in bijlage).











## WERKGROEP MASTERPLAN

### 1. Algemene opvolging

Continue opvolging en inhoudelijke uitwerking onder leiding van Regionaal Landschap Rivierenland (RLRL), Wim Debaene projectcoördinator en landschapsarchitect, ruimtelijk planner ism Stéphanie D'Hulst, projectleider fort Lier en erfgoeddeskundige.

Bilaterale gesprekken, terreinbezoeken met stakeholders:

- 12/01/2021: bilateraal gesprek met dienst omgeving ikv (tijdelijk) gebruik van het fort;
- 7/9/2021: bilateraal gesprek met natuurpunt (Thierry Onkelinx en Wout Willems) over de aanwezigheid van vleermuizen op het fort en hun bescherming;
- 6/12/2021: bilateraal gesprek met Agentschap Onroerend Erfgoed (Hilde Verboven) over mogelijke bescherming van het Fort;
- 9/12/2021: bilateraal gesprek met monumentenwacht (Bart De Busser) over het onderhoud en van het Fort;
- 13/12/2021: bilateraal gesprek met Agentschap Natuur en Bos (Hans de Schrijver);
- 23 en 30/05/2022 en 14/6/2022: bilaterale gesprekken met alle interne stadsdiensten
- 13/06/2022: bilateraal gesprek met ruimtelijke planning voor inpassing in beleidsplan ruimte (Falke Bandelow);
- 14/06/2022: bilateraal gesprek met Fortexpert van het voormalige project Fortengordel binnen de provincie Antwerpen (Karen Gysen);
- 14/06/2021: bilateraal gesprek met Agentschap Natuur en Bos (Hans de Schrijver);
- 6/07/2022: toelichting op task force 'beleidsplan open ruimte'

### 2. Intern en externe ondersteuning

In functie van het masterplan is er een werkgroep Fort van Lier samengesteld bestaande uit stadsdiensten en experts op afroep.

Op regelmatige basis afstemming met werkgroep, intern vanuit de stadsdiensten en ook externe opvolging van stakeholders.

### **Interne stadsdiensten:**

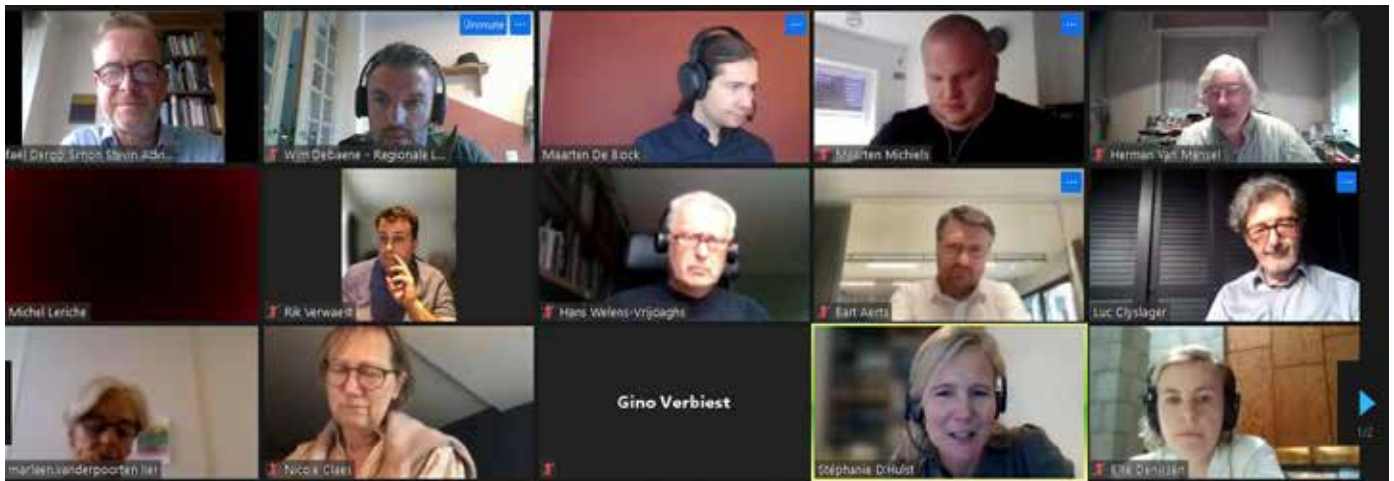
- Technisch bureau openbaar groen vertegenwoordigd door Francois Schippers en Luc Michiels
- Beleidscel milieu vertegenwoordigd door Bart Verreth (Rafaele Thuys)
- Team verhuur, vrijetijdsinfrastructuur en sport vertegenwoordigd door Michel De Herdt en Elke Joris
- Team ruimtelijke planning vertegenwoordigd door Falke Bandelow (Gino Verbiest)
- Team stedelijke ontwikkeling vertegenwoordigd door Liesbeth Michiels (Werner Van Gysel)
- Technisch bureau openbaar domein vertegenwoordigd door Maarten Colaes
- Team vastgoed vertegenwoordigd door Kyrina Van Goubergen
- Team mobiliteit vertegenwoordigd door Wim Van Leemput
- Politie vertegenwoordigd door Stijn Van den Bulck

### **Externe stakeholders en experts:**

- Expert fort Lier vertegenwoordigd door Stijn Van den Bulck
- Simon Stevin stichting vertegenwoordigd door Lierenaar en vrijwilliger Hans Welens
- Natuurpunt vertegenwoordigd door Wout Willems en Thierry Onkelinx
- Simon Stevin stichting vertegenwoordigd door voorzitter fort Liezele Luc Olyslagers
- Expert forten vertegenwoordigd door docent Universiteit Antwerpen Piet Lombaerde
- Agentschap Natuur en Bos vertegenwoordigd door Hans De Schrijver

De werkgroep masterplan kwam verschillende keren bij elkaar:

- 27/01/2021: startoverleg
- 12/10/2021: toelichting stavaza deel 1 – analyse
- 21/03/2022: toelichting deel 1 analyse
- 16/11/2022: toelichting deel 2 visie, doelstellingen en acties
- 27/1/2023: terugkoppeling verantwoordelijkheden acties



## EXPERTEN & INSPIRATIE

Op 22 juni '21 werd in kader van het RFC project een regionale meeting georganiseerd vanuit vanuit Regionaal Landschap Rivierenland, Simon Stevin, Efforts en de stad Lier. Deze workshop bracht in totaal 50 stakeholders samen rond de **herbestemming en financiering van forten**. De meeting stond in teken van het Fort van Lier – als perfecte insteek met veel input en inspiratie voor de herbestemming en financiering van het bijzondere fort vlakbij het Lierse stadscentrum.

Alle info en opname workshop via <https://www.regionalelandschappen.be/nieuws/tweede-rfc-bijeenkomst-lier>



Op 8 september '22 werden de resultaten bekendgemaakt tijdens de thesisverdediging van Laura Rectem (master erfgoedstudies Universiteit Antwerpen): hoe het verduurzamen van militair erfgoed op basis van functies en technieken, toegepast op casestudy Fort Lier.

## RECAPTURE THE FORTRESS CITIES



### Regionale Stakeholder Meeting

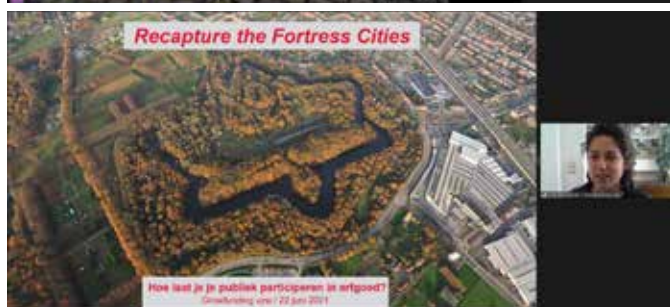
## FORTEN, VISIE EN FINANCIERING

Samenwerking tussen stakeholders: overheden, middenveld en privé-sector in het ontwikkelen van vestingserfgoed

Lier, dinsdag 22 Juni 2021, 8u.30- 13u.30

Online event (Zoom)

- Technische informatie (Entity One - 5 min)
- Raf Deroo (moderatie, agenda - 5 min)
- **9u.00 Voorstelling Stad Lier**
  - o **Rik Verwaest, schepen stad Lier** (lokale economie, roerend erfgoed, musea, toerisme, jeugd, evenementen): inleiding over toekomstplannen Fort Lier – reden deelname aan RFC Interreg Europe (10 min)
  - o **Stéphanie D'Hulst, deskundige Onroerend Erfgoed stad Lier**: situering fort en historische schets en evolutie tot en met vandaag / **Gino Verbiest, consultant Ruimtelijke Planning stad Lier**: intenties masterplan Fort Lier, algemene context o.a. BWMSTR scan, beleidsplan ruimte (15 min samen)
  - o **Wim Debaene, Regionale Landschappen** en projectleider Recapture the Fortress Cities: RFC project en masterplan Fort Lier in opmaak (10 min)
  - o **Maarten Michiels**: architect, voorstelling KUL-thesis Fort Lier (+video) (10 min)
- Vraag en antwoord (chat).
- 10u10 Korte koffiepauze (5 à 10 min)
- **10u15 : Inspiratie van andere forten met herbestemming en verduurzaming erfgoed (elk 15 min):**
  - o **Luc Olyslager**, Simon Stevin Advies, Fort Liezele haalbaarheidsstudie
  - o **Tom van Nouhuys, directeur Forteland Pampus**, Duurzaam vooruit met historie - zelfvoorzienend fort / energietransitie + camping / crowdfunding
  - o **Michiel Van Balen, Miss Miyagi**: herbestemmingen in erfgoed, HAL 5 Leuven
- Vraag en antwoord (chat).
- 11u.15 Pauze
- **11u.30 Financiering (elk 10 min):**
  - o **Kathleen Mostien, Dienst Europa Provincie Antwerpen**, casus Fort Duffel restauratie, nieuwe Europese programma's en Europese calls
  - o **Elke Derissen, Agentschap Onroerend Erfgoed**: financieringsmogelijkheden en toekenning, premie mogelijkheden voor restauratie van forten bij bescherming
  - o **Hans De Schryver, Agentschap Natuur en Bos** en projectleider Gebiedsgerichte werking: financieringsmogelijkheden en toekenning, casus
  - o **Tinne Marguillier**, Growfunding, Belgisch civic crowdfunding platform: Hoe laat je je publiek participeren in erfgoed? Casus van PARCUM/Abdij van het park in Leuven
- Vraag en antwoord (chat)
- 13u.00 Wim Debaene, samenvatting
- 13u.10 Philip De Koninck, deskundige participatie stad Lier: toelichting participatietraject, enquête
- 13u.15 Marleen Vanderpoorten, schepen stad Lier (participatie, onroerend erfgoed, wijkwerking, wonen, patrimonium, tewerkstelling): besluit en bedanking.
- 13u.30 Einde



## Bijkomende onderzoeken

Aanvullend op het masterplan werden er bijkomende onderzoeken uitgevoerd om zo een beter zicht te krijgen op de effectieve realisatiemogelijkheden van het masterplan.



### 1. Positioneringsrapport

Dit onderzoek werd opgemaakt om het onderscheidend karakter van het Lierse Fort te kennen, het uitvoeren van een marktonderzoek binnen de context Lier en de potentiële ontwikkelingsmogelijkheden van de hoofdkazerne.

De studie werd opgestart op 13/6/2022. Op 18/10/2022 was er een brainstormsessie met experts uit diverse werkvelden. Tijdens de vergadering van 14/12/2022 werd gekeken hoe de gegevens uit het rapport kunnen geïmplementeerd worden in het masterplan.



### 2. Plan van aanpak gebouwen

Dit onderzoek werd opgemaakt om een beter zicht te krijgen op de uit te voeren onderhoud- en restauratiewerken aan de verschillende gebouwonderdelen binnen het fort gekoppeld aan een fasering en budgettering.

De ontwerpers en de stad kwamen bij elkaar op 7/7/2022, 11/8/2022, 22/9/2022 en 27/1/2023.

Op 23/9/2022 werden grondsonderingen uitgevoerd door de firma ABO en op 10/9/2022 werden de funderingen van de kazerne onderzocht door werknemers van de stad. Omwille van stabiliteitstechnische redenen mag het rechter bijgebouw niet worden gebruikt tot bijkomend onderzoek anders uitwijst.



# OPENSTELLINGEN FORT

Met de organisatie van fortenweekends wordt het fort kenbaar gemaakt bij een breed publiek. Tijdens Open Monumentendag op 11/12 september 2021 met **1.039 bezoekers** en tijdens het open fortenweekend van de Zomer in het fort op 27/28 augustus 2022 werden ook tal van activiteiten voorzien met **meer dan 1.000 bezoekers**.

- Open Monumentendag (weekend), 2021: inspiratiewandelingen in het fort met de fortgidsen langs enkele stops: kunstenaar, toekomstverkenner, vleermuizenexpert en een architect met herbestemmingsideeën. Alle verenigingen zetten hun deuren open. De bezoekers hadden ook de mogelijkheid tot indienen van ideeën tijdens 'droom het fort' en in totaal werden **meer dan 600 ideeën** geregistreerd.
- Zomer in het fort, 2022: een eerste try out naar een grotere culturele activiteit. Het Liers cultureel centrum heeft door de makers van Tal en Thee de voorstelling FORTUIN gemaakt: een feeëriek en magische tocht door het fort. Op enkele avonden werden bij valavond een tocht met licht, muziek en animatie voorzien. In totaal kwamen **meer dan 1400 bezoekers** genieten van deze bijzondere beleving in het fort.

Andere activiteiten tijdens de Zomer in het fort van 2022 waren geaduide wandelingen, theaterwandeling 'vos in het bos', creatieve workshops, een vleermuizenparcours voor kinderen en 's avonds een lezing en rondleiding met de 'bat detector'. Ook de verenigingen zetten hun deuren open met initiaties boogschieten en het spel Radio Vossenjacht. Verder was avontuur gegarandeerd met de zipline, blote voetenpad en het klauterparcours, kunst van beeldacademie en pop-up bib. En rechts van de kazerne geven infopanelen meer uitleg over het fort en de fortengordels.





Via deze openstellingen van het fort kan er gezocht worden naar enthousiaste en geëngageerde mensen voor een samenwerking. Door ook de fortgebruikers en de omwonenden te betrekken bij deze activiteiten kan het de toekomstige samenwerking versterken. Dit met als doel voeding geven aan het masterplan.

Op die manier vergroot het draagvlak, wordt de publieke opinie versterkt met een meerwaarde en bijzondere beleving van dit vergeten militair erfgoed. Het resultaat is een masterplan dat de stad Lier kan helpen in de komende jaren in de omgang met het fort.

visit Lier



+ 600 ideeën voor de droommuur '21

- 582 bezoekers in 2021
- 282 bezoekers in 2022

Het Fort kan met een fortgids in groep op afspraak bezocht worden tussen 16 april en 14 oktober.

Rond het fort kan er vrij gewandeld (wandelknooppunt 23) en gefietst (fietsknooppunt 40) worden en sinds 2022 is ook de wandeling aan de binnenzijde van de gracht mogelijk.

<https://www.visitlier.be/nl/fort-van-lier>

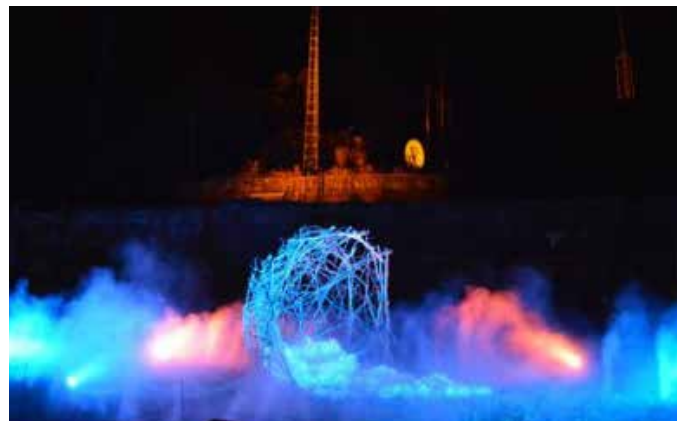
*Ooit werd het fort gebouwd om mensen te beschermen met dikke stenen muren onderaardse gangen en grachten*

*Enkel als de nacht valt kan je een glimp opvangen van wie of wat deze plek nu bewoont en wat er te bewaken valt*



1400 FORTUIN bezoekers in '22

Een feeëriek, magische tocht door het fort van Lier voor groot en klein.



## Reviving the network of fortress belts in Antwerp: policy recommendations

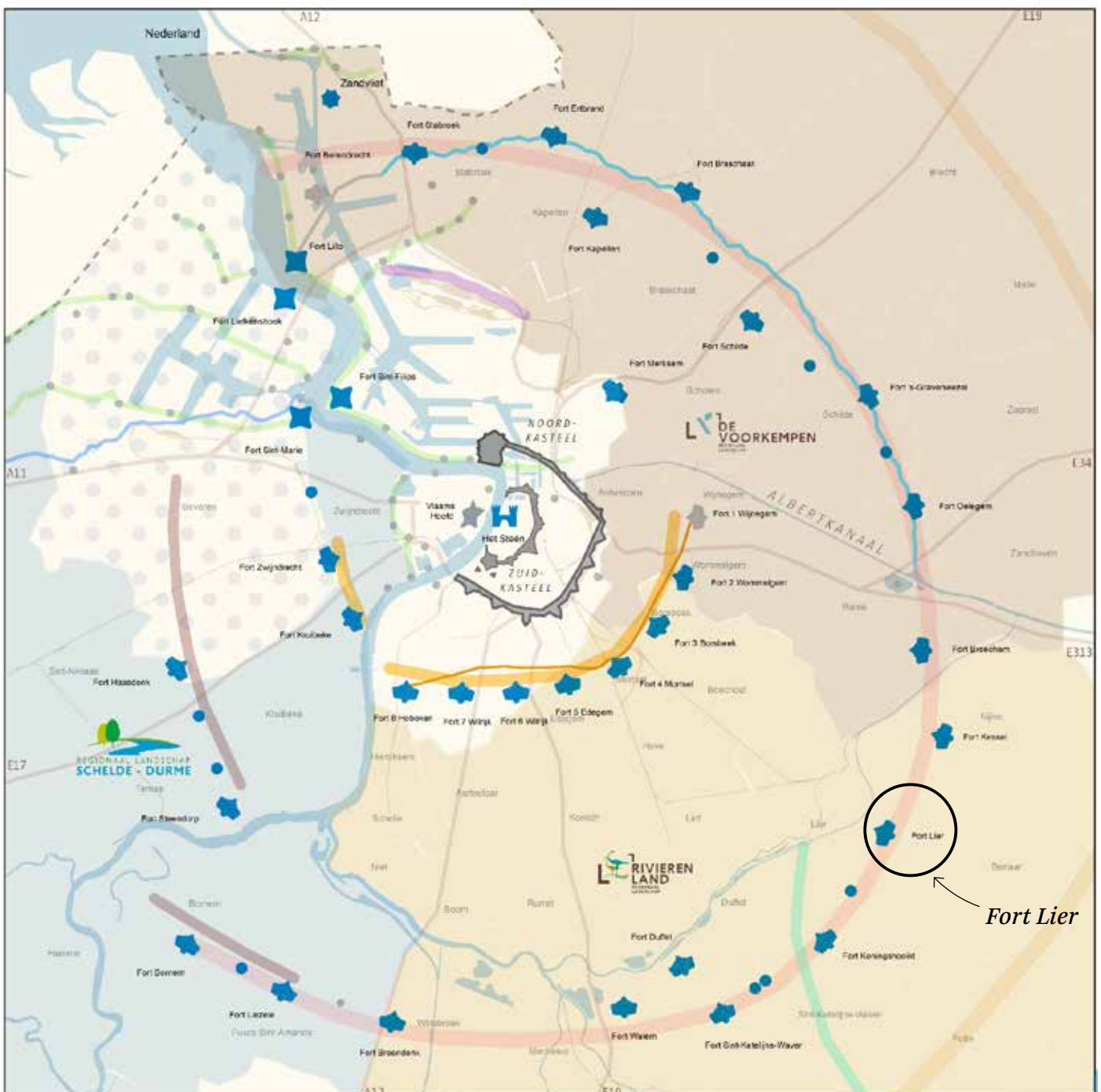
@ PEER REVIEW

18 January 2022 | By Pieter



Op 16 en 17 november 2021 werd ikv het RFC project een tweedaagse Peer Review gehouden in stad Antwerpen, Regionale Landschappen en Efforts. Het resultaat zijn aanbevelingen vanuit Europese experts voor de heropstart van het Fortengordels netwerk: o.a. een mapping van key stakeholders, mix van funding, sterke governance structuur ... zie follow-up report.

<https://www.interregeurope.eu/find-policy-solutions/expert-support-reports/reviving-the-network-of-fortress-belts-in-antwerp-policy-recommendations>







## Vesting Antwerpen

	Burcht - Steen		Anti-tankgracht
	Versterkt dorp		Palmavaart
	Fort		Defensieve dijk Tachtigjarige Oorlog (1568-1648)
	Fort verdwenen		Veiligheidsomwalling Noord (1906-1914)
	Gebastioneerd fort		Brialmontgordel (1860 - 1882)
	Schans		Krijgsbaan Brialmontforten (1860-1882)
	Schans verdwenen		Pantsergordel (1909-1914)
	Spaanse omwalling (1542-1553)		West- en Südabschnitt (1916-1917)
	Brialmontomwalling (1860-1864)		Koninghookt-Waverliinie (1939 - 1940)
	Grote waterlopen		Antwerp X luchtafweergordels (1944-1945)
<b>Regionale Landschappen</b>			
	de Voorkempen		Rivierenland
	Schelde-Durme		

### Colofon

Verantwoordelijke uitgever

Fortengordels VZW

Kaart en redactie

Stad Antwerpen dienst archeologie

Fortengordels VZW

bewerkte versie Regionale Landschappen



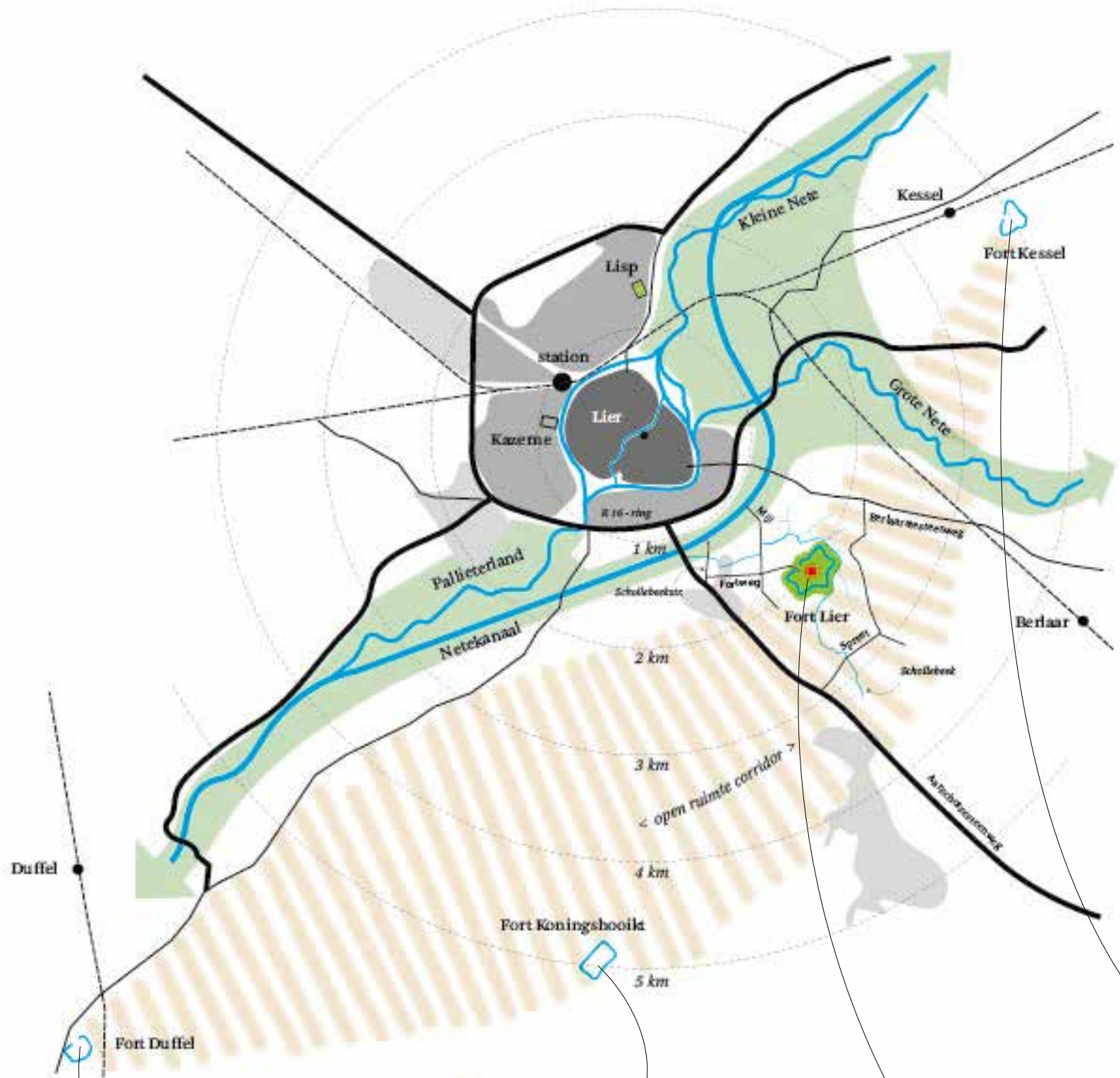
## LINK MET FORTENGORDELS

Op regionaal niveau is er een samenwerking tussen de forten en fortificaties in en rond Antwerpen, onder de noemer van Fortengordels. Dit project werd van 2010 tot 2019 gecoördineerd vanuit de Provincie Antwerpen en de dienst Gebiedsgericht Beleid. In de huidige situatie is de Provincie Antwerpen geen trekker meer, zoals bepaald in het Provinciale Bestuursakkoord 2019-2024 is het project afgerond en is het aan de gemeenten om dit verder uit te werken (Hoofdstuk 13 / Erfgoed p.36).

Op 13 september 2020 werd het Fortengordelsproject door de Provincie Antwerpen overgedragen aan de Fortengemeenschap, een samenwerkingsverband tussen de huidige vzw Fortengordels, bestaande uit BLWRK, Simon Stevin VVC en de Europese Fortenfederatie Efforts, met steun van Regionale Landschappen, de forteneigenaren (gemeente en privaat), erfgoed-, natuur- en landschapsstructuren en vrijwilligers van de forten en vestingen rond Antwerpen, van Herita en de provincie Antwerpen. Op 24 februari 2021 werd het samenwerkingsverband verankerd in het project 'Fortengordels', ondersteund door de Vzw Fortengordels.

<https://www.fortengordels.be/>

<https://www.fortengordels.be/forten/fort-van-lier>



- Fort Duffel**
- spoorwegfort
  - belevings-centrum
  - Brasserie De Krone
  - vleermuizen
  - vissers fortgracht



- Fort Koningshooikt**
- Fort Knox: paintball, airsoft, motorcross (zomer)
  - vissers fortgracht
  - vleermuizen



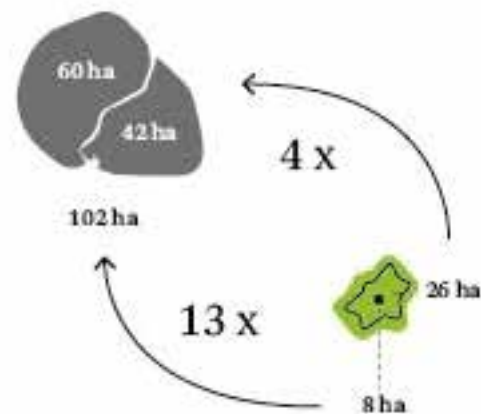


# Situering fort Lier

Ten zuidoosten van het stadscentrum van Lier ligt een verborgen parel. Een in oorsprong 19e eeuwse bakstenen fort met betonnen versterkingen en hoge wallen. Het fort is een poort naar de open ruimte rond de stad en behoort tot de buitenste fortengordel rond Antwerpen.

Het fort is gelegen ten zuidoosten van het centrum van Lier als onderdeel van de **open ruimte corridor** met ook de forten van **Kessel**, **Koningshooikt** en **Duffel** – allemaal forten van de buitenste fortengordel van Antwerpen op zo'n 18km van de stad Antwerpen. Het fort zelf ligt op een boogscheut (2km) van het Lierse stadscentrum. Iets verderop ligt het station, in het noordwesten van Lier, op een goede 3 km afstand (of 15 tot 20 minuten fietsen) van het fort en is op die manier goed te bereiken via het centrum en/of de fiets- en wandelpaden langs de stadsvesten.

Vanuit het centrum van Lier gezien zijn zowel de R16 ringweg van Lier en de beklimming van de brug over het Netekanaal twee infrastructuren die je moet oversteken. Eens je die over bent dan is het fort nagenoeg in zicht – als je goed kijkt zie je de antennes van de radioamateurs opduiken langs de Aarschotsesteenweg. Neem afslag Schollebeekstraat en het fort bevindt zich op het einde van de hobbelige Fortweg en is omringd door de Schollebeek. Merk ook op dat de oriëntatie van het fort voortkomt uit de concentrische opbouw van de vesting Antwerpen.



De **Netevallei** met Netekanaal, Grote en Kleine Nete vormt een belangrijke **groenblauw lint** en open ruimte rondom het Lierse stadscentrum dat nog redelijk compact blijft tot binnen de ringstructuur. Langsheen de Aarschotsesteenweg tekent zich weliswaar een urban sprawl af met vnl. baanwinkels maar ook gecombineerd met woningen.

Het fort van Lier ligt temidden van weilanden en is in totaal een 26 hectare groot (incl. rand en gracht), het forteiland heeft een oppervlakte van 8 hectare. Ter vergelijking: het totale fortgebied past 4 x in het stadscentrum binnen de Lierse stadsvesten (102 hectare) oftewel ongeveer 13 x het forteiland.

## Fort Lier

- ontoegankelijk
- verenigingen
- bezoek met gids
- vleermuizen
- vissers fortgracht

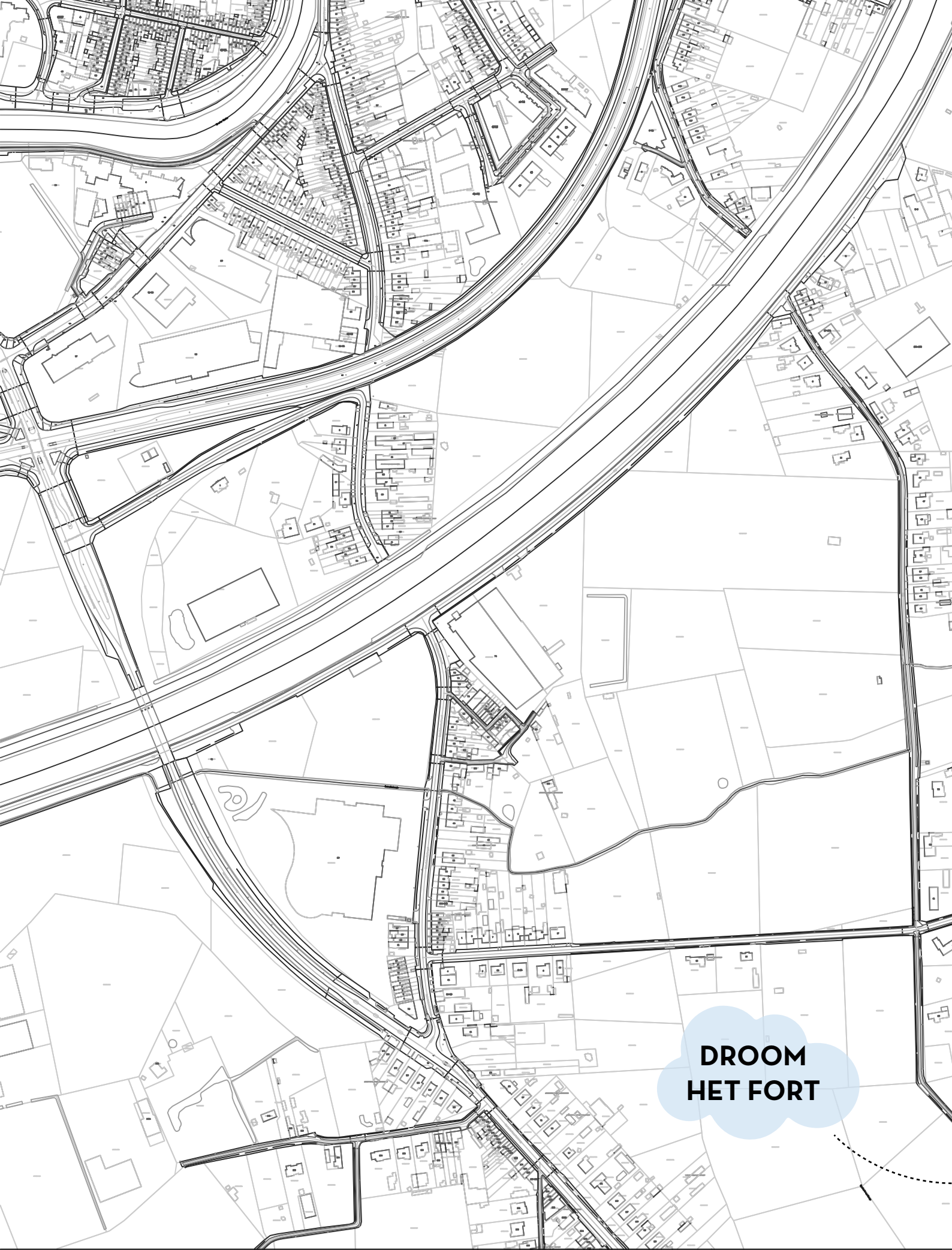


## Fort Kessel

- recreatiegebied
- bezoek met gids
- vleermuizen
- vissers fortgracht

## APARTE VORMENTAAL ...

De forten van Lier, Kessel, Koningshooikt en Duffel liggen allen op een tussenafstand van 4,5 km en hebben ook telkens **een andere vorm**. Het fort van Lier heeft een uitgesproken stervorm, die van Koningshooikt is rechthoekig, Kessel is eerder trapeziumvormig en Duffel is te herkennen als een cirkel.



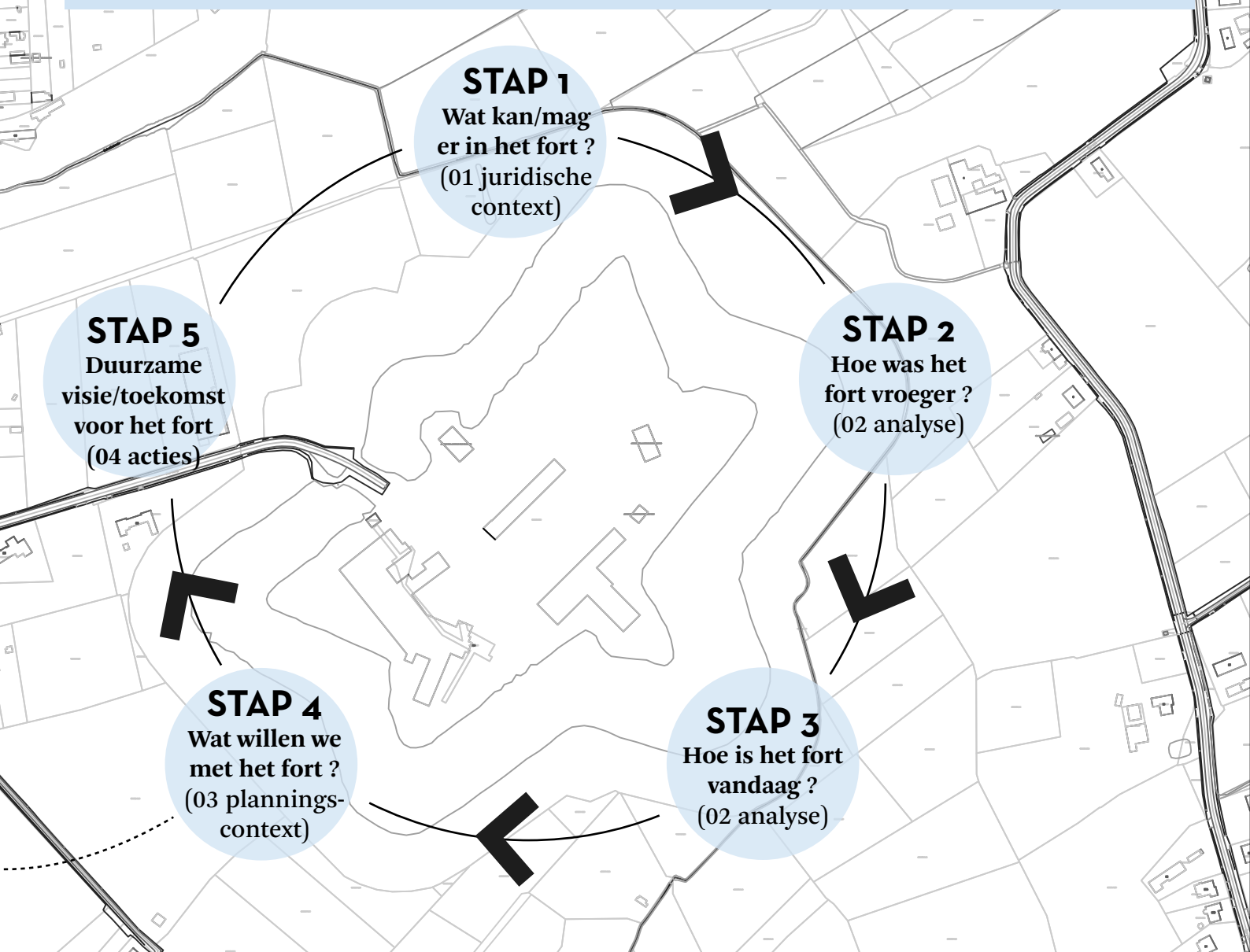
**DROOM  
HET FORT**

# Masterplan fort Lier

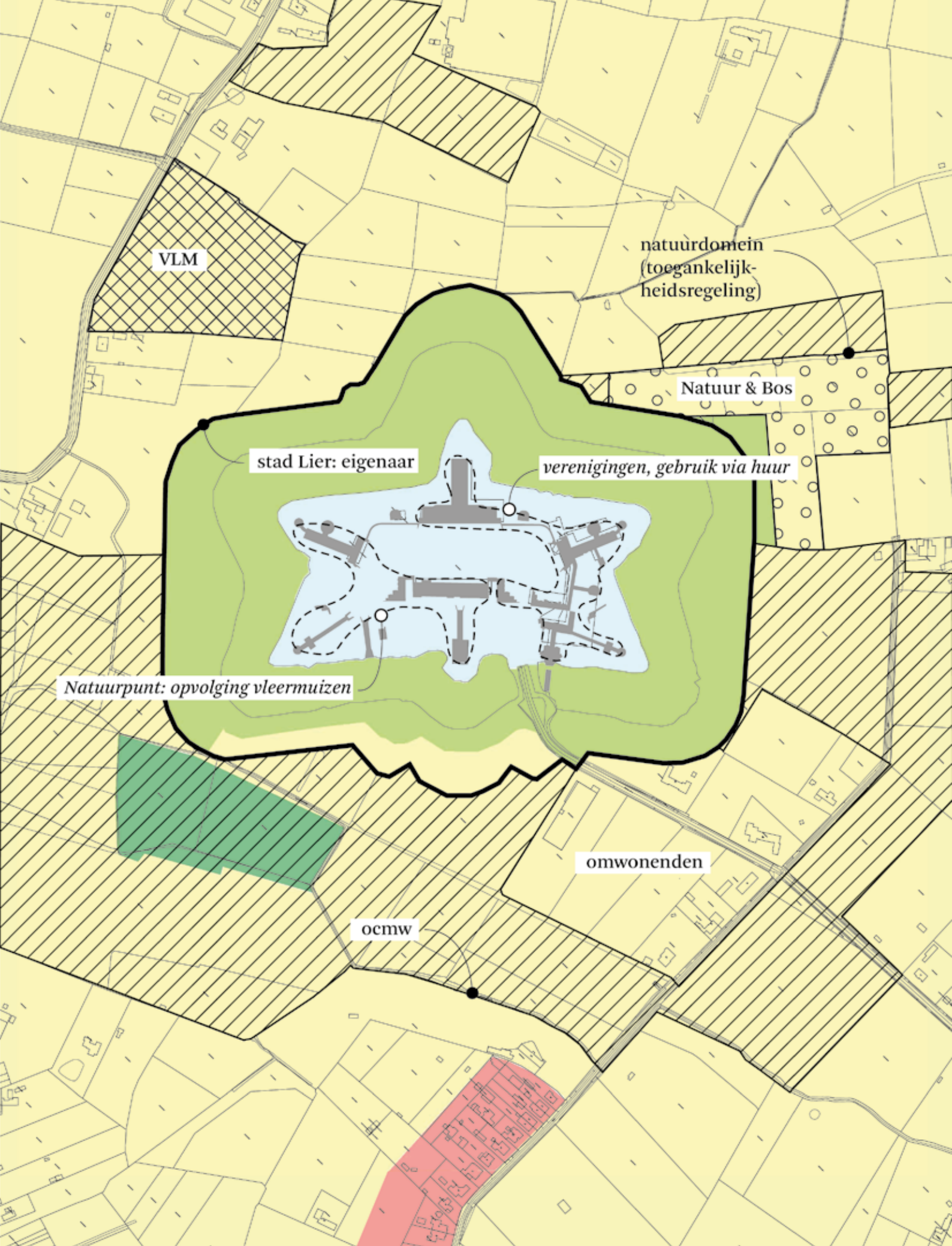
De stad Lier is eigenaar van dit mysterieuze fort dat ongekend en onbemind is bij het grote publiek. Nochtans zijn er niet veel forten zo dichtbij een bruisend stadscentrum gelegen, deze situatie is uniek en schept enorm veel mogelijkheden.

Het Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed geeft aan dat een bescherming van het fort Lier mogelijk is maar afhankelijk van een visie over de toekomst van het fort. Het RFC project speelt hierop in en streeft naar een gedragen masterplan en toekomstbeeld met gerichte acties.

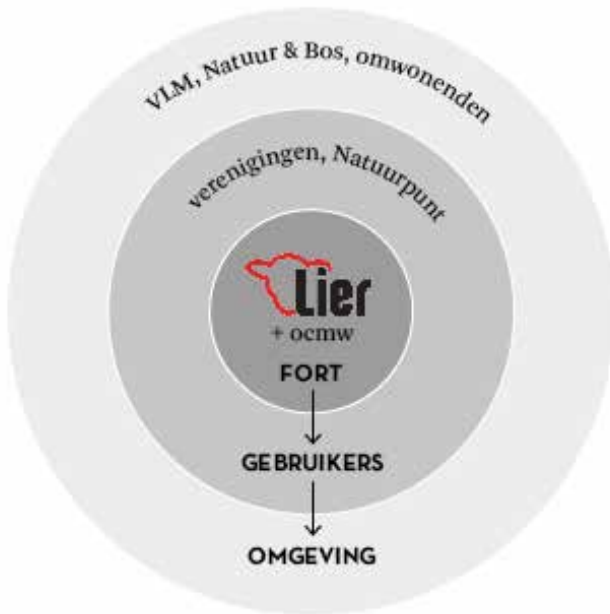
Om dit doel te bereiken is voldoende betrokkenheid van vitaal belang om alle mogelijkheden in het fort optimaal te bekijken. Vandaar dat het fortenweekend in 2021 en de zomer van het fort van Lier in 2022 input zullen geven in mogelijke bestemmingen – als piloot en test zodat alle Lierenaren worden aangetrokken. Want de toegang tot het fort beperkt zich momenteel tot de enkele verenigingen die het fort gebruiken.







# 01 JURIDISCHE CONTEXT



## 01.01. EIGENAARSCHAP & GEBRUIK

**Stad Lier is eigenaar van het fort.**

Perceelsinfo:

- Adres: Fortweg 24, 2500 Lier

- Kadaster: Lier, 2e afdeling, Sectie C, Perceelnummers 12392\_C\_0517\_G\_000\_00

- Oppervlakte: 260 666 m<sup>2</sup> (grondoppervlakte) of 26 ha.

**Gebruikers van het fort.** Verschillende gebouwen van het fortcomplex zijn in gebruik door verenigingen. (via huur > zie verder deel 2 analyse, as-is situatie). Ook Natuurpunt is actief en doet aan opvolging van de grote vleermuizen populatie (zie deel 2 analyse, vleermuizen tellingen). Verder is het fort ontoegankelijk – enkel onder begeleiding van stadsgidsen is bezoek mogelijk.

**Omliggende percelen.** Het OCMW heeft heel wat omliggende gronden. ANB aanpalend perceel en VLM bos langs Spreet. Landbouwgronden en langs de Fortweg enkele woningen.

## 01.02. GEWESTPLAN

**Stedenbouwkundige voorschriften.** Volgens bij KB 5/8/1976 goedgekeurd gewestplan Mechelen.

Het fort van Lier kent drie verschillende bestemmingen:

- gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen: de binnenzijde en het forteiland
- natuurgebied: de fortgracht en rand
- agrarisch gebied: en een deel van de fortrand



*fort van Wilrijk (fort 6) en het fort van Walem hebben ook de bestemming van gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen.*

*Het fort 6 is nagenoeg helemaal toegankelijk – enkel de fortgebouwen niet en het fort wordt gebruikt voor sportvelden (tennis, voetbal), topsportschool en ruimte voor jeugdbeweging en studentenverenigingen.*

*Fort Walem is ontoegankelijk en in beheer van natuurpunt.*



De meest relevante info rond wetgeving ivm het masterplan wordt hier beknopt omschreven:

**Binnenzijde fort Lier: gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen (0200)**

- Werken en handelingen kunnen voor instandhouding en gezondmaking v/h gebouwencomplex. Uitbreiding of afbraak, zij het gedeeltelijk, gevolgd door nieuwbouw is niet toegelaten. Bij afbraak van bestaande gebouwencomplex krijgen de gronden de bestemming van natuurgebied
- Begripsomschrijving 0200: voorzieningen voor het algemeen belang en ten dienste van gemeenschap, het idee van dienstverlening (verzorgende sector) aan de gemeenschap is aanwezig, oprichting en uitbating kan door overheid, privé-instelling of –persoon, exploitant mag geen winstbejag nastreven en voorzieningen staan ten dienste van de gemeenschap.
- Enkele voorbeelden: sportinfrastructuur, school, service-flats bejaarden, zelfs nomadenkamp ... (Raad van State)
- Moeilijk te omschrijven bestemming want zeer uiteenlopend, volgende inrichtingen kunnen aanvaard worden

\* in woongebied: openbare instellingen voor medische verzorging; gemeentehuis en gebouwen voor gemeentelijke diensten; cultureel centrum en openbare culturele voorzieningen (bibliotheek, theater, enz ...); rijkswachtpost- en rijkswachtkazerne; politie; brandweer; gebouwen voor overheidsdiensten (rijk, provincie, gemeente); openbare sport- en spelinfrastructuur (die evenwel normaal moeten aangeduid worden als recreatiegebied); onderwijsinstellingen; sociale voorzieningen (kinderkribben, instellingen voor bejaarden, rusthuizen, dienstencentra, enz.); openbare instellingen voor mentaal en fysisch gehandicapten; gevangenis; wederopvoedingsgesticht; gebouwen voor het openbaar vervoer, openbare parkings, vlieghavens; post, telegraaf, telefoon; gerechtelijke instellingen; religieuze instellingen en gebouwen voor de eredienst

\* buiten woongebied (met bufferzone): drukstations, pompstations; transformatieposten; ontvangst- en zendmasten voor radio en T.V.; radarinstallaties; stortterreinen, afvalverwerkingsinstallaties; containerparken; waterwinningen; waterspaarbekken, wachtkommen; waterzuiveringsinstallaties; meteo-stations; begraafplaatsen, strooiweide en crematorium

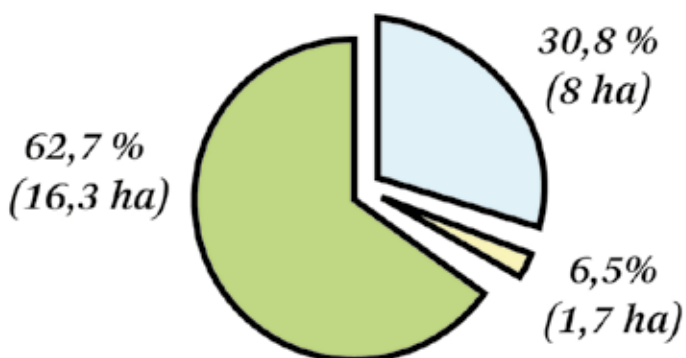


## Fortgracht en fortrand: natuurgebied (0700)

- Groengebieden zijn bestemd voor het behoud, bescherming en herstel van het natuurlijk milieu
- Meer specifiek over de natuurgebieden: bossen, wouden, venen, heiden, moerassen, duinen, rotsen, aanslibbingen, stranden en andere dergelijke gebieden. In deze gebieden mogen jagers- en vissershutten worden gebouwd voor zover deze niet kunnen gebruikt worden als woonverblijf, al ware het maar tijdelijk.
- Bijkomende bepalingen:
  - \* in de groengebieden geldt een principieel bouwverbod. In principe worden enkel de werken toegelaten die gericht zijn op of verenigbaar zijn met het behoud, de bescherming en het herstel van het natuurlijk milieu
  - \* Het Fort van Lier past volgens omschrijving van half-natuurlijk landschap: die landschappen waar de vegetatiestructuur grotendeels antropogeen bepaald is, maar waar niettemin een spontane fauna en flora aanwezig is. Vennen, continu door de mens beïnvloed, heide, kruidenrijke hooilanden, bepaalde loofbossen
  - \* natuurgebieden vervullen een functie als merkwaardige biotoop met typisch flora en/of fauna waarin minder algemeen verspreide elementen voorkomen. Ze kunnen eventueel een belangrijke waarde bezitten als landschapselement. Volgens een zekere rangschikking startend bij 1:bossen, 2:beken-rivieren-natte gronden, 3: duin-heidegebieden en kruidenrijke hooilanden en waaronder relevant voor fort Lier 4: door de mens aangelegde terreinen of elementen waar echter duidelijk grote ecologische rijping en gaafheid opvalt als onder andere **oude forten** en 5: sommige akker- en weilanden verbonden met natuur
- Toegestaan: jagers- en vissershutten als schuilplaats, alle werken en handelingen vereist voor het behoud, de bescherming en het herstel van het natuurlijk milieu, schuilhokken enkel voor noodzakelijk natuurbeheer in het gebied door begrazing met vee
- Verboden: oprichten van gebouwen, behalve jagers- en vissershutten; overschakelen naar agrarisch bodemgebruik door ontginning; het ontginnen van heiden of vennen of het wijzigen van de vegetatie ervan; cultuurtechnische verbeteringen; aanleg van wegen en infrastructuurwerken; het ontbossen

## Deel fortrand: agrarisch gebied (0900)

- De agrarische gebieden zijn bestemd voor landbouw in de ruime zin – het gebruik van de term landbouw moet ruim opgevat en er worden activiteiten bedoeld die bestaan in bewerken van land, tuinbouw, veeteelt en visteelt.
- Meer info over de bestemming van agrarisch gebied is minder relevant gezien het kleinere aandeel in de totale oppervlakte. Indien nodig kan dienst Stedenbouw van de stad Lier verdere info geven.



Kortom, het grootste deel van het fort is aangeduid als natuurgebied (62,7 % of 16,3 hectare), dit is de zone van fortgracht en fortrand – goed voor ongeveer twee derde van het fort. Het overige derde is de binnenzijde van het fort en het forteiland die bestemd is als gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen (30,8% of 8 hectare). Een klein en beperkt deel van de fortrand is bestemd als agrarisch gebied (6,5 % of 1,7 hectare).





### 01.03. VLEERMUIZEN BESCHERMING

#### Europese Natura 2000: vleermuizenhabitat Fortengordels (BE2100045)

De fortengordels behoren mee tot het Natura 2000-netwerk, een Europees netwerk van beschermde gebieden, dit netwerk beschermt waardevolle natuur van Europees belang. In totaal zijn 19 forten (en één schans) opgenomen, waaronder het fort van Lier. De focus ligt op vleermuizen en verhogen van leefkwaliteit. In deze forten overwinteren elk jaar **van 1 september tot 30 april** enkele duizenden vleermuizen van 12 verschillende soorten. Ook in de zomerperiode zijn de objecten van belang als zwermplaats. De brede fortgrachten zijn belangrijk als jachtgebied voor watergebonden vleermuissoorten en ook de kleine landschapselementen zijn van belang voor o.a. het fourageren.

#### Vlaamse natuurdoelen

De Vlaamse overheid heeft **gewestelijke natuurdoelen** vastgelegd en vertaald naar specifieke natuurdoelen voor elk van de gebieden. Wat betreft de vleermuizen heeft het fort van Lier specifieke natuurdoelen gekregen voor drie groepen:

1. Ingekorven vleermuis en meervleermuis (deze laatste soort komt niet voor in het fort)
2. Franjestaart, watervleermuis en baardvleermuis
3. Grootoorvleermuis, dwergvleermuis en laatvlieger

Voor alle vermelde soorten gelden **populatie- en kwaliteitsdoelstellingen**. De populatiedoelstelling houdt het behoud of toename van de overwinteringspopulatie in. De kwaliteitsdoelstelling is het behouden, verbeteren en bufferen van het geschikt microklimaat volgens kwaliteitseisen:

#### **1. Algemeen**

geen verstoring van de betreffende soorten

- geen lichtpollutie van winterverblijfplaatsen, zwermplaatsen, fortgrachten en aanvliegroutes
- behouden of creëren van geschikte spleten of nissen om in weg te kruipen, ook aan buitengevels

#### **2. Ingekorven vleermuis en meervleermuis**

- stabiele hoge temperatuur tussen 7 en 11°C
- zeer hoge relatieve luchtvochtigheid (> 90%)
- maximaal tochtvrij
- behouden of creëren van geschikte spleten of nissen om in weg te kruipen

#### **3. Franjestaart, watervleermuis en baardvleermuis.**

- stabiele vorstvrije temperatuur
- zeer hoge relatieve luchtvochtigheid (> 90%)
- tochtvrije winterverblijfplaatsen

#### **4. Grootoorvleermuis, dwergvleermuis en laatvlieger.**

- gradiënt van buitenklimaat tot stabiele vorstvrije temperatuur
- gradiënt van droog tot hoge relatieve luchtvochtigheid (> 80%)
- gradiënt van buitenklimaat tot tochtvrije winterverblijfplaatsen

#### Fortgracht

Bossen en Kleine Landschapselementen (KLE's)

*Zie bijlage het Besluit van de Vlaamse regering van 23 april 2014 tot aanwijzing van de speciale beschermingszone, Fort Lier wordt vermeld in bijlage 2 p 4,7 en 9*

#### Passende beoordeling en compenserende maatregelen

De eigenaar of beheerder van een fort moet de nodige aandacht en bescherming geven aan de dieren in de beschermingszone. Plannen, programma's of vergunningsplichtige activiteiten die mogelijk schadelijk zijn dienen een passende beoordeling te doorlopen. Het belangrijkste doel hiervan is om deze plannen preventief te beoordelen. Dat geldt ook wanneer die effecten zouden kunnen ontstaan door een combinatie met bestaande activiteiten of bij vernieuwing of aanvraag van een vergunning.

Indien een significante impact vastgesteld wordt en niet vermeden kan worden dat de biotoop van de vleermuis geraakt wordt, zal er gezocht moeten worden naar alternatieven of mitigerende of compenserende maatregelen.

## Prioriteiten :

### 1. Bereiken van kwaliteitsvolle overwinterings- en zwermplaatsen voor Ingekorven vleermuis en Meervleermuis

Het fort Steendorp (ANB) verkeert in een goede tot uitstekende staat van instandhouding. Dit fort moet in een goede staat van instandhouding gehouden worden.

Om een duurzame bescherming van de vleermuispopulaties te garanderen moeten op korte termijn maatregelen genomen worden. Ingekorven vleermuis en Meervleermuis zijn zeer veeleisende soorten. In de forten waar er momenteel een overwinterings- of zwermopulatie van deze soorten voorkomt, moeten er **geschikte verblijfplaatsen gecreëerd worden, afgestemd op de eisen van deze soorten**. Hiervoor kan, afhankelijk van de situatie op het fortdomein, zowel **buffering, zonering als effectieve inrichting** noodzakelijk zijn. Het gaat met name over de forten:

- fort 3 - Borsbeek (gemeente Borsbeek en beheerovereenkomst voor Oostelijk deel met Natuurpunt))
- fort Schoten (NAVO)
- fort Kessel (Gemeente Nijlen en samenwerkingsovereenkomst tussen gemeente, Gidsenwerking fort Kessel, Natuurpunt Beheer en ANB)
- **fort Lier (Stad Lier)**
- fort Liezele (Puurs en beheerovereenkomst met Natuurpunt)
- fort Broechem (Ministerie van Defensie)
- fort Koningshooikt (privaat)
- fort Steendorp (ANB)
- fort Kapellen (Ministerie van Defensie)
- fort Bornem (privaat en beheerovereenkomst met Natuurpunt)
- fort Duffel (Kempisch Landschap)

Deze forten moeten in een goede staat van instandhouding gebracht worden voor deze en andere voorkomende vleermuisensoorten zodat **voldoende kwalitatieve winter- en zwermverblijfplaats** ontstaan.

Inrichtingswerkzaamheden zijn nodig om de kwaliteit van de forten als vleermuisenverblijfplaats tijdens de winter- of zwermperiode te behouden of te verbeteren. Deze maatregelen kunnen betrekking hebben op de ondergrondse en bovengrondse delen en beperken zich niet noodzakelijk tot de zones die als vleermuisenreservaat aangeduid worden. Prioritair zijn maatregelen die tot een **verbetering van het microklimaat leiden en gericht zijn op het vermijden van verstoring**. Verder moet ook gedacht worden aan het verbeteren van de toegankelijkheid voor vleermuisen, de ecologische kwaliteit en connectiviteit van het fortdomein door het behouden en versterken van aanwezige bosclementen, Kleine Landschaps Elementen en habitattypes zoals HT 3150, 9120/9190 en 91E0.

### 3. Zoneringsplan voor alle forten

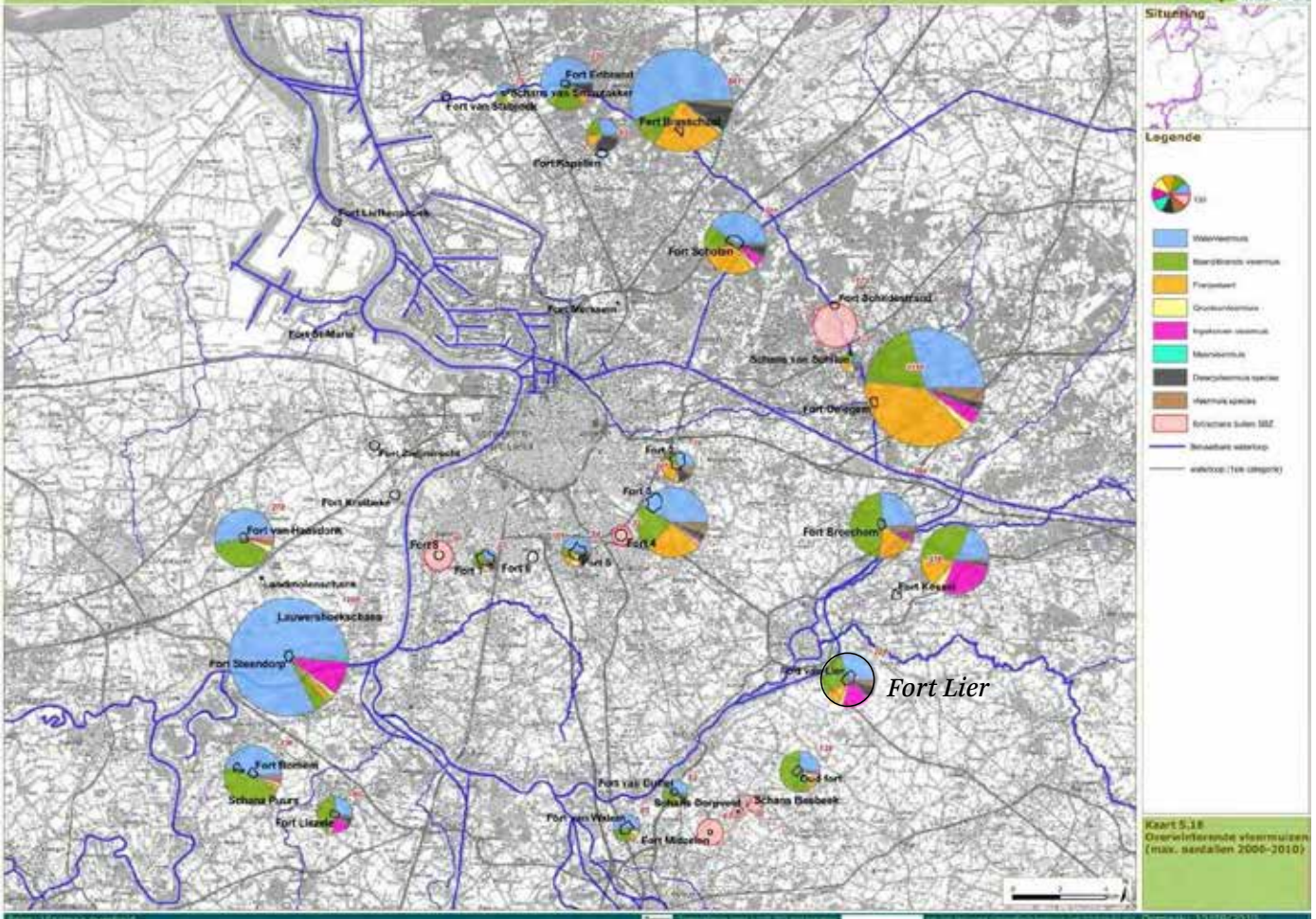
Met het oog op het vrijwaren van de voor vleermuisen belangrijke zones (winter, zwerm maar ook zomerkolonies) is de doelstelling dat voor elk fort en schans **een objectieve zonering** wordt opgesteld die aangeeft welke **zones potentieel belangrijk, belangrijk tot zeer belangrijk zijn voor vleermuisen**, welke zones niet belangrijk zijn en zones waarvan het belang m.b.t. vleermuisen op dit ogenblik niet gekend is. Aan deze zonering wordt een functie gekoppeld, alsook een beheer, toegankelijkheidsregeling en de mogelijkheden voor medegebruik. Dit dient te worden vastgelegd in **een beheerplan dat per fort gedetailleerd en wetenschappelijk onderbouwd wordt uitgewerkt**. Deze aanpak biedt duidelijkheid, maar ook zekerheid aan alle gebruikers. Zo krijgen de potentieel belangrijke, belangrijk en zeer belangrijke **zones een hoofdfunctie natuur** en kunnen de niet belangrijke zones ingenomen worden voor **andere functies** mits de activiteiten of initiatieven geen negatieve impact hebben op de vleermuisen in de andere zones.

Deze prioriteit geldt voor alle forten en schans, dus zowel de hierboven vermelde als volgende forten:

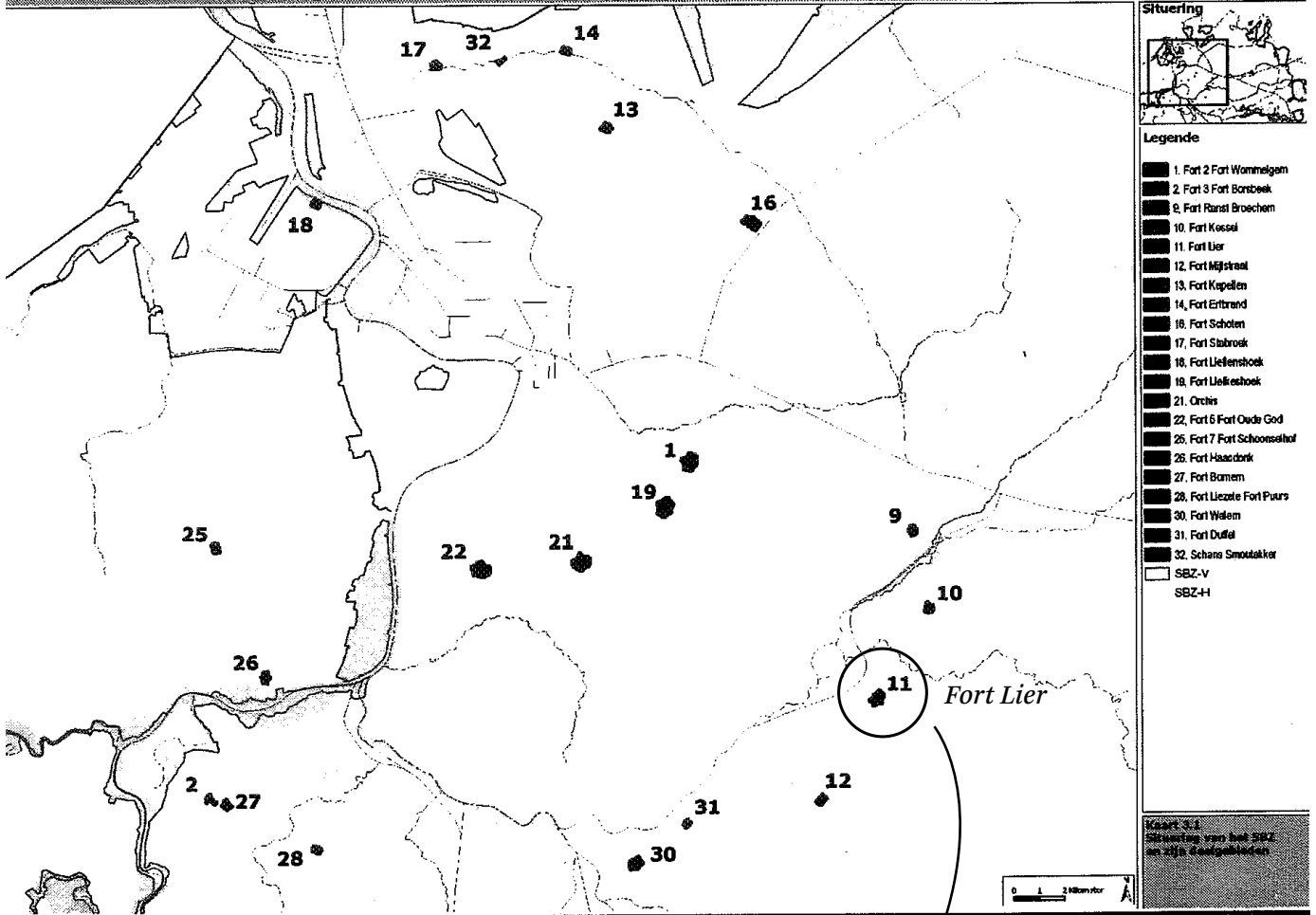
- fort Stabroek (privaat)
- fort Liefkenshoek (gemeente Beveren): Dit fort is wel in eigendom van een (lokale) overheid, maar de potenties zijn beperkt.

**De wijze waarop dit zoneringsplan kan opgemaakt worden, wordt weergegeven in Bijlage 10.**





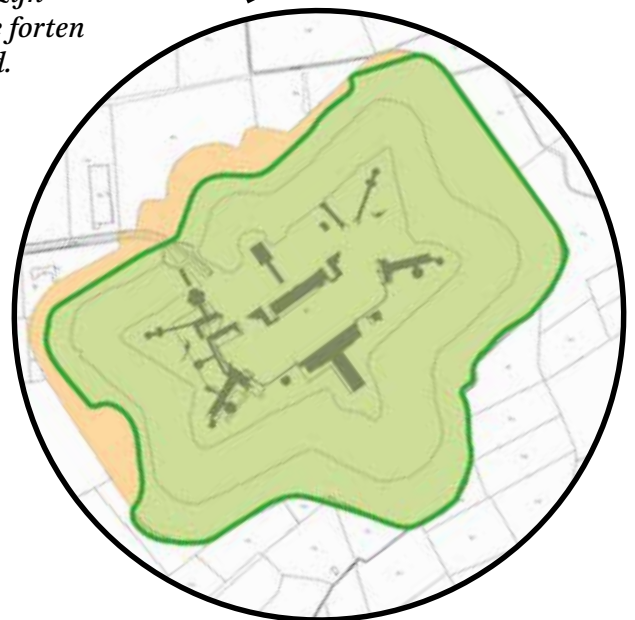
Soorten	Doel	Toelichting	Doel	Toelichting
Ingekorven Vleermuis Meervleermuis	↑	Behoud of toename van de overwinteringspopulatie in de volgende fortengroep: <ul style="list-style-type: none"> <li>- fort Steendorp</li> <li>- fort 3 (Borsbeek)</li> <li>- fort Schoten</li> <li>- fort Kessel</li> <li>- <b>fort Lier</b></li> <li>- fort Liezele</li> <li>- fort Broechem</li> <li>- fort Koningshooikt</li> <li>- fort Bornem</li> <li>- fort Kapellen</li> <li>- fort Duffel</li> </ul>	↑	Behouden, verbeteren en bufferen van het geschikt microklimaat in vermelde forten zodat aan volgende kwaliteitseisen voldaan is: <ul style="list-style-type: none"> <li>- geen verstoring van de betreffende soorten</li> <li>- stabiele hoge temperatuur tussen 7 en 11°C</li> <li>- zeer hoge relatieve luchtvochtigheid (&gt; 90%)</li> <li>- maximaal tochtvrij</li> <li>- geen lichtpollutie van winterverblijfplaatsen, zwermplaatsen, fortgrachten en aanliegroutes</li> </ul> Behouden of creëren van geschikte spleten of nissen om in weg te kruipen  Verbeteren van de ecologische kwaliteit van het fortdomein door het behouden en versterken van aanwezige biotopen, graslanden, Kleine Landschaps Elementen en habitattypes zoals HT 3150, 9120/9190 en 91E0.
Watervleermuis Franjestaart Brandts/Baardvleermuis	↑	Behoud of toename van de overwinteringspopulatie in de fortengroep vermeld bij <i>Ingekorven vleermuis</i> en <i>Meervleermuis</i> en in volgende fortengroep: <ul style="list-style-type: none"> <li>- fort Haasdonk</li> <li>- fort Walem</li> <li>- fort 7 (Wilrijk)</li> <li>- Schans Smoutakker</li> <li>- Fort Ertrand</li> <li>- fort 2 (Wommelgem)</li> <li>- fort 5 (Edegem)</li> </ul>	↑	Behouden, verbeteren en bufferen van het geschikt microklimaat in vermelde forten zodat aan volgende kwaliteitseisen voldaan is: <ul style="list-style-type: none"> <li>- geen verstoring van de betreffende soorten</li> <li>- stabiele vorstvrije temperatuur</li> <li>- zeer hoge relatieve luchtvochtigheid (&gt; 90%)</li> <li>- tochtvrije winterverblijfplaatsen</li> <li>- geen lichtpollutie van winterverblijfplaatsen, zwermplaatsen, fortgrachten en aanliegroutes</li> </ul> Behouden of creëren van geschikte spleten of nissen om in weg te kruipen



Deze kaart toont de 19 forten en één schans die beschermd zijn onder 'Natura-2000' – m.a.w. zijn ongeveer de helft van alle forten (van in totaal 36 forten binnen de fortengordels) beschermd.

## FORT LIER, 6<sup>DE</sup> BELANGRIJKSTE VLEERMUISFORT EN 4<sup>DE</sup> FORT VOOR INGEKORVEN VLEERMUIS

Het Fort Lier huisvest voor meerdere soorten meer dan 10% van de populatie in de Antwerpse fortengordel en is daarmee het 6<sup>de</sup> belangrijkste fort. In de winter van 2020 herbergde Fort Lier 15% van de populatie ingekorven vleermuis, het is daarmee het 4<sup>de</sup> belangrijkste fort. De aantallen stegen van een 30-tal ingekorven vleermuizen bij de eeuwwisseling naar een 160-tal tijdens de laatste winters (fig. 2.2). Saillant I is het belangrijkste deel van het fort voor deze soort. (zie p5 en 25 Onkelinx et al 2021 – Vleermuizen in het Fort Lier, detailstudie van periode 1999-2020)



*Het fort Lier is nagenoeg helemaal aangeduid als habitatgebied voor de vleermuizen*

*Het deel van het buitenglacijs aan de zijde van de Fortweg en aan de kant van de Aarschotsesteenweg zijn niet opgenomen.*



#### 01.04. ONROEREND ERFGOED

Het fort is (voorlopig) niet beschermd als monument, stad- of dorpsgezicht en/of cultuurhistorisch landschap.

Het goed is vastgesteld als bouwkundig erfgoed ingevolge een vaststellingsbesluit na openbaar onderzoek van 29 maart 2019 en is opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed onder de titel 'Fort van Lier' met als uniek identificatienummer ID 10300 (en 97924). <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/10300>

Voor vastgesteld bouwkundig erfgoed na openbaar onderzoek gelden algemene en bijzondere rechtsgevolgen.

#### Rechtsgevolgen voor erfgoedobjecten uit de vastgestelde inventaris van bouwkundig erfgoed

- Algemene juridische gevolgen:
  - \* Zorg- en motiveringsplicht voor administratieve overheden Administratieve overheden zoals een gemeente, een OCMW of provincie moeten zo veel mogelijk zorg in acht nemen voor vastgestelde inventarisitems. Voor alle eigen werken of activiteiten moeten ze onderzoeken of ze een directe impact hebben op geïnventariseerd erfgoed. Bovendien moeten ze te motiveren welke maatregelen ze hebben genomen om aan de zorgplicht te voldoen
  - \* Informatieplicht bij de eigendomsoverdracht
- Specifieke rechtsgevolgen:
  - \* Afwijking mogelijk van de normen voor energieprestatie en binnenklimaat als dat nodig is om de erfgoedwaarde van het erfgoedobject in stand te houden (Energiedecreet van 8 mei 2009);
  - \* Zonevreemde gebouwen uit de vastgestelde lijst kunnen gemakkelijker een nieuwe functie krijgen (Besluit van de Vlaamse Regering [tot vaststelling van de lijst van toelaatbare zonevreemde functiewijzigingen (verv. BVR 29 mei 2009, art. 1)], artikel 10);
  - \* Als er voor de sloop van een erfgoedobject uit de vastgestelde lijst een vergunning nodig is, dan moet de vergunningverlenende overheid haar beslissing motiveren en in haar beslissing aangeven hoe ze de erfgoedwaarden in acht heeft genomen.

## FORT LIER IS BESCHERMINGSWAARDIG > VRAAG NAAR VISIE STAD LIER

Het Agentschap Onroerend Erfgoed heeft een waarderingskader opgesteld en toegepast op de Fortengordels, omwille van de vragen rond bescherming van forten en schansen zowel vanuit Simon Stevin (Vlaams Vestingbouwkundig centrum en vereniging voor forten) en vanuit de Provincie.

Voor het fort van Lier voorziet het Agentschap Onroerend Erfgoed voorlopig geen bescherming. Het fort van Lier is op zich beschermingswaardig vooral omwille van zijn hoge historische waarde. Interessant zijn:

- *Oudste fort van de buitenste fortenlinie (samen met Walem, met wie het een bruggenhoofd vormde)*
- *Gelaagdheid: zeer interessant. Het fort toont uit drie tijdslagen aanpassingen, die samen een periode van 1878 tot 1935 omspannen. Onder andere betonnen constructies (pantserfort), 5 Belgische interbellumbunkers op de wallen (zeldzaam) als getuige naar omvorming infanteriesteunpunt, grondplan met centrale lange kazerne en zijgebouwen, linker halve caponnière, reservetoegang linkerkeelfront, oorloggsbeschadigingen en 32 inslagen als getuige en ook wetenschappelijk interessant want legt typische bouwkenmerken van de fortenbouw bloot (op andere plaatsen niet zichtbaar bv. dikte gewelven, dubbele betonlaag boven gewelven, afwateringskanalen enz. )*
- *Wegen we het fort van Lier af tegenover het bestaande beschermingspakket, dan voegt het fort van Lier geen nieuwe erfgoedwaarden en kwaliteiten toe aan het geheel van al beschermde forten en schansen van de vesting Antwerpen. In vele opzichten heeft het dezelfde erfgoedwaarden en selectiecriteria als in reeds beschermde forten:*
  - *Het is gebouwd in dezelfde periode als de al beschermde forten van Walem, Duffel, Steendorp.*
  - *qua type, grondplan, bouwperiode, architecturale en historische waarden overlapt het fort van Lier met het fort van Walem, dat al beschermd is.*

Het Agentschap Onroerend Erfgoed polst geheel vrijblijvend naar de houding van de stad tegenover een eventuele bescherming. De visie van de stad kan dan eventueel een argument zijn om in geval van twijfel wel of niet tot een bescherming over te gaan. Er wordt tevens gevraagd naar de toekomstplannen voor de ontwikkeling van de site, onderwerp van dit masterplan.

## Financiële ondersteuning voor erfgoedobjecten uit de vastgestelde inventaris van bouwkundig erfgoed

Voor het beheer van vastgesteld onroerend erfgoed is het mogelijk om een beroep te doen op financiële ondersteuning van de Vlaamse overheid, met name een erfgoedlening.

De erfgoedlening – type investeringskrediet is bedoeld voor investeringen in onroerend erfgoed in eigendom van ondernemers, publieke entiteiten en openbare besturen. De erfgoedlening heeft een lage intrestvoet en kan worden gebruikt voor werken aan beschermd onroerend erfgoed of gebouwen opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed.

## Verkenning tot aanvraag bescherming

In functie van de opmaak van het masterplan is er op 6/12/2021 een eerste verkennend gesprek geweest met Hilde Verboven, erfgoedonderzoeker van Agentschap Onroerend Erfgoed.

Gezien de toekomstperspectieven voor het fort en de uitwerking van het masterplan kan een bescherming een belangrijke stap en stimulans zijn in de totale verbetering, restauratie en financiering van het fort.

Er werd voorgesteld om **een beschermingsaanvraag als cultuurhistorisch landschap** op te starten en aan te vragen. In de aanvraag zouden volgende pijlers aan bod kunnen komen.

### **1<sup>ste</sup> Bescherming natuur én erfgoed**

Het fort Lier heeft bijzondere natuurwaarden door de aanwezigheid van vleermuizen waaronder ook twee beschermde soorten: de ingekorven vleermuizen en meervleermuizen. De fortgebouwen en het landschap zijn essentiële elementen en vormen een unieke leefruimte voor de beschermde diersoorten. Een integrale natuur- en erfgoedbescherming geeft een lange termijngarantie en duurzame aanpak en afstemming voor zowel het behoud als verdere versterking van bestaande natuur- en erfgoedwaarden.

### **2<sup>de</sup> Ligging en toegankelijkheid**

Er is een ambitie om het fort meer open te stellen en toegankelijk te maken. Het Fort van Lier biedt heel wat potentie en ligt op een boogscheut (2km) van het stadscentrum van Lier. Het beschermde fort Walem op 15km. Momenteel is het fort nog

ongekend en onbemind bij het grote publiek, net omwille van de onveilige situatie en bouwvallige staat van het volledige gebouwencomplex en in het bijzonder de toegangsbrug en de kazerne.

### **3<sup>de</sup> Bijzondere elementen en zonering**

Het fort van Lier beschikt over enkele unieke interbellumbunkers, zoals omschreven in het waarderingsrapport van het Agentschap. Ook de laatste inspectie van monumentenwacht zoals overlopen op 9/12/2021 wijst op veel bijzondere en authentieke elementen in het fort zoals de loopgraven die momenteel overwoekerd zijn. In de toekomstplannen zouden delen van deze unieke elementen toegankelijk en zichtbaar gemaakt kunnen worden – als belangrijk onderdeel van de openstelling en herbestemming. Zo kunnen delen van het fort overwoekerd en natuurlijk blijven en andere delen toegankelijk, zichtbaar en beleefbaar voor bezoekers.

### **Masterplan en participatie**

Momenteel wordt een intens traject afgelegd met de opmaak van een masterplan met gerichte acties op korte en lange termijn en parallel wordt ook een intensief participatietraject gevoerd met o.a. samenwerking en verbetering van situatie huidige gebruikers, verdere openstelling van het fort tijdens publieksdagen in de zomer en ideeën rond mogelijke herbestemmingen.

### **Aanvraagprocedure**

De minister bevoegd voor onroerend erfgoed kan archeologisch, bouwkundig, landschappelijk en varend erfgoed met een hoge erfgoedwaarde beschermen. Dit gebeurt steeds na een waarderend onderzoek, meestal in een thematisch kader uitgevoerd door het agentschap. <https://www.onroerenderfgoed.be/ik-wil-laten-beschermen>

Publicaties en rapporten over de waardering van de fortengordels rond Antwerpen, waaronder Fort Lier

- deel 1 = hoe waardeer je erfgoed op basis van erfgoedwaarden en selectiecriteria <https://oar.onroerenderfgoed.be/item/6382>
- deel 2 = waarderingskader met erfgoedwaarden en selectiecriteria <https://oar.onroerenderfgoed.be/item/6383>



## 01.05. ADVIES STEDENBOUW IFV TIJDELIJKE ACTIVITEITEN

Er werd advies ingewonnen bij dienst Stedenbouw welke regels en richtlijnen er gelden als we activiteiten organiseren in het fort (oa fortweekend 2021 en fortzomer 2022). Dit om te testen wat er eventueel mogelijk is op lange termijn in het fort – als uiteindelijke herbestemming.

Volgens besluit van de Vlaamse Regering van 16/07/2010 tot bepaling van (stedenbouwkundige) handelingen waarvoor geen (omgevingsvergunning) nodig is:

### Tijdelijke handelingen

Onder hoofdstuk 7 Tijdelijke handelingen en artikel 7.2 staat vermeld dat een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen niet nodig is voor de tijdelijke plaatsing van constructies, met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, op voorwaarde dat aan de volgende voorwaarden voldaan is :

1° op hetzelfde goed wordt een maximale duur van **vier periodes van dertig aaneengesloten dagen per kalenderjaar niet overschreden**. Op de eerste dag van de plaatsing van de constructie begint de periode van dertig dagen te lopen, ongeacht of de constructie de volle dertig dagen geplaatst blijft. De periodes van dertig dagen kunnen aaneengesloten zijn, maar overlappen elkaar niet;

2° de plaatsing gebeurt niet in een ruimtelijk kwetsbaar gebied, met uitzondering van parkgebied;

3° de constructies brengen de verwezenlijking van de algemene bestemming van het gebied niet in het gedrang;

4° de plaatsing gaat niet gepaard met een ontbossing, een wijziging van vegetatie of kleine landschapselementen, een aanmerkelijke reliëfwijziging of een wijziging van waterlichamen.

Artikel 7.3 vermeldt ook dat een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen niet nodig is voor een tijdelijke wijziging van de hoofdfunctie van een bestaand, hoofdzakelijk vergund of vergund geacht gebouw, als de tijdelijke functiewijziging een maximale duur van vier periodes van dertig aaneengesloten dagen per kalenderjaar niet overschrijdt. Op de eerste dag van de functiewijziging begint de periode van dertig

dagen te lopen, ongeacht of de functiewijziging de volle dertig dagen gebeurt. De periodes van dertig dagen kunnen aaneengesloten zijn, maar overlappen elkaar niet.

Verder wordt gewezen op ruimtelijk kwetsbare gebieden (oa natuurgebied van het fort)

<https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1019375.html#H1050393>

### Toegelaten zonevremde functiewijzigingen

Onder ‘Afdeling 3 Zonevremde functiewijzigingen’ en artikel 4.4.23. staat vermeld dat verlenen van een omgevingsvergunning die betrekking heeft op een vergunningsplichtige functiewijziging van een gebouw of een gebouwencomplex, kan afwijken van de bestemmingsvoorschriften, voor Fort Lier geldt de belangrijke voorwaarde: het gebouw of het gebouwencomplex is niet verkrot.

Artikel 2: § 3. De functiewijzigingen, vermeld in artikel 4 tot en met 10 en artikel 11/1 en 11/2, kunnen enkel worden toegestaan als het gebouw of gebouwencomplex bouwfysisch geschikt is voor de nieuwe functie. Een gebouw of gebouwencomplex is bouwfysisch geschikt voor een nieuwe functie als aan het gebouw of gebouwencomplex uit financieel of bouwtechnisch oogpunt geen ingrijpende werken uitgevoerd hoeven te worden voor de nieuwe functie. Daarmee wordt bedoeld dat de functie gerealiseerd kan worden als de bestaande structuur van het gebouw grotendeels wordt benut en gevaloriseerd, waarbij het gebouw aangepast kan worden aan hedendaagse comfort-, energie- of milieueisen.

Artikel 10: Met toepassing van artikel 4.4.23 van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening kan een vergunning worden verleend voor het geheel of gedeeltelijk wijzigen van het gebruik van een gebouw of gebouwencomplex, voorzover aan al de volgende voorwaarden voldaan is:

1° het gebouw of gebouwencomplex is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundige erfgoed, vermeld in artikel 4.1.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013;

2° de voortzetting van de vroegere functie blijkt niet haalbaar of garandeert de duurzame leefbaarheid van het gebouw of het gebouwencomplex niet;

3° de nieuwe functie laat de erfgoedwaarde ongeschonden of verhoogt ze.

**Decreet korte huur (ifv pop – up)** Geldt dat de duur van de huur een geheel jaar niet mag bereiken of overtreffen (in hoofdzaak voor activiteiten ikv kleinhandel & ambachten)

[http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi\\_loi/change\\_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2016061722&table\\_name=wet](http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2016061722&table_name=wet)





## 01.06. MILIEU- EN OMGEVINGSVERGUNNINGEN

### **Milieuvergunning schietstanden**

Volgens de informatie bij de stadsdiensten zijn er voor de schietstanden in het Fort Lier twee milieuvergunningen actief (zie indelingslijst bijlage 1 van VLAREM II). Indeling in klasse 1 of 2 is afhankelijk van het type wapen.

- Klasse 1 2007/51 tem 21/03/2028 op naam van Politieverbroedering, lokale politie en LEDO
- Klasse 2 2010/26 tem 05/08/2030 op naam van Fort Lier vzw



### **Omgevingsvergunning voor zendantennes**

De exploitatie van een zendantenne (voor radio) is geen ingedeelde inrichting, zodat deze niet vergunnings- of meldingsplichtig is. Volgens de VLAREM is er wel een conformiteitsattest vereist. Indien echter aan bepaalde voorwaarden voldaan wordt, geldt hiervoor een vrijstelling (artikel 6.10.20.1 ev VLAREM II).

Voor het plaatsen van een zendantenne (de constructie) geldt een verplichte kennisgeving en is in principe een omgevingsvergunning nodig volgens de VCRO, maar ook hier geldt onder bepaalde voorwaarden een vrijstelling (artikel 12.1 ev Besluit VCRO).

#### Termijnen aanvraag

Voor de aanvraag van een omgevingsvergunning voor een ingedeelde inrichting of activiteit, zijn de volgende termijnen van toepassing bij de gewone procedure:

- de aanvraag is altijd onderworpen aan een openbaar onderzoek en de beslissingstermijn bedraagt 105 dagen zonder tussenkomst van de omgevingsvergunningscommissie (OVC) en 120 dagen met omgevingsvergunningscommissie. Zo is bijvoorbeeld het advies van de provinciale OVC vereist indien het een ingedeelde inrichting betreft van de 1ste klasse.
- er is een verlenging van de termijn mogelijk met 60 dagen, indien de wijziging van de aanvraag heeft geleid tot een tweede openbaar onderzoek (de 'wijzigingslus'), een kritieke procedurefout moet rechtgezet worden (de 'administratieve lus') of indien de aanvraag wegens werken omvat waarover de gemeenteraad moet beslissen.
- de beslissingstermijn gaat in op de dag na de ontvankelijk- en volledigheidverklaring van de aanvraag (eventueel stilzwijgend uiterlijk op de dertigste dag na indiening van de aanvraag).

De aanvraag van een omgevingsvergunning verloopt digitaal via het Omgevingsloket. De aanvrager wordt stapsgewijs door de procedure geleid, inclusief de aan te leveren documenten. Voor meer informatie, kan volgende link geraadpleegd worden

<https://www.omgevingsloketvlaanderen.be/exploitatie-van-een-ingedeelde-inrichting-of-activiteit-ii-oa>.

## 01.07. TOEGANKELIJKHEIDSREGELING NATUURDOMEIN "FORT VAN LIER"

Zie voor situering van het natuurdomein naar de  
overzichtskaart bij Juridische Context – perceel  
eigendom Natuur en Bos.

Goedgekeurd bij MB door de Vlaamse Overheid

### Paden

— Wandelaars

### Toepassingsgebied

■ Toepassingsgebied



### Ministerieel besluit houdende goedkeuring van de toegankelijkheidsregeling voor het natuurdomein "Fort van Lier", gelegen op het grondgebied van de stad Lier

#### Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Bosdecreet van 13 juni 1990, artikel 10, vervangen bij het decreet van 9 mei 2014, artikel 12, vervangen bij het decreet van 9 mei 2014 en artikel 97, het laatst gewijzigd bij het decreet van 12 juli 2013;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 5 december 2008 betreffende de toegankelijkheid van de bossen en de natuurreservaten, laatst gewijzigd bij het besluit van de Vlaamse Regering van 28 juni 2019;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6.

#### Vormvereiste

De volgende vormvereiste is vervuld:

- het college van burgemeester en schepenen van Lier ging voorbij aan de adviesvraag van 26 juli 2021.

#### Motivering

Dit besluit is gebaseerd op de volgende motieven:

- er werden geen opmerkingen of bezwaren geformuleerd tijdens de publieke consultatie van 5 augustus tot 6 september 2021.

DE VLAAMSE MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN  
TOERISME BESLUIT:

#### Artikel 1. – Toepassingsgebied

1.1. Deze regeling heeft betrekking op het natuurdomein Fort van Lier, op het grondgebied van de stad Lier.

1.2. Zij regelt de toegankelijkheid voor bezoekers in het gebied afgebakend op de kaart die is toegevoegd als bijlage.

1.3. Zij is niet van toepassing op activiteiten door bevoegde personen in het kader van het toezicht op het beheer van het gebied.

#### Art. 2. – Toegankelijkheid in het algemeen

2.1. De toegankelijkheid wordt geregeld door de kaart met bijhorende legende, en de bijhorende borden in het gebied en aan de (hoofd)ingangen ervan.

2.2. Het gebied is gedurende het hele jaar toegankelijk zoals in deze regeling bepaald. De beheerder of het Agentschap voor Natuur en Bos, kortweg het Agentschap, kan naast de wettelijke mogelijkheden het gebied geheel of gedeeltelijk, voor alle of bepaalde categorieën bezoekers, ontoegankelijk stellen.

2.3. Het gebied is, behoudens bij begeleide bezoeken, enkel toegankelijk van 5 tot 23 uur.

2.4. Ingeval van storm is het domein niet toegankelijk om veiligheidsredenen.

2.5. Metaaldetectie is verboden in het domein behoudens schriftelijke toestemming van de beheerder.

#### Art. 3. – Weggebruikers

De wegen die op de kaart als wandelweg zijn aangeduid, zijn uitsluitend toegankelijk voor voetgangers, en voor honden aan de leiband tenzij anders aangegeven.

#### Art. 4. – Beschermingsvoorschriften

4.1. Het is verboden andere bezoekers of de dieren te (ver)storen of schade toe te brengen aan de infrastructuur of de planten.

4.2. De bezoekers mogen geen blijvende sporen nalaten in het gebied. Zo moeten bij georganiseerde activiteiten onder meer wegmarkeringen die worden aangebracht, onmiddellijk op het einde van de betrokken activiteit worden verwijderd.

4.3. Het is verboden vuur te maken of te dragen in het domein behoudens schriftelijke toestemming van de beheerder.

4.4. Het is verboden water te capteren uit het domein.

4.5. Het is verboden van op afstand bediende recreatieve tuigen te laten rijden of varen in het domein behoudens schriftelijke toestemming van de beheerder.

#### Art. 5. – Aansprakelijkheid bij ongevallen

5.1. De schadelijder dient bij een ongeval onverwijld aangifte te doen bij het Agentschap, zodat gebeurlijk beroep kan worden gedaan op de polis B.A.

5.2. Het zich bevinden in of nabij bos of met bomen begroeide plaatsen bij krachtige wind en het betreden van het gebied buiten de toegelaten uren zijn op eigen risico, zodat de beheerder niet kan worden aangesproken voor de vergoeding van de schade.

#### Art. 6. – Onderrichtingen

Personen die belast zijn met toezicht overeenkomstig artikel 58 van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu kunnen bezoekers omwille van de veiligheid, of met het oog op het bewaren van de rust, of de bescherming van de wilde flora en fauna, onderrichtingen geven. Personen moeten zich gedragen volgens deze onderrichtingen en kunnen zondig, desnoods met behulp van de openbare macht, uit het gebied gezet worden.

#### Art. 7. – Afwijkingen

De beheerder kan afwijkingen op de artikelen 2 tot en met 4 van deze regeling toestaan, voor zover het geen activiteiten betreft die door hun aard of omvang schade kunnen teweegbrengen aan fauna, flora of derden, bedoeld in artikel 2, §2, van het besluit van de Vlaamse Regering van 5 december 2008 betreffende de toegankelijkheid van de bossen en de natuurreservaten. De aanvraag tot toestemming moet minstens 35 dagen van tevoren, schriftelijk of via elektronische drager worden toegezonden aan de beheerder. Indien het een activiteit betreft die door haar aard of omvang schade kan teweegbrengen aan fauna, flora of derden dan moet eveneens een toestemming worden gevraagd aan de beheerder.

#### Art. 8. – Bekendmaking

8.1. Deze regeling wordt bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt.

8.2. De gemeente houdt deze regeling ter inzage van de bevolking.

Brussel,

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme,

Getekend door: Zuhal Demir (Signature)  
Getekend op: 2021-12-20 10:58:54 +01:0  
Reden: Ik keur dit document goed

Zuhal Demir

Zuhal DEMIR







## 01.08. SYNTHESE JURIDISCHE CONTEXT

Met welke bestemmingen, beschermingen en vaststellingen moet rekening gehouden worden in het fort? En welke activiteiten zijn mogelijk in het fort? Het zijn heel wat elementen die samenkomen in deze eerste lezing rond juridisch kader, meestal niet het meest spraakmakende onderdeel van een studie maar in het geval van fort Lier is een goed inzicht in dit onderdeel van enorm belang voor de verdere ontwikkeling van plannen en visie voor het fort – als het ware het fundament.

### **Beschermingswaardig fort volgens Agentschap, Stad Lier wil een open en toegankelijk fort**

Het fort kent enkele bijzondere elementen, kenmerkend zijn de tijdslagen van bakstenen tot betonnen toevoegingen, bunkers en de inslagen als oorlogsgetuige en inzicht opbouw en dikte van fortgebouwen. Het Agentschap Onroerend Erfgoed geeft aan dat het Fort Lier beschermingswaardig is maar gaat voorlopig niet over tot beschermingsprocedure. Het Agentschap is wel benieuwd naar visie van de stad Lier. Momenteel wordt deze visie uitgewerkt in het masterplan waarbij de stad een betere openstelling en toegankelijk fort nastreeft.

### **Het fort is een belangrijk vleermuizenverblijf, nood aan een tijd- en zoneringsplan**

Bijna het hele fort Lier is beschermde zone voor vleermuizen. De winterverblijfplaatsen zijn vooral de gebouwen die niet in gebruik zijn door de verenigingen. De huidige zonering van vleermuizen en verenigingen vormt het vertrekpunt voor de opmaak van een tijd- en zoneringsplan ifv behoud en versterking van vleermuizenpopulatie enerzijds en huisvesting van de huidige verenigingen en zoektocht naar geschikte ruimtes voor een toegankelijk en open fort anderzijds. Bij toekomstige ingebruikname van gebouwen met aanwezigheid van vleermuizen horen compenserende maatregelen om de vleermuizenpopulatie niet te verstoren.

### **Gemeenschapsfunctie zonder winstbejag aan de binnenzijde van het fort**

Volgens de bestemming van het gewestplan zijn veel functies mogelijk in het forteiland, zolang ze geen winstbejag nastreven – dit is in lijn met de huidige situatie en de huisvesting van de verenigingen in het fort.

### **Natuurfunctie aan de buitenzijde**

Het gewestplan duidt de fortgracht en fortrand aan als natuurgebied, momenteel wordt deze zone gebruikt als wandeling rondom het fort. De fortgracht of vijver is lang in gebruik geweest door

vissers maar dit is door de huidige waterkwaliteit gestopt.

### **Zomeractiviteiten**

In kader van het masterplan worden activiteiten gepland – als test en zoektocht naar meest geschikte functies. In 2021 was er een openstelling tijdens het fortweekend met meer dan 1.000 bezoekers. In 2022 was een fortzomer. Zomers zijn meer geschikt voor activiteiten om in de winters de vleermuizen niet te verstoren.

### **Vergunningen**

Tijdelijke activiteiten 4 x 30 dagen op een jaar zijn niet vergunningsplichtig. Bij constructies of activiteiten die langer duren is een omgevingsvergunning noodzakelijk.

Voor de pilonen en antennes van de radio amateurs geldt een verplichte kennisgeving en zijn vergunningsplichtig.

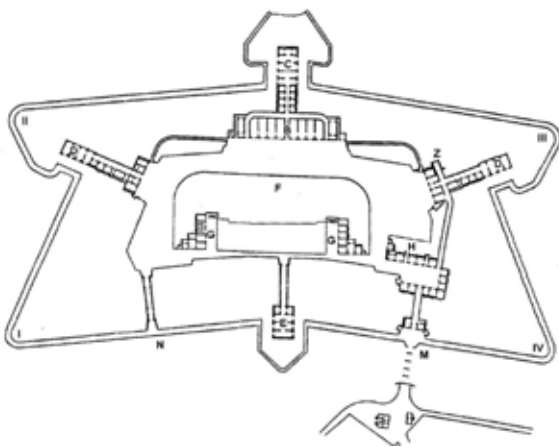
## BRONNEN - DEEL 01 JURIDISCHE CONTEXT

- Gewestplan <https://omgeving.vlaanderen.be/gewestplan>
- Kadasterloket Provincie Antwerpen <http://kadlegger.pa.be/kadasterloket/>
- Geoloket <https://www.geopunt.be/>
- Advies dienst Stedenbouw Lier ifv aanvraag regelgeving bij tijdelijke activiteiten in het fort (november 2020)
- Onderzoeksrapport fort stad Lier (2019)
- Groenbeheer van versterkte sites [https://www.fortengordels.be/sites/default/files/downloads/Brochure\\_Groenbeheer\\_in\\_versterkte\\_sites.pdf](https://www.fortengordels.be/sites/default/files/downloads/Brochure_Groenbeheer_in_versterkte_sites.pdf)
- Fortengordels en natuur <https://www.fortengordels.be/pagina/fortengordels-en-natuur>
- Natura 2000 Fortengordels <https://natura2000.vlaanderen.be/gebied/fortengordels>
- Agentschap Onroerend Erfgoed <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/10300>

## 02 ANALYSE VAN FORT LIER

### 02.01. HISTORISCHE SCHETS EN INTRO

Hoe is het fort van Lier ontstaan en waarom is er hier überhaupt ooit een fort gebouwd, wat hebben de dikke Bertha's daarmee te maken? En waarom horen we vandaag nog gewerschoten in het fort? Deze tijdslagen maken het fort inzichtelijk en leiden tot een beter begrip van het fort en haar onderdelen. Beter inzicht in het verleden en de evolutie helpt vaak het uitstippelen van toekomstplannen (zie ook verder Hoofdstuk 03 Plannings- en beleidscontext voor meer info en doorverwijzing van heel wat geraadpleegde bronnen)



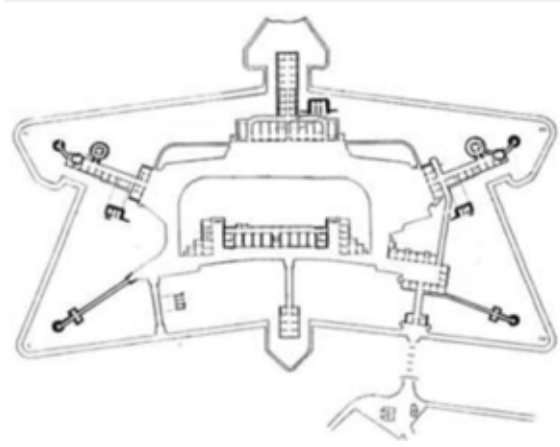
1877-1883



- Aanleg en bouw fort van Lier als **sperfort** voor Rupel-Netelinie en als verdediging van de spoorlijn Antwerpen-Aken. Het fort was hiermee een eerste belangrijk fort in de buitenste fortengordel op 7,5 km van Antwerpen, door een steeds groter wordend schietbereik in die periode.

- Het fort werd opgebouwd uit een **bakstenen constructie** met hoge wallen, waar het geschut werd opgesteld in openlucht of op de wallen.

1876: uitvinding van de telefoon (Graham Bell)



1890

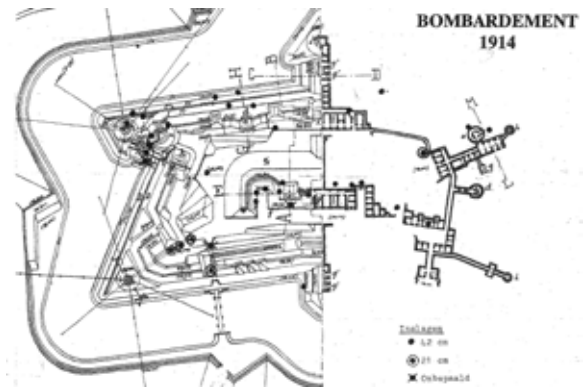
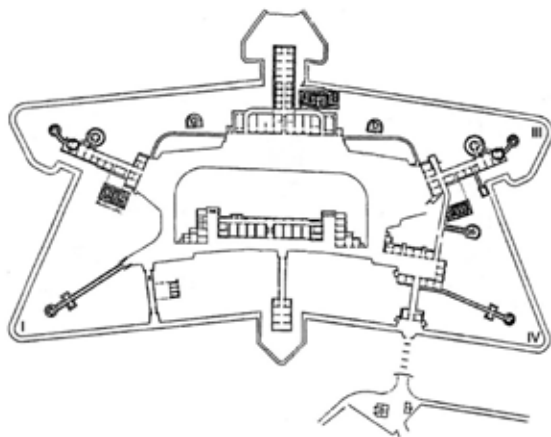


- **Eerste modernisering** van het fort tot **pantserfort**, waarbij de muren behouden bleven in baksteen, maar de gewelven, het bovenste deel van de koepels en de gebouwen op de wal in **ongewapend beton** werden uitgevoerd.

- Het fort wordt uitgebreid met een **infanteriekazerne**, bestaande uit bakstenen gevels en betonnen gewelven.

- De bakstenen holtraversen op de ingangspoterne, de halve caponnières en het hoofdfrontgebouw werden afgebroken om de onderliggende bakstenen gewelven te **versterken** met een **laag ongewapend beton** (1.5 m) **bovenop** een **schokabsorberende zandlaag** (0.75m). Bovenop de halve caponnières en op het hoofdfrontgebouw kwamen nieuwe holtraversen in ongewapend beton.

- Verder werden er **vier koepels** voorzien met een kanon van 5.7 cm, één op elk saillant. Daarnaast werden er twee koepels met elk twee kanonnen van 15 cm en een gepantserde uitkijkpost gebouwd. Deze koepels met uitkijkpost bevonden zowel op de linker als op de rechter halve caponnière.



1906-1910

1914



- **Tweede modernisering** met een tweede laag betondekkingen die worden aanbracht op de bakstenen gewelven, met name de hoofdcaponnière en de geschutskoepels. Hieruit ontstaat de term **hybride fort** omwille van de combinatie van een bakstenen fort met een laag ongewapend beton.

- Bijkomend werden er nog **drie pantserkoepels** voor houwtisers van 12 cm en twee **observatieklokken** voorzien. Twee houwtiserskoepels werden opgesteld langs beide zijden van de hoofdcaponnière, de derde werd opgesteld tussen de rechtse halve caponnière en het officierengebouw. Er werd ook nog een **flankeringsbatterij** aan de rechtse halve caponnière gebouwd.

- Het fort wordt zwaar beschadigd door **bombardementen** tijdens WO I, 32 inslagen zijn hier getuigen van.



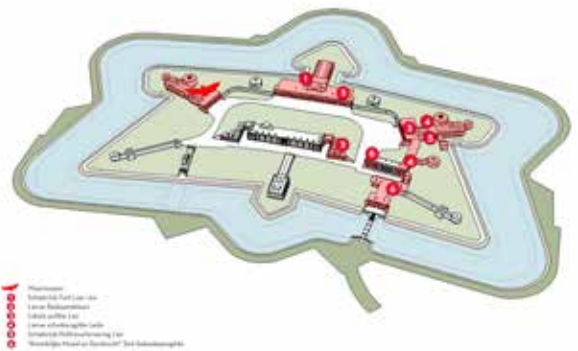
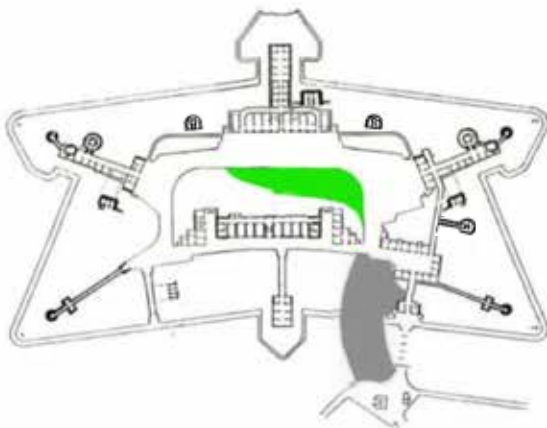
1914: drie officieren aan het fort in Lier



1916: Pallieter, streekroman Felix Timmermans wordt gepubliceerd







1956

1989 – heden



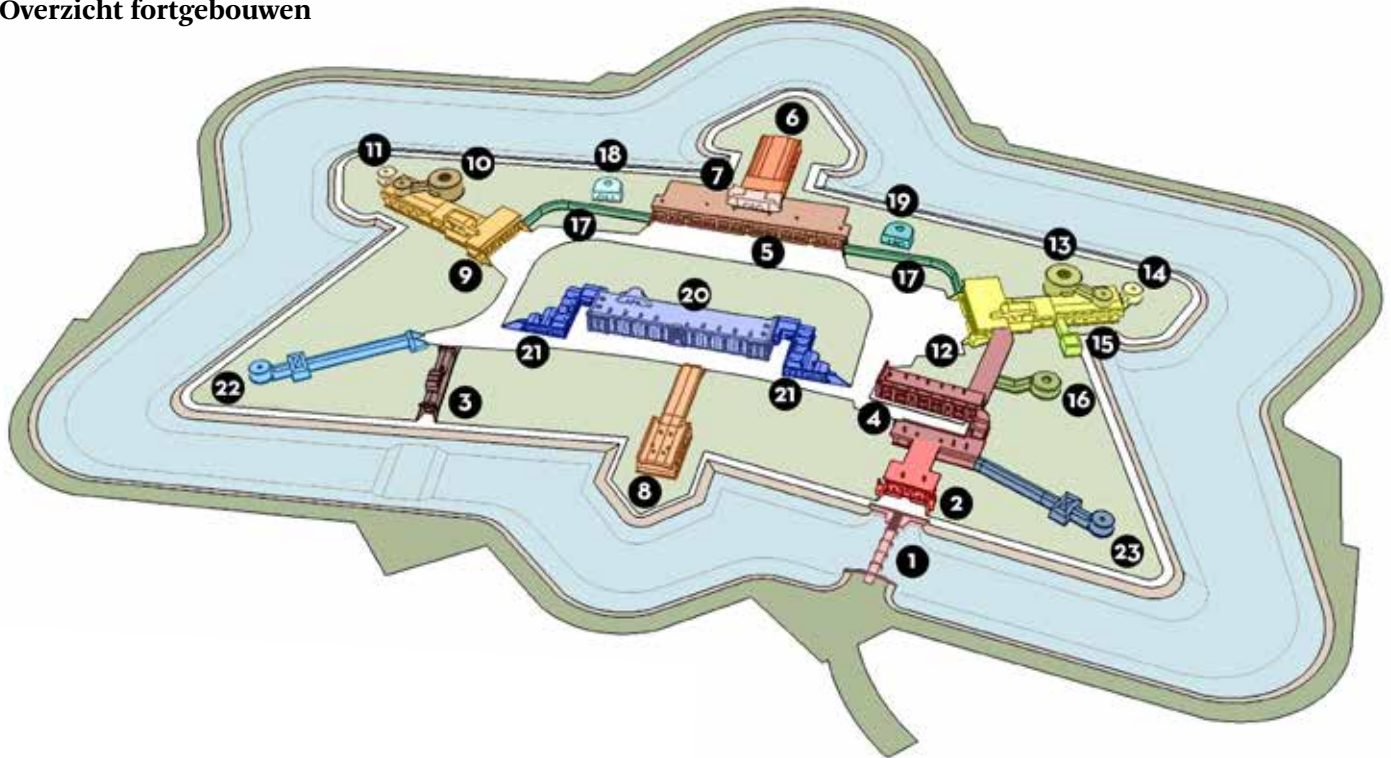
- Fort Lier wordt in 1956 verworven door stad Lier. Stad Lier richt **een chalet** op aan de ingang van het fort, maar deze werd een tweetal jaar geleden terug afgebroken. Stad Lier zal het fort vooral gaan gebruiken als **opslag voor aangeslagen goederen**. De stad Lier graaft ook een deel van de traverse aan de achterkant van de infanteriekazerne af, deze grond werd gebruikt bij allerlei werken en de vrijgekomen plaats werd benut voor de opslag van bouw-, bestratings- en rioleringsmaterialen.

- Sinds 1989 zijn verschillende gebouwonderdelen van fort Lier in gebruik door **zeven verenigingen**. Daarnaast heeft het fort nog andere vaste bewoners, namelijk **vleermuizen**.

- Het hoofdfrontgebouw wordt ingenomen door de schietclub Fort Lier vzw en de Lierse Radioamateurs. De schietclub Fort Lier vzw heeft ook de hoofdcaponnière in gebruik. De rechtse halve caponnière en zijn bijhorende gangen wordt gebruikt door de Lierse schuttersgilde Ledo en de schietclub Politieverbroedering Lier, alsook door de lokale politie. Een deel van het officiersgebouw en de ingangspoterne wordt gebruikt door de boogschietclub, "Koninklijke Moed en Eendracht, Sint-Sebastiaansgilde. De linkse halve caponnière wordt gebruikt als overwinteringsplaats en tijdens de zwermperiode door de vleermuizen. De overige gebouwen hebben momenteel geen functie.



## Overzicht fortgebouwen



### 02.02. BOUWKUNDIGE ANALYSE

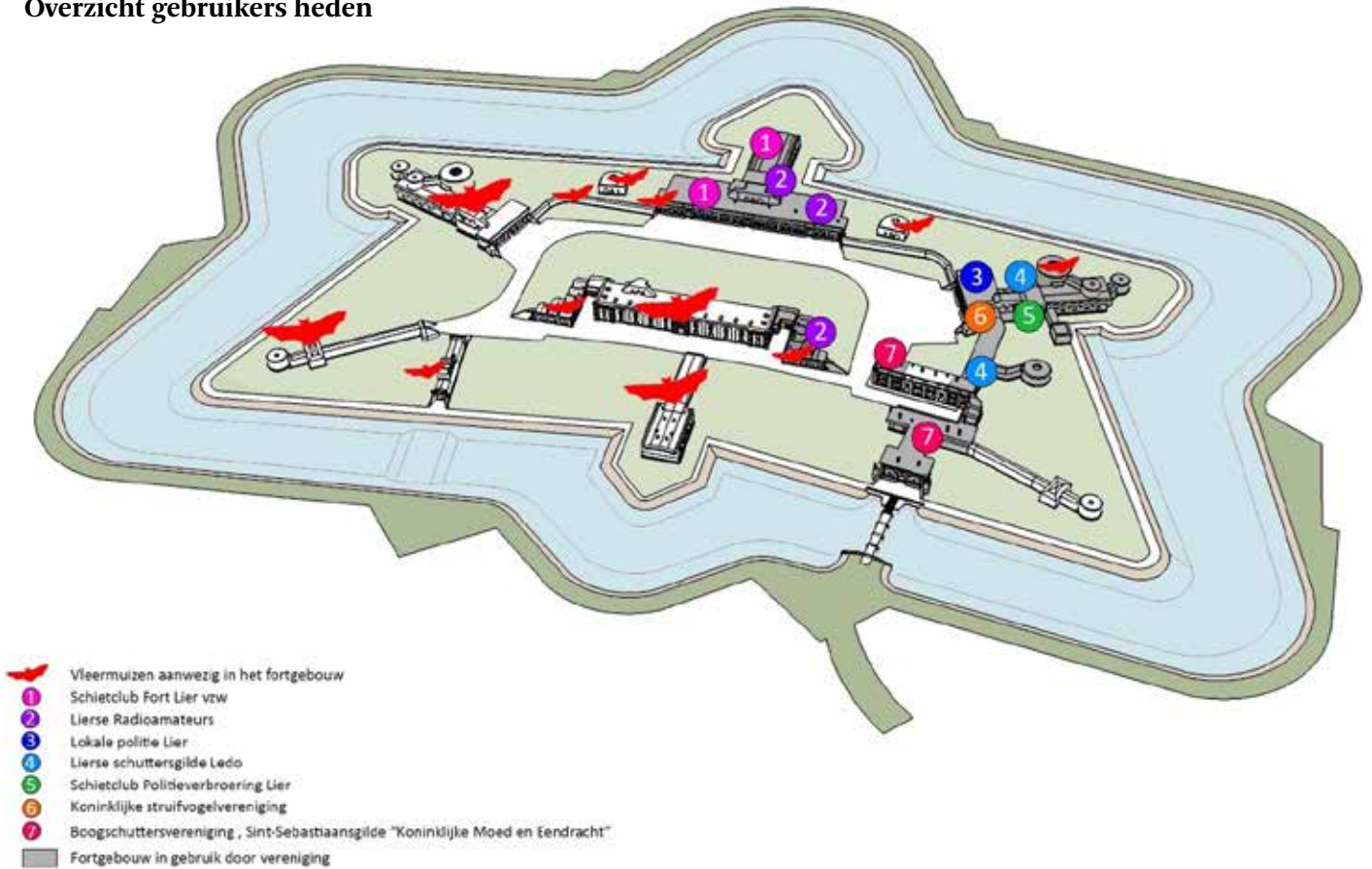
Voor de opmaak van de bouwkundige analyse werd beroep gedaan om heel wat bronnen o.a. inspectierapport monumentenwacht en thesis van Maarten Michiels, zie bronnenlijst.

Deze bouwkundige analyse dient vooral ter verduidelijking van de **opbouw van het fort en haar onderdelen** – het fort is namelijk een vrij omvangrijk gebouwencomplex en militaire architectuur is niet altijd eenvoudig te begrijpen – deze analyse helpt om goed inzicht te krijgen vooral ifv het masterplan en mogelijke invulling van (een deel) van de fortgebouwen.

Voor een meer gedetailleerd omschrijving van de bestaande studie van de fortgebouwen wordt verwezen naar de studie plan van aanpak gebouwen (Erfgoed en Visie).

- |  |                                      |
|--|--------------------------------------|
|  | 1. Toegangsbrug                      |
|  | 2. Toegangspoterne                   |
|  | 3. Reservepoterne                    |
|  | 4. Officierengebouw                  |
|  | 5. Hoofdfrontgebouw                  |
|  | 6. Hoofdcaponnière                   |
|  | 7. Interbellum bunker                |
|  | 8. Keelcaponnière                    |
|  | 9. Linkse halve caponnière           |
|  | 10. Bedding linker geschutskoepel    |
|  | 11. Linkse observatiepost            |
|  | 12. Rechtse halve caponnière         |
|  | 13. Bedding rechter geschutskoepel   |
|  | 14. Rechtse observatiepost           |
|  | 15. Flankeringsbatterij              |
|  | 16. Bedding geschutskoepel           |
|  | 17. Verbindingsgangen met hoofdfront |
|  | 18. Koepel voor houwitser links      |
|  | 19. Koepel voor houwitser rechts     |
|  | 20. Infanteriekazerne                |
|  | 21. Bijgebouwen infanteriekazerne    |
|  | 22. Koepelgang met saillant I        |
|  | 23. Koepelgang met saillant IV       |

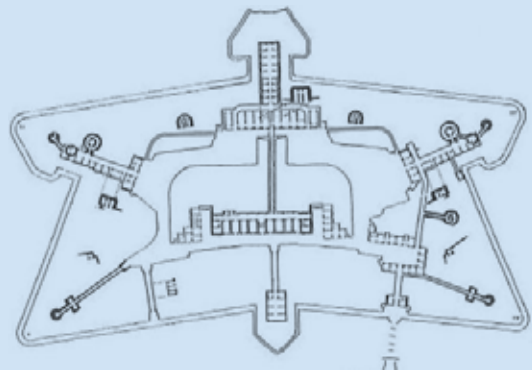
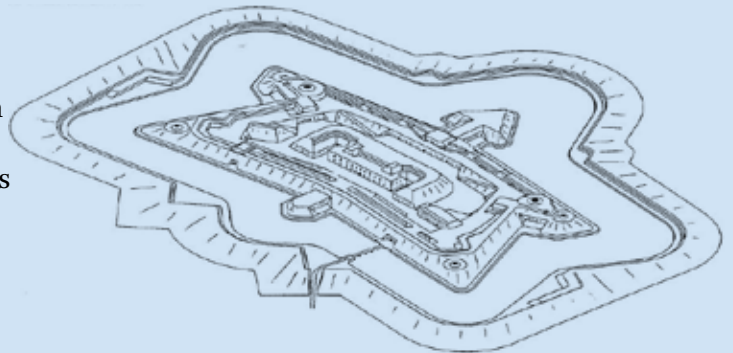
## Overzicht gebruikers heden



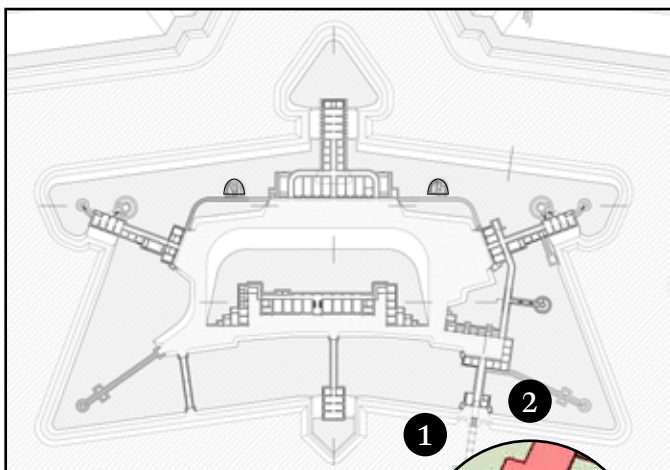
### Type fort Lier = bakstenen fort met betonnen gewelven (hybride fort)

In de inleiding kwam al aan bod dat heel wat forten in de omgeving verschillen van vorm. De gehele fortengordels en vesting van Antwerpen zijn telkens geëvolueerd met steeds betere verdedigingen, met eerst bakstenen gebouwen (Brialmont) en later ongewapend beton en tot slot gebruik van gewapend beton. Fort Lier situeert zich in de overgangperiode van gebruik baksteen naar ongewapend beton.

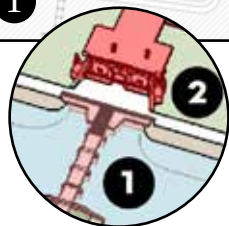
Het grondplan van Fort Lier toont een hybride bakstenen fort, gemoderniseerd met betonnen gewelven. Typisch is ook de langgerekte infanteriekazerne zonder reduit met hoge wallen op de rand van het forteiland, de caponnière ligt in de vestinggracht. De draaikoepels en ondergrondse galerijen naar het geschut op de hoekpunten van het forteiland zijn uitingen van modernisering, evenals de toevoeging van holtraversen.







overzichtsplanning Fort van Lier - binnenzijde (forteiland)



## 1. Toegangsbrug

De toegangsbrug en de ijzeren toegangspoort gaven oorspronkelijk toegang tot het fort van Lier.

**Huidige toestand:** Vandaag is de toegangsbrug en poort niet meer toegankelijk door verval van de brug. Ter hoogte van de waterlijn is het metselwerk van de pijlers en bruggenhoofden sterk uitgespoeld en geërodeerd waardoor het scheurt. Verspreid groeien er bomen uit het metselwerk met verdere schade tot gevolg. Voor zover zichtbaar is het betonnen wegdek nog in redelijke staat. De stalen liggers zijn doorgeroest en de houten brugelementen zijn volledig doorgerot. De oorspronkelijke toegangspoort is sterk roestig maar verder in redelijke staat. De sokkels van de poortkolommen zijn echter sterk geërodeerd waardoor de stabiliteit van het poort geheel verzwakt is.

Het fort kan nog wel betreden worden via een nieuwe toegangsweg, aangelegd links van de oorspronkelijke toegangsbuis. De nieuwe toegangsweg werd als dam in de vestinggracht aangelegd en de wallen werden voor een deel doorbroken. Deze toegangsweg werd aangelegd in 1940 door de Duitse bezetter.



Toegangsbrug met poort





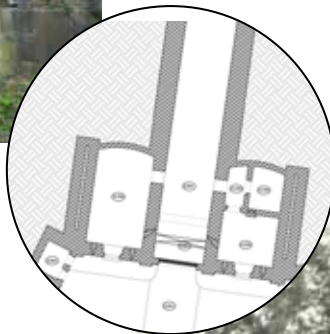
## 2. Toegangspoterne

De toegangspoterne gaf toegang tot het binnenplein waar de officierengebouwen stonden opgesteld.

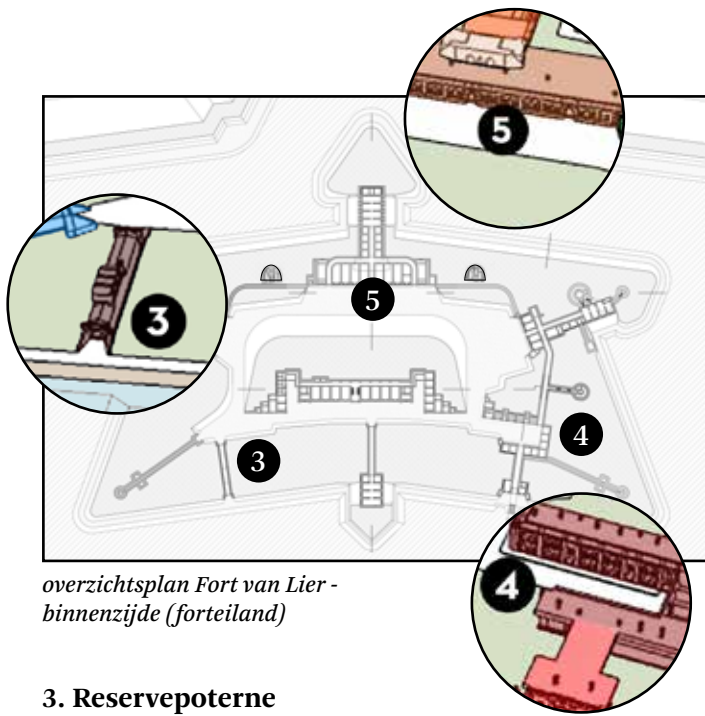
**Huidige toestand:** De gang in de poterne die toegang geeft tot het binnenplein van het officierengebouw is vandaag afgesloten door metselwerk en dus niet meer toegankelijk. Dit gebouw wordt vandaag ingenomen door de boogschuttersvereniging, Sint-Sebastiaansgilde, "Koninklijke Moed en Eendracht".



*Voorzijde toegangspoterne*



*oude foto hoofdtoegang fort Lier (merk de gesloten wal op)*



overzichtsplanning Fort van Lier - binnenzijde (forteiland)

### 3. Reservepoterne

De reservepoterne kon gebruikt worden als de hoofdtoegang zou beschadigd worden. De vestinggracht is op deze plaats minder diep, waardoor er bij nood makkelijk een noodbrug over de gracht kon gebouwd worden met materiaal dat klaar lag aan de reservepoterne. Boven op de reservepoterne staat de enige overgebleven bakstenen holtraverse.

**Huidige toestand:** De reservepoterne heeft vandaag geen nieuwe functie gekregen en staat dus leeg. Het gebouw is wel nog in goede staat en is vrij toegankelijk en zou een ideale toegangsweg zijn voor de rondwandeling langs de binnenzijde van de fortgracht



reservepoterne

### 4. Officierengebouw

Rond het binnenplein, dat kan betreden worden via de toegangspoterne, staat het officierengebouw opgesteld. Het officierengebouw kan worden opgedeeld in het hoofdkwartier, de paardenstallen en het onderofficierengebouw.

**Huidige toestand:** De cementbeplesing van de buitengevels is beschadigd door vocht en vorst ten gevolge van de gebreken aan de dekstenen. Plaatselijk ontwikkelt er zich plantengroei. De boomopslag ter hoogte van de dakrand zorgt voor zettingen in het opgaand metselwerk. Plaatselijk is er vochtoverlast en zijn de ruimtes slecht verlucht met een slechte atmosfeer tot gevolg.

De houten voorwerpen zijn veelal beschimmeld of aangetast door zwam waardoor er een sterke schimmelgeur hangt. De oorspronkelijke houten vloer is ingerot en plaatselijk onbetrouwbaar.

De lokalen worden vandaag deels ingenomen door de boogschuttersvereniging, Sint-Sebastiaansgilde, "Koninklijke Moed en Eendracht" en deels door de Lierse schuttersvereniging LEDO. De bewaringsomstandigheden zijn niet ideaal met degradatie van de opgeslagen goederen of inrichting tot gevolg door de hoge vochtigheid in de gebouwen.



Zicht op het binnenplein van het officierengebouw





Voorzijde hoofdfrontgebouw

## 5. Hoofdfrontgebouw

Centraal op het binnenplein van het fort bevindt zich het hoofdfrontgebouw. Het diende voorheen als kazerne voordat de infanteriekazerne werd gebouwd. Daarnaast werden bovenop het hoofdfrontgebouw de kanonnen geplaatst ter verdediging.

**Huidige toestand:** Op het hoofdfrontgebouw is de grondlaag weggehaald (evenals de bomen die er bovenop stonden) om het door voltreffers doorboorde dak te kunnen herstellen. De bitumineuze afwerking is van zeer recente datum.

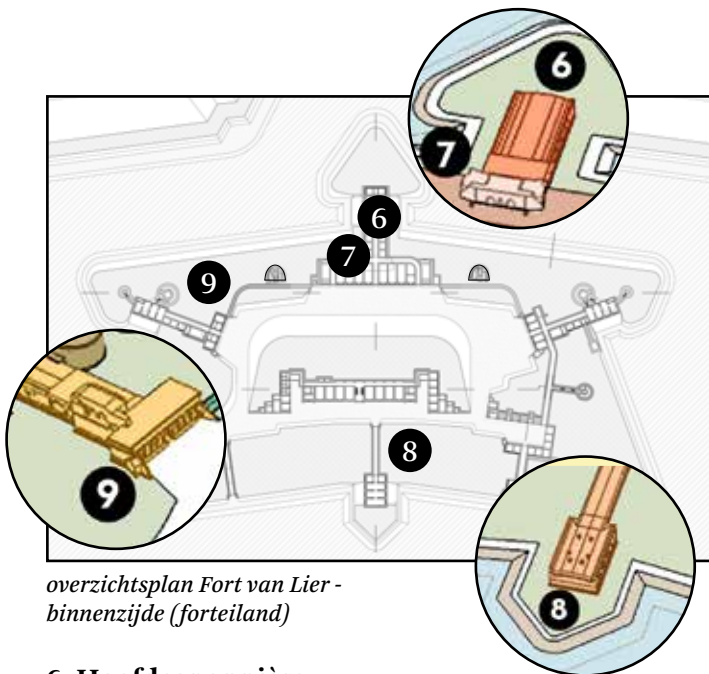
De afvoerkanalen en -openingen zijn toegankelijk via onderhoudsopeningen in de buitengevels. De luiken zijn verdwenen maar plaatselijk is het hang- en sluitwerk nog aanwezig. Hier en daar werd er gaas aangebracht of werden de kanalen dichtgemetseld wat een eenvoudig onderhoud hindert. De meeste afvoeren lopen in pandig en zijn slecht bereikbaar voor onderhoud. Naar analogie van andere forten werd er gebruik gemaakt van gietijzeren tapgaten en afvoerbuizen. Door het gebruik van trechtervormige tapgaten en afvoerbuizen met een kleine diameter wordt er onderdruk gecreëerd in het buizenstelsel waardoor het water sneller wordt afgevoerd. Dit systeem is zeer efficiënt maar onderhoudsgevoelig. Ten gevolge van doorroestingen en/of verstoppingen ontstaat er op talrijke plaatsen ernstig vochtoverlast.

In door explosies stukgeslagen of beschadigde delen is de drainage sowieso niet meer functioneel, wat ook weer zorgt voor een hoge vochtbelasting.

Door problemen met de afvoeren en/of het rioleringsstelsel ontstaat er vocht- en vorstschade aan het gevelmetselwerk. Bij het hoofdfrontgebouw hangen hierdoor plaatselijk bakstenen gevaarlijk los. Daarnaast leidt dit tot vochtdoorslag en een vochtig binnenklimaat. In het interieur is de houten drager en/of bekleding van de bakstenen gewelven dan ook aangetast door de actieve huiszwam. Deze zwam is zeer destructief en kan ernstige gezondheidsrisico's vormen voor mensen met gevoelige luchtwegen en hangt er een sterke schimmelgeur.

Qua terrein profilering werd links voor het hoofdfrontgebouw een berg rond gelegd door een aannemer tijdens opruimingswerken. Toen werd ook het grondprofiel van het terrein verkeerd gewijzigd, het water stroomt vanuit de richting van de infanteriekazerne richting het hoofdfrontgebouw (zonder afwatering).

Het hoofdfrontgebouw wordt nu voor het grootste deel gebruikt door Schietclub Fort Lier vzw. Daarnaast wordt het gebouw ook ingenomen door de Lierse Radioamateurvereniging, zij nemen het rechtste lokaal in van het hoofdfrontgebouw.



overzichtsplanning Fort van Lier - binnenzijde (forteiland)

## 6. Hoofdcaponnière

De hoofdcaponnière had als doel om te verdedigen en beschermde de voorkant van het fort. Deze caponnière had langs beide zijden schietgaten en kon dus ook langs beide zijden kanonskogels afvuren. In het interbellum werden de kanonkelders aangepast voor de opstelling van mitrailleurs.

**Huidige toestand:** Net zoals bij het hoofdfrontgebouw lopen de meeste afvoeren inpandig en zijn ze slecht bereikbaar voor onderhoud. Ook hier wordt volgens het zelfde systeem gebruik gemaakt van gietijzeren tapgaten en afvoerbuizen. Ten gevolge van doorroestingen en/of verstoppingen ontstaat er op talrijke plaatsen ernstig vochtoverlast.

Op een aantal plaatsen lozen de drainagekanalen rechtstreeks hun water via mondingen in de buitengevel. De mondingen waren oorspronkelijk voorzien van hardstenen spuwers. Deze spuwers zijn veelal mechanisch beschadigd met een hoge vochtbelasting en vocht- en vorstschade tot gevolg.

De hoofdcaponnière is ook in gebruik door Schietclub Fort Lier vzw.



Hoofdcaponnière

## 7. Interbellum bunker

Voorheen was dit een holtraverse op het hoofdfrontgebouw, maar in het interbellum is langs beide zijden van deze holtraverse een bunker in gewapend beton bij aan gebouwd voor de opstelling van een mitrailleur en vermoedelijk een schijnwerper. Deze grote holtraverse die later dan werd omgevormd tot bunker, bestond voorheen uit twee kleinere holtraversen langs weerszijde van de hoofdcaponnière op het hoofdfrontgebouw.

**Huidige toestand:** De camouflage met een geworpen cementbezetting is historisch relevant. De bezetting hecht slecht en valt weg. De betonnen gewelven vertonen belangrijke scheurvorming met waterindringing tot gevolg. Het beton vertoont grindnesten en het beslag van de verdwenen schuifpoorten is sterk roestig.

Plaatselijk is er vochtoverlast en zijn de ruimtes slecht verlucht met een slechte atmosfeer tot gevolg. De houten voorwerpen zijn veelal beschimmeld of aangetast door zwam waardoor er een sterke schimmelgeur hangt.



Interbellumbunker boven op het hoofdfrontgebouw



Toegang van de keelcaponnière



## 8. Keelcaponnière

De keelcaponnière had als doel om te verdedigen en beschermde de achterkant van het fort. Deze caponnière had langs beide zijden schietgaten en kon dus ook langs beide zijden kanonskogels afvuren. Later werden hier mitrailleurs opgesteld.

**Huidige toestand:** Op een aantal plaatsen lozen de drainagekanalen rechtstreeks hun water via mondingen in de buitengevel. De mondopeningen waren oorspronkelijk voorzien van hardstenen spuwvers. Deze spuwvers zijn veelal mechanisch beschadigd met een hoge vochtbelasting en vocht- en vorstschade tot gevolg.

Daarnaast werd er op verschillende plaatsen minderwaardig beton gebruikt. Op deze plaats spoelt het bindmiddel uit waardoor toeslagstoffen aan de oppervlakte komen te liggen en er waterinsijpeling kan plaatsvinden. Dit beton werd ook gebruikt voor de kroonlijst waardoor de betonnen dekking sterk is uitgespoeld met een hoge vochtbelasting van het onderliggende werk tot gevolg.

Door een omgevallen boom op de toegang tot de keelcaponnière, is de muurbekroning beschadigd geraakt en omhooggekomen. De keelcaponnière heeft vandaag geen functie meer en is vrij toegankelijk.



Voorzijde linkse halve caponnière

## 9. Linkse halve caponnière

Een halve caponnière heeft in tegenstelling tot een hele caponnière, slechts langs één zijde schietgaten. Bij het fort van Lier zijn de schietgaten voor de verdediging naar achteren gericht. Ook hier werd in het interbellum de kanonkelder aangepast voor de opstelling van de mitrailleur.

**Huidige toestand:** De afvoerkanalen en -openingen zijn toegankelijk via onderhoudsopeningen in de buitengevels. De luiken zijn verdwenen, plaatselijk is het hang- en sluitwerk nog aanwezig. Er is soms gaas aangebracht of kanalen werden dichtgemetseld wat onderhoud hindert. Door verstoppingen ontstaat schade aan het metselwerk.

De meeste afvoeren lopen in pandig en zijn slecht bereikbaar voor onderhoud. Zoals in andere forten werd er gebruik gemaakt van gietijzeren en trechtersvormige tapgaten en afvoerbuizen met een kleine diameter, zo wordt er onderdruk gecreëerd in het buizenstelsel waardoor het water sneller wordt afgevoerd. Dit systeem is zeer efficiënt maar onderhoudsgevoelig. Ten gevolge van doorroestingen en/of verstoppingen ontstaat er op talrijke plaatsen ernstig vochtoverlast.

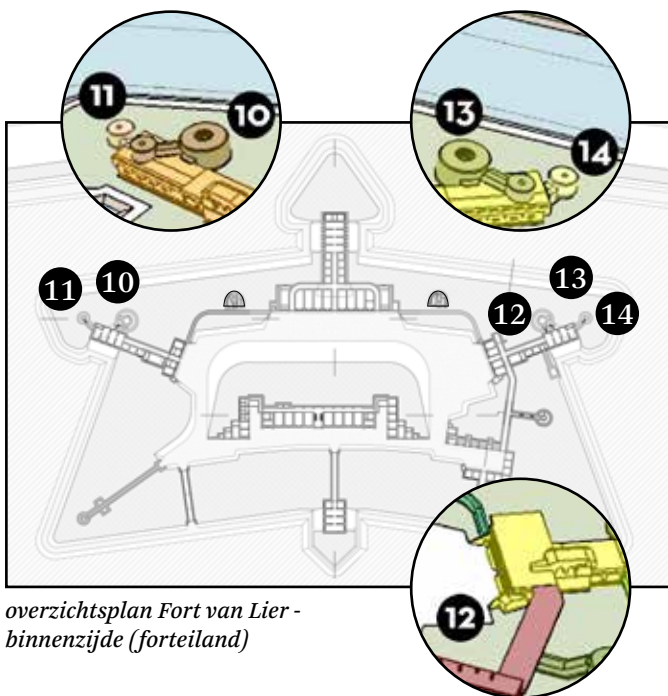
Op een aantal plaatsen lozen de drainagekanalen rechtstreeks hun water via mondingen in de buitengevel. De mondopeningen waren oorspronkelijk voorzien van hardstenen spuwvers. Deze spuwvers zijn veelal mechanisch beschadigd met een hoge vochtbelasting en vocht- en vorstschade tot gevolg.

Daarnaast werd er verschillende plaatsen minderwaardig beton gebruikt. Op deze plaats spoelt het bindmiddel uit waardoor toeslagstoffen aan de oppervlakte komen te liggen en er waterinsijpeling kan plaatsvinden.

De holtraverse van de linkse halve caponnière werd voorzien van een betonnen dekking. Deze betonnen dekking vertoont belangrijke scheurvorming met waterindringing tot gevolg. Het beton vertoont ook veel grindnesten en een beschadigde bezetting. Waar nog aanwezig is het beslag van de verdwenen schuifpoorten sterk roestig.

De linkse halve caponnière is enerzijds ingenomen door vleermuizen als overwinteringsplaats en tijdens de zwermperiode. Anderzijds heeft het een militaire erfgoedwaarde en is het een essentiële locatie om te kunnen tonen op rondleidingen (kanonkelders, koepels, abri-elementaire, locatie observatieklok, kruitmagazijn).





overzichtsplanning Fort van Lier - binnenzijde (forteiland)

### 10. Bedding linker geschutskoepel

De bedding linker geschutskoepel maakt deel uit van de linkse halve caponnière en bestond uit een grote geschutskoepel van 2 x 15 cm.

**Huidige toestand:** De betonnen kragen werden stukgeslagen door een explosie en/of werden ze verder beschadigd bij het recupereren van de stalen koepels. De gevechtsgalerijen van de geschutskoepel vertonen op verschillende plaatsen vochtdoorslag en zijn plaatselijk sterk beschadigd. De diepe schachten zijn niet afgeschermd en vertegenwoordigen een ernstig valgevaar. Daarnaast zijn de kazematten naar de onderliggende galerijen niet overal afgeschermd. De stalen ladders zijn veelal doorgeroest wat een ernstig valgevaar inhoudt.

### 11. Linkse observatiepost

De linkse observatiepost maakt deel uit van de linkse halve caponnière en is een gepantserde uitkijkpost. Deze werd later aangepast naar een abri-elementaire, een opstelling voor lichte mitrailleurs.

**Huidige toestand:** De betonnen kragen werden stukgeslagen door een explosie en/of werden ze verder beschadigd bij het recupereren van de stalen koepels. De diepe schachten zijn niet afgeschermd en vertegenwoordigen een ernstig valgevaar.

### 12. Rechtse halve caponnière

Een halve caponnière heeft in tegenstelling tot een hele caponnière, slechts langs één zijde schietgaten en zijn naar achteren gericht om mee de achterkant van het fort te verdedigen, net zoals bij de linkse halve caponnière. Ook hier werd in het interbellum de kanonkelder aangepast voor de opstelling van de mitrailleur. De rechtse halve caponnière verschilt met de linkse halve caponnière door de aanwezigheid van een lift. De lift werd gestuurd door middel van een katrol en verticale rails aangedreven door man- of paardenkracht. Met de eerste modernisering van het fort is de lift verdwenen.

**Huidige toestand:** De aanaardingen boven op het gebouw zijn verdwenen, waardoor de betonnen dekking bloot ligt. Waar aanwezig is de bitumineuze afwerking sterk verweerd. Daarnaast zijn er nog vezelcementen schoorsteenkanalen aanwezig. Door verwerking en beschadiging kan er asbest vrijkomen.

De afvoerkanalen en -openingen zijn toegankelijk via onderhoudsopeningen in de buitengevels. De luiken zijn verdwenen maar plaatselijk is het hang- en sluitwerk nog aanwezig. Hier en daar werd er gaas aangebracht of werden de kanalen dichtgemetseld wat een eenvoudig onderhoud hindert. Door verstoppingen ontstaat er schade aan het metselwerk.



Stukgeslagen observatiekoepel

De meeste afvoeren lopen inpandig en zijn slecht bereikbaar voor onderhoud. Naar analogie van andere forten werd er gebruik gemaakt van gietijzeren tapgaten en afvoerbuizen net zoals bij de linkse halve caponnière. Ten gevolge van doorroestingen en/of verstoppingen ontstaat er op talrijke plaatsen ernstig vochtoverlast. Op een aantal plaatsen lozen de drainagekanalen rechtstreeks hun water via mondingen in de buitengevel. De mondingen waren oorspronkelijk voorzien van hardstenen spuwers. Deze spuwers zijn veelal mechanisch beschadigd met een hoge vochtbelasting en vocht- en vorstschade tot gevolg. De gebreken aan het drainagesysteem geven op verschillende plaatsen aanleiding tot vochtdoorslag en een vochtig binnenklimaat in het gebouw.

Op een aantal plaatsen werd minderwaardig beton gebruikt. Op deze plaats spoelt het bindmiddel uit waardoor toeslagstoffen aan de oppervlakte komen te liggen en er waterinsijpeling kan plaatsvinden.

De holtraverse van de rechtse halve caponnière werd voorzien van een betonnen dekking. Deze betonnen dekking vertoont belangrijke scheurvorming met waterindringing tot gevolg. Het beton vertoont ook veel grindnesten en een beschadigde bezetting. Waar nog aanwezig is het beslag van de verdwenen schuifpoorten sterk roestig.

De rechtse halve caponnière wordt nu gebruikt door de Lierse schuttersgilde Ledo, de schietclub politieverbroedering Lier en de lokale politie.



Voorzijde rechtse halve caponnière

### 13. Bedding rechter geschutskoepel

De bedding rechter geschutskoepel maakt deel uit van de rechtse halve caponnière en bestond uit een grote geschutskoepel van 2 x 15 cm, gelijkend aan de linkse halve caponnière.

**Huidige toestand:** De betonnen kragen werden stukgeslagen door een explosie en/of werden ze verder beschadigd bij het recupereren van de stalen koepels.

Het gewelf vertoont op verschillende plaatsen vochtdoorslag en is plaatselijk sterk beschadigd. Er kunnen nog delen van het plafond loskomen. De diepe schachten zijn niet afgeschermd en vertegenwoordigen een ernstig valgevaar. Daarnaast zijn de kazematten naar de onderliggende galerijen niet overal afgeschermd. De stalen ladders zijn veelal doorgeroest wat een ernstig valgevaar inhoudt.

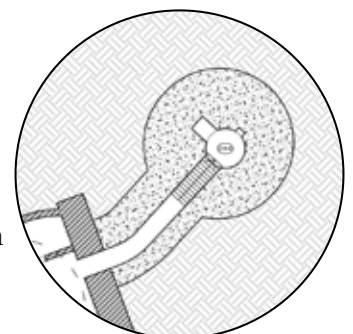


Open schacht bedding geschutskoepel

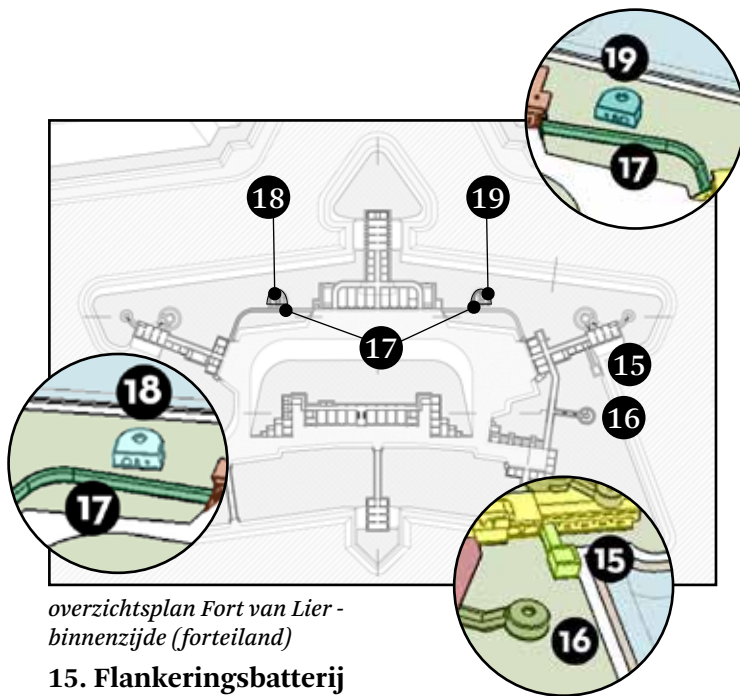
### 14. Rechtse observatiepost

De rechtse observatiepost maakt deel uit van de rechtse halve caponnière en is een gepantserde uitkijkpost met een koepel van 5.7 cm. Deze werd later aangepast naar een abri-elementaire, een opstelling voor lichte mitrailleurs.

**Huidige toestand:** De betonnen kragen werden stukgeslagen door een explosie en/of werden ze verder beschadigd bij het recupereren van de stalen koepels. De diepe schachten zijn niet afgeschermd en vertegenwoordigen een ernstig valgevaar.







overzichtsplan Fort van Lier - binnenzijde (forteiland)

### 15. Flankeringsbatterij

De flankeringsbatterij aan de rechtse halve caponnière was er om via een afgegraven deel van het glacis, de baan Lier-Aarschot en het interval tussen het fort van Lier en de schans Tallaart onder vuur te houden. De batterij was ontworpen voor twee 7.5 cm kanonnen op een plaataffuit.

**Huidige toestand:** De houten drager en/of de bekleding van de bakstenen gewelven is aangetast door de actieve huiszwam. Deze zwam is zeer destructief en kan een ernstig gezondheidsrisico vormen voor mensen met gevoelige luchtwegen.

Ook de flankeringsbatterij wordt samen met de rechtse halve caponnière ingenomen door de Lierse schuttersgilde Ledo, de schietclub politieverbroedering Lier en de lokale politie.

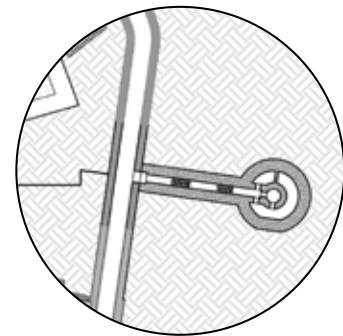


Flankeringsbatterij is overwoekerd door begroeiing.

### 16. Bedding geschutskoepel

Deze geschutskoepel bevindt zich bovenop de gang die de rechtse halve caponnière verbindt met het officiersgebouw. In deze geschutskoepel die rond 1910 gebouwd werd, stond een houwtiser van 12 cm opgesteld.

**Huidige toestand:** De geschutskoepel is een zeer vochtige ruimte, die wordt gebruikt voor opslag. De bewaringsomstandigheden zijn niet ideaal met degradatie van de opgeslagen goederen of inrichting tot gevolg door de hoge vochtigheid in de gebouwen. Op deze plaats hangt ook een sterke schimmelgeur.

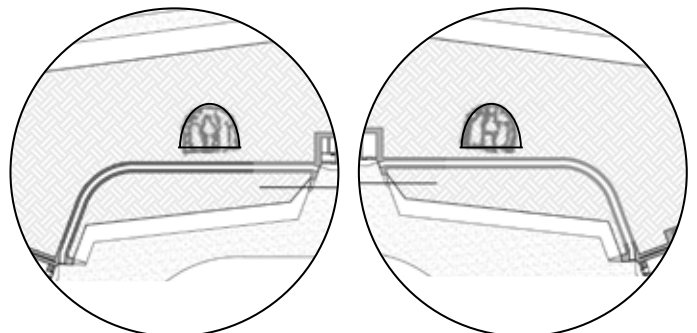


### 17. Verbindingsgangen met hoofdfrontgebouw

De linkse verbindingsgang geeft toegang vanuit het hoofdfrontgebouw aan de linkse halve caponnière en omgekeerd. De verbindingsgang is in de wal aangelegd.

De rechtse verbindingsgang geeft toegang vanuit het hoofdfrontgebouw aan de rechtse halve caponnière en omgekeerd. Ook deze verbindingsgang is in de wal aangelegd.

**Huidige toestand:** de rechter verbindingsgang is ingestort, waarschijnlijk door een voltreffer. De linker verbindingsgang is eveneens door een inslag voor een gedeelte ingestort waardoor de gang niet volledig toegankelijk is.

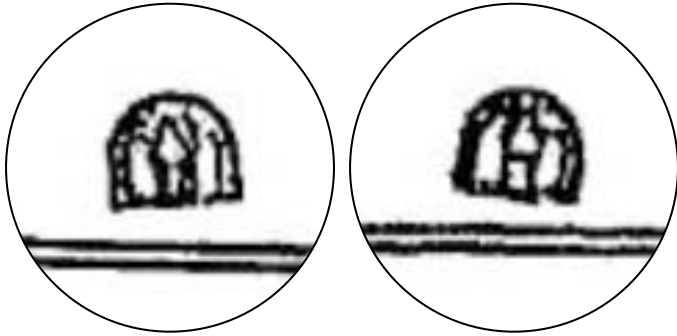




### 18 en 19. Koepels voor houwitser: links en rechts

Deze houwitserkoepels zijn betonnen bunkers met een koepel voor een houwitser van 12 cm en zijn gelegen op de wal tussen het hoofdfrontgebouw en de linkse en rechtse halve caponnière.

**Huidige toestand koepels:** bewaard en gebruik voor opslag radio amateurs

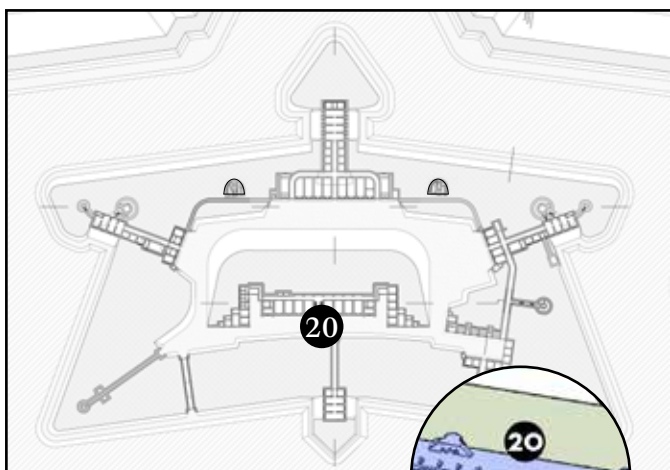


*rechter houwitserkoepel*



*Rechte verbindingsgang die het hoofdfrontgebouw met de rechtse halve caponnière verbindt.*





overzichtsplanning Fort van Lier - binnenzijde (forteiland)

## 20. Infanteriekazerne

De infanteriekazerne werd centraal in het fort gebouwd tussen de bijgebouwen, die in de eerste fase van het fort al gebouwd waren. De muren werden opgetrokken in metselwerk, maar de gewelven werden wel al uitgevoerd in ongewapend beton.

**Huidige toestand:** In functie van de evolutie van het geschut werd er in een aantal opeenvolgende fases een betonnen dekking voorzien. De dekking bleek niet opgewassen tegen het Duitse geschut met op talrijke plaatsen massieve schade tot gevolg. Bovenop de door granaten geperforeerde betonnen dekking werd er een nieuwe dakplaat gegoten. Vermoedelijk vindt er waterinfiltratie plaats tussen de opeenvolgende lagen. De aanaardingen zijn hier ook verdwenen, waardoor de betonnen dekking bloot ligt. Waar aanwezig is de bitumineuze afwerking sterk verweerd.

Door explosies werden de betonnen gewelven opgelicht en vertonen ze, ter hoogte van de aanzetten en de top van het gewelf, scheurvorming in de lengterichting en dwarse richting. De ijzeren liggers zijn plaatselijk zeer dun geworden door het roesten. Een aantal fragmenten zijn zeer scherp en hangen gevaarlijk los.

Ook de muren zijn door voltreffers stukgeslagen met massieve verplaatsingen tot gevolg. Door de beschadigde muurbekroningen is het onderliggend metselwerk sterk vocht belast wat aanleiding geeft tot vorstschade. Het voegwerk is bovenaan sterk uitgespoeld met plaatselijk plantengroei tot gevolg. Door het verhouten van de planten wordt het metselwerk opgedrukt waardoor het verzwakt en op een aantal plaatsen hangen er bakstenen gevaarlijk los.

De gebreken aan het drainagesysteem en/of de waterdichting geven op verschillende plaatsen aanleiding tot bijkomende schade. Verspreid sijpelt het water binnen via breuken en barsten. Ter hoogte van de opgeblazen delen is het rioleringsnet verstopt en/of beschadigd waardoor een vlotte waterafvoer in het gedrang komt. Dit draagt bij tot de vochtproblematiek. Plaatselijk is er dan ook vochtoverlast en zijn de ruimtes slecht verlucht met een slechte atmosfeer tot gevolg. De houten voorwerpen zijn veelal beschimmeld of aangetast door zwam waardoor er een sterke schimmelgeur hangt.



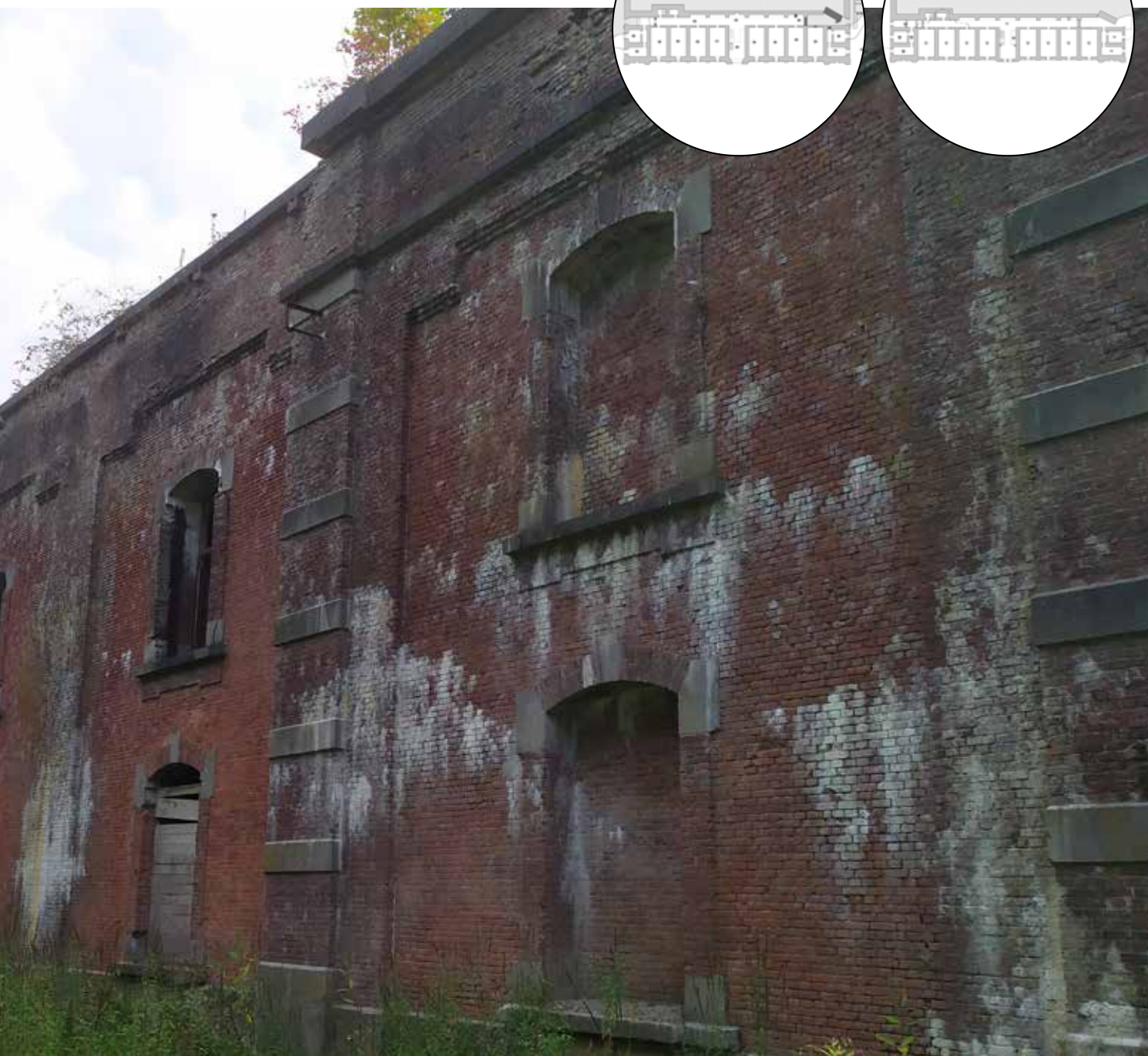
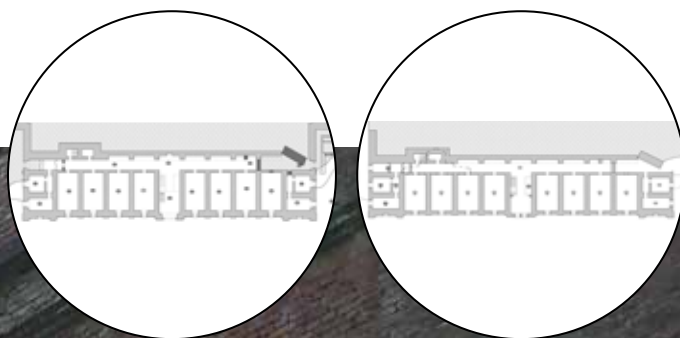
Voorzijde van de infanteriekazerne

Het meeste buitenschrijnwerk is beschadigd of verdwenen. Ter bescherming tegen explosies konden er houten balken voor de ramen worden geschoven. Hiertoe werd er een sponning voorzien met bovenaan een opening voor het inbrengen van losse planken. De ijzeren rails roesten wat aanleiding geeft tot schade aan het metselwerk. Plaatselijk is het oude binnenschrijnwerk nog fragmentarisch aanwezig. De afwerkklagen zijn veelal schraal en bladderen af. De centrale trap is historisch waardevol maar vertoont vele gebreken zoals roestig ijzerwerk, beschadigde trapneuzen en de slechts fragmentarisch behouden borstwering.

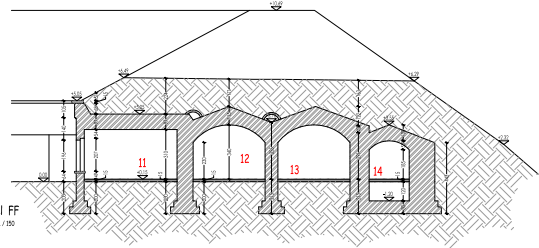
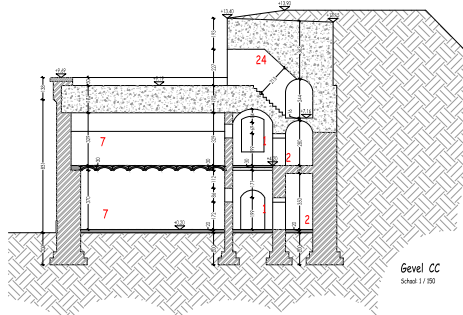
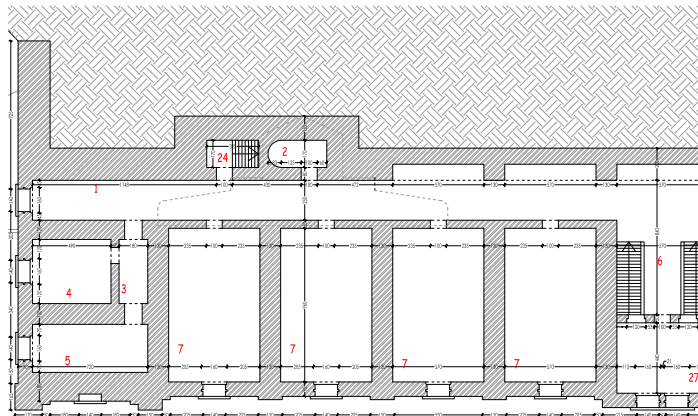
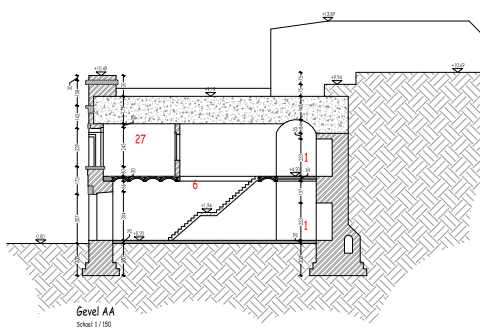
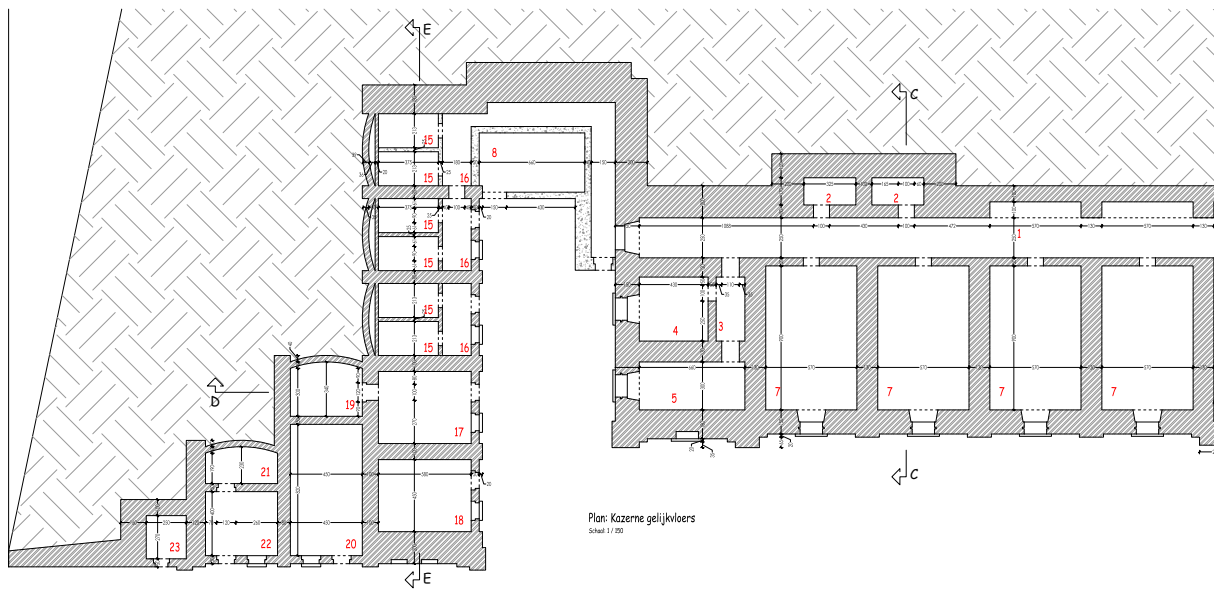
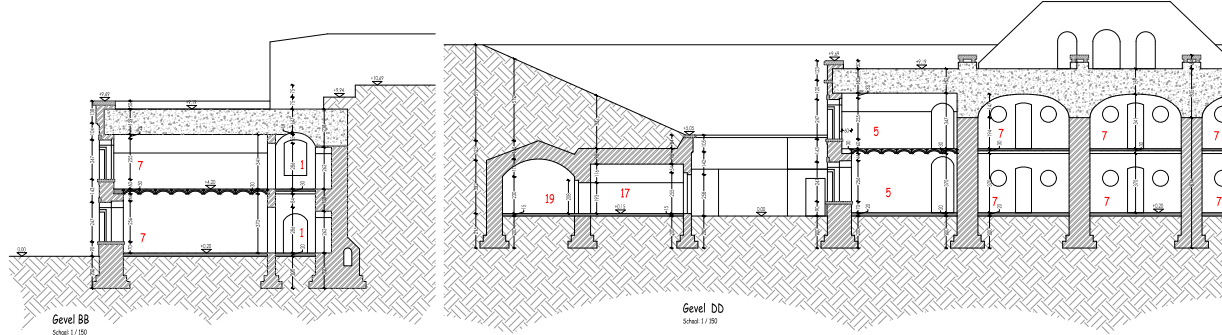
Voor zover zichtbaar dreigt er geen acuut instortingsgevaar maar de sterk beschadigde fortdelen houden allerlei gevaren in voor onbevoegden. Hierdoor is de infanteriekazerne dan ook afgesloten en heeft dit gebouw geen functie meer. Doorheen de jaren is de infanteriekazerne wel ingenomen door vleermuizen als overwinteringsplaats en tijdens de zwermperiode.

*niveau 0*

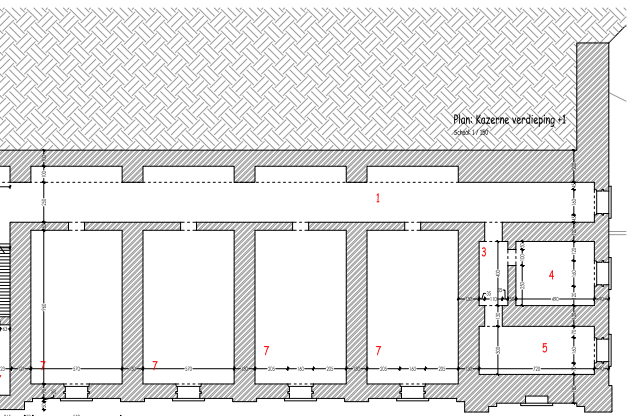
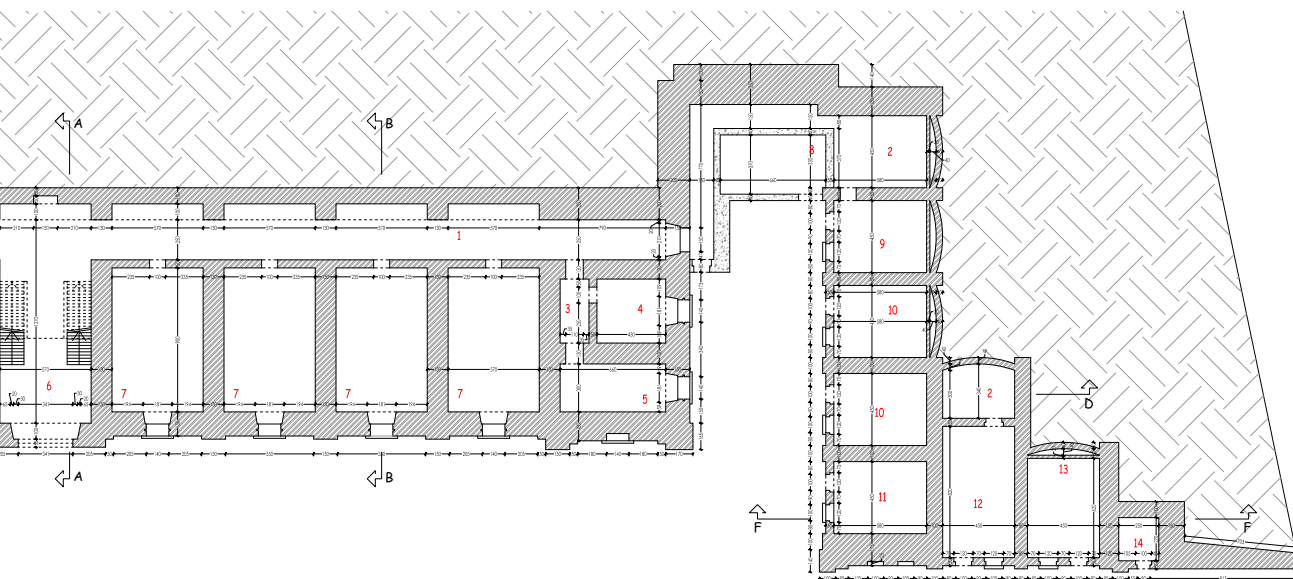
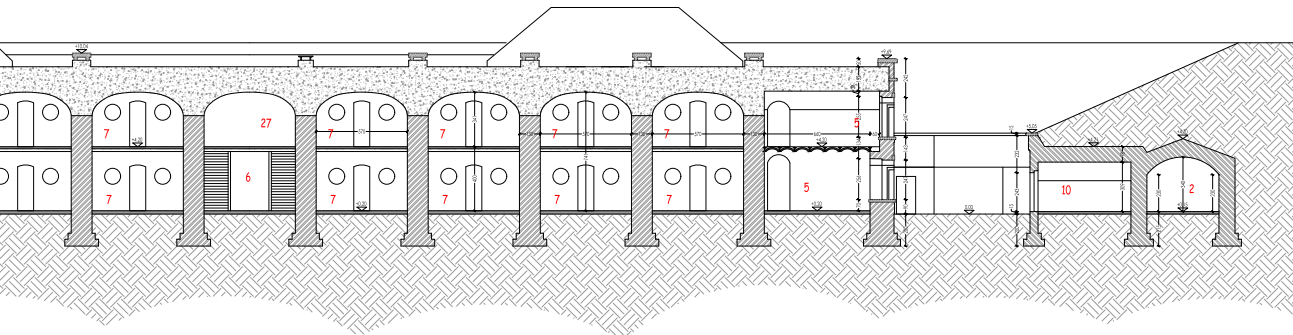
*niveau +1*



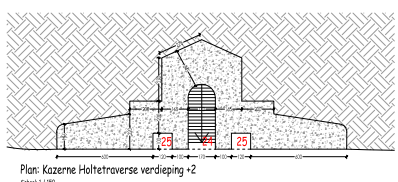




plannen Infanteriekazerne  
(c) Maarten Michiels



Plan: Kazerne verdieping +1  
schaal 1/50



Plan: Kazerne Holtetraverse verdieping +2  
schaal 1/50

- FUNCTIES**
- 1: Gang
  - 2: Magazijnen
  - 3: Tussengang
  - 4: Bureau betaalmester
  - 5: Kamer voor onderofficieren
  - 6: Ingang en trappenhall
  - 7: Kamers voor de soldaten
  - 8: Sanitaire blok (WC, Waterplaats en afvoerbakken)
  - 9: Wasplaats
  - 10: Kamer voor getrouwde koppels
  - 11: Kantine voor onderofficieren
  - 12: Kantine voor soldaten
  - 13: Kamer kazerningsagent
  - 14: WC - onderofficieren
  - 15: Cellen
  - 16: Gang
  - 17: Keuken Soldaten
  - 18: Kamer van de adjudant
  - 19: Voorraadkamer
  - 20: Eetzaal onderofficieren
  - 21: Voorraadkamer
  - 22: Keuken onderofficieren
  - 23: Kruitmagazijn
  - 24: WC - onderofficieren
  - 25: Trappenhuis
  - 26: Wachtkamer
  - 27: Kamer voor onderofficieren

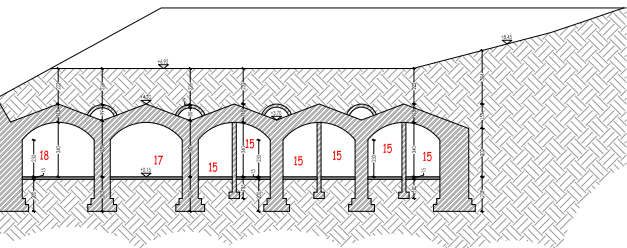
**LEGENDE**

Plannen en sneden

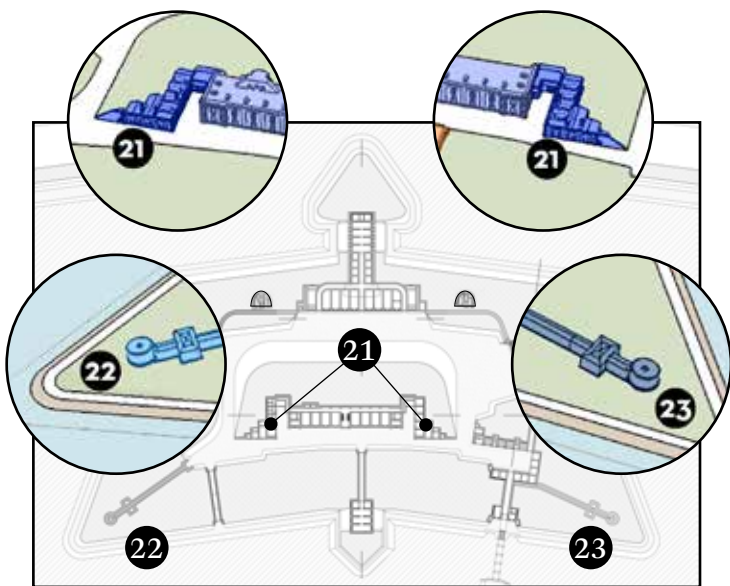
	: Metselwerk originele constructie van 1878		: Grond/Aarde wallen
	: Ongewapend betonnen constructie		: Vloeren
	: Metselwerk van 1890		: Buitenverharding
	: Natuursteen, blauwe hardsteen		

Gevels

	: Ongewapend beton		: Natuursteen, blauwe hardsteen
	: Metselwerk		: Aarde wal / Grond







overzichtsplan Fort van Lier - binnenzijde (forteiland)

## 21. Bijgebouwen infanteriekazerne

Langs beide zijden van de infanteriekazerne werden bijgebouwen voorzien die dienden als sanitair, keuken, kantine enzovoort en werden al opgericht, voordat de kazerne werd gebouwd

**Huidige toestand:** Beide bijgebouwen werden getroffen door granaatinslagen en werden vernield. Op een aantal plaatsen is het metselwerk dan ook verzwakt door de explosies. Het metselwerk vertoont scheuren en verplaatsingen. Op een aantal plaatsen hangen er bakstenen gevaarlijk los. Door explosies werden de betonnen gewelven opgelicht en vertonen ze, ter hoogte van de aanzetten en de top van het gewelf, scheurvorming in de lengterichting en dwarse richting. De uiteengeslagen of beschadigde constructies in ongewapend beton zijn veelal stabiel maar niet veilig toegankelijk voor onbevoegden. De ijzeren liggers zijn plaatselijk zeer dun geworden door het roesten. Een aantal fragmenten zijn zeer scherp en hangen gevaarlijk los. Ondanks de verwoestingen komt, voor zover zichtbaar, de stabiliteit momenteel nergens in het gedrang.

De gebreken aan het drainagesysteem en/of de waterdichting geven op verschillende plaatsen aanleiding tot bijkomende schade. Verspreid sijpelt het water binnen via breuken en barsten.

### Linkerzijgebouw

Aan het linkerzijgebouw zijn de schoorsteenkanalen niet meer ingedekt met aarde en zijn ze beschadigd door explosies. Daarnaast zijn ze ook sterk verweerd en vertonen ze scheuren en verplaatsingen. De stabiliteit komt momenteel niet in het gedrang maar herstel is plaatselijk geboden. Ook hier staan sterk uitgeschoten bomen, die plaatselijk schade

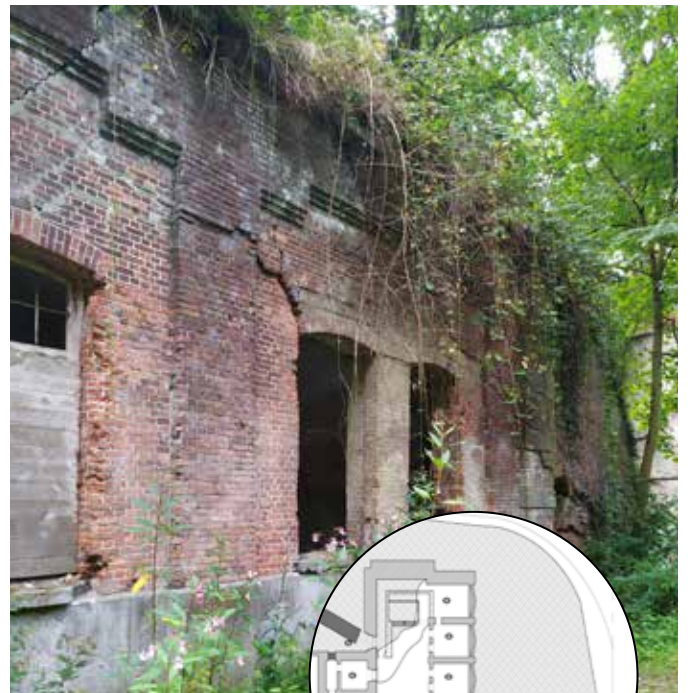
kunnen veroorzaken aan de opgaande structuren, verhardingen en rioleringen.

### Rechterzijgebouw

De latrines en wasruimtes worden als historisch waardevol aangenomen. De ruimtes worden grotendeels in gebruik genomen als opslag voor materiaal van de radio amateurs.



Linkerzijgebouw



Rechterzijgebouw

## 22. Koepelgang naar saillant I

Deze constructie bestond uit een verbindingsgang die leidde tot een hefkoepel van 5,7 cm. De ingang en de gang zelf stortten in door de inslagen, later werd er een metalen ladder voorzien om de koepel te kunnen bereiken. De koepel werd vervangen door een abri-tourelle, voor mitrailleur opstellingen.

**Huidige toestand:** De observatieposten uit het interbellum bleven gaaf bewaard. De poterne van deze saillant is gedeeltelijk ingestort. Omwille van de aanwezigheid van de vleermuizen in deze saillant werd de betonnen constructie niet geïnspecteerd. De schachten van de kazematten naar de onderliggende galerijen zijn niet overal afgeschermd. De stalen ladders zijn veelal doorgeroest wat een ernstig valgevaar inhoudt.



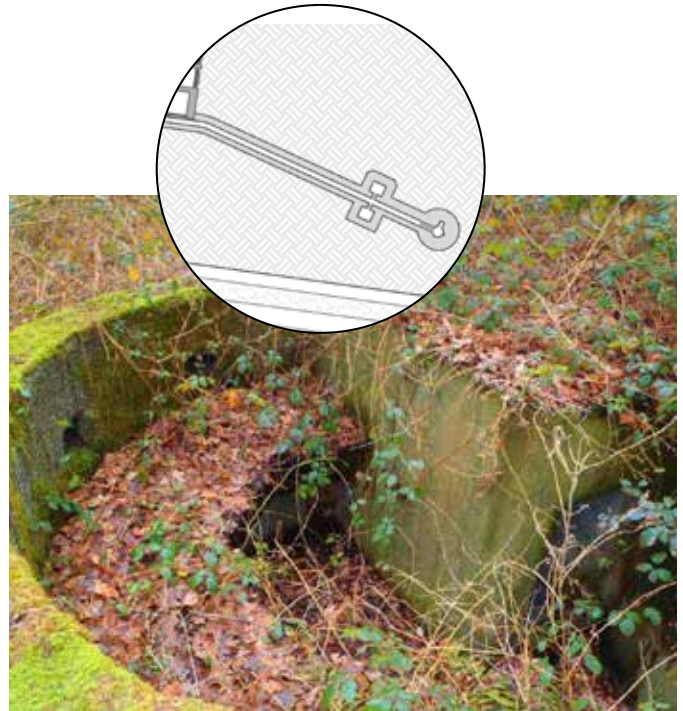
*“abri tourelle” of gesloten mitrailleurpost thv saillant I*

## 23. Koepelgang met saillant IV

Deze constructie bestond uit een verbindingsgang die leidde tot een hefkoepel van 5,7 cm, genaamd saillant IV, net zoals saillant I. Later werd hier ook de koepel vervangen door een abri-tourelle met mitrailleur opstellingen. Verschillend van saillant I werd de verbindingsgang van saillant IV aan de bestaande inkomgang gebouwd.

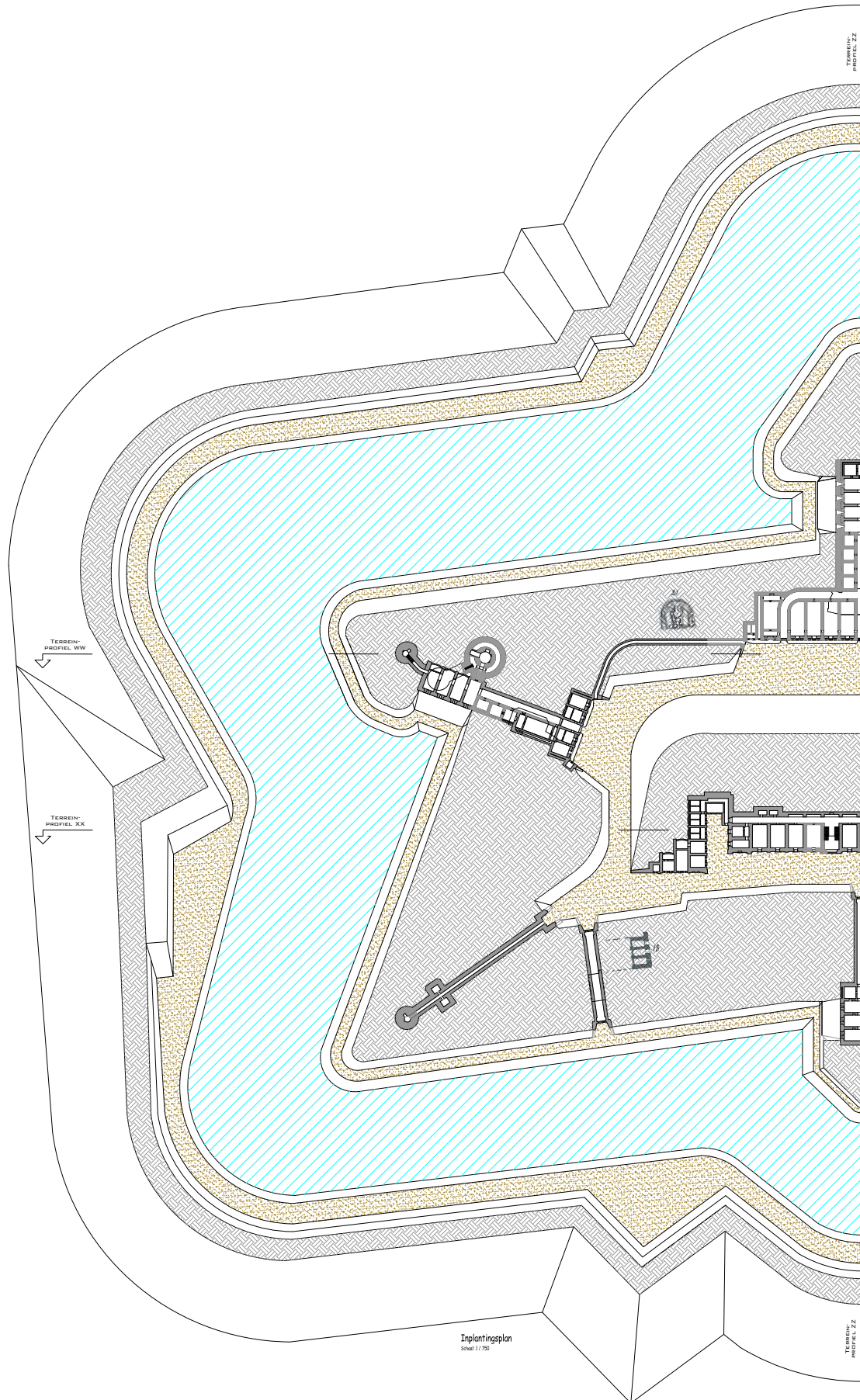
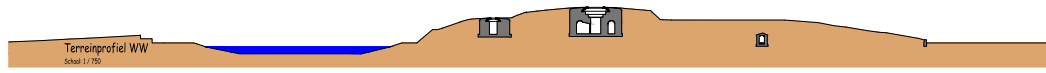
**Huidige toestand:** De diepe schachten van de kazematten naar de onderliggende galerijen zijn niet overal afgeschermd en vertegenwoordigen een ernstig valgevaar. De toegangsladder is grotendeels doorgeroest en onbruikbaar.

De koepelgang met saillant IV heeft geen functie meer en staat momenteel ook leeg.

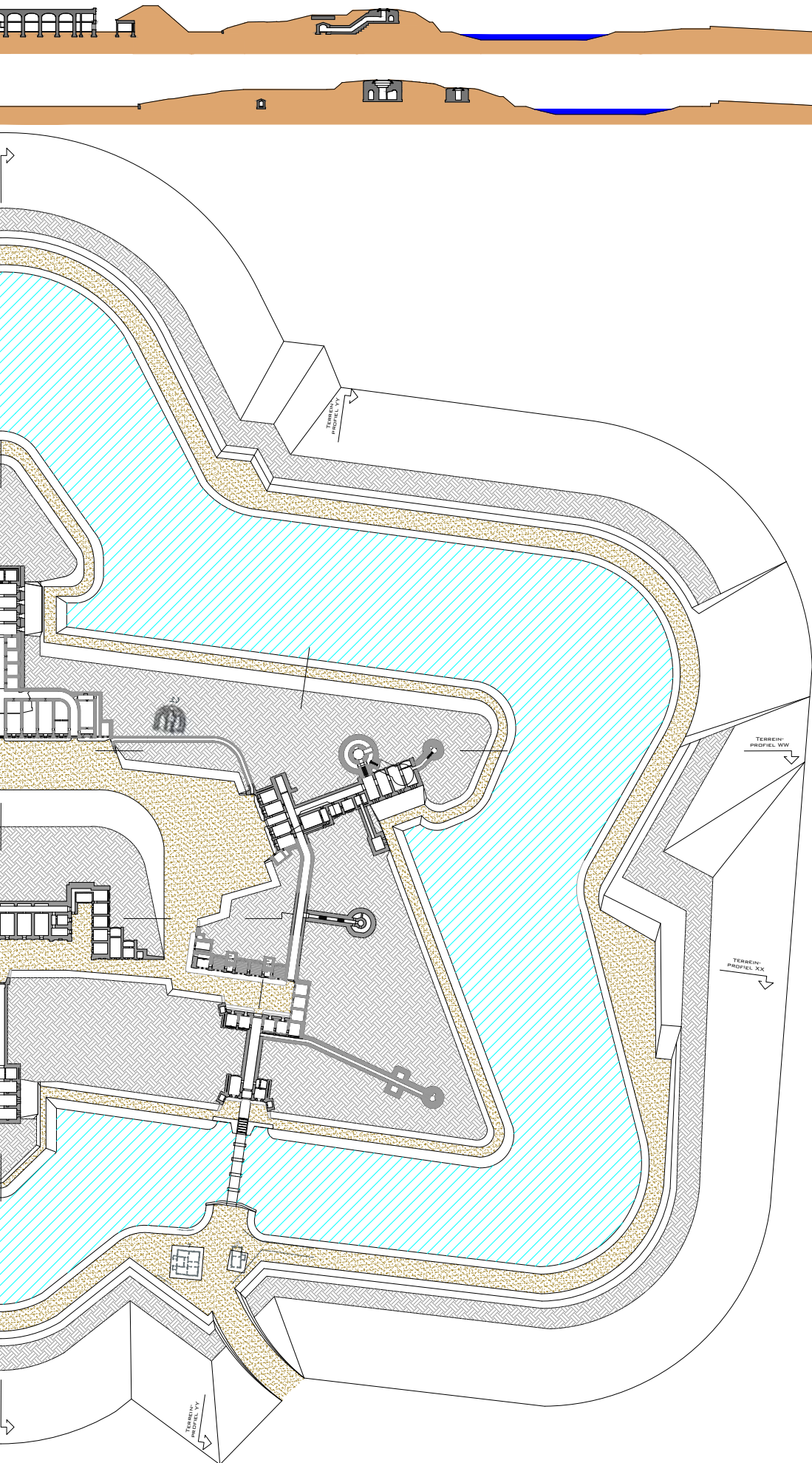


*“abri élémentaire” of open mitrailleurpost thv saillant III*

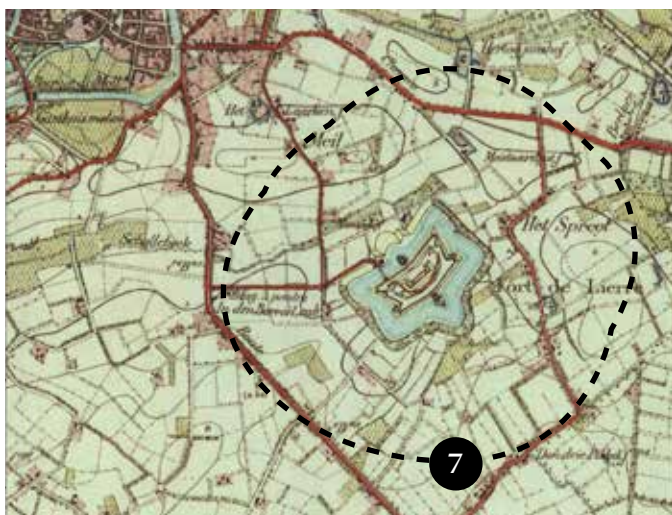




overzichtsplan Fort Lier  
(c) Maarten Michiels







schootsveld Fort van Lier > 1.000 meter  
 topokaart 1903 - met aanduiding schootsveld rondom het fort Lier  
 (bron: Agenschap Onroerend Erfgoed, waarderinskader)

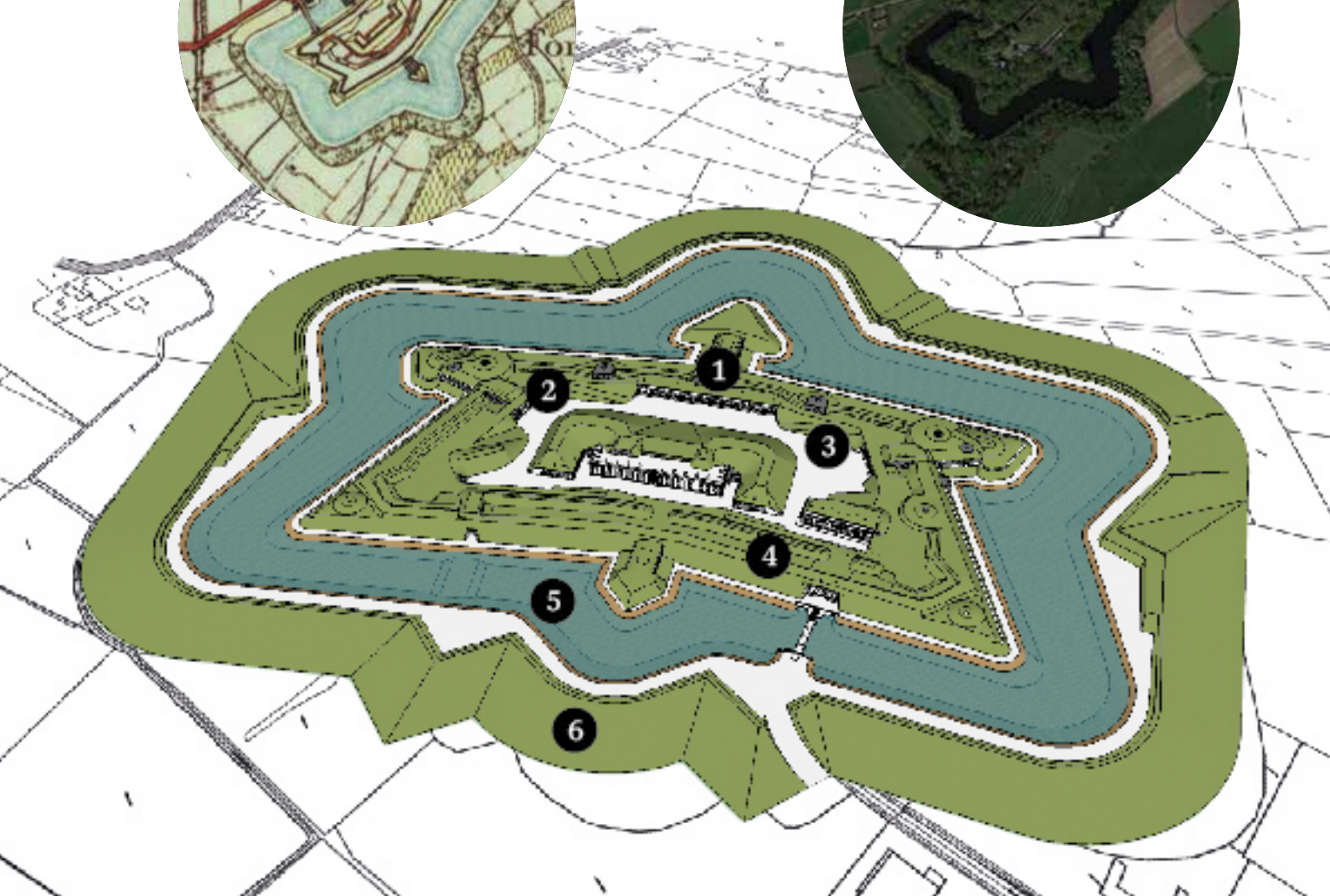
schootsveld Fort van Lier > 1.000 meter  
 luchtfoto 2021 - met aanduiding schootsveld rondom het fort Lier  
 (bron: google maps)



< topokaart 1903, detail  
 (let op begroeiing glacis)



luchtfoto 2021 >



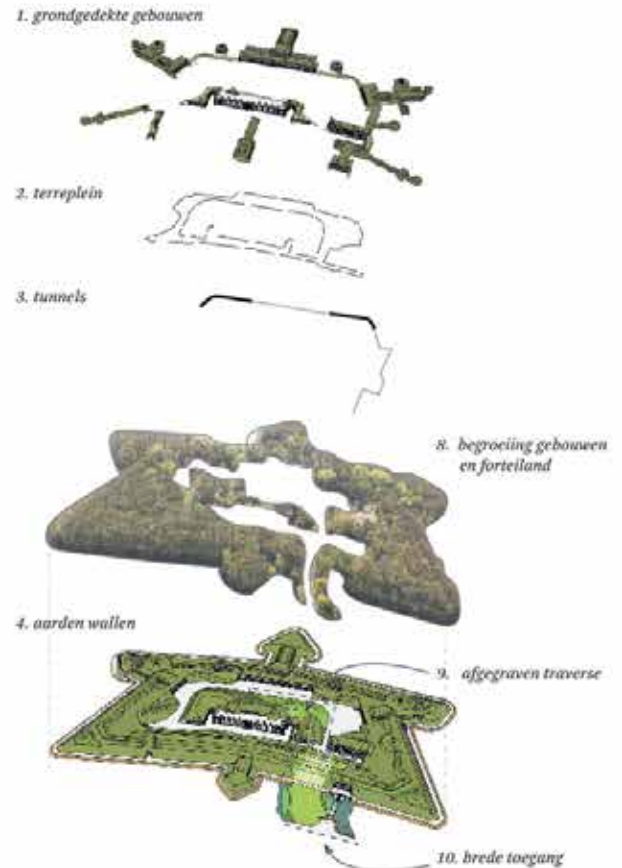


## 02.03. LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

### Overzicht landschapselementen van het fort

Naastliggende tekening toont de verschillende karakteristieke elementen en bouwstenen van het militaire landschap van het fort van Lier, die in volgende deel – landschappelijke lezing - in volgorde een voor een kort besproken zullen worden:

1. Grondgedekte gebouwen
2. Tunnels
3. Terreplein
4. Aarden wallen
5. Natte gracht
6. Buitenglacis
7. Schootsveld



### Overzicht veranderingen in het landschap vandaag

De huidige toestand toont een nog goed herkenbaar fort, weliswaar sterk overgroeid en bebost. Grote aanpassingen zijn er niet, enkel de afgraving van de traverse en de verbrede toegang door de wal.

8. Sterke begroeiing gebouwen en forteiland
9. Afgegraven traverse
10. Brede toegang
11. Begroeiing glacis en bedekte weg







## 1. Grondgedekte gebouwen (dakbedekkingen)

Uit de bouwkundige analyse blijkt het grote gebouwencomplex van Fort van Lier. Veel van de gebouwen op het fort werden bedekt met aarde om de inslag van bommen te milderen.

**Huidige toestand:** op de grondpakketten is sterke begroeiing ontstaan wat schade aanricht door diepwortelende beplanting, de dakbedekking is op sommige plaatsen vernieuwd door de verenigingen – waardoor de grondpakketten zijn verdwenen zoals bv. bovenop het hoofdfrontgebouw en de rechtse caponnière. Verder zijn er ook heel wat antennes geplaatst in het fort en voornamelijk op de daken – dit uitzicht is storend vooral met de vele bedradingen op het dak, doorheen het ganse fort, langs de bomen, op de grond ... en ook andere rommel en opslag is op de daken te vinden.



## 2. Tunnels (verbindingsgangen)

De gebouwen in het fort werden ook verbonden door tunnels om zich ook in tijden van beleg te kunnen verplaatsen tussen de verschillende gebouwen, deze zijn verderop ingestort. Zie bouwkundige analyse onder verbindingsgangen.

**Huidige situatie:** de tunnels zijn nog aanwezig, de mate van toegankelijkheid is onduidelijk, aan de rechtercaponnière staat opslag van de verenigingen.



tunnel (verbindingsgang) rechtercaponnière





### 3. Terreplein

Een terreplein (afgeleid van het Italiaanse terra piana: vlakke grond) is het vlakke terrein binnen het fort waar het geschut opgesteld kan worden, en als circulatieruimte. Verder diende het terreplein ook voor het appel.

**Huidige situatie:** het terreplein zorgt voor de enige open ruimte binnen het verder vrij dichtbegroeide fort. Door de afgraving van de traverse achter de kazerne is het terreplein iets groter geworden. Heras hekwerk en lage begroeiing zorgt voor een opdeling van het terreplein – deze afbakening is omwille van onveiligheid en afsluiting van bouwvallige en ontoegankelijke gebouwen (kazerne, linker- en keelcaponnière). Twee poorten bieden toegang. Verder merken we in de binnenruimte verschillende obstakels zoals overdekt terras van de verenigingen. Tijdens het open fortenuitendeling in september 2021 werd het terreplein ook gebruikt ivf het evenement voor de opstelling van de noodwoning (klein museum over het fort van Lier, Fortengordels, Lier en WO I en II ...) en als startpunt voor de gegidste rondleidingen.



*terreplein voor opstelling geschut - merk traverse op, momenteel afgegraven en open ruimte, bron: Archief Lier (beeldbank)*



*terreplein tussen hoofdfrontgebouw en kazerne*





*Digitaal Hoogtemodel (bron: Geopunt)  
 ingezoomd op de loopgraven met  
 opvallende kronkelende lijnen >*







#### 4. Aarden wallen (binnenfort)

Het landschap van het binnenfort bestaat uit aarden wallen opgebouwd met aarde uit de gracht die ook de gebouwen bedekte. Het geheel van deze aarden wallen bepaalde het defensieve landschap met vaak steile hellingen in een complex systeem van verdediging en aanval. Uitzicht van een kaal landschap, kanonnen werden hier opgesteld.

Hoogte varieert tot 10-tal meter op hoogste punt.

Het Digitaal Hoogtemodel toont het uitgesproken reliëf van het fort. Opvallend zijn ook de loopgraven (kronkelende lijnen)

**Huidige situatie:** De beperkte toegankelijkheid van de steile hellingen heeft gezorgd voor relatief ongestoorde evolutie van begroeiing. De aarden wallen zijn nagenoeg volledig begroeid en dit maakt de site minder (historisch) leesbaar, ook kunnen (omwaaiende) bomen reliëf en gebouwen beschadigen.



Zicht op de Fortweg, bron: Archief Lier (beeldbank)





## 5. Natte fortgracht

Fort van Lier is helemaal omringd door een natte gracht gevuld met water en diende om het forteiland onbereikbaar te maken. Na militaire functie werd de fortgracht als visvijver gebruikt maar de laatste jaren wordt er niet meer gevestigd.

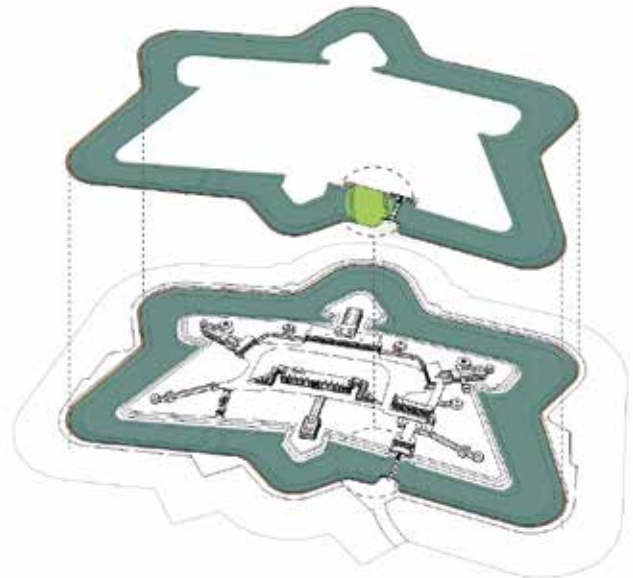
De breedte van de fortgracht varieert van 40 tot 75m en is een 3m diep – in totaal 9,2 hectare.

Het fort ligt in een soort van depressie en natte zone – dit is waarschijnlijk één van de redenen geweest om het fort op deze locatie in te planten. De waterhuishouding van het fort en omgeving (depressie Driepikkelloop) is min of meer geïsoleerd en de fortgracht wordt gevoed door grondwater, de waterkwaliteit kan hierdoor sterk beïnvloed worden door de ondergrond, kalk, blootstelling lucht ...

**Huidige situatie:** De verbreding van de toegang van het fort en het leggen van de toegangsdam heeft invloed op de waterhuishouding van de vijver, geen gesloten ring en doorstroming ...

Volgens het bosbeheersplan van de Provincie (2005) is er geen aansluiting tussen de naburige waterlopen (Schollebeek, Driepikkelloop) die verder noordoostwaarts in de richting van de Nete vloeien.

Een terreincontrole heeft uitgewezen dat er een aansluiting is met de Schollebeek, via een uitgegraven ondergronds kanaaltje in baksteen



onder de bedekte weg – maar deze verbinding staat droog. De aansluiting in werking brengen en verbeteren kan voor meer doorstromend water zorgen, een beter zuurstofgehalte in het water zorgt voor meer biodiversiteit/klimaatbestendigheid.

De fortgracht kent een gevaar voor blauwalgen, eendekroos, vervuiling. Er is ook een hoeveelheid slib te verwachten door bladval van bomen en struiken in de directe omgeving.

Er is een recente wateranalyse (10/3/2022, zie bijlage) uitgevoerd met als resultaat dat de waterkwaliteit goed is maar de controle geeft ook wel aandachtspunten aan zoals lage zuurstofwaardes door sterke begroeiing en dat het “oud” water betreft door de jarenlange opstapeling van slib.



Zicht op het Fort van Lier en de fortgracht - nog voor de modernisatie van 1906. bron: Archief Lier (beeldbank)



Luchtfoto Fort Lier (17/9/52) bron: archief Simon Stevin

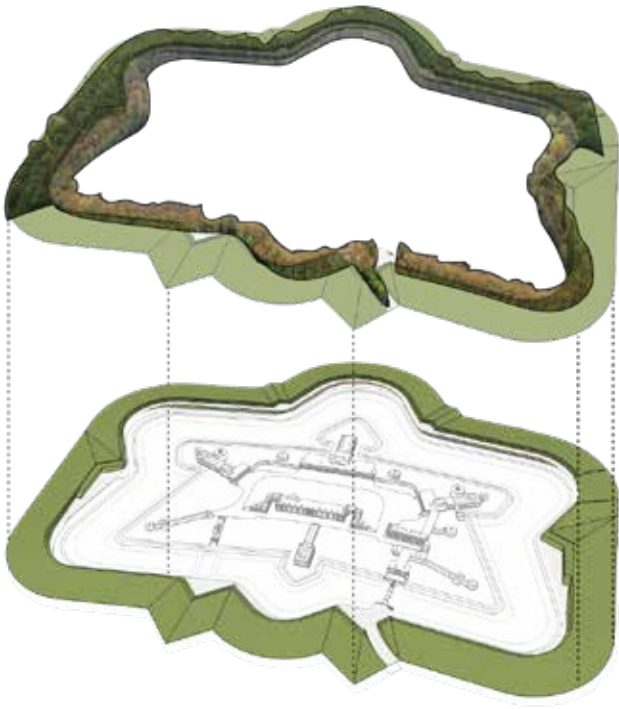


## 6. Buitenglacis

Omheen de buitenste gracht bevindt zich het buitenglacis. Deze zacht naar het fort oplopende helling vergemakkelijkt het vuren (de schootshoek moest minder aangepast worden) en onttrok ook de natte fortgracht en het fort gedeeltelijk aan het zicht. Hierdoor was ook de bedekte weg verborgen tegen vijandelijke waarneming en vuur.

**Huidige situatie:** In het fort Lier is het buitenglacis buitengewoon goed bewaard gebleven (bij vele andere forten vaak in stedelijke omgeving is het buitenglacis ingenomen door andere functies). Momenteel is het grootste deel van het buitenglacis van fort Lier sterk bebost, enkel de agrarische zone thv de Fortweg is open en hier is de lichte glooiing van het buitenglacis goed waar te nemen (zie ook Digitaal Hoogtemodel). Ook de rondwandeling van het fort bevindt zich in deze zone, ongeveer op het vroeger tracé van de bedekte weg. Deze rondgang sluit nauw aan bij de natte fortgracht met een sterke beleving naar het water toe, de gebouwen van het binnenfort zijn door de sterke begroeiing nauwelijks zichtbaar.

Het buitenglacis maakt niet langer deel uit van wat vandaag als 'fort' aangevoeld wordt. De ringgracht wordt dikwijls als de (hardere) grens gezien. Het buitenglacis en de bedekte weg samen zijn goed voor een 12,9 hectare.

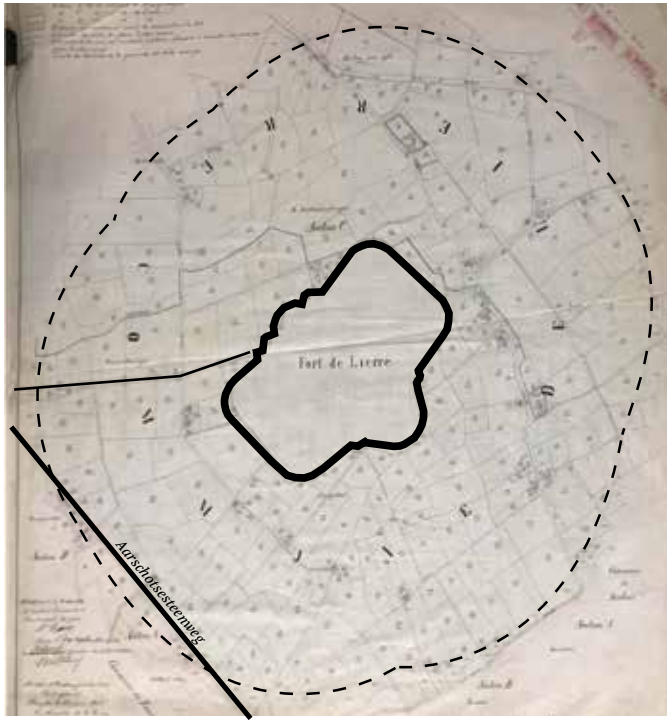


*er zijn enkele zitbanken langs de bedekte weg en rondgang, binnenkant buitenglacis*



*buitenglacis - deel agrarische zone*





## 7. Schootsveld

Het schootsveld of de zone voor krijgdiensbaarheden was een zone met vrij gezichtsveld en waar geen zichtbepkende objecten zoals woningen of beplantingen werden aangebracht. Voor het fort Lier bedroeg deze zone van het schootsveld zo'n 1.000 meter. Binnen het schootsveld zijn er veel relictten aanwezig, zo zijn in de directe omgeving van het fort markeringen en grenspalen terug te vinden.

**Huidige situatie:** Na het wegvallen van de militaire functie van het fort is het schootsveld ook niet meer vrijgehouden van objecten, woningen of beplantingen. Wel merken we een vrij gave situatie op met weinig ontwikkeling omdat het fort Lier en omgeving buiten de stedelijke kern gelegen zijn. Dit maakt dat het schootsveld nog zichtbaar of beleefbaar gemaakt kan worden.

*bron: archief Simon Stevin*



*palen S.M. markeren het schootsveld = Servitude Militaire (krijgsdienstbaarheden) foto thv winkel Gero Aarschotsesteenweg*



*palen G markeren het militair gebied - soort grenspalen*

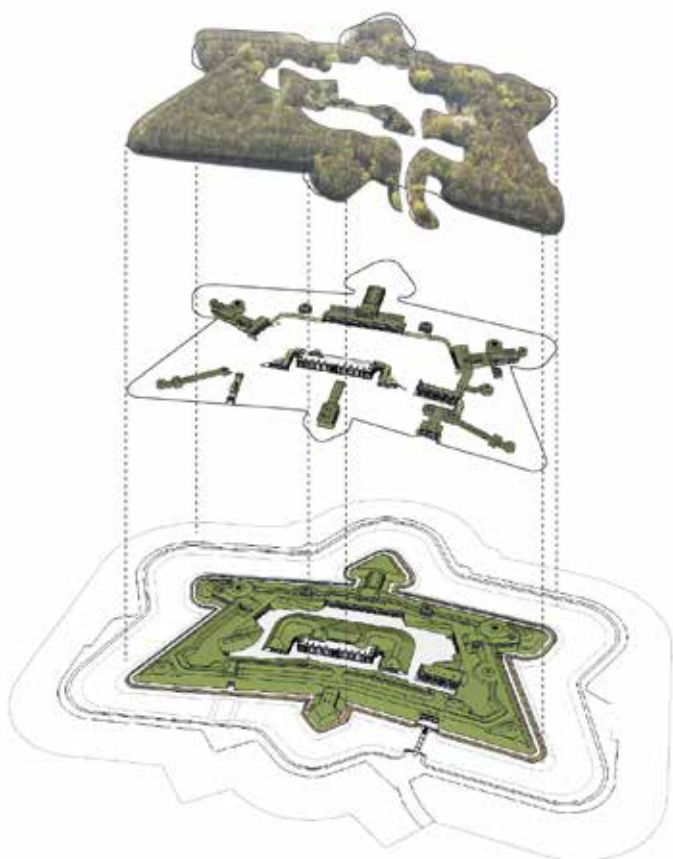




## 8. Sterke begroeiing gebouwen en forteiland

Origineel was er geen begroeiing aanwezig – kort gemaaid gras op de grondgedekte gebouwen en de taluds van het forteiland. Na het wegvallen van de militaire functie bleef het fort lange tijd ongebruikt, wat enerzijds leidde tot verval maar dit gaf anderzijds aanleiding tot spontane natuurontwikkeling met grote diversiteit aan dieren en planten.

**Huidige situatie:** Het forteiland en de gebouwen zijn nagenoeg volledig tot bos getransformeerd – dit maakt de site dikwijls minder leesbaar en bedreigt zo de historische waarde, zo kunnen bijvoorbeeld omgewaaide bomen en ver ingedrongen vegetatie het reliëf en de fortgebouwen beschadigen. Op vele plaatsen zijn er al beschadigingen door wortels en begroeiingen.





## 9. Afgegraven traverse & 10. Brede toegang

Tijdens WO II en Duitse bezetting wordt een nieuwe brede toegang aangelegd over de natte gracht en door de wallen, links van de oorspronkelijke ingang. Nadat de stad het fort verwerft wordt een deel van de traverse aan de achterkant van de infanteriekazerne afgegraven.

**Huidige situatie:** De afgegraven traverse maakt dat er in de hoek van de afgraving meer ruimte is ontstaan op het terreplein, momenteel wordt deze zone niet gebruikt door de verenigingen. Tijdens het open fortenuitendel in 2021 stond het noodpaviljoen hier opgesteld als expo ruimte en ook als startpunt voor de gegidste inspiratiewandelingen.

De verbrede toegang met kasseiweg is vandaag de enige manier om het fort te betreden, de toegangsbrug is in uiterst slechte staat en de originele toegangspoort is niet meer toegankelijk door inname van de handbooggilde.

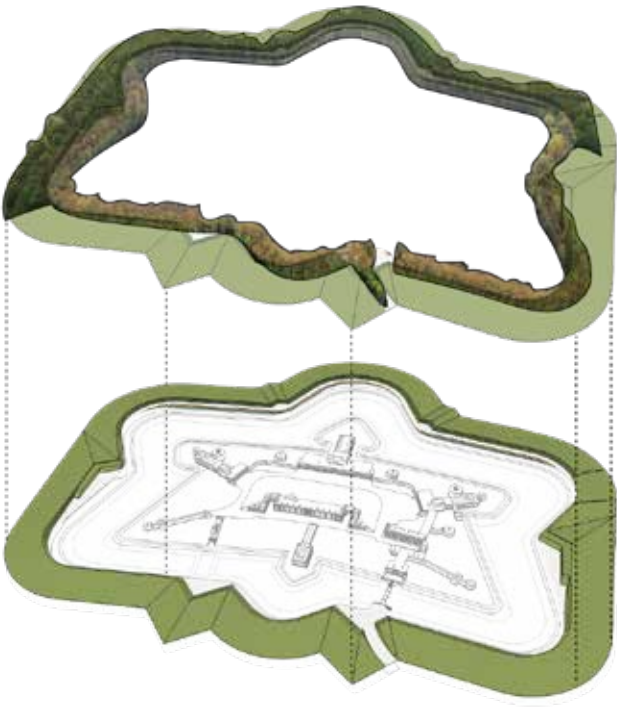




## 11. Begroeiing buitenglacijs en bedekte weg

Origineel was het buitenglacijs een lichtglooiende helling zonder beplanting, overgaand in de lager gelegen bedekte weg.

**Huidige situatie:** door de sterke begroeiing is het buitenglacijs en de lager gelegen bedekte weg niet meer herken- en beleefbaar, enkel in de agrarische zone is het reliëf nog duidelijk zichtbaar. Dit maakt dat het fort weinig of niet herkenbaar is van buitenaf en de sterke begroeiing maakt ook dat het buitenglacijs weinig of geen deel uitmaakt van de totale beleving van het fort.



*bedekte weg en rand buitenglacijs is sterk begroeid*







## Conclusie bouwkundige lezing

Fort Lier toont een complex en omvangrijk gebouwen stelsel verspreid over het hele forteiland – gaande van kleinere gebouwen voor geschut meer in de rand opgesteld, tot gebouwen met grotere binnenruimten centraler in het fort.

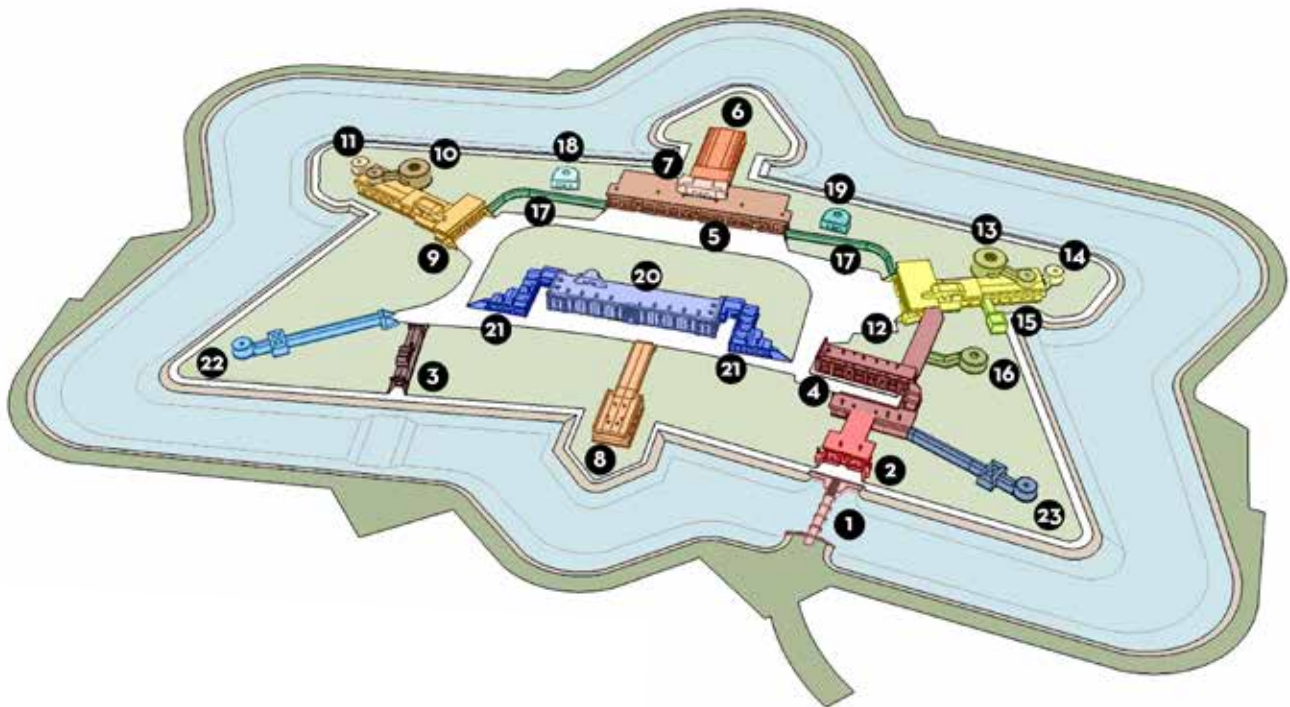
Van de in totaal 23 ! 'fort'gebouwen zijn er enkele ware verborgen architecturale geheimen zoals bv. de **imposante infanteriekazerne** maar ook de **toegangspoterne** en bv. ook het **officierengebouw**. Deze unieke fortgebouwen en -onderdelen vallen vandaag weinig of niet op door sterk verval en begroeiing. Na het wegvallen van het militaire gebruik en ook de jarenlange leegstand en afwezigheid van regulier beheer van het fort is een groot deel van het fort overgenomen door de natuur. Deze vernatuurlijking heeft nieuwe bewoners aangetrokken zoals de vleermuizen, het vochtige binnenklimaat van veel fortgebouwen vormt een ideale habitat. Door het sterke verval ontstaan ook onveilige situaties door scheuren, barsten en loshangende stenen. De inspectie van monumentenwacht geeft aan dat een regulier beheer zich opdringt.

Een ander deel van de fortgebouwen die in herbruik zijn genomen door verenigingen zoals het **hoofdfrontgebouw, hoofdcaponnière en rechtercaponnière** zijn daarentegen wel goed zichtbaar en verkeren in redelijke staat. Deze gebouwen worden momenteel met eigen middelen beheerd en onderhouden door de verenigingen maar deze gebouwen kampen wel met heel wat structurele onderhoudsproblemen zoals vocht, verluchting, schade door begroeiing en explosies.

Het spontane hergebruik van de fortgebouwen door ofwel de natuur ofwel de verenigingen maakt een sterk onderscheid van de fortgebouwen.

**Erfgoed onder druk:** de jarenlange vernatuurlijking en het uitblijven van een degelijk regulier beheer van het fort maakt dat er vandaag heel wat gebouwen in slechte staat verkeren en in de huidige staat niet geschikt zijn om nieuwe functies toe te laten.

De valorisatie, het onderhoud en restauratie moet worden opgemaakt in een plan van beheer. Het plan van aanpak bundelt alle onderhoud- en restauratiewerken van de verschillende gebouwonderdelen binnen het fort. (zie planningscontext).





- |                          |   |
|--------------------------|---|
| 1. Grondgedekte gebouwen | 7. Schootsveld                              |
| 2. Tunnels               | 8. Sterke begroeiing gebouwen en forteiland |
| 3. Terreplein            | 9. Afgegraven traverse                      |
| 4. Aarden wallen         | 10. Brede toegang                           |
| 5. Natte gracht          | 11. Begroeiing glacis                       |
| 6. Buitenglacijs         |   |

- |   |                                      |
|---|--------------------------------------|
|  | 1. Toegangsbrug                      |
|  | 2. Toegangspoterne                   |
|  | 3. Reservepoterne                    |
|  | 4. Officierengebouw                  |
|  | 5. Hoofdfrontgebouw                  |
|  | 6. Hoofdcaponnière                   |
|  | 7. Interbellum bunker                |
|  | 8. Keelcaponnière                    |
|  | 9. Linkse halve caponnière           |
|  | 10. Bedding linker geschutskoepel    |
|  | 11. Linkse observatiepost            |
|  | 12. Rechtse halve caponnière         |
|  | 13. Bedding rechter geschutskoepel   |
|  | 14. Rechtse observatiepost           |
|  | 15. Flankeringsbatterij              |
|  | 16. Bedding geschutskoepel           |
|  | 17. Verbindingsgangen met hoofdfront |
|  | 18. Koepel voor houwtiser links      |
|  | 19. Koepel voor houwtiser rechts     |
|  | 20. Infanteriekazerne                |
|  | 21. Bijgebouwen infanteriekazerne    |
|  | 22. Koepelgang met saillant I        |
|  | 23. Koepelgang met saillant IV       |

## Conclusie landschappelijke lezing

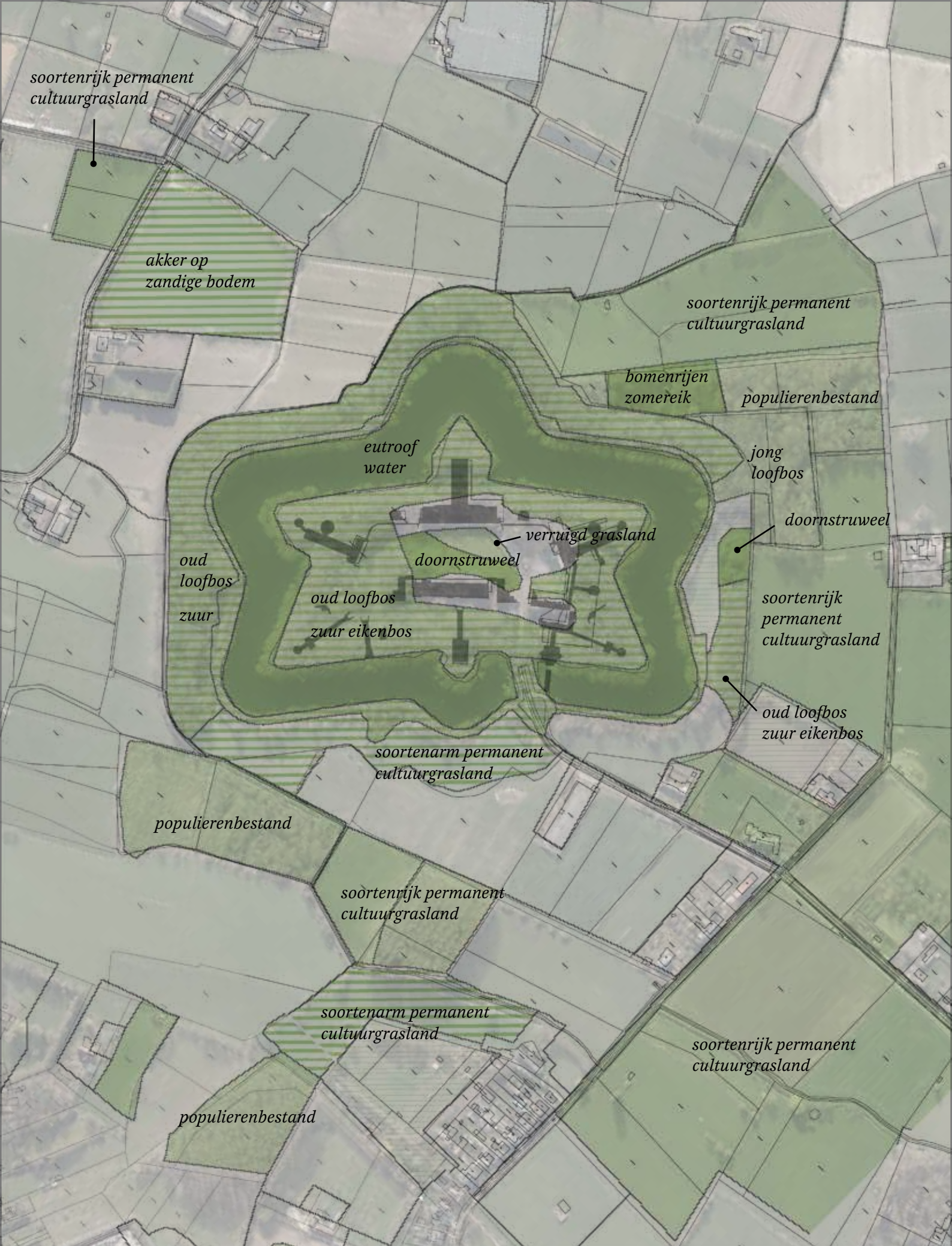
Het uitzicht van het originele kale gemodelleerde fortlandschap met steile hellingen en bijzonder reliëf is door het wegvallen van de verdedigingsfunctie en beheer grotendeels gewijzigd en door spontane natuurontwikkeling geëvolueerd naar een sterk bebost fort. Volgens het bosbeheersplan vnl. eiken berkenbos.

Deze spontane vernatuurlijking zonder beheer maakt dat het fort met vele hellingen en reliëf in het algemeen niet altijd goed zichtbaar en leesbaar is. Zo is er over het hele forteiland een bijzonder stelsel van loopgraven verborgen onder de begroeiing, momenteel enkel zichtbaar via het Digitaal Hoogte Model (DHM).

Uniek voor fort Lier is de gave situatie en behoud van het buitenglacijs. Ook het schootsveld is redelijk vrij gebleven van bebouwing. Wel is ook hier de bebossing nefast voor een optimale fortbeleving van buitenaf.

Naast de spontane bebossing is het fort ook op enkele plaatsen aangepast, zoals de verbreding van de toegang en het afgraven van de wal achter de infanteriekazerne. Ook de originele aarden dakbedekking is op vele plaatsen sterk gewijzigd, ofwel door de spontane begroeiing ofwel door nieuwe bituminieuze dakbedekking aangebracht door de verenigingen. De vele verspreide antennes verstoren het landschappelijk zicht, maar zorgen anderzijds van ver voor een herkenningspunt.





soortenrijk permanent cultuurgrasland

akker op zandige bodem

soortenrijk permanent cultuurgrasland

bomenrijen zomereik

populierenbestand

eutroof water

jong loofbos

doornstruweel

verruigd grasland

oud loofbos zuur

doornstruweel

oud loofbos zuur eikenbos

soortenrijk permanent cultuurgrasland

oud loofbos zuur eikenbos

soortenarm permanent cultuurgrasland

populierenbestand

soortenrijk permanent cultuurgrasland

soortenarm permanent cultuurgrasland

populierenbestand

soortenrijk permanent cultuurgrasland



## 02.04. NATUURWAARDEN VAN HET FORT

Het Fort van Lier is als een groene oase in een open agrarisch landschap met begroeiing die zich spontaan ontwikkelde na het wegvallen van de militaire functie, vooral door het ontbreken van onderhoud of beheer. Het fort heeft vandaag een hoge ecologische waarde zoals aangeduid op de biologische waarderingskaart (BWK)

Het bosbeheersplan 2004-2023 omschrijft gedeeltelijk de fauna en flora en de variatie aan habitats op het fort. Aangevuld met gegevens uit het BWK en raadplegingen op waarnemingen.be geeft dit luik een goed overzicht van de aanwezige natuurwaarden.

### Dieren op de gracht, in het fort en gebouwen

De natte fortgracht trekt een heel specifieke soort fauna en flora aan zoals heel wat vissoorten en vogels. De fortgracht is ook een insectrijke omgeving en dient dan ook als jachtgebied voor de aanwezige vleermuizen.

Op de fortgracht zijn er heel wat foeragerende eenden en ganzen maar ook kleinere reptielen zoals de kleine modderkruiper of kamsalamander.

De binnenruimtes van de grondgedekte gebouwen trekken diverse soorten vleermuizen aan, maar ook amfibieën, insecten en zoogdieren. En de klimplanten aan de gevels creëren beschutte plaatsen voor o.a. insecten en vogels en vormen een voedingsbron voor verschillende fauna. Verder zorgt de aanwezigheid van heel wat openingen en scheuren in het metselwerk voor ideale schuil- en broedplaatsen voor een tal van diersoorten. Zo kunnen vleermuizen, vogels, hagedissen en diverse soorten zoals insecten zich schuilhouden in het muurwerk.



### Beplanting op en rond het fort

Op het schootsveld en het glacis ontwikkelden zich waardevolle houtkanten, grasland en ruigten met bramen, eenstijlige meidoorn en andere struiken. Op enkele plaatsen ontwikkelen zich exoten (Japanse duizendknoop).

Op de aarden wallen en de gronddekkingen ontstonden spontaan bosgebieden: oud loofbos en zuur eikenbos (zomereik). Buiten het fort werden enkele populierenbossen aangeplant.

De meest voorkomende **boomsoorten**, die in 2004 met de opmaak van het bosbeheerplan werden aangetroffen, zijn zomereik, eenstijlige meidoorn, berk, vlier en lijsterbes. De **struiklaag** bestaat uit vlier, eenstijlige meidoorn en lijsterbes en de kruidlaag overwegend uit ruig. De loofhoutbestanden worden als **biologisch zeer waardevol aangenomen**. Ook dood hout (zwammen enz ...) en holle bomen zijn waardevol voor insecten, vogels, zoogdieren ...

De vrije bakstenen muren die niet worden bedekt door aarde vormen waardevolle habitats voor specifieke flora zoals korstmossen, blad- en levermossen en vaatplanten.

In het algemeen zorgt begroeiing en boomopslag voor een vermindering van de herkenbaarheid van het reliëf van het fort en dit bemoeilijkt ook het onderhoud van het fort. De wortelvorming zorgt voor schade aan het bakstenen metselwerk en de natuurstenen muurbekroningen. Op sommige plaatsen is er een sterke overwoekering van klimplanten die zich graag aan baksteen hechten (zie klimop officierengebouw). Ook wordt het afwateringssysteem en de waterhuishouding verstoord door overmatige begroeiing.





*foto zomer 2021, eendekroos en blauwalgen in de fortvijver*

## **Huidig beheer**

*Deze informatie werd overgemaakt door Luc Michiels, consulent groen stad Lier*

Het beheer van het fort is minimaal, er wordt rond het fort gemaaid. Verder zijn er ook maaiwerken in functie van geleide wandelingen.

Dienst Groen maakt jaarlijks een rondgang om de gevaarlijke bomen in kaart te brengen en te laten rooien, evenals de Amerikaanse vogelkers.

Overige exoten moeten nog in kaart worden gebracht zoals bv. de Japanse duizendknoop rondom het fort en zones met reuzenbalsemien.

In de fortvijver zitten ook heel wat waterschildpadden en mogelijk ook wolhandkrabben.

De blauwalg beperkt zich niet tot een bepaalde zone en dit is vooral bij warme zomers een wederkerend probleem.

De zuurstofpompen zijn al verschillende jaren buiten gebruik.



*foto uit 1990, binnenplein als stapelplaats voor de stadsdiensten*

### **Mogelijke bodemverontreiniging**

*Deze informatie werd overgemaakt door Bart Verreth, deskundige milieu stad Lier*

Het binnengebied van het fort, ingesloten tussen de schietstanden en het officierengebouw, werd tot in 2008 gebruikt als buitenmagazijn voor:

- stockering van restgronden openbaar domein
- grachtenslib
- afgedankte goederen (rioolbuizen, bushokjes, werfketen, boordstenen, kasseien ...)

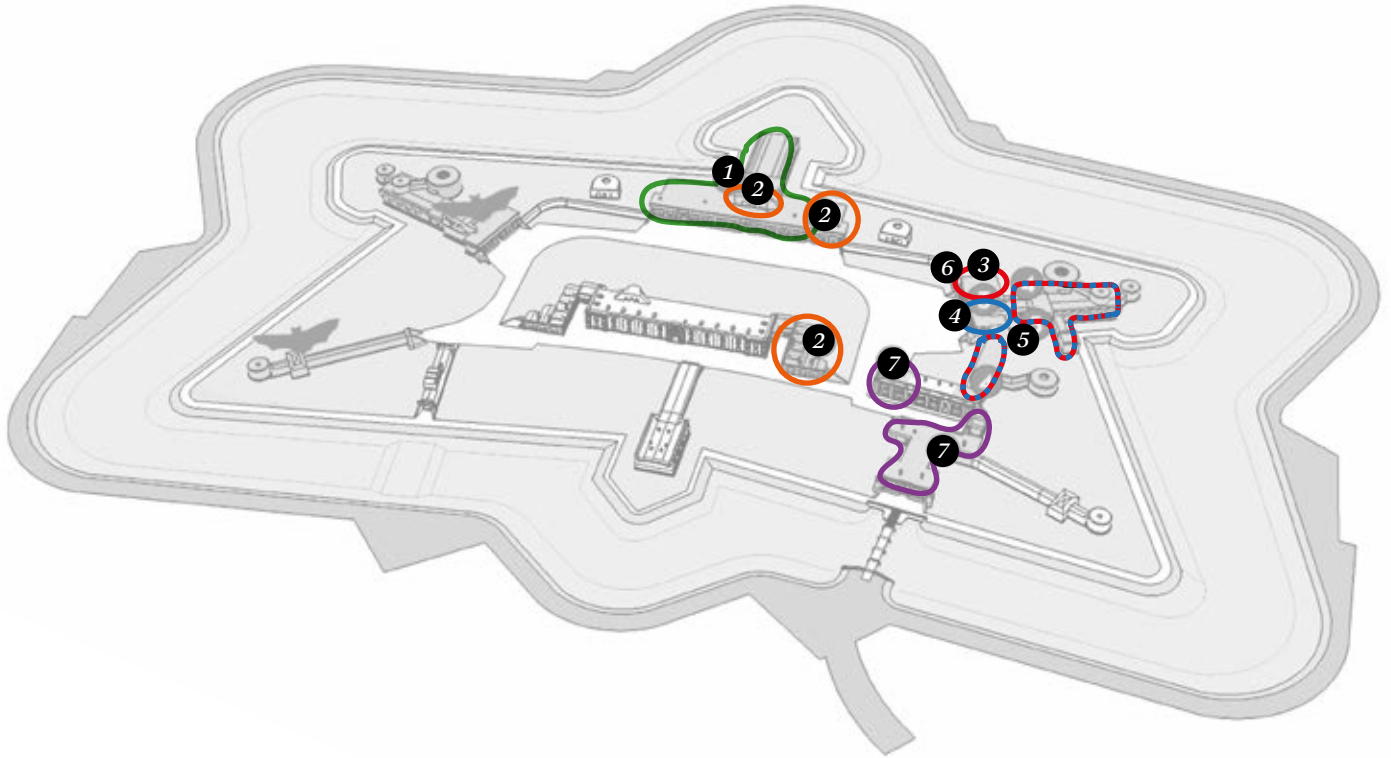
Ter hoogte van de lokalen van schietclub Ledo en politieverbroedering werd voor 1995 een buitenschietstand geëxploiteerd. Hierbij werd met oorlogswapens geschoten op een naastliggende grondwal.

Rond 2009 werd het fort opgekuist. De gronden werden gebruikt voor het herstellen van de taluds langsheen de oude interne kasseiwegen.

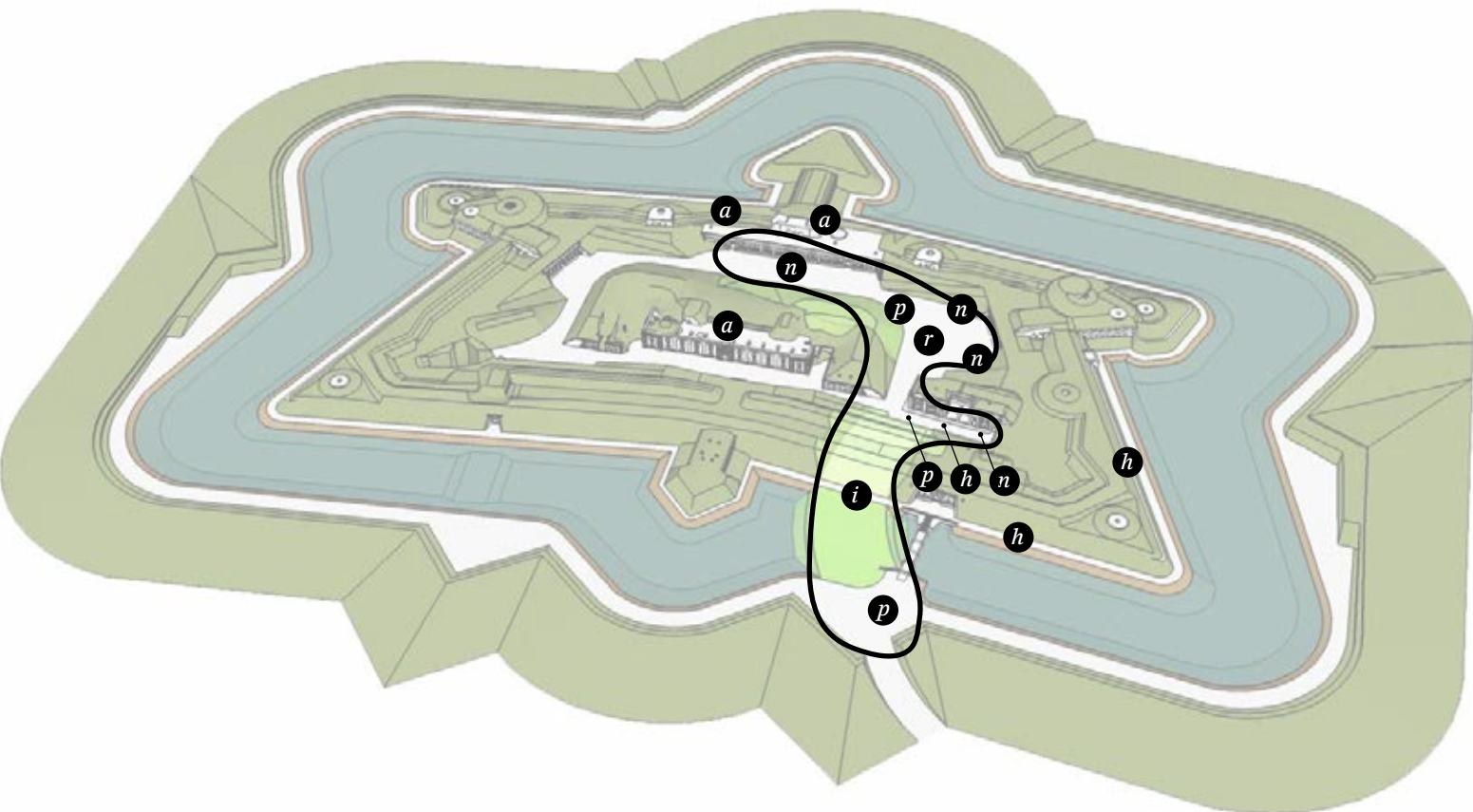
De huidige schietstanden zijn in het kader van het bodemsaneringsdecreet verplicht om periodieke OBO (Oriënterend Bodemonderzoek) te laten uitvoeren. De vervuiler betaalt de studie.



## Overzichtsplan benutting gebouwen door verenigingen



## Overzichtsplan benutting open ruimte



centrale benutting

- 1 Schietclub Fort Lier > hoofdfrontgebouw  
> hoofdcaponnière
- 2 Lierse Radioamateurs > hoofdfrontgebouw  
> interbellum bunker  
> rechter bijgebouw  
infanteriekazerne

rechtse benutting

- 3 Politieverbroedering Lier > rechtse caponnière  
> flankeringsbatterij
- 4 Schuttersgilde Ledo > rechtse caponnière  
> flankeringsbatterij
- 5 Lokale politie Lier > rechtse caponnière  
> flankeringsbatterij
- 6 Struifvogelvereniging > rechtse caponnière  
> flankeringsbatterij
- 7 KME Sint-Sebastiaansgilde > officierengebouw  
> toegangspoterne

benutting open ruimte

- i inkom
- p parkeren
- r riolering
- n nutsvoorzieningen
- a antennes
- t terras
- h handboog oefenruimte buiten

## 02.05. AS-IS SITUATIE EN BENUTTING VAN FORT LIER DOOR DE VERENIGINGEN

Op 22/11/2021 is er een rondgang gedaan bij de verenigingen gehuisvest in het Fort waar we meer inzicht hebben verkregen rond invulling en gebruik van de fortgebouwen, de energie- en nutsvoorzieningen, vergunningen en huurcontracten.

Fort Lier is thuishaven van zeven verenigingen, waarvan de helft schietclubs. Door de benutting van delen van het fort door de verenigingen is het fort in gebruik en ook in beheer en draagt bij tot de instandhouding. Anderzijds heeft deze benutting ook een zekere impact en bepaalt het ook sterk de beeldwaarde van deze delen van het fort in gebruik.

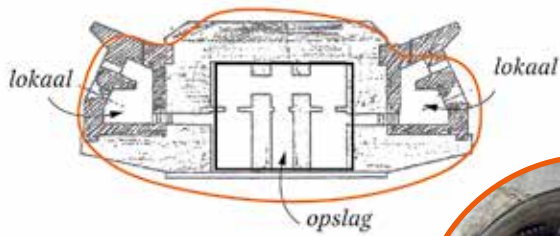
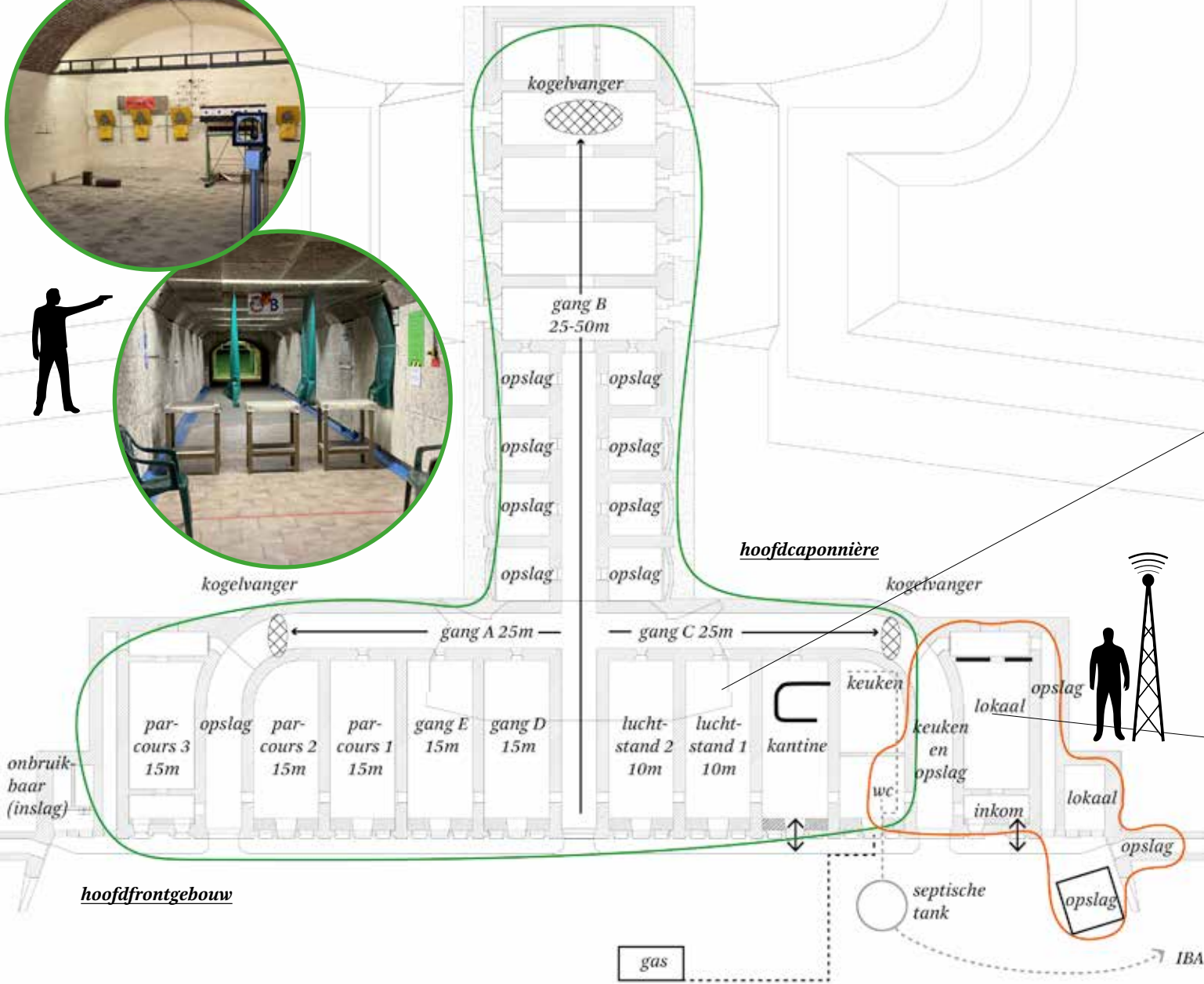
Voor de inventarisatie nemen we de situatie op voor de afzonderlijke gebouwendelen en de open ruimte in het binnenfort, delen in gebruik door de verenigingen:

- **Centrale benutting:** Schietclub Fort Lier en Lierse radioamateurs

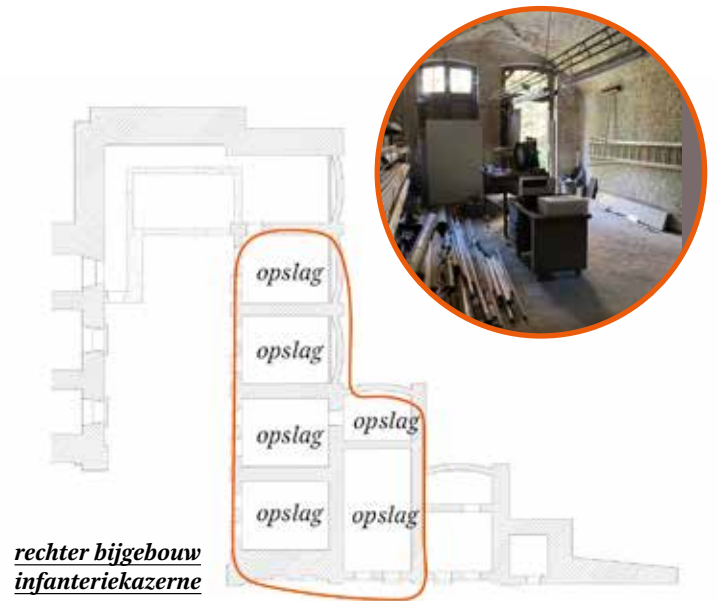
- **Rechtse benutting:** vzw Politieverbroedering Lier, Lokale politie Lier, vzw Lierse schuttersgilde Ledo, Koninklijke struifvogelvereniging en KME Sint-Sebastiaansgilde

- **Open ruimte benutting:** toegangspoort, parkeren, riolering, nutsvoorzieningen, antennes, terras, handboog oefenruimte buiten





*interbellumbunker op het dak*



*rechter bijgebouw  
infanteriekazerne*

*schietclub  
Fort Lier*



*Lierse  
radioamateurs*



## Centrale benutting

### **Schietclub Fort Lier ●**

- De **schietclub Fort Lier vzw** met een 50-tal actieve leden (300 in totaal) en maakt gebruik van het grootste deel van het hoofdfrontgebouw en de volledige hoofdcaponnière. Fort Lier vzw is een erkende sportvereniging en staat voor een sportieve en gedisciplineerde uitoefening van de schietsport in al zijn facetten: luchtpistool en luchtgeweer, pistool en revolverdisciplines, zwaar calibergeweer en dynamisch parcourschietsen volgens IPSC regels. Dit zowel recreatief als competitief in nationale en internationale wedstrijden.

- De club heeft een eigen kantine, keuken en de wc wordt gedeeld met de radioamateurs. In totaal zijn er 7 lokalen in gebruik als schietstand en 3 gangen worden gebruikt voor schietstanden van 25 tot 50 meter. Overige ruimten worden gebruikt voor opslag.

- De bezettingsmomenten zijn op woensdag en vrijdag van 19-23u, laatste donderdag van de maand 19-23u en zondag 9-13u.

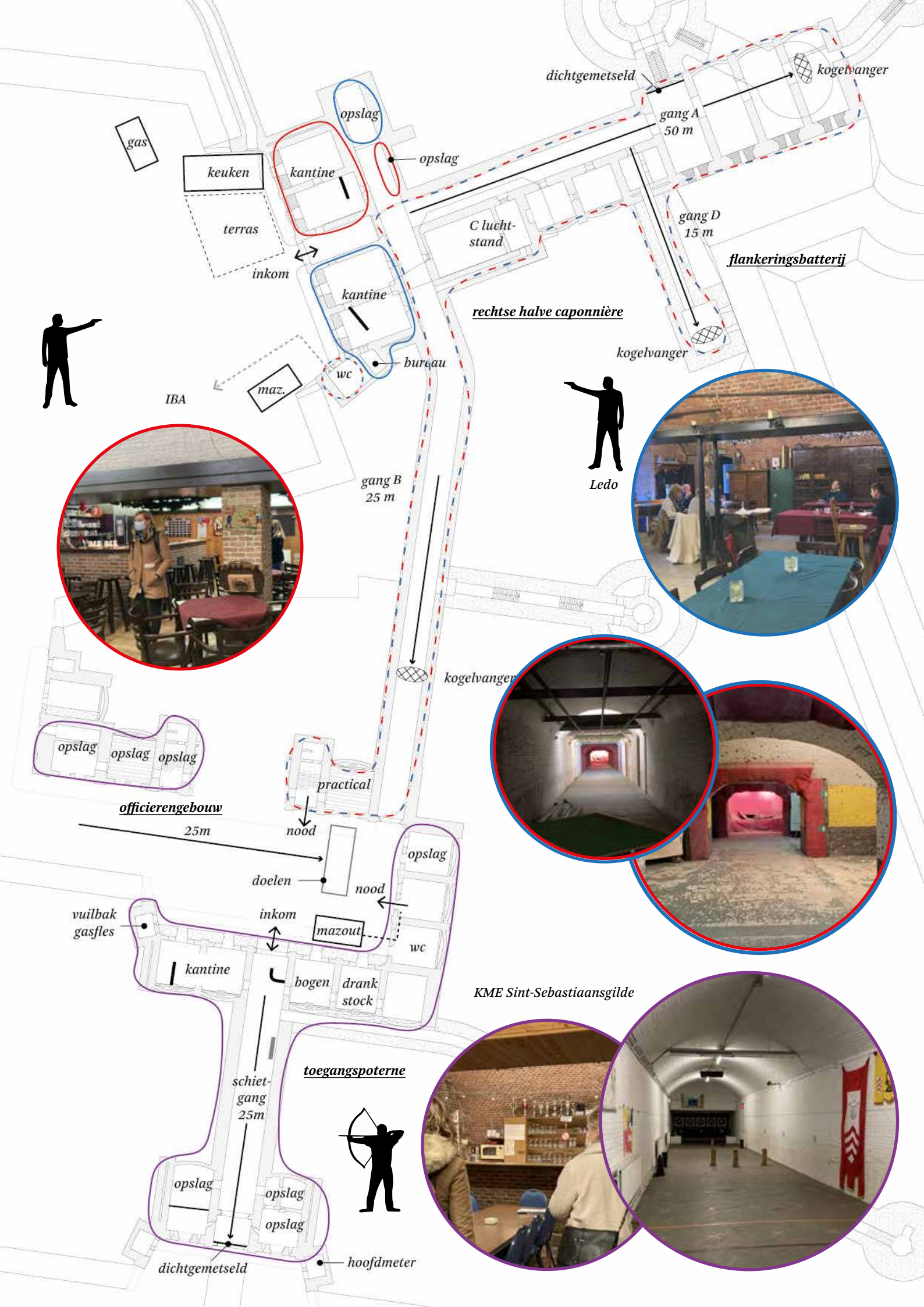
### **Lierse radioamateurs ●**

De **Lierse radioamateurs** met een 10-tal actieve leden (90 in totaal) huren het rechter deel van het hoofdfrontgebouw. Daarnaast gebruiken ze ook de interbellumbunker op het dak en het rechter bijgebouw infanteriekazerne. De radioamateurs ontstond als hobby van technische experimenteren rond optimale ontvangst, uitzending en verwerking van radiosignalen, en dit in het breedste zin van het woord.

- De radioamateurs hebben 1 centraal lokaal met naastgelegen keuken en verschillende bij-lokalen die bij wedstrijden worden gebruikt, zoals bv. het naaste lokaal en de interbellumbunker op het dak. Verder wordt ook het rechter bijgebouw van de infanteriekazerne gebruikt als opslagruimte voor antennes en materiaal. De radioamateurs gebruiken ook heel wat buitenruimte voor de plaatsing van de antennes.

- De bezettingsmomenten zijn op vrijdag 20-23u (leden bijeenkomst) en zaterdag 14-17u (onderhoud terrein).





Ledo

KME Sint-Sebastiaansgilde

## Rechtse benutting

### **vzw Politieverbroedering Lier** ●

- De vzw Politieverbroedering Lier met 150 leden zijn allen actief en nemen een deel van de rechter halve caponnière in gebruik en werken nauw samen met Ledo (zie verder). De vzw Politieverbroedering Lier is een schietclub die naast schietsport (vuurwapens en luchtdruk) ook belang hecht aan verbroederen en andere activiteiten.

- De vzw Politieverbroedering Lier heeft een eigen kantine met bijgebouwde keuken. De vzw heeft een heel beperkte opslag ruimte in de gang. De vier schietstanden (A, B, C en D) worden gedeeld (zie verder).

- De bezettingsmomenten zijn op maandag 19-24u, donderdag 13-17u en 19-24u, zaterdag 9-23u (uitz. 1<sup>ste</sup> zat van de maand)

### **vzw Lierse schuttersgilde Ledo** ●

- Ledo is een schuttersvereniging, een gilde, met roots tot 1470 afkomstig van twee gildes Sint-Joris (kruisboog) en Sint-Christoffel (kolveniers). Beoefenen van de schietsport in verschillende disciplines, ook olympische disciplines.

- Ledo heeft een eigen kantine met aansluitend een kleine bureauruimte. Er is ook een beperkte opslagruimte in de gang. De vier schietstanden (A, B, C en D) worden gedeeld (zie verder).

- De bezettingsmomenten zijn op dinsdag, woensdag en vrijdag van 19-23u en eerste zaterdag van de maand 9-19u en zondag 9-13u.

### **KME Sint-Sebastiaansgilde** ●

- De Lierse handboogclub telt een 80-tal leden waarvan 30 jeugdleden. De handboogclub is een erkende sportvereniging. Buiten de wekelijkse training worden er geregeld wedstrijden ingericht, organisatie van jaarlijkse BBQ en Gildenmaal. Een familieclub waarin gans het gezin zijn gading kan vinden.

- De handboogclub neemt de hele toegangspoterne in gebruik, de centrale gang wordt als schietstand gebruikt, verder is er een eigen cafetaria, wc,

### **Lokale politie Lier**

- Het politiekorps telt 97 actieve gebruikers en kan ten allen tijde gratis gebruik maken van de schietstanden en cafetaria van Ledo en vzw Politieverbroedering Lier

- De bezettingsmomenten zijn op maandag, dinsdag, woensdag en vrijdag van 9-18u en donderdag van 9-13u (in overleg ook nm).

### **Koninklijke struifvogelvereniging**

- Het struifvogelspel is een volkssport met een grote houten vogel (de struifvogel).

- De struifvogelvereniging gebruikt de cafetaria van de Politieverbroedering en heeft ook buiten de opstelling staan voor het struifvogelspel.

- De bezettingsmomenten zijn op 2de zaterdag en 4de zondag van de maand

### **Gedeelde ruimten** ●●

- De vier schietstanden (A, B, C en D) worden samen gebruikt door de Politieverbroedering, lokale politie en Ledo.

- De terrasruimte buiten wordt gedeeld met Politieverbroedering, lokale politie, Ledo en struifvogelvereniging.

- De wc ruimte wordt samen gebruikt door Politieverbroedering, lokale politie, Ledo en struifvogelvereniging.

- Aan het einde van de verbindingsgang van de rechter caponnière naar het officierengebouw is er een nooduitgang

stookruimte, opslag voor de bogen, algemene opslag en drank stockage. Ook een deel van het officierengebouw wordt gebruikt als opslag.

- De bezettingsmomenten zijn dinsdag 20-22u (+18j gevorderd), donderdag 20-22u (+18j nieuw), vrijdag 19-24u (les jeugd -13j, -18, training +18j) en zaterdag 14-18u: les



## Open ruimte benutting door de verenigingen

De verenigingen gebruiken naast enkele gebouwen (hoofdcaponnière, interbellumbunkers, rechter bijgebouw infanteriekazerne, rechtercaponnière, flankeringsbatterij, officierengebouw en toegangspoterne) een groot deel van het binnenfort voor hun activiteiten, voor bv. parkeren maar bv. ook voor de nutsleidingen en andere technieken.

Bijzonder zijn ook de antennes die op enkele daken zijn geplaatst. Al deze infrastructuur samen bepaalt in grote mate de beeldkwaliteit van de open ruimte van het binnenfort.

De inventarisatie op 22/11/2021 heeft beter inzicht gegeven in alle infrastructuur en technieken voor de werking van de verenigingen, met het oog op verduurzaming van het fort is het belangrijk om ook hier voldoende inzicht te krijgen.

- **Sanitair, riolering:** er zijn drie wc's in het binnenfort: in de hoofdcaponnière, rechter caponnière en toegangspoterne. De drie wc's zijn aangesloten op het IBA (Individuele Behandeling van Afvalwater). De diameter van de buizen zouden te klein zijn wat problemen geeft

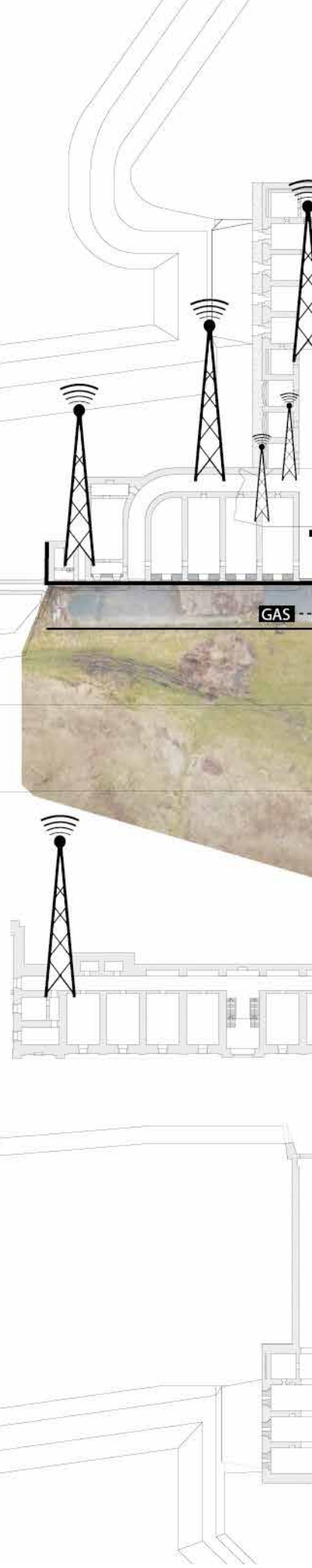
- **Technieken, nutsvoorzieningen en infrastructuur:** elektriciteit wordt voorzien vanuit de toegangspoterne, enkel de hoofdcaponnière heeft ook nog eens een aparte meter. Voor de verwarming van de gebouwen zijn er vijf aparte 'systemen': aan de hoofdcaponnière staat een propaangastank voor de Schietclub Fort Lier, de radioamateurs gebruiken gasflessen, de Politieverbroedering gebruikt ook een propaangastank, Ledo gebruikt een mazouttank en de handbooggilde heeft ook een mazouttank.

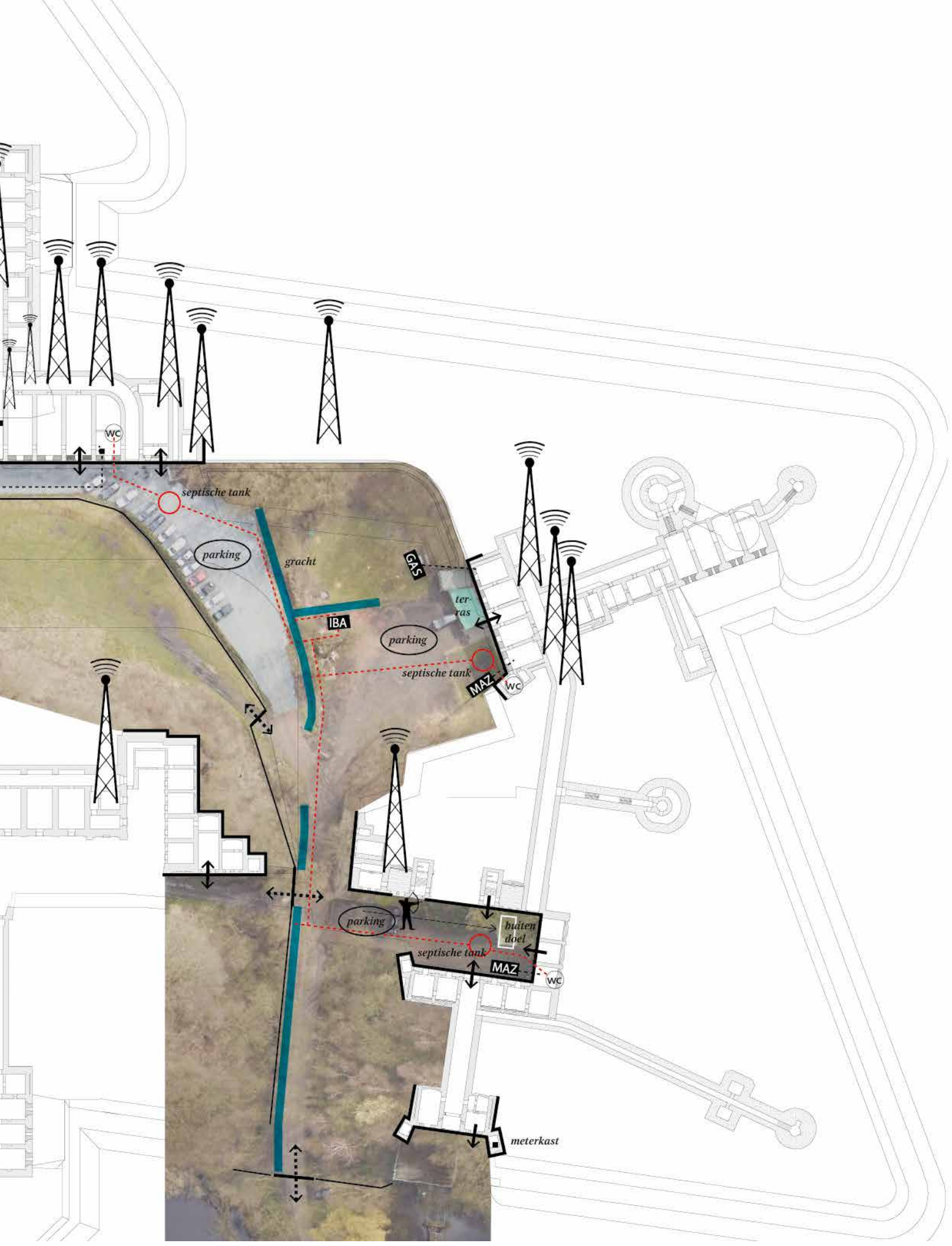
- **Parkeren:** er komen verspreid op het binnenterrein drie parkings voor wat maakt dat aan alle gebouwen auto's geparkeerd staan, eigenlijk is er geen exacte afbakening van de parking.

- **Oefenruimte handboog:** de buitenruimte tussen hoofdpoterne en officierengebouw dient als oefenruimte, er staan doelen opgesteld voor 25 m. Het ganse binnenfort wordt gebruikt voor oefeningen en wedstrijden (kennisgeving!).

- **Antennes:** er staan in totaal 19! antennes opgesteld op het dak van de hoofdcaponnière en aan de interbellumbunkers (12), linker- (1) en rechter caponnière (3), officierengebouw (1) en infanteriekazerne (2)

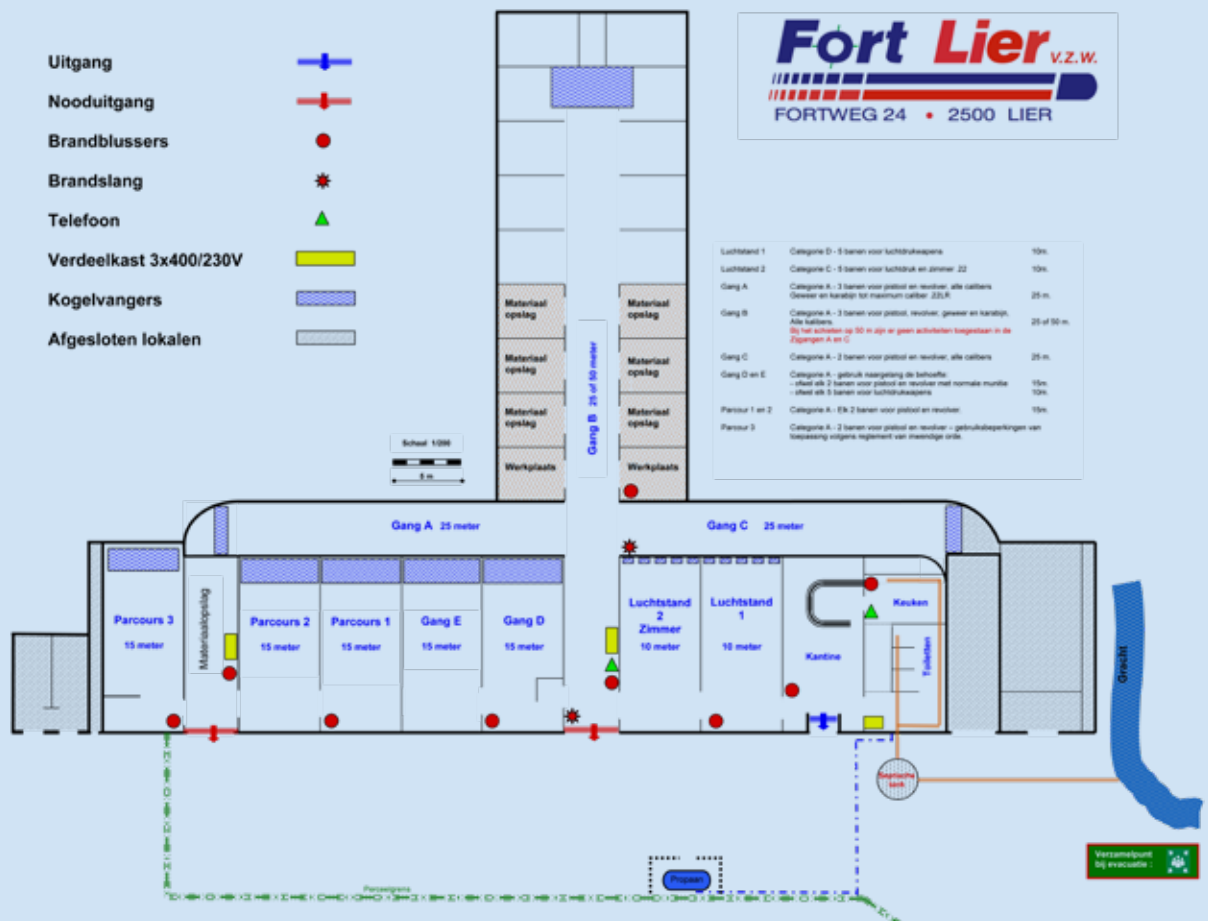
- **Wifi:** de radioamateurs verzorgen het Wifi netwerk voor de hele site en alle verenigingen





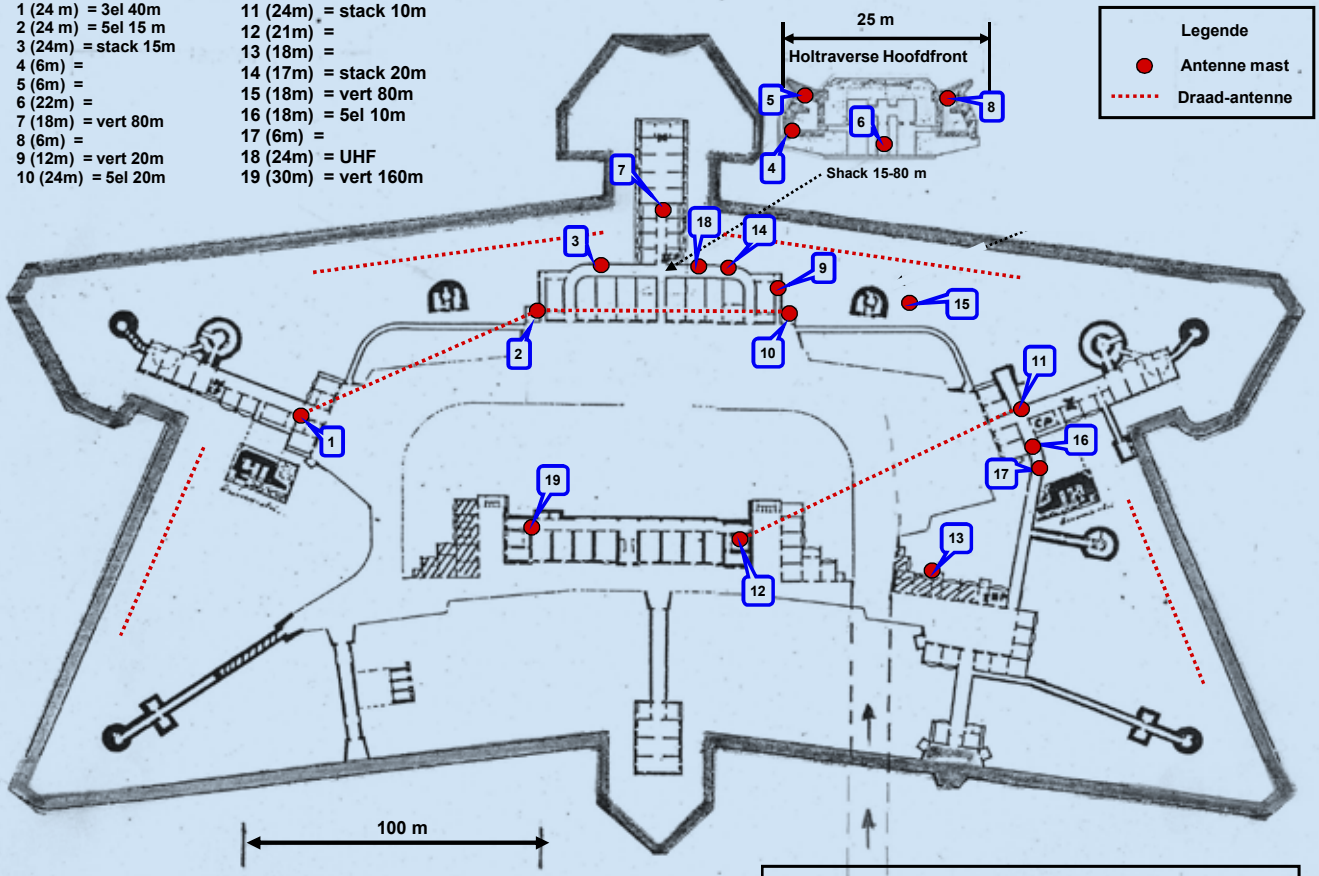






- 1 (24 m) = 3el 40m
- 2 (24 m) = 5el 15 m
- 3 (24m) = stack 15m
- 4 (6m) =
- 5 (6m) =
- 6 (22m) =
- 7 (18m) = vert 80m
- 8 (6m) =
- 9 (12m) = vert 20m
- 10 (24m) = 5el 20m

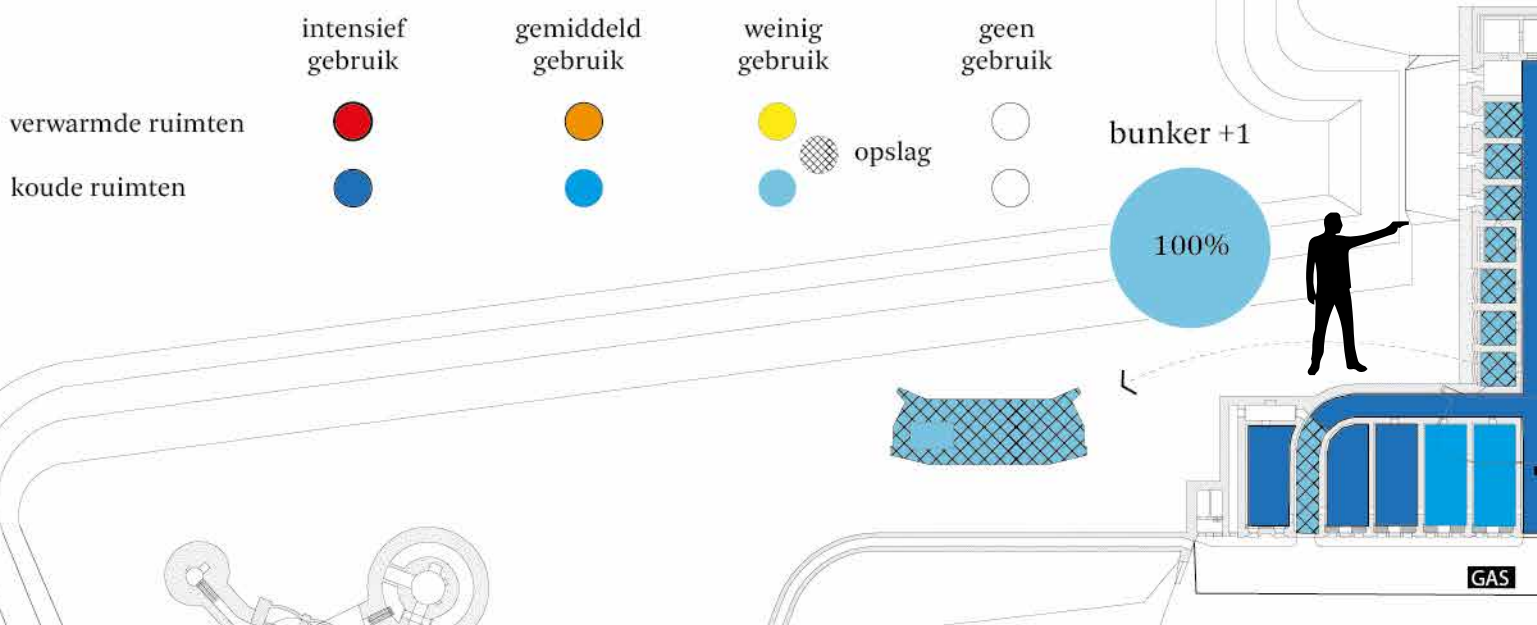
- 11 (24m) = stack 10m
- 12 (21m) =
- 13 (18m) =
- 14 (17m) = stack 20m
- 15 (18m) = vert 80m
- 16 (18m) = 5el 10m
- 17 (6m) =
- 18 (24m) = UHF
- 19 (30m) = vert 160m



Antenne-masten LiRa op Fort van Lier



## Heatmap verenigingen adhv warme/koude ruimten en benutting



### Timetable benutting

	ma				di				woe				don				vrij				zat				zon										
	8	12	16	20	24	8	12	16	20	24	8	12	16	20	24	8	12	16	20	24	8	12	16	20	24	8	12	16	20	24	8	12	16	20	24
<b>schietclubs</b>																																			
- Fort Lier (F)																																			
- Ledo (L)																																			
- Politieverbroedering Lier (P)																																			
- politie																																			
<b>boogschutters</b>																																			
KME Sint-Sebastiaansgilde (K)																																			
Lierse radioamateurs (R)																																			

- De schietclubs in de rechtercaponnière (Politieverbroedering, Ledo, politie) werken nauw samen en benutting van de ruimten lijkt hier optimaal op elkaar afgestemd, nagenoeg de hele week lang wordt gebruik gemaakt van de ruimten, de schietstanden in de lokalen en de schietgangen van 25 tot 50 m.

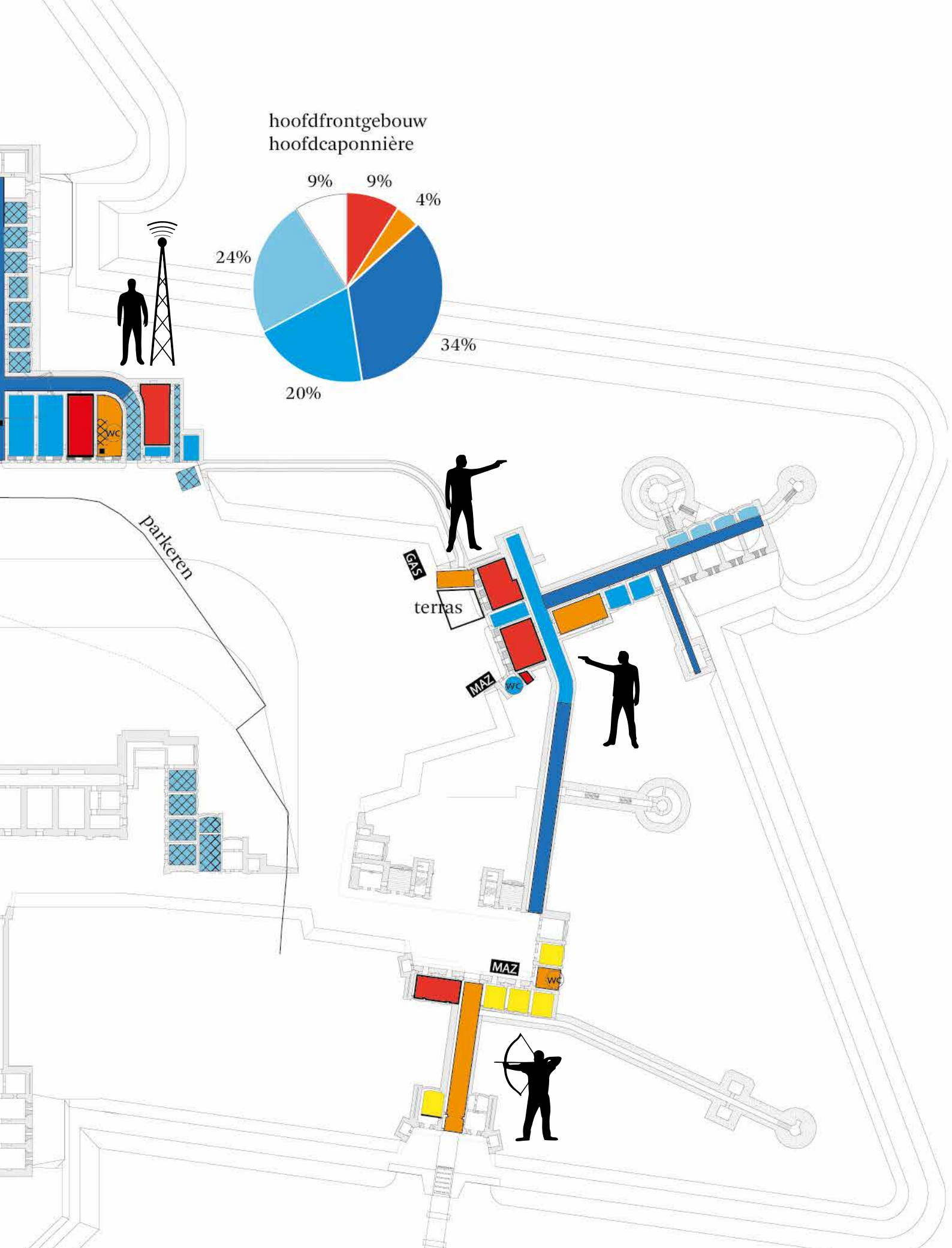
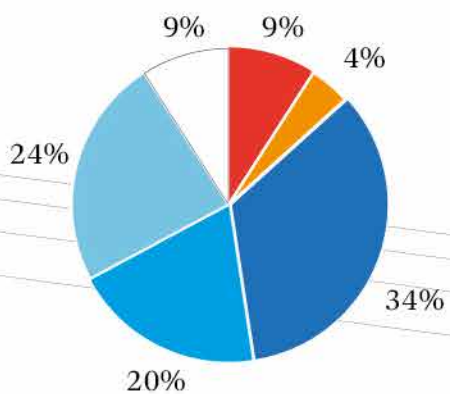
- De ruimten van schietclub Fort Lier in het hoofdfrontgebouw en hoofdcaponnière wordt heel wat minder intensief gebruikt, slechts 3 halve dagen per week (tot 4 halve dagen op laatste donderdag van de maand)

- De radioamateurs zijn slechts op 1 avond in de week aanwezig, bovendien nemen ze redelijk veel binnen- en buitenruimte in vergeleken met de andere verenigingen. Naast het centrale lokaal zijn er nog extra lokalen in bv. de interbellumbunkers en ook een groot deel van het rechter bijgebouw wordt gebruikt voor opslag van materiaal.

- De handbooggilde benut de hoofdpoterne drie avonden per week en een middag in het weekend, daarnaast gebruiken ze een deel van het officierengebouw voor opslag van materiaal.

Deze inventarisatie met heatmap en ook timetable van de benutting van de verschillende verenigingen toont aan dat er heel wat dagen in de week enkele ruimten niet frequent gebruikt worden zoals hoofdfrontgebouw en hoofdcaponnière, en ook in de toegangspoterne ligt het gebruik redelijk laag. Bovendien zijn er heel wat ruimten zoals het rechter bijgebouw van infanteriekazerne en ook het officierengebouw die enkel gebruikt worden als opslag voor materialen.

hoofdfrontgebouw  
hoofdcaponnière





**Samenvattende tabel en overzicht inventarisatie 22/11/2021**

	<b>Fort Lier vzw</b>	<b>vzw Lierse schuttersgilde Ledo</b>	<b>vzw Politieverbroedering Lier</b>
<b>Contactpersoon</b>	Walter De Clerck 0472 46 27 18 de.clerck.walter1@telenet.be	Danny Geysmans 0474 96 32 11 dannny.geysmans1@telenet.be	Jan Torfs 0496 75 62 99 liertoj@telenet.be
<b>Website</b>	<a href="http://www.fortlier.be">www.fortlier.be</a>	<a href="http://www.ledo-lier.be">www.ledo-lier.be</a>	<a href="http://www.politieverbroedering.be">www.politieverbroedering.be</a>
<b>Huurcontract</b>	- tussen stad Lier en vzw Fort Lier - - termijn 20 jaar - - start 1/9/1991 einde 1/9/2011 - (verlopen maar stilzwijgend verlengd?) - actuele vergoeding: 27,62 euro/jaar - - onderhoudskosten zijn ten laste van huurders - nutskosten zijn ten laste van huurder - mits akkoord CBS kan de huurder de gehuurde lokalen in bruikleen geven aan een Lierse vereniging waarbij enkel de werkingskosten voor gebruik lokalen mogen worden doorgerekend	- tussen stad Lier en vzw Ledo - termijn 27 jaar - start 1/9/1991 einde 1/1/2024 - - actuele vergoeding: 25 euro/jaar - - onderhoudskosten ten laste van huurders - niets contractueel geregeld mbt nutskosten - politiekorps kan ten allen tijde gratis gebruik maken van de schietstanden in overleg met de huurders	- tussen stad Lier en vzw Politieverbroedering - termijn 27 jaar - start 1/9/1991 einde 1/1/2024 - actuele vergoeding: 25 euro/jaar - onderhoudskosten ten laste van huurders - niets contractueel geregeld mbt nutskosten - politiekorps kan ten allen tijde gratis gebruik maken van de schietstanden in overleg met de huurders
<b>Milieuvergunning</b>	Volgens de indelingslijst bijlag 1 van VLAREM II zijn schietstanden ingedeeld in inrichtingen/activiteiten, klasse 1 en 2 (afh. van type wapen)	klasse 2 2010/26 tem 05/08/2030 op naam van Fort Lier vzw	klasse 1 2007/51 tem 21/3/2028 op naam van politieverbroedering
<b>Bouwvergunning</b>	Voor het plaatsen van een constructie (oa zendantenne) is een omgevingsvergunning nodig volgens VCRO. Ook andere werkzaamheden	SV 2001_120 - vergunning voor binnenverbouwing schietstand	SV 2001_120 - vergunning voor binnenverbouwing schietstand
<b>Start gebruik</b>	1989 - ...	1974 - ...	1972 - ...
<b>Werking</b>	Een erkende sportvereniging, die is aangesloten bij K.FKPA/FROS en staat voor een sportieve en gedisciplineerde uitoefening van de schietsport in al zijn facetten : luchtpistool en luchtgeweer, pistool en revolverdisciplines, zwaar calibergeweer en dynamisch parcoursschieten volgens IPSC regels. Dit zowel recreatief als competitief in nationale en internationale wedstrijden.	Een schuttersvereniging, een gilde, met roots tot 1470. De gilde Sint-Joris staat voor kruisboogschutters en de gilde Sint-Christoffel voor kolveniers. Beide gildes zijn verenigd onder de naam Ledo. Beoefenen van de schietsport in verschillende disciplines, ook olympische disciplines.	Schietclub die naast schietsport (vuurwapens en luchtdruk) ook belang hecht aan verbroederende andere activiteiten.
<b>Bezetting</b>	di, woe en vrij: 19-23u do (laatste van de maand): 19-23u zat (2de en 4de van de maand): 13-16u zo: 9-13u	di, woe en vrij: 19-23u za (eerste van de maand): 9-19u zo: 9-13u	ma: 19-24u do: 13-17u en 19 tot 24u za: 9-23u (uitz. 1ste za van de maand)
<b>Leden</b>	300 schietleden 50 actieve leden -18j < 5%	300 leden (waarvan 36 vrouwen)	150 leden 150 actieve leden
<b>Jaarlijks lidgeld</b>	-18j: 25 euro +18j: 110 euro	100 euro	90 euro
<b>Wedstrijden</b>	ja organisatie - weekend	ja +/- 35 wedstrijden/jaar eerste za van de maand clubwedstrijd	ja
<b>Cafeteria</b>	ja geen verhuur leden kunnen feestjes organiseren	ja geen verhuur	ja geen verhuur

	Lokale Politie Lier	Lierse Radioamateurs	KME Sint-Sebastiaansgilde	Kon. Struifvogelvereniging De Kroon vzw
	Stijn Van den Bulcke stijn.vandenbulck@police.belgium.eu	Karel Cornelis 0495 20 27 27 karel@cornelis.org	Herman Van Meensel 03 489 04 39 secretaris@moed-en-eendracht.be	Marc Van Keemnade 0479 30 17 87 marc.van.kemenade@telenet.be
	-	<a href="http://www.on7lr.org">www.on7lr.org</a>	<a href="https://moed-en-eendracht.be">https://moed-en-eendracht.be</a>	-
- nuten egeld ten anden	politiekorps kan ten allen tijde gratis gebruik maken van de schietstanden in overleg met de huurders vzw Ledo en vzw Politieverbroedering Lier	- overeenkomst tussen vzw Fort Lier en Unie van Belgische Amateurzenders (twee uiterst rechtse lokalen in hoofdfrontgebouw) - geen vergoeding - betalen nutskosten en onderhoudskosten	- geen contract	- maken gebruik van cafetaria vzw Politieverbroeding PVL - betalen hiervoor lidgeld
		<i>De exploitatie van een zendantenne (voor radio) is geen ingedeelde inrichting, zodat deze niet vergunningsplichtig of meldingsplichtig is. Volgens VLAREM is er wel een conformiteitsattest vereist als de antennes meer dan 175 uur per jaar uitzenden. Een kennisgeving van de uitvoering van antennes moet aangegeven worden bij Team Omgeving en gezondheid van het departement omgeving.</i>		
	klasse I 2007/51 tem 21/3/2028 op naam van politieverbroedering	Er is geen kennisgeving van antennes gebeurd.	nvt	nvt
	<i>kunnen onder deze verplichting vallen.</i>			
wing	SV 2001_120 - vergunning voor binnenverbouwing schietstand	-	-	nvt
		1989 - ...	1981 - ...	1994- ...
en en	Binnen het politiekorps moet er minimum 5x per jaar worden getraind (schieten,...), daarnaast zijn er nog extra trainingen (omscholing ander wapen, collectief wapen, collega die extra onderricht nodig heeft, trainingen monitors,...). De parking en het buitenterrein worden gebruikt voor oefeningen geweldbeheersing.	Radioamateursisme ontstond als hobby van technische experimenteren rond de optimale ontvangst, uitzending en verwerking van radiosignalen, en dit in het breedste zin van het woord. Om te mogen zenden hebben radioamateurs een officiële zendvergunning nodig en een hieraan gekoppeld uniek roepteken, bijv. ON7LR.	Deze Lierse handboogclub is een erkende sportvereniging. Buiten de wekelijkse training worden er geregeld wedstrijden ingericht, organisatie van jaarlijkse BBQ en Gildenmaal. Een familieclub waarin gans het gezin zijn gading kan vinden.	Het struifvogelspel is een volkssport waarbij een grote houten vogel (de <i>struifvogel</i> ) met een pin als bek aan een kabel hangt. Deze vogel moet achteruit worden getrokken en zodanig worden gelanceerd dat de pin zo dicht mogelijk bij het centrum van het doel (een houten blok) blijft steken. De enige nog actieve struifvogelvereniging in België.
	ma, di, woe en vrij: 9-18u do: 9-13u (in overleg ook nm)	vrij: 20u-23u (leden bijeenkomst) za: 14-17u (onderhoud terrein)	di: 20-22u (+18j gevorderd) do: 20-22u (+18j nieuw) vrij: 19-24u (les jeugd -13j, -18, training +18j) za: 14-18u: les	za (2de van de maand) zo (4de van de maand)
	97 actieve gebruikers	90 leden 10 actieve leden	80 leden 18j: 30 leden	8 leden zijn aangesloten bij verbond alle leden van PVL mogen deelnemen aan de activiteiten
	gratis	30 euro/jaar	-18j: 25 euro +18j: 45 euro	lidgeld PVL (90 euro) aansluiting verbond 20 euro
		wedstrijdstation	ja 2 grote field wedstrijden/jaar die weekend duren (4-6/8 en 2e helft sept)	ja
	gebruik cafetaria Ledo en politieverbroedering	nvt	ja geen verhuur leden kunnen feestjes organiseren	gebruik cafetaria politieverbroedering



	Fort Lier vzw	vzw Lierse schuttersgilde Ledo	vzw Politieverbroedering Lier
<b>Keuken</b>	ja	nee	ja
<b>Sanitair</b>	3 toiletten gedeeld gebruik met LiRa	2 toiletten gedeeld gebruik met politieverbroedering	2 toiletten gedeeld gebruik met Ledo
<b>Elektriciteit</b>	ja aparte meter op naam van Fort Lier (kabel via Fortweg) +/- 600 euro/mnd verdeelkast	ja meter op naam van stad Lier (betaler) staat in wachtmeterlokaal toegangsgebouw	ja meter op naam van stad Lier (betaler) in wachtmeterlokaal toegangsgebouw
<b>Wifi</b>	ja	ja	ja
<b>Verwarming</b>	ja propaangastank (buiten) 1000 liter gasbrander in techn. lokaal 1 verwarming in kantine (>20°) el. branders schietstand	ja mazouttank (buiten) gasbrander in de sanitaire ruimte verwarming in kantine, luchtkamer, wapenkamer en atelier	ja propaantank (buiten) gas in de keuken verwarming kantine, luchtkamer, wachtkamer en atelier
<b>Water</b>	betaald door stad Lier +/- 30m <sup>3</sup> /jaar	betaald door stad Lier	betaald door stad Lier
<b>Riolering</b>	aftakking naar IBA	aftakking naar IBA (diameter buizen te klein)	aftakking naar IBA (diameter buizen te klein)
<b>Septische put</b>	ja 7m <sup>3</sup> niet meer waterdicht	ja	ja
<b>Ventilatie</b>	ja: schietgangen cfr Vlarem cafetaria (wel verse lucht binnen) nee:	ja: schietgangen cfr Vlarem ja: cafetaria	ja: schietgangen cfr Vlarem
<b>Afval</b>	eigen contract met IVAREM voor restafval/papier	eigen contract met IVAREM voor restafval (container aan de poort)	eigen contract met IVAREM voor restafval (c aan de poort)
<b>Werken</b>	datum ongekend: renovatie elektriciteit, schietstanden, cafetaria, keuken en sanitair 2018: roofing op het dak (rechts deel hoofdcaponniere)	1995-96: renovatie elektriciteit, schietstanden, cafetaria, sanitair 2017: dakherstel (beton geplaatst) boven cafetaria en inkom	1995-96: renovatie elektriciteit, schietstanden, cafetaria, sanitair



	Lokale Politie Lier	Lierse Radioamateurs	KME Sint-Sebastiaansgilde	Kon. Struifvogelvereniging De Kroon vzw
	-	ja	nee	-
	gebruik toiletten Ledo en politieverbroedering	3 toiletten gedeeld gebruik met Fort Lier geen kosten (in ruil klusjes)	2 toiletten	gebruik toiletten Ledo en politieverbroedering
staat	-	ja verdeelkast 220/380 tussenmeter met Fort Lier maandelijks factuur	ja meter op naam van stad Lier (betaler) staat in wachtmeterlokaal toegangsgebouw	-
	-	ja verzorgen netwerk hele site	ja	-
brander in	-	ja gasflessen op brander (1/mnd) blazer en buizensysteem (20°) 2x/dag aan voor 1 uur	ja mazouttank (buiten) gasbrander naast de sanitaire ruimte verwarming in alle ruimtes	-
	-	betaald door stad Lier	betaald door stad Lier	-
	-	aftakking naar IBA	aftakking naar IBA (dmv pompput	-
	-	ja	nee	-
	-	nee	ja: cafetariz en bogenkamer	-
container	-	geen contract eigen vervoer naar containerpark en OCT's	eigen contract met IVAREM voor restafval (container aan de poort)	-
	-	2018: roofing op het dak (rechts deel hoofdcaponniere)	datum ongekend: renovatie elektriciteit, schietstanden, cafetaria, keuken en sanitair	-







## 02.06. VLEERMUIZEN TELLINGEN, PERIODE 1999 – 2020, CONCLUSIES

Deze analyse is gebaseerd op het detailonderzoek van de vleermuizen tellingen in het Fort Lier voor de periode 1999 – 2020, als belangrijke informatie ifv de opmaak van het masterplan voor het fort Lier. Het onderzoek geeft een weergave van de vleermuissoorten die in de winter in delen van het fort voorkomen (periode tussen 1 oktober en 15 mei).

Niet alleen de winterperiode maar ook de nazomer en herfst zijn belangrijk periodes voor de voortplanting en zoektocht naar geschikte winterverblijfplaatsen. In de periode 2013-2015 is er dan ook een uitgebreid onderzoek gedaan naar het zwermgedrag, onder andere in fort Lier.

Verder bevat het rapport ook aanbevelingen voor de goede instandhouding van de vleermuizen in het fort Lier.

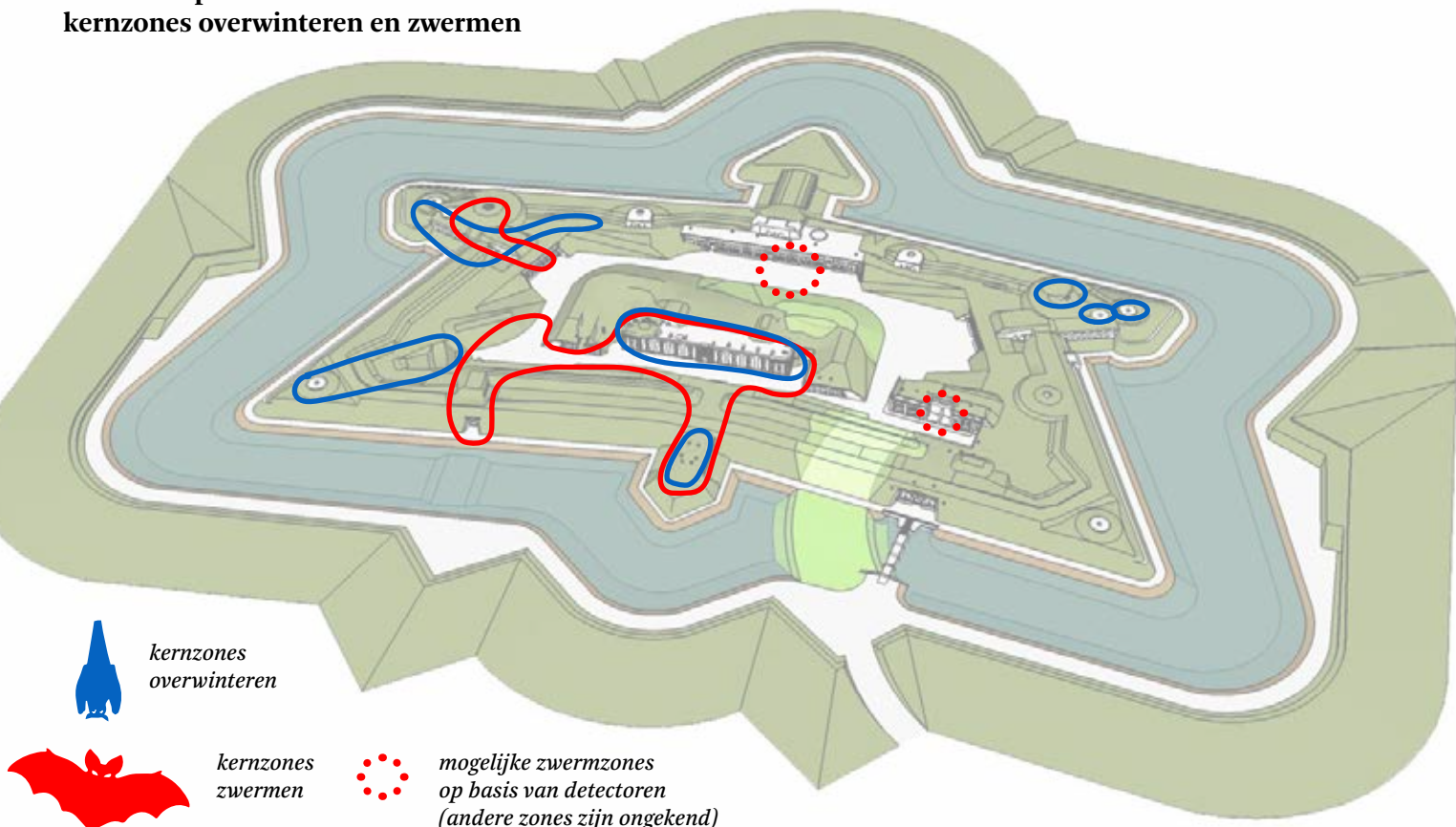
Voor de volledige versie van het rapport en detailonderzoek contact opnemen met

- Wout Willems [wout.willems@natuurpunt.be](mailto:wout.willems@natuurpunt.be)

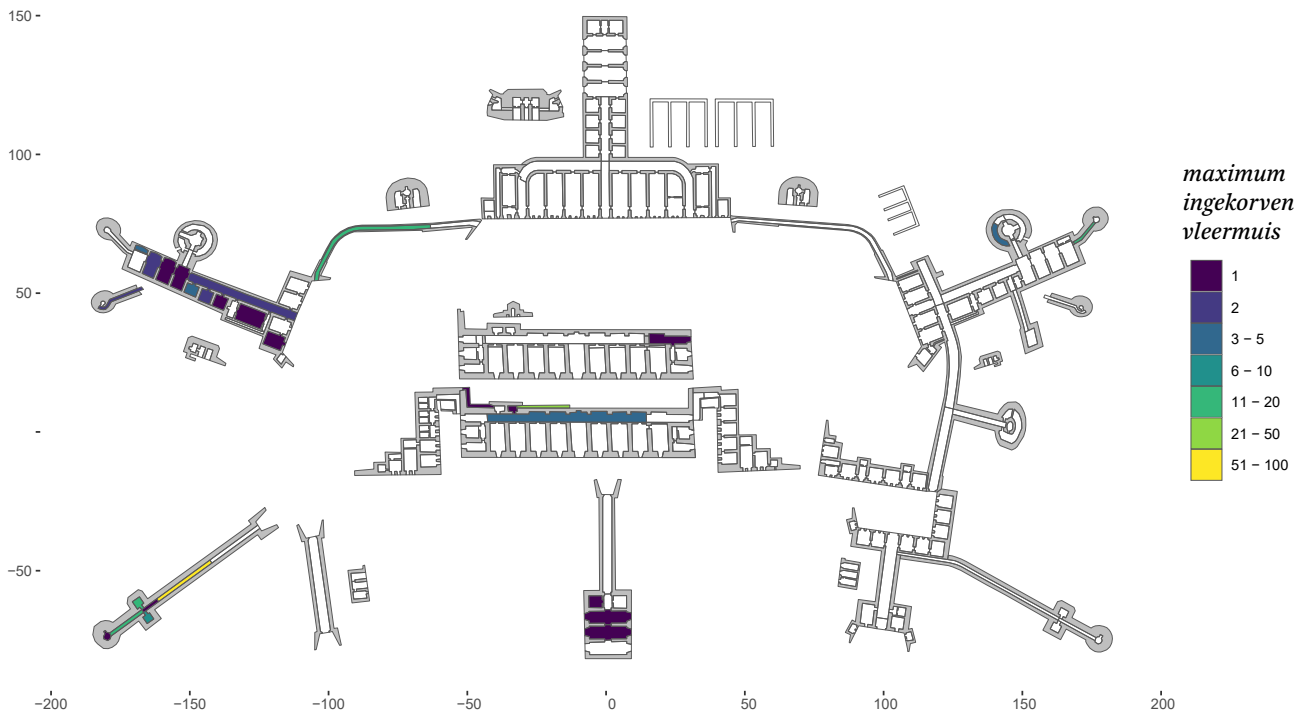
- Thierry Onkelinx [thierry.onkelinx@muscardinus.be](mailto:thierry.onkelinx@muscardinus.be)



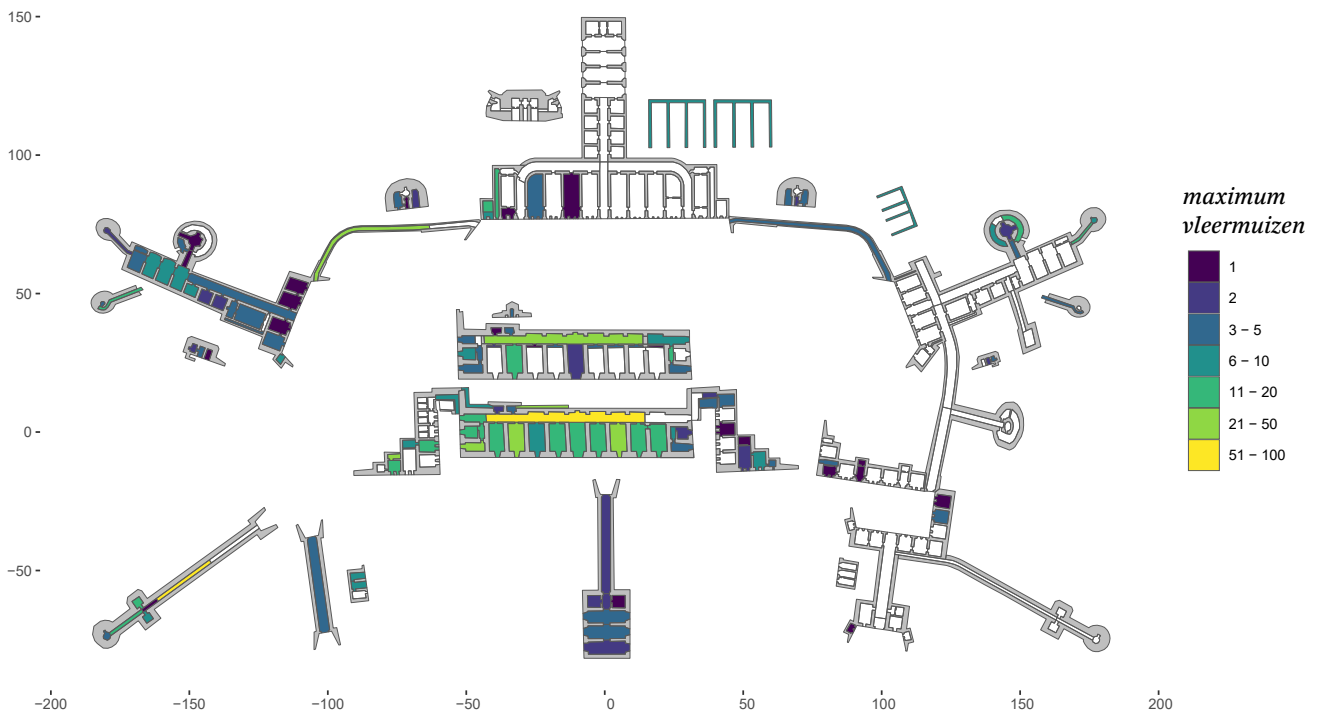
### Overzichtsplan vleermuizen: kernzones overwinteren en zwermen







*Figuur 2.4: Hoogste waargenomen aantal ingekorven vleermuizen per lokaal*



*Figuur 2.30: Hoogste waargenomen aantal vleermuizen per lokaal*

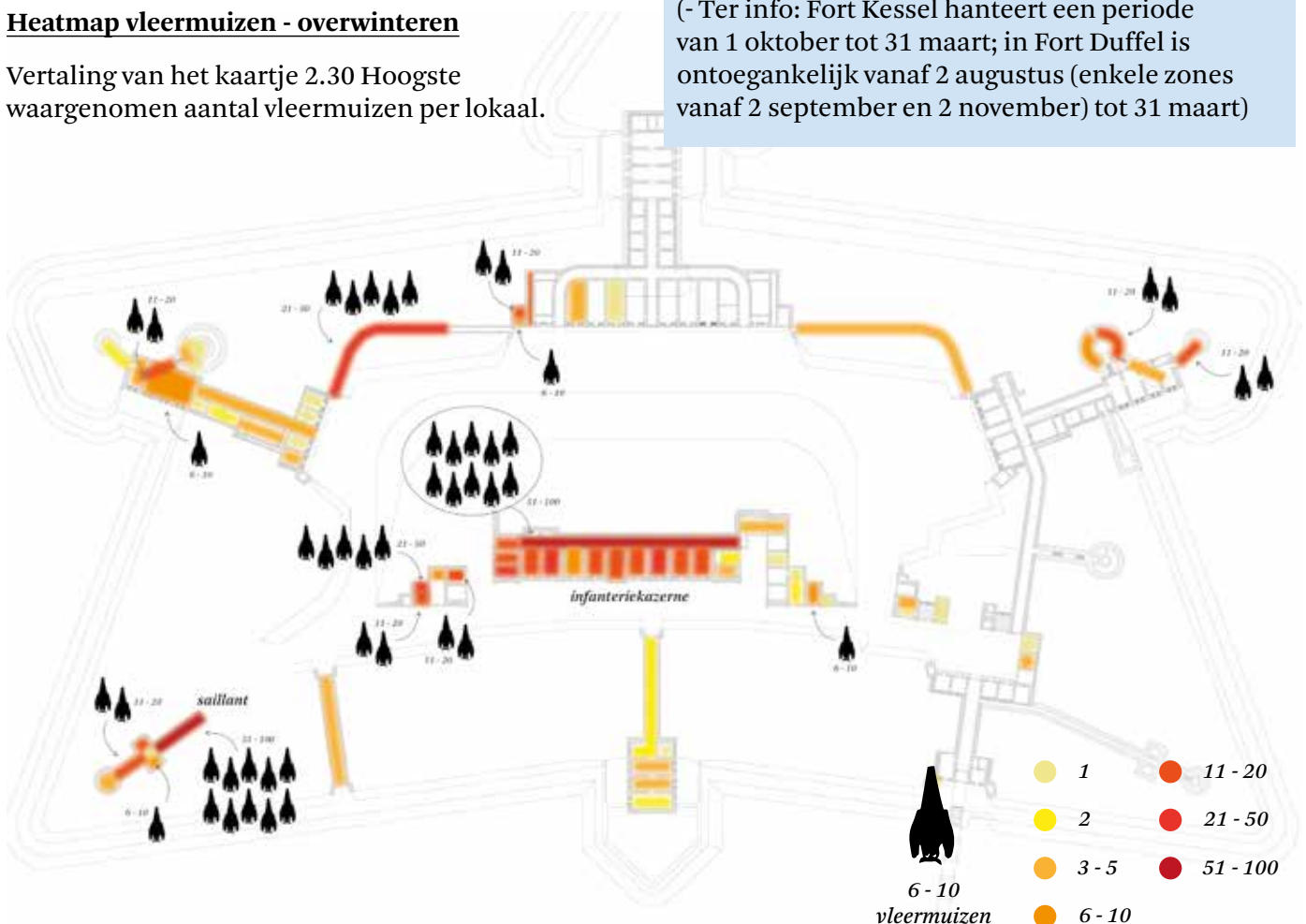
## Overzicht van de overwintering van vleermuizen

De tellingen worden eenmaal per winter uitgevoerd tussen 20 januari en 25 februari.

- De ingekorven vleermuis is een goede indicator om de belangrijkste delen van het fort aan te duiden. De ingekorven vleermuis verdient als soort op Bijlage IV van de habitatrictlijn een afzonderlijke vermelding. Het naleven van de opgelegde natuurdoelen zijn voor deze soort belangrijk. De ingekorven vleermuis verkiest zeer stabiele, vrij hoge temperaturen (8-10 °C) en verkiest toegangsroutes van tientallen meters. De soort is verstoringgevoelig en heeft bv. de gewoonte om vrij aan het plafond te hangen. Fort Lier is het 4<sup>de</sup> belangrijkste fort in de Fortengordels met 15% van de populatie ingekorven vleermuizen, met een enorme stijging van aantallen tot momenteel 160-tal tijdens de laatste winters. De belangrijkste delen van het fort zijn Saillant I en clusters in watergang kazerne, verbindingsgang tussen linkercaponnière en hoofdcaponnière en koepels rechtercaponnière. (Zie volledige omschrijving rapport ingekorven vleermuizen, sectie 2.1 p 5-6)

### Heatmap vleermuizen - overwinteren

Vertaling van het kaartje 2.30 Hoogste waargenomen aantal vleermuizen per lokaal.



- Er komen nog meer vleermuissoorten voor in het Fort zoals de baardvleermuizen, Franjestaarten en watervleermuizen. Fort Lier herbergde in de winter van 2020 zo'n 7% van de vleermuizen in de Antwerpse fortengordel en is hiermee het 6<sup>de</sup> belangrijkste fort. (Zie volledige omschrijving rapport hoogste aantal vleermuizen, sectie 2.9, p. 21-24)

### Periode niet betreden van overwinteringszones vleermuizen

- De politieverordening stelt dat de organisatie van wedstrijden, evenementen, sportmanifestaties en sportkampen in open lucht en vrij toegankelijke, niet afgesloten gebouwen en/of lokalen gedurende de winterperiode en het broedseizoen van 15 oktober tot 15 april verboden zijn

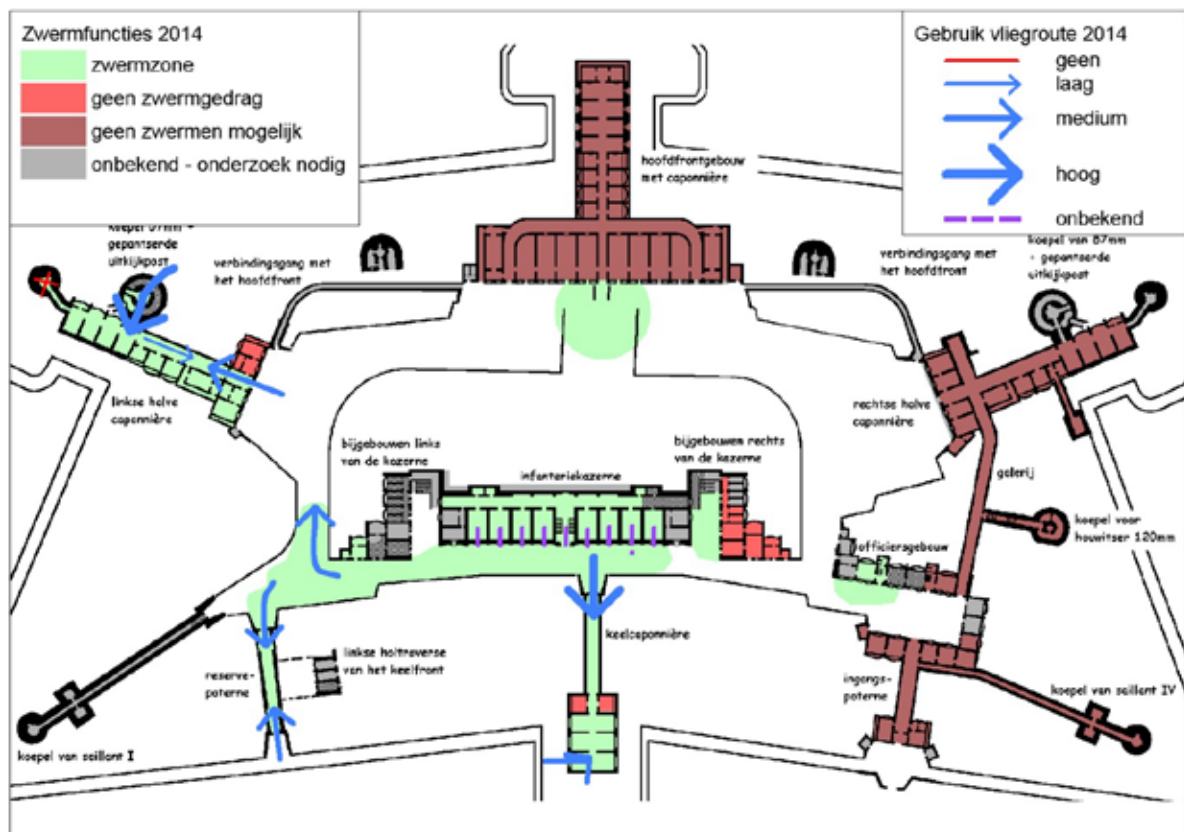
- Natuurpunt stelt een periode voor van 1 oktober tot 30 april en enkele zones tot 15 mei.

(- Ter info: Fort Kessel hanteert een periode van 1 oktober tot 31 maart; in Fort Duffel is ontoegankelijk vanaf 2 augustus (enkele zones vanaf 2 september en 2 november) tot 31 maart)









Figuur 4.10: Overzicht van tijdens dit onderzoek vastgestelde zwermlocaties in Fort van Lier, 2014.

### Zwermgedrag vlemuizen

De relevante informatie over het zwermgedrag in Fort Lier staat vermeld in hoofdstukken 4 en 5.

In het Fort Lier wordt een vrij hoge zwermactiviteit vastgesteld. De vlemuis komt ook verspreid voor op het terrein. De belangrijkste zones zijn de infanteriekazerne (beide verdiepingen), tweetal lokalen van de bijgebouwen links van de kazerne en de kanonskelders van de linker halve caponnière. Ook de open ruimte voor de kazerne en de linker bijgebouwen vormen een zwermzwaartepunt, het bladerdek vormt een soort 'koepel' met de open ruimte eronder (aarden weg). Zo is het een ideale verlengde van de zwermgebouwen en verbinding tussen de zwermzones. Daarnaast wordt er ook gezwermd in de keelcaponnière, reservepoterne en delen van linker halve caponnière en officierengebouw.

De lokalen van de verenigingen zijn ontoegankelijk voor de vlemuizen en hier is geen zwermgedrag mogelijk. Wat betreft de kazerne zijn de ramen op de eerste verdieping allemaal open, dit is moeilijk te onderzoeken maar het lijkt logisch dat de vlemuizen deze gebruiken als invliegopening om het kazernegebouw binnen te vliegen.

### Overige vlemuizenfuncties

Buiten de overwintering- en zwermlocaties kunnen forten ook nog andere functies voor vlemuizen hebben zoals:

- foerageerlocatie: vlemuizen gaan op en rond het fort op zoek naar voedsel tijdens het zomerhalfjaar (maart-november)
- verbindingroute: tijdens het zomerhalfjaar (maart-november) maken vlemuizen gebruik van lineaire elementen in het landschap, er is nog geen onderzoek gedaan naar het belang van het fort in deze verbinding
- kraamkolonie: van april tot augustus, nog geen onderzoek gedaan in fort Lier
- nazomerverblijfplaats: van ca juli tot winterslaap, nog geen onderzoek gedaan in fort Lier
- paarplaats: dit hangt sterk samen met het zwermen

**Update 2022:** bij de laatste inventarisatie werd ook de meervlemuis waargenomen (bron: Thierry Onkelinx op werkgroep masterplan 16/11/2022).



## 02.07 BEZOEK AAN HET FORT

### Fortweg

Het Fort van Lier is te bereiken via de Ring van Lier, Aarschotsesteenweg, Schollebeekstraat en Fortweg, een hobbelige kassestraat. Een andere optie is via Mijl en jaagpad langs de Nete en zo de Fortweg.

De Mijl en Fortweg zullen grotendeel worden heraangelegd (zie verder beleids- planningscontext).

Ter hoogte van het kruispunt Fortweg-Schollebeekstraat staan enkele rijhuizen en verderop langsheen de Fortweg staan grotere alleenstaande woningen met grote tuinen.



Fortweg



Fortweg

### Met de wagen en fiets naar het fort, parkings

De leden van de verenigingen in het fort parkeren de wagen tot in het fort, zo dicht mogelijk bij hun verenigingslokaal en respectievelijke gebouwen. Voor de schietclubs is dit vnl. nodig om hun wapen voor of na de oefeningen weg te bergen. Voor de andere clubs gaat dit gepaard met logistiek (bv. afzetten en ophalen kinderen handbooggilde).

De poort naar het forteiland zorgt voor afsluiting van buitenstaanders.

De bezoekersparking voor wagens van gegidste bezoeken en bv. wandelaars of joggers ligt ten einde van de Fortweg, daar is een verbreding.

Bij grotere evenementen, zoals het fortweekend in 2021 en de Zomer in het fort in 2022, wordt een grotere autoparking georganiseerd op één van de weides voor het fort net buiten het glacis.

Er is geen fietsenparking voorzien, bij de evenementen wordt dit op de verbreding georganiseerd. Deze zone op einde van de Fortweg kan efficiënter ingericht worden voor zowel wagens als fietsen.

#### Het effectieve parkingplan:

- Zone van parking wordt deels geherpositioneerd rekening houdend met 100 parkeerplaatsen op strook 5/6/5 (evenwijdig stal);
- Inrit naar de parking zal bij de wegeniswerken worden verbeterd (nu te smal en onverhard) > overwelling van de gracht;
- De zichtlijnen naar het fort voorzien.







*huidige parking verenigingen - in het fort, aan de gebouwen*



*parking buiten het glacis, zomers 2021 en 2022*



*Fortweg en inrit parking buiten het glacis*



*Fortweg, verbreding en huidige bezoekersparking*





*mogelijk tracé  
Voetweg 46*



## Wandelen in het fort en de omgeving

### > wandelknooppunt 23

- Wandelknooppunt: Het Fort Lier is gelegen in het wandelknooppuntennetwerk, meerbepaald nr.23 komende van de Mijl aan de Fortweg en aan de hoofdtoegang van het fort. Verder is het wandelpad rondom het Fort opgenomen met nummers 24 richting Aarschotsesteenweg en 25 richting Berlaarsesteenweg.

- Voetweg 46: momenteel bekijkt Regionaal Landschap Rivierenland ikv een Trage Wegen project om Voetweg 46 terug door te trekken naar Spreet. Deze zal dan langs het fort passeren en sluit aan op het Dikke Berthapad dat over de site van het Fort loopt. Het tracé is nog niet definitief, maar zal waarschijnlijk ongeveer gerealiseerd worden zoals hiernaast op de grote kaart in stippellijn weergegeven.

- Lammekespad: Fort Lier behoort mee tot het wandelgebied van Pallieterland en Regionaal Landschap Rivierenland. Het fort is mee opgenomen op de wandeling van het Lammekespad van 6,6 km. De wandeling vertrekt vanuit de Mariakapel aan Koningshooikt en maakt een lus langs het fort.



14
LAMMEKESPAD

**14** Mariakapel, Spreet 57, Koningshooikt, 2500 Lier

6,6 km

parkeren mogelijk langs de weg

Lijn 560, 561, 569, 570 en 571, halte Koningshooikt Kruisstraat

niet toegankelijk voor kinderwagens of rolstoelgebruikers

fort van Lier - veldkappellen - landelijke wegen

**Veldkapel**

Bij de start van de wandeling zie je de veldkapel Onze-Lieve-Vrouw van 't Lammeke. Deze bidplaats werd rond 1850 gebouwd door een renteniersfamilie. Ooit stond er op de deur de begroeting: 'Is dat de koorts u kwelt, komt hier, gij wordt hersteld' te lezen. Vele bedevaarders knoopten bedevaarderslintjes aan het smeedijzeren rooster op de deur.

**Fuchsiakwekerij Michiels**

Op de splitsing van Tallaart met de Kruisstraat ligt de wereldbepaalde kwekerij Michiels, waar men op ecologische wijze Fuchsia's en andere sierplanten teelt. Je kan de Fuchsiakwekerij bezoeken tijdens de openingsuren. Meer informatie vind je op [www.fuchsia.be](http://www.fuchsia.be).

**Voetweg 49**

Voetweg 49 is een officiële sentier uit de Atlas der Buurtwegen, het naslagwerk voor alle buurtwegen in België. Deze trage weg leidt fietsers en wandelaars veilig voorbij de drukke Aarschotsesteenweg. Stad Lier opende de voetweg officieel in 2008 op initiatief van de Werkgroep Trage Wegen Koningshooikt. Meer informatie over voetwegen vind je op [www.tragewegen.be](http://www.tragewegen.be).

**Fort van Lier**


Via de Fortweg bereiken we het Fort van Lier dat stamt uit de Eerste Wereldoorlog. Het maakt deel uit van de fortengordel rond Antwerpen, samen met onder andere de forten van Sint-Katelijne-Waver en Koningshooikt. Na WO I verloor het fort zijn militaire rol en kreeg het een nieuwe, natuurlijke invulling als vleermuisreservaat. In 2010 telde men maar liefst 245 vleermuizen, waardoor dit fort het vierde belangrijkste vleermuisfort in Vlaanderen is!



Verken de mooiste plekjes van Lier, Nijlen, Heist-op-den-Berg, Putte en Berlaar dankzij Wandelgebied Pallieterland, een verzameling van 33 wandellussen. Van elke lus vind je een gratis fiche en een GPS-bestand op [www.rlr.be/recreatie](http://www.rlr.be/recreatie).

14
LAMMEKESPAD

Wandelgebied Pallieterland



GR-pad	brouwerij	toeristisch infokantoor	monument
knoppunt	drinkwaterfontein	gevaarlijke oversteek	watermolen
natuurdomein	uitzichtoren	kerk	windmolen
provinciegrens	uitzichtpunt	basiliek	bezoekerscentrum
gemeentegrens	attractie	abtj	hoeve
spoorweg met station	recreatiedomein	kasteel	fort
waterbus halte	opstapplaats boottocht	museum	fietspunt
fruitverkoop	jachthaven		
streekproducten	veerboot		



## Route 4 – 50 km

# LANGS NETE EN GROENTESTREEK

Duffel, Lier, Sint-Katelijne-Waver & Walem

Tijdens deze route fiets je langs vijf forten die de Eerste Wereldoorlog hebben meegemaakt: Lier, Koningshooikt, Sint-Katelijne-Waver, Walem en Duffel.

↓ Natuur en historie gaan hand in hand in het Abdijdomein Roosendael



### Herover deze forten

Start aan het fort van Duffel, waar veel te beleven is. Een deel van het fort is gereserveerd als overwinteringsplaats voor vleermuizen. Je kan een tentoonstelling in het fort bezoeken en iets lekkers eten in Brasserie De Krone. Op deze bijzondere plek krijgen jongeren met autisme de kans om werkervaring op te doen.

Fiets via de Nete naar het fort van Lier. Na knooppunt 40 neem je de derde weg rechts; deze zal je leiden naar het fort. Keer nadien terug naar de Nete en ga via de knooppunten naar het fort van Koningshooikt. Doorheen de groentestreek fiets je langs het fort van Sint-Katelijne-Waver. Als laatste stop ga je naar het fort van



➤ Het fort van Duffel is het hele jaar geopend voor bezoekers

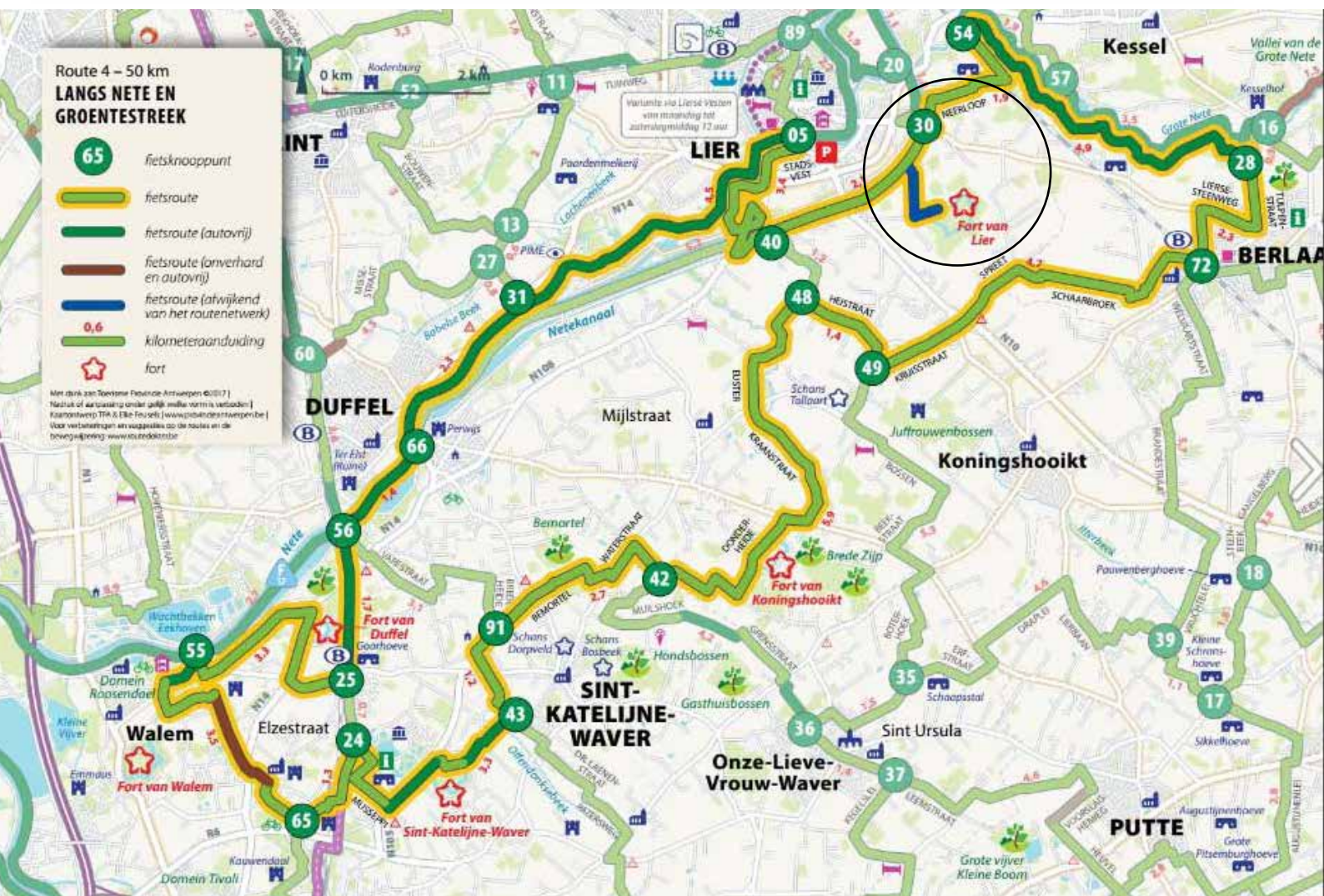
Walem. Zo keer je terug naar de startplaats. Deze forten zijn te bezoeken met een gids.

### Blijf ontdekken

Een leuke plaats om even iets te eten? Stop dan even bij de Pannenkoekenbistro Midzaelhoeve vlakbij het fort van Sint-Katelijne-Waver. Zij wonnen de horeca-award voor meest kind- en fietsvriendelijke horecazaak in België. Hier vind je ook het interactieve groentemuseum 't Grom.

Op een boogscheut van het fort van Walem vind je abdijdomein Roosendael. Hier kan je ontspannen in het fietscafé of overnachten in de mini-camping. Vanaf het Grachtwandelpad kan je het hele domein bekijken: [www.roosendael.be](http://www.roosendael.be).

Wandel je graag? Bezoek de forten van Walem, Duffel, Lier en Kessel via de wandelknooppunten: [www.wandelknooppunt.be](http://www.wandelknooppunt.be).





## Fietsen van fort tot fort in de Fortengordels

> tussen fietsknooppunten 30 en 40

Er is een fietsbrochure uitgewerkt vanuit Fortengordels als resultaat van de samenwerking tussen de forten. In de fietsbrochure zijn zes routes uitgewerkt. Fort Lier behoort mee tot route nr. 4 'Langs Nete en groentestreek'. De route bedraagt in totaal 50km en verbindt de vijf forten in Duffel, Lier, Sint-Katelijne-Waver & Walem. Het voorgestelde startpunt is het fort van Duffel met bezoekerscentrum en Brasserie.

Het Fort Lier is het eerstvolgende fort te bereiken vanaf knooppunt 40 via een kleine bypass langs Mijl en Fortweg. Het vervolg van de route verloopt opnieuw via de Nete.

Er is geen fietsenparking voorzien, bij de evenementen in de zomers van 2021 en 2022 werd telkens een tijdelijke fietsenparking opgesteld aan het einde van de Fortweg thv de verbreding.

<https://www.fortengordels.be/eigenschappen/fietsen>



## Op bezoek met de stadsgids

Het fort is voorlopig niet toegankelijk voor individuele bezoekers. Je kan wel wandelen of fietsen rondom de gracht.

Het fort is niet toegankelijk in de winterperiode (15 oktober – 15 april).

Via visit Lier kan je een groepsbezoek met gids aanvragen van 2 uur, met 582 bezoekers in 2021 en 282 bezoekers in 2022.

<https://www.visitlier.be/nl/zien/schoon-lier/fort-van-lier>



## WO I – route

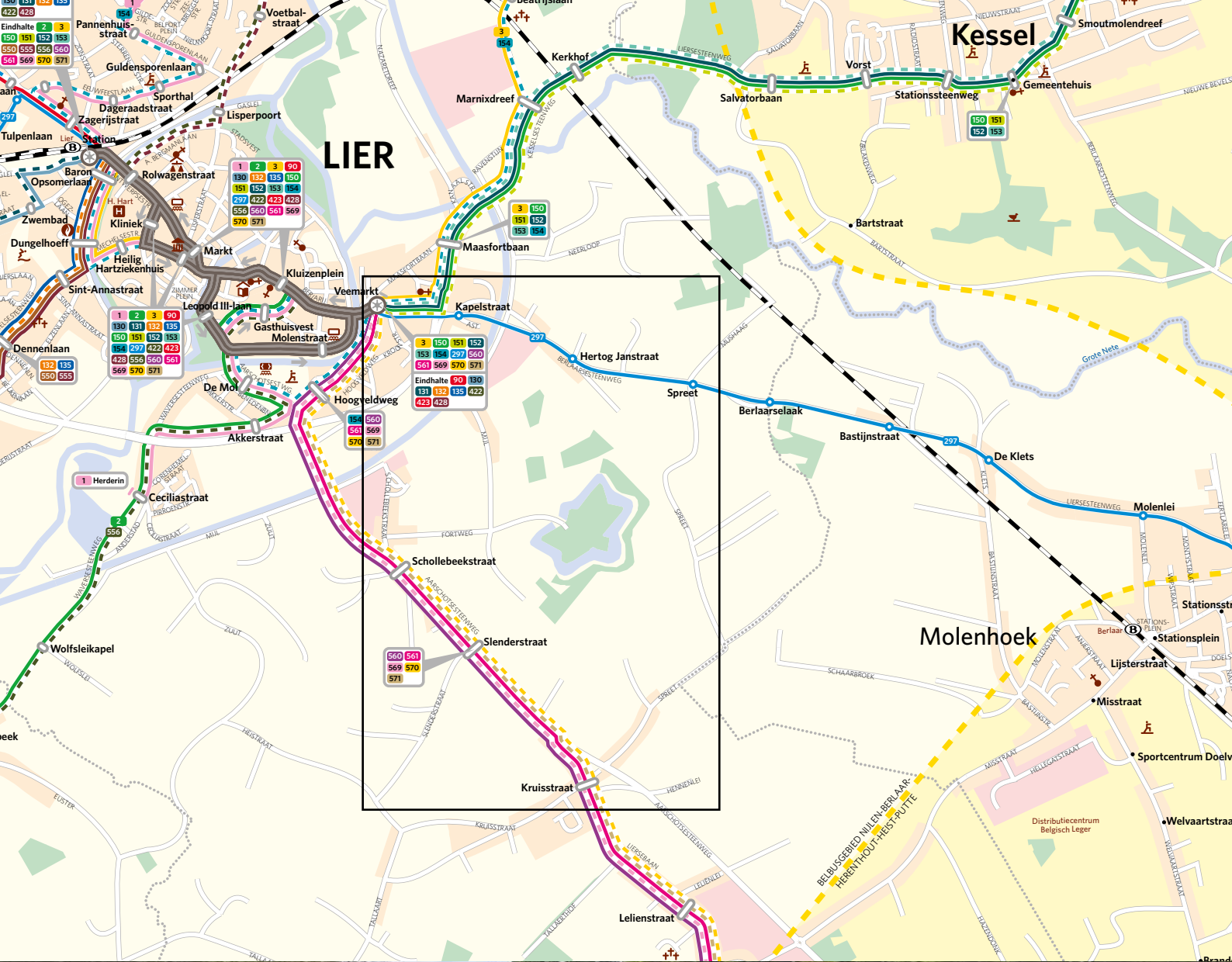
Fort Lier is opgenomen in de WO I – route uitgewerkt ifv 100 jaar herinnering. Langs de Fortweg is er een infobord met QR-code met bijkomende informatie over Lier tijdens WO I.

Het infobord schetst het fort in actie einde september en begin oktober 1914.

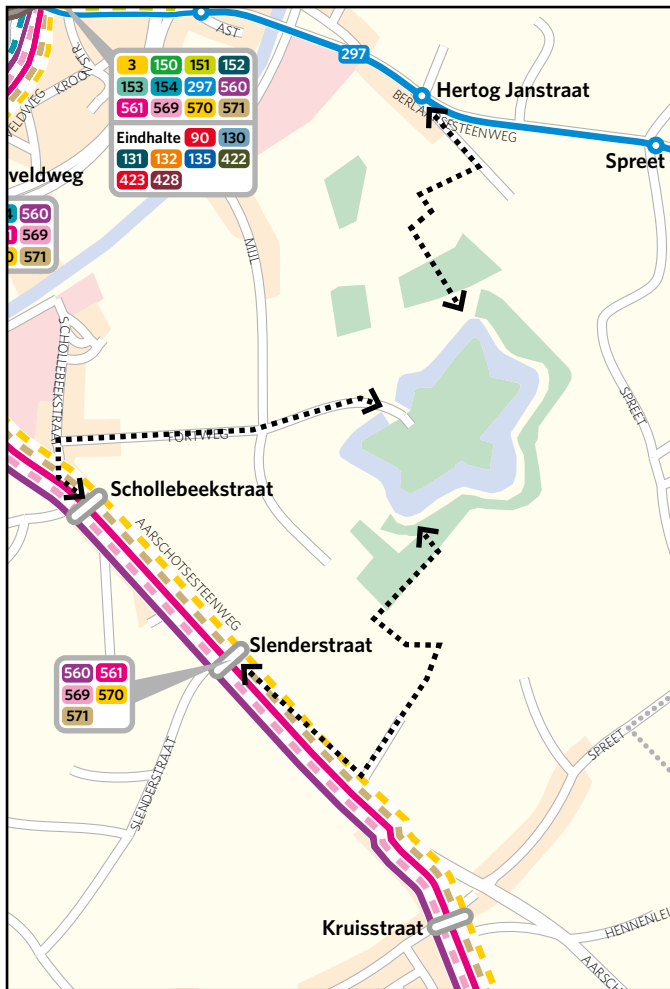
<https://www.lier1418.be/infobord/fort-lier>











### Aanbod openbaar vervoer

- Per trein: Het fort Lier ligt tussen de stations Lier en Berlaar.

- Met bus: de meest nabijgelegen bushaltes (lijnen 560, 561, 569, 570 en 571) zijn langs Aarschotsesteenweg thv Schollebeekstraat en Slendersstraat. Van daaruit is het ongeveer een 10 tot 15 minuten wandelen naar het Fort. Ook de halte Hertog Janstraat (lijn 297) langs de Berlaarsesteenweg is op wandelafstand.





## 02.08. SWOT ANALYSE

Op basis van het onderzoek naar bestaande toestand werd een SWOT analyse opgesteld. Als vertrekpunt werd de bestaande SWOT uit aanzet masterplan 2012 opgenomen (Kempens Landschap).

*In het cursief staan de actuele elementen anno 2023.*

### Ecologie

De karakteristieke vegetatie voor forten wordt *gedeeltelijk en ter hoogte van de toegang* hersteld. Heropwaardering en valorisatie van de vleermuizenpopulatie/-habitat.



STERKTES	KANSEN
Rustpunt voor vogels	Waterkwaliteit rond gracht verhogen. <i>Doorstromend water creëren door aansluiting van de fortgracht met Schollebeek/driepikkelloop</i>
Het fort als overwinteringsplaats voor vleermuizen	Voorbehouden van deel fort als vleermuizenhabitat
Ligging binnen habitatrictlijngebied	Ecologische kwaliteit verhogen door beheer van vegetatie cfr. historisch karakter (openheid)
	<i>Natuur als troef, zoveel mogelijk behouden (ecologisch, biologisch waardevol)</i>
	<i>Bebossingsopgave in de omgeving van het buitenglacijs, bosuitbreiding is mogelijk op gronden van OCMW/stad Lier, in het niet herbevestigde agrarische gebied</i>
ZWAKTES	BEDREIGINGEN
Voorkomen van uitheemse soorten aan visplaatsen	Verstoring van vleermuizen door recreatief medegebruik- <i>zwaar recreatief medegebruik heeft impact op vleermuizen en zal moeilijk gecompenseerd kunnen worden met maatregelen</i>
Verspreiding van blauwalgen, met lage waterkwaliteit in gracht rond het fort. <i>De blauwalg kan een reëel gevaar geven bij recreatief gebruik van vijver maar er is geen potentieel gevaar bij vissen. Periode gevaar blauwalgen 15/7 tot 15/9</i>	Onvoldoende (middelen voor) restauratie/onderhoud van het gebouwenbestand leidt tot verval, ook van vleermuishabitats
Huidige vegetatie is spontaan ontwikkeld, beheer ontbreekt	<i>Wegnemen/wijzigen vegetatie en impact op vleermuizen</i>

### Recreatie

De toegang tot het fort wordt verbeterd, zowel fysiek als gevoelsmatig, om recreatieve potenties te benutten met economische return.



STERKTES	KANSEN
Gebruik door aanwezige clubs en vissers ( <i>update: vissers niet meer aanwezig</i> )	Ontsluiting van fort voor ruimer publiek <i>Auto's weren uit het fort</i>
Opname rondweg in wandelknooppuntennetwerk ( <i>fort is opgenomen in wandelknooppuntennetwerk</i> )	Link met centrum van Lier versterken
Toegankelijkheid wordt gereguleerd met een politiereglement ( <i>aanvullend is er nood aan een fortgebruiksreglement en -manager</i> )	<i>Benutting en optimalisatie van het huidige gebouwenbestand</i>
<i>Fort is verbonden met het fietsknooppuntennetwerk (zijtak via kanaaldijk, Schollebeekstraat en Fortweg)</i>	<i>De fortgracht kan als zwemvijver dienen bij realisatie van een verbinding met Schollebeek/Driepikkelloop</i>
	<i>Ontwerpopgave voor een inrichtingsplan van de inkomzone en het militair landschap (o.a. bij erkenning als erfgoedlandschap).</i>

	<i>Aanstellen van een fortmanager (evtl. deeltijds) voor een goede organisatie en als aanspreekpunt – met doeleinden van realisatie masterplan en een duurzame ontwikkeling/uitbating van het fort</i>
	<i>Fortgracht: 1: vissers terug toelaten (blauwalgen hebben geen impact) – met goede afspraken en natuurlijk visbestand. Fortgrachten laten geen hoge visdensiteit toe. 2: fortgracht kan als zwemvijver dienen &gt; aanpak blauwalgen noodzakelijk</i>
<b>ZWAKTES</b>	<b>BEDREIGINGEN</b>
Centraal deel fort niet toegankelijk voor ruim publiek, kasseibaan bemoeilijkt toegang ( <i>heraanleg Fortweg verhoogt toegankelijkheid</i> )	Potentieel onveilige situaties door staat van gebouwen en ondiepe worteling bomen op fort
Beleving van het fort moeilijk door begroeiing en verzonken rondweg aan buitenzijde fort (geen zicht op fort meer)	<i>Huidige gebruikers staan niet open voor een toekomstige beheersvisie en gedeeld gebruik</i>
Ontbreken van recreatieve infrastructuur en algemeen onthaal, parking voorzien buiten het fort	<i>Huurovereenkomsten zijn verlopen en milieuvergunningen vervallen in 2028</i>
<i>Door ontbreken van een onderhoudsplan en beheersysteem voor de gebouwen zijn er vaak ad-hoc oplossingen door huidige gebruikers</i>	<i>Zonder fortmanager komt de uitvoering van het masterplan sterk in gedrang</i>
Huidige inrichting van het fort nodigt niet uit tot bezoek en wekt een gevoel van onveiligheid op	<i>Parkeren in het fort aanhouden heeft een grote impact op de belevingswaarde en meer specifiek de natuurbelevingswaarde</i>

## Militaire landschap / cultuurhistorie

Het fortentrimonium wordt opgewaarderd en behoed voor verder verval.



<b>STERKTES</b>	<b>KANSEN</b>
Aanwezigheid van historisch <i>gelaagd</i> fort binnen plangebied	Erkennen van Fort Lier als erfgoedlandschap/ beschermd landschap
<i>Fort en haar omgeving zijn intact en onbebouwd</i>	Herstel van oorspronkelijke toegang tot site
<i>Karakteristiek gebouwenbestand zoals hoofdkazerne</i>	<i>Tonen van oorlogsschade, kraters en gelaagdheid (baksteen, beton), eventueel koppelen aan memorial (persoonlijke verhalen via VR, QR-code ...)</i>
<i>Originele toegangsbrug aanwezig</i>	Herstel van een gedeelte van het fort (gebouw en landschap) naar oorspronkelijk uitzicht
<i>Unieke elementen zoals loopgraven, geschutkoepels, opschriften ... (zie rapport monumentenwacht)</i>	<i>Interesse in het fort; vertrekpunt/lokaal voor gidsen voor rondleidingen (foto's, kaarten)</i>
<i>Fort is hard beschoten in WO I, litten zijn zichtbaar en er hebben zich heel wat verhalen afgespeeld (beeld mysterieuze ruïne benutten en zo profileren)</i>	<i>Productielandschap van streekelijke producten op percelen OCMW en stad Lier (percelen met bestemming herbevestigd agrarisch gebied) ikv opwaardering omgeving van het fort. Beheersovereenkomsten landbouwers (akkerranden, trage weg)</i>
	<i>Ankerpunt maken ikv militair verleden van Lier (forten, KW-linie tot atoombunker, garnizoensstad, kadettenschool ...)</i>
<b>ZWAKTES</b>	<b>BEDREIGINGEN</b>
<i>Bouwwallige en ruïneuze staat van gebouwen (met uitz. verenigingen) &gt; geeft specifieke beleving bezoekers en positief voor vleermuizen</i>	<i>Ontbreken van structureel beheer en toekomstvisie</i>
Huidig landschappelijk beeld van het fort (gesloten en begroeiing) komt niet meer overeen met oorspronkelijk beeld (open, geen begroeiing)	Zendmasten en kabels zonder vergunning. Deze verstoren het beeld van het fort.
Ingebruikname perceelsranden leidt tot nivellering van reliëf aan de rand van het fort	<i>Vergunning nodig ifv vegetatiewijziging (oa militair landschap thv toegangszone)</i>
<i>Erosie van de randen/boorden van de fortgracht, zowel buiten- als binnenkant (bv bedekte weg)</i>	<i>Instandhouding vleermuizenhabitat is in conflict met behoud erfgoed en garantie voortbestaan van het gebouw (structuur wind- en waterdicht maken, boomopslag verwijderen)</i>
<i>Ad-hoc ingrepen van verenigingen</i>	



### **Fort in evolutie, van militair gebruik en in actie tijdens WO I tot aanpassingen en in gebruikname door verenigingen**

Het Fort Lier heeft een specifieke ontstaansgeschiedenis en word in de periode 1877-1883 als een belangrijk sperfort aangelegd in de Rupel-Netelinie, als onderdeel van de buitenste fortengordel ter bescherming van Vesting Antwerpen, het Nationaal Reduit.

De historische schets en tijdslijn toont een fort dat geleidelijk aan is getransformeerd en gemoderniseerd tot aan actie tijdens WO I. Tijdens het interbellum wordt het fort een infanteriesteunpunt met toevoeging van mitrailleursposten en bunkers. Tijdens WO II wordt de toegang verbreed. Sinds 1956 is het Fort Lier in eigendom van de stad en sinds 1989 zijn de verenigingen actief. Dit is de situatie van vandaag waarbij het fort niet toegankelijk is voor publiek, enkel op afspraak met de stadsgids.

### **Fort als omvangrijk gebouwencomplex, opdeling van vernatuurlijkte en beheerde/ingevulde gebouwen**

De bouwkundige analyse geeft een beter inzicht van het omvangrijke gebouwenstelsel, er kan onderscheid gemaakt worden tussen gebouwen in beheer en gebouwen in verval. Want door het wegvallen van de militaire functie en afwezigheid van gebruik en beheer zijn heel wat gebouwen in het fort sterk vernatuurlijkt, wat structurele problemen oplevert bv. met heel wat begroeiingen tot in de daken en stenen. Deze gebouwen zijn momenteel een heel aantrekkelijk habitat voor vleermuizen. Een groot deel van de gebouwen is wel in gebruik en beheer door de verenigingen die actief zijn in het fort maar ook hier zijn heel wat onderhoudsproblemen. In het algemeen staat het erfgoed onder druk zoals aangegeven in de recente inspectie van monumentenwacht.

### **Het originele militaire landschap is aanwezig, weliswaar overgroeid en moeilijk/niet leesbaar**

De landschappelijke analyse toont de onderdelen van het originele militaire landschap en bijzonder reliëf die nog sterk aanwezig zijn, weliswaar sterk vernatuurlijkt en bebost. Het wegvallen van de militaire functie en het reguliere beheer heeft ook op landschapsniveau geleid tot spontane

natuurontwikkeling. De fortgracht en het forteiland zijn nagenoeg onaantast met enkel de verbreding van de toegang en ook de afgraving van de traverse achter de kazerne. De loopgraven in het forteiland zijn goed zichtbaar op het Digitale Hoogte Model (DHM) maar op terrein moeilijker waarneembaar door de sterke begroeiing. Bijzonder is de nog gave situatie van het buitenglacijs en ook het schootsveld – de sterke bebossing beperkt wel de zichtbaarheid en beleving van het fort op afstand.

### **Inventarisatie geeft nieuwe inzichten in het ruimtegebruik van het fort door de verenigingen. Enerzijds meerwaarde van gebouwen in gebruik en beheer door verenigingen maar anderzijds ook hypothekering, impact en ook beeldwaarde van het fort**

Het onderzoek naar de benutting van de fortgebouwen door de verenigingen heeft heel wat interessante inzichten opgeleverd. Qua tijdsgebruik maar ook op niveau van de aparte lokalen is er beter zicht op hoe het fort vandaag gebruikt wordt. Ook de nutsvoorzieningen zijn in kaart gebracht en geïnventariseerd. Momenteel worden enkele wc's en de Wifi gedeeld. Op het vlak van nutsvoorzieningen is nog een grote omslag mogelijk naar duurzame en gezamenlijke oplossingen. Ook de antennes die verspreid staan opgesteld in het fort hebben een grote impact naar beeldwaarde. Uit de inventarisatie blijkt ook dat sommige lokalen minder benut worden dan de andere, hier kan onderzocht worden of optimalisatie en bundeling mogelijk zijn. Er zijn ook heel wat lokalen in gebruik voor opslag wat vragen oproept naar het juiste ruimtegebruik van het fort.

### **De vleermuizen tellingen en onderzoek geeft een goed beeld van de belangrijkste overwinteringsplaatsen en zwermzones in het fort.**

Gezien de Europese bescherming en vastgestelde natuurdoelen is het belangrijk om goed zicht te krijgen op de delen van het fort in gebruik door de vleermuizen. Het gedetailleerde onderzoek geeft een volledige evolutie van vleermuizentellingen van de laatste 20 jaar. Hieruit blijkt dat de vleermuizenpopulatie sinds het begin van de tellingen is toegenomen waarbij vastgesteld kan worden dat het fort Lier een ideale verblijfplaats is voor heel wat vleermuissoorten en in het bijzonder de ingekorven vleermuis. Uit de tellingen blijkt

dat vooral de linkercaponnière, zijgang, saillant I en ook de infanteriekazerne de voornaamste winterverblijfplaatsen zijn. Qua zwermgedrag zijn min of meer dezelfde zones van belang – met als belangrijkste de open ruimte voor de infanteriekazerne.

**Het fort is goed ingebed in het wandelnetwerk, per fiets iets minder bereikbaar door de hobbelige Fortweg.**

Fort Lier maakt mee deel uit van het wandelknooppuntennetwerk en het wandelgebied Pallieterland, meer bepaald het Lammekespad.

Fort Lier behoort mee tot de fietslus ‘langs Nete en groentestreek’ en is te bereiken via knooppunt nr.30 en nr.40.

Een bezoek aan het Fort Lier kan op 2uur met de stadsgids. Meer info over het Fort kan je terug vinden op het infobord en opvragen via WO-I route met QR-code.

Het Fort is gelegen tussen twee stations (Lier, Berlaar) en ook bereikbaar met de buslijnen van de Aarschotsesteenweg en één buslijn via de Berlaarsesteenweg.

**Ecologie, recreatie en landschap als uitgangspunten**

De drie pijlers uit de aanzet van het masterplan Kempens Landschap (2012) zijn nog steeds actueel en relevant en vormen een goede opstap naar de volgende stap voor visievorming.

## BRONNEN – DEEL 02 ANALYSE

Voor de opmaak van de bouwkundige analyse werden volgende bronnen toegepast:

- Michiels, Maarten. Herbestemming van het fort van Lier, deel I-III, 2012-2013.
- Gils, R. Schroons, B. Cannaerts, J. Fort Lier, een voorlopige studie. (Atlas des batiments militaires: fort de Lierre). 1990.
- Leidraad stuurgroep - fort Lier. 22/04/2021.
- Infopanelen Open Fortenweekend - fort Lier.
- Cannaerts, J. Fort Lier, Bijscholing argus, Lierse stadsgidsen. 2014.
- Cannaerts, J. Fort Lier: voorbereiding. 2013.
- Debaene, W. Fort van Lier, WG masterplan. 2021.
- De Busser, Bart. Vekemans, Jos. Ketelslagers, Sjef. Inspectierapport: monumentenwacht provincie Antwerpen. 2015.
- De Busser, Bart. Inspectierapport: monumentenwacht provincie Antwerpen. 2021
- raadpleging archief Simon Stevin Fort V Edegem (maart 2021)
- Groenbeheer van versterkte sites
- Van den Bulck, S. thesis ‘Lier als garnizoensstad’ verhandeling ikv licentiaat in de Geschiedenis aan de Katholieke Universiteit Leuven

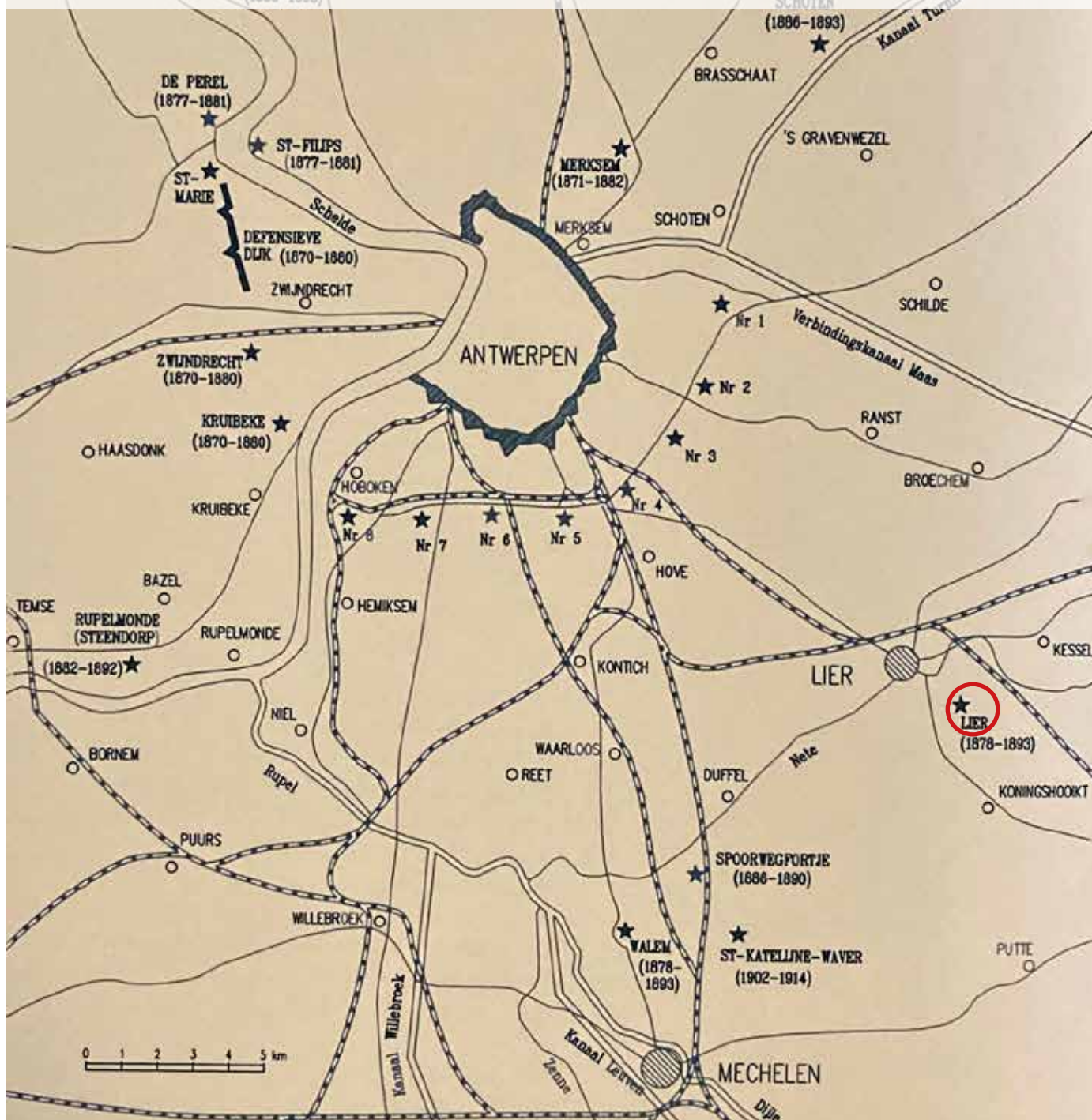


## INTERMEZZO: FORT LIER IN MILITAIR PERSPECTIEF

### VERDEDIGING VAN VESTING ANTWERPEN

Het fort behoort tot de buitenste fortengordel van de vesting Antwerpen, meer bepaald de zuidoostelijke flank op 17 à 18 km van het centrum van de stad Antwerpen - met het fort van Lier als belangrijk onderdeel van een strategische linie en militair inundatiegebied langs de Nete.

Fort Lier diende eerst als sperfort om de nabijgelegen rivier de Nete, de spoorlijn Antwerpen-Aken en de Berlaarse- en Aarschotsesteenweg te verdedigen. Nadien werd het onderdeel van de buitenlinie en uiteindelijk infanteriesteunpunt in het kader van de KW-linie.



Vesting Antwerpen 1870-1906 (bron: Robert Gils, Antwerpse forten 1914)

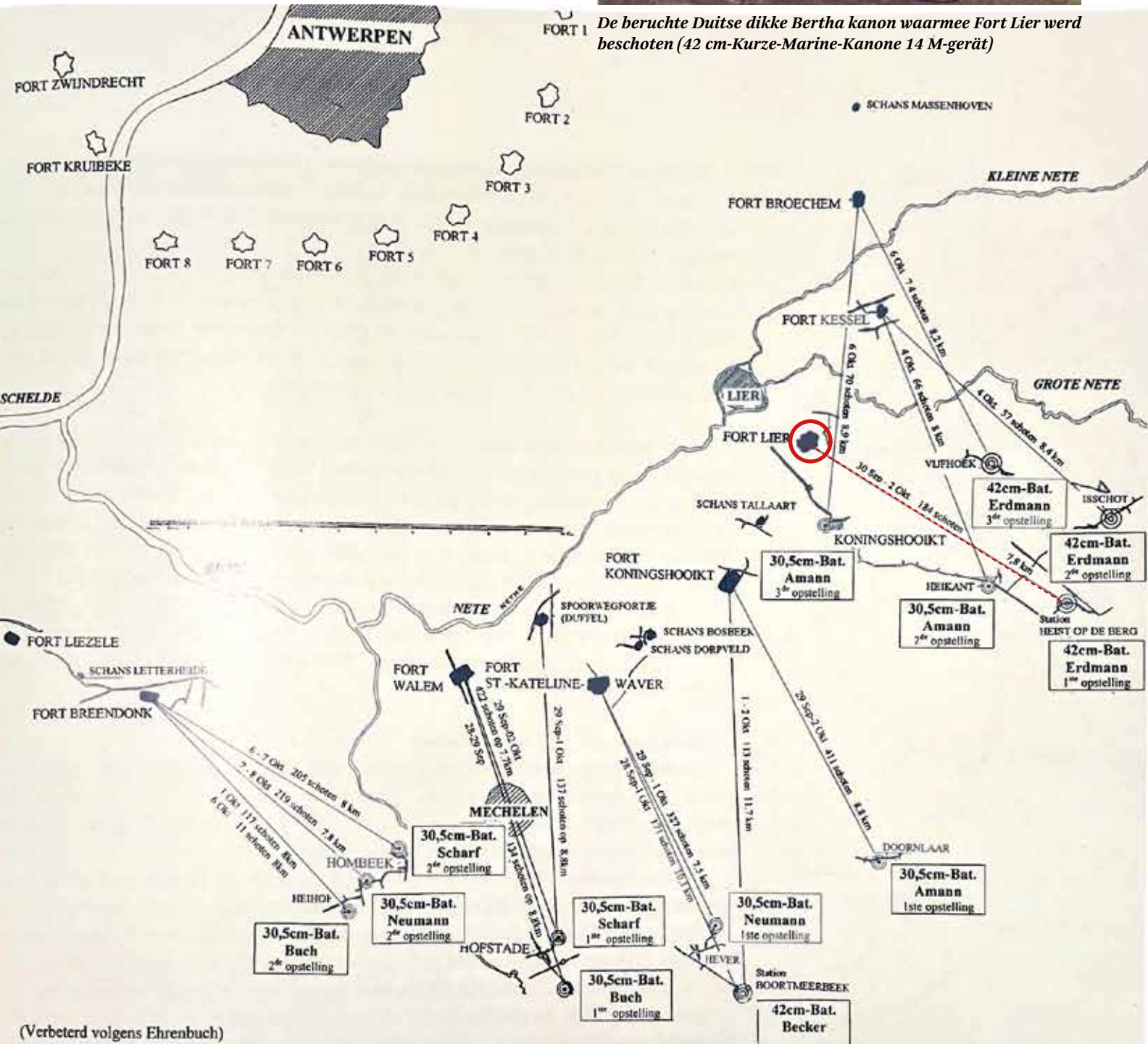
## STRATEGISCHE RUPEL-NETELINIE

Samen met de naburige forten maakte fort Lier deel uit van de strategische Rupel-Netelinie en het militair inundatiegebied langs de Netevalleien, ten zuidoosten van de stad Antwerpen. De gebieden rond Lier en ook tussen Fort Lier en Fort van Kessel werden vanaf augustus 1914 systematisch onder water gezet als verdediging tegen de Duitse opmars.

*In de studie van de Belgische militaire onderwaterzetting rond de Versterkte Plaats Antwerpen (Paul Van Pul) wordt meer in detail gegaan op de situatie langs de Nete en rond Lier.*



De beruchte Duitse dikke Bertha kanon waarmee Fort Lier werd beschoten (42 cm-Kurze-Marine-Kanone 14 M-gerät)





## FORT LIER ONDER VUUR TIJDENS WO I

Fort Lier en ook Fort Koningshooikt hadden tijdens de beginmaanden van WO I erg te lijden onder het oorlogsgeweld. In Lier waren twee forten en één redoute aanwezig en Lier kende een strategische ligging. De inname van de stad was voor de Duitsers van groot strategisch belang om zo de Vesting Antwerpen op de knieën te krijgen.

Fort Lier werd beschoten van 30 september tot 2 oktober met in totaal 184 schoten. De beruchte dikke Bertha's werden afgeschoten vanaf het station van Heist-op-den-Berg op 7,8 km afstand.

In totaal zijn er wel 35 inslagen in het Fort opgetekend, waarbij ook slachtoffers zijn gevallen.

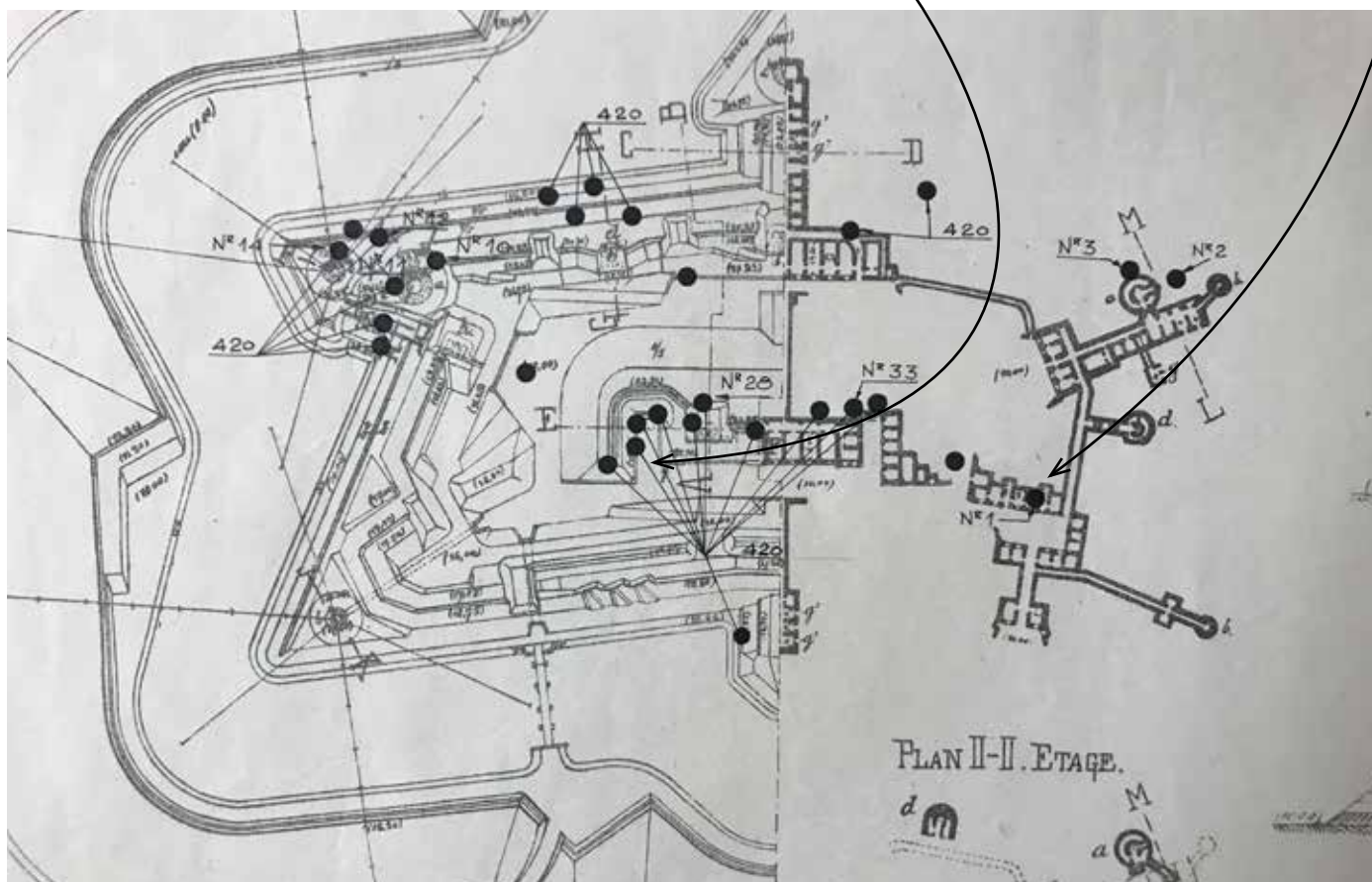
*Het boek Oorlog in het land van Pallieter (Stijn Van den Bulck) beschrijft de militaire strijd in Lier en Koningshooikt in 1914. De strijd om de Lierse forten, de inname van de stad Lier en de vergeten slag aan de Nete komen uitgebreid aan bod. Het boek bevat ook persoonlijke verhalen opgenomen van fortsoldaten die de gruwelijke effecten van de inslagen van de Dikke Bertha-granaten omschrijven, hun wanhoop en lijden. Andere verhalen gaan over de moorddadige, nachtelijke bajonetaanval aan de Nete.*



Het vernielde officiersgebouw na WO I door een 42cm projectiel, de schade is indrukwekkend en werd vaak gefotografeerd door de Duitse bezoekers. De schade is vandaag nog altijd zichtbaar



Het vernielde linker bijgebouw van de Infanteriekazerne



inslagen in Fort Lier (bron: archief Simon Stevin, 30 maart 2021)



## FORT ALS INFANTERIESTEUNPUNT KW-LINIE

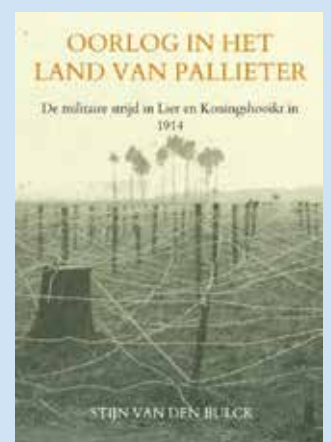
De KW-linie werd na WO I opgericht als nieuwe stelling tegen een oostelijke inval door Duitsland. De KW-linie wordt aangelegd tussen het fort van Koningshooikt tot Waver. Ook fort Lier wordt bij deze KW-linie aangesloten. Er worden meer dan 400 betonnen bunkers en kilometerslange antitankhindernissen gebouwd om Antwerpen, Mechelen en Brussel te verdedigen.



Fort Lier als onderdeel van de KW-linie. Bron: KWLINIE.be (2022)



restant bevestiging Cointet-elementen aan de kruising Slenderstraat, Aarschotsesteenweg (bron: tracesofwar.nl)



BRONNEN INTERMEZZO

GILS, ROBERT Antwerpse forten 1914

KWLINIE.BE

VAN DEN BULCK, STIJN Oorlog in het land van Pallieter



MILITAIRE ARTEFACTEN IN/ROND FORT LIER

Bronnen: inspectierapport Monumentenwacht, Simon Stevin archief en foto's Hans Welens



metalen onderdelen abris tourelle en kazematten (monumentenw.)



munitielift in de houwitserkoepel (foto's Simon Stevin archief)



abri élémentaire aan saillant III (foto's Simon Stevin archief)



meerpaal (foto's Hans Welens)



één van vele grenspalen rond het fort (foto's Simon Stevin archief)







Elementen van de oorspronkelijke overdrukinstallatie (buiten houden strijdassen)



Roestige relictten verluchting



Schrijnwerk bleef enkel zeer fragmentarisch behouden



Betonnen kazematten en abris: geweerhaken en legplank voor helmen



Interbellum bunkers bovenop hoofdfrontgebouw: oorspronkelijke Art-Deco wandschildering



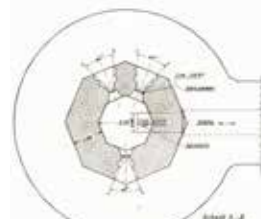
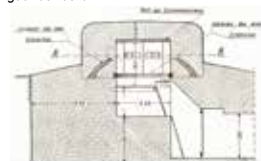
Artillerie-ingang: sanitair wachthuisje



Gasdichte pantserdeuren verdwenen maar hier en daar bleef het sluitwerk behouden



Inrichting Abris Tourelle lage batterijen uitzonderlijk gaaf bewaard



Abris en loopgravenstellingen gaan volledig op in de dichte begroeiing

Fort herbergt abris Tourelle en Elementaire uit het interbellum



Loopgravenstellingen weinig afleesbaar in het landschap



o.a. Keelfront en linker zijfront: sterk vervaagde nummering ruimtes



Keelfront: kanonnenstelling aangepast voor zware mitrailleur in het interbellum



granaten werpopening



Contourschildering rond verdwenen uitrusting



Onderdelen overdrukinstallatie historisch belangrijk...



...maar veelal sterk roestig



Interieur flankeringsbunker met opstelling lichte mitrailleur



Luchtluis overdruksysteem poterne hoofdfront



o.a. linker zijfront: bewaard gebleven kamernummering



Officierengebouw: geschilderde fries achter uniforme verlaag



## 03 PLANNINGS- EN BELEIDSCONTEXT

### 03.01. OVERZICHT VAN RELEVANTE PLANNEN

Dit deel geeft een bondig overzicht van huidige bestemming, reeds bestaande planinitiatieven en toekomstplannen waar het fort in is opgenomen. Deze screening is van belang om beter in te schatten welke plannen al op verschillende niveau's actief zijn en welk beleid er is uitgestippeld rond toekomstige invulling in en rond het Fort Lier.

> deze info/doc's zijn op te vragen bij de desbetreffende stadsiensten.

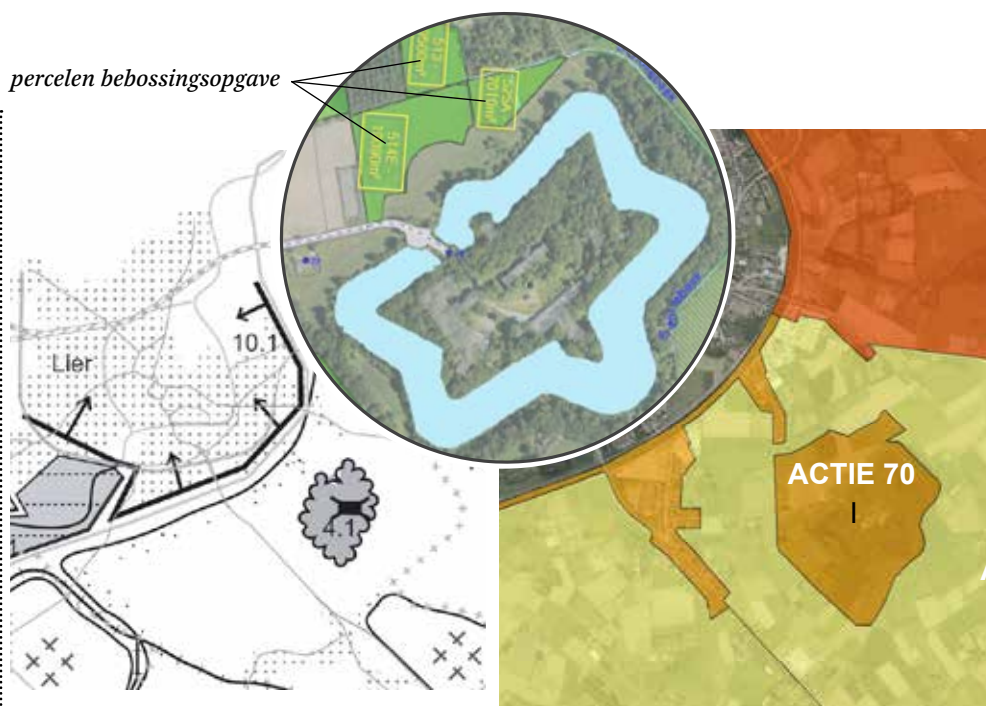
Een overzicht:

#### GROTE SCHAAL

- Ligging en omgeving
- Lier en naburige forten

#### SCHAAL FORT

- Niveau landschap en gebouwen
- Gewenste inrichting en gebruik



<https://omgeving.vlaanderen.be/nl/regio-neteland>

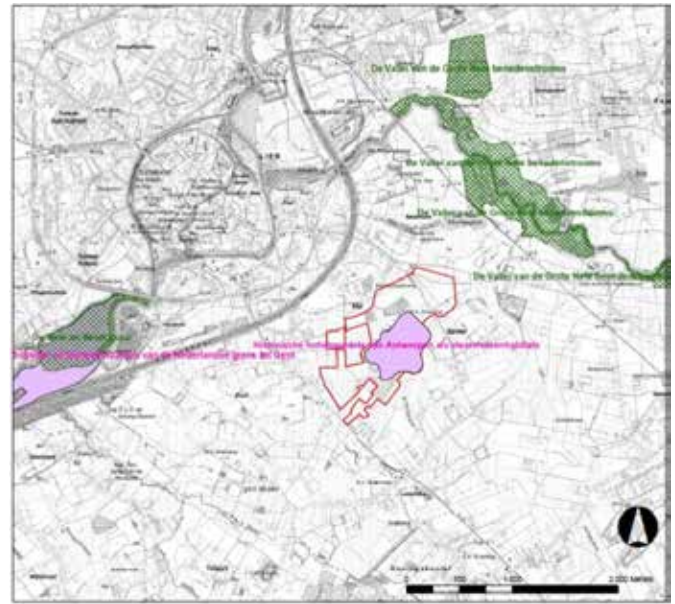
#### AGNAS 'Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur' – 2006/7 (Departement Omgeving Vlaanderen)

- Fort Lier is gelegen in buitengebied regio Neteland
- Actie 70. 'Fort van Lier' herbevestigt de agrarische bestemming samen met de opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP\*) voor:
  - differentiëren van de bos- en natuurgebieden als natuurverwevingsgebied;
  - versterken van de bosstructuur bij het Fort van Lier (concept 4.1). Er zou 20 hectare bos voorzien moeten worden (deze bosuitbreiding in de omgeving van het fort is mogelijk op de gronden van OCMW/stad Lier die agrarisch gebied en niet herbevestigd zijn. Een vergunning is nodig ifv vegetatiewijziging)

*\* Opm: Op 18/10/2012 wenst Vlaanderen de opmaak van het RUP 'Fort van Lier' te delegeren naar de stad Lier. Hier ligt de oorsprong van de opdracht voor vzw Kempisch Landschap die op vraag van Lier het Masterplan 'Fort van Lier' zou gaan opmaken, met juridische verankering in het RUP. Deze opdracht werd voorbereid maar nooit uitgevoerd. Momenteel is er ook geen aanleiding om een RUP op te starten > herwaardering van het fort kan zonder opstart RUP, op dit moment is de bestemming van het forteiland gemeenschapsvoorziening*

### 3. FORT VAN LIER

Fortweg 24, Lier  
Buitenste fortengordel  
Bouwfase 1879-1892  
30,3 ha (opp in 2003)  
Eigenaar gemeente Lier sinds 1956. In gebruik door schietclub, vissersclub en radioamateurs. Kempeni Landschap van stelt masterplan op. Geinventariseerd: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/10000>  
Niet beschermd.  
Evaluatie gebaseerd op eigen analyse (kaarten, luchtfoto's, datalagen). Gls 2014: 102-124; Gls 1998: 30-31. Terreinbezoek op 21 november 2018. Zie ook foto's <http://www.vkw.vand.com/nl/Fort van Lier>



<https://natura2000.vlaanderen.be/gebied/fortengordels>

### Waarderingskader Fort van Lier – 2018 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

- Fort van Lier maakt deel uit van de fortengordel rond Antwerpen, het is niet beschermd als monument.
- Het is een beschermingswaardig fort maar heeft voorlopig geen bescherming omdat het dezelfde waarden qua type, grondplan, bouwperiode, architecturale en historische waarden deelt met het fort van Walem, dat al beschermd is
- Een eventuele bescherming is afhankelijk van de stad Lier en toekomstvisie fort

*\* Opm: er is al overleg geweest tussen stad Lier en het Agentschap Onroerend Erfgoed (Hilde Verboven) op 6/12/2021 en een beschermingsaanvraag als cultuurhistorisch landschap zou mogelijk zijn met ook het masterplan bijgevoegd*

### Speciale beschermingszone: “Historische fortengordel van Antwerpen als vleermuizenhabitat” (Agentschap voor Natuur en Bos)

- Fort is gelegen binnen de vogelrichtlijn- of habitatrichtlijngebied: historische fortengordels van Antwerpen als vleermuizenhabitats – BE2100045 en tot definitieve vaststelling van de bijhorende instandhoudingsdoelstellingen en de prioriteiten. (Besluit van de Vlaamse regering van 23/04/2014 tot aanwijzing van de speciale beschermingszone):
- Beschermd gebied van 19 forten en één schans (van in totaal 36 forten en 12 schansen).
- Het Fort Lier herbergde in de winter van 2020 ongeveer 10% van de totale vleermuizenpopulatie in de Antwerpse fortengordels. Het is daarmee het 6de belangrijkste fort voor vleermuizen.

*\* Opm: Er zijn al verschillende overlegmomenten geweest met ANB en de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt om doelstellingen van het masterplan af te stemmen met het leefgebied van de vleermuizen*





### Kaderplan Fortengordel – 2015 (Provincie Antwerpen, Dienst Gebiedsgericht Beleid)

#### GROTE SCHAAL

- Ligging en omgeving
- Lier en naburige forten

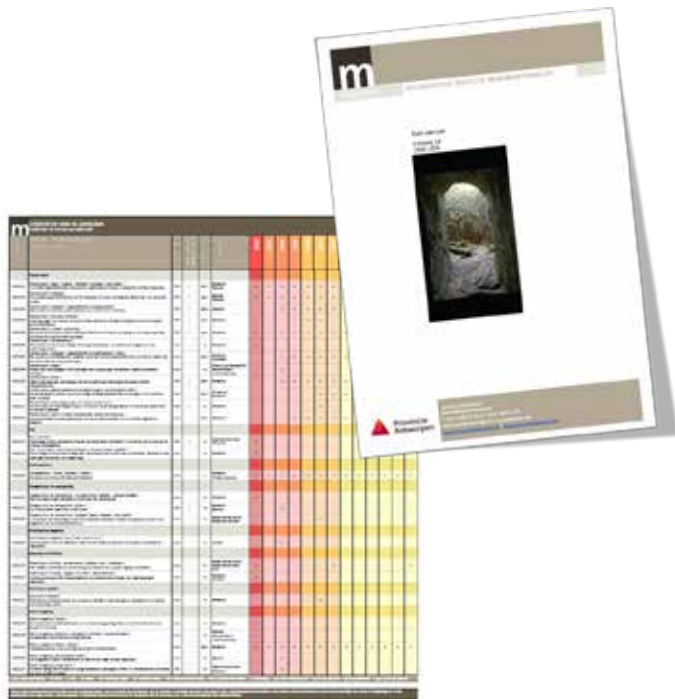
- Het Kaderplan ambiert een totaalvisie voor alle forten rond Antwerpen, in de praktijk bleek het plan te weinig doorwerking en slagkracht en miste het voldoende draagvlak bij betrokken gemeenten en eigenaren
- Het fort maakt deel uit van de deelruimte Zuidelijke flank: netwerk van accessen (spoor, water, steenweg) in een open en versnipperd landschap van rivieren, beken, bosrelicten, land- en glastuinbouw, dorpen, steden, gehuchten ...'
- De forten zouden kunnen aansluiten op het landbouw/ productielandschap met streekeigen producten die lokaal afgezet kunnen worden

#### SCHAAL FORT

- Niveau landschap en gebouwen
- Gewenste inrichting en gebruik

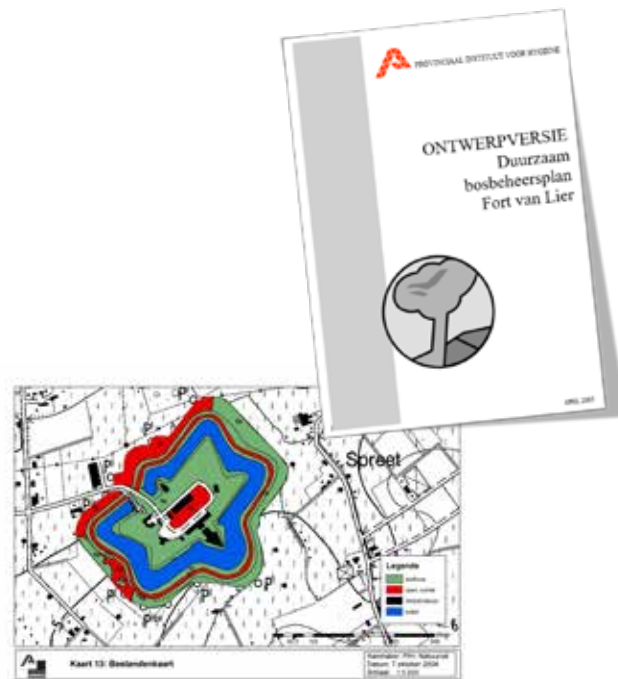
- Opportuniteit voor behoud van het intacte schietsveld van het fort, volgens historisch principe 'vriend en vijand' met open kant naar de vijand en gesloten kant naar het te verdedigen terrein (vriend)
- Afstemming nodig met vele vleermuizen en het recreatieve medegebruik
- Info voorzien ifv samenhang van de forten, met ook volksvertellingen, legenden of plaatselijke anekdoten ifv het collectief geheugen. De zuidelijke flank heeft echt gestreden tijdens WO I.
- Fort als geothermische centrale voor energie opwekking? (onderzoeken)
- Toekomstig basisperspectief is een laagdynamisch fort (natuur, vleermuizen) en hoogdynamische nevenfunctie (verenigingen)

\* Opm: De Provinciale werking rond fortengordels stopte in 2019 en werd door vzw Fortengordels vervolgd (vnl. website). Andere initiatieven rond heropstart gaan moeizaam. Ikv RFC gaf de Peer Review over Reviving Fortress Belts nuttige adviezen rond organisatie, governance, funding en branding.



### Inspectie monumentenwacht 2021 (Provincie Antwerpen, Dienst Erfgoed)

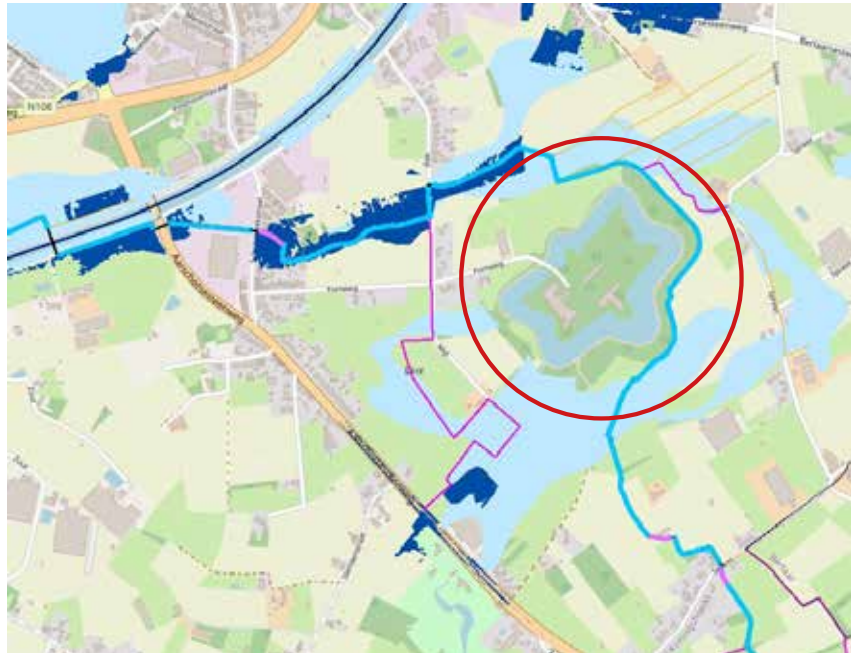
- Tussen de forten onderling zijn er veel verschillen in uitvoering, nog heel fragmentarisch
- Monumentenwacht geeft adviezen richting behoud en beheer, zowel gebouw als landschap
- Advies beheersvisie om niet het hele fort te renoveren/restaureren, zoals in NL aanpak met focus op delen van het fort en terug in oorspronkelijke staat herstellen, terwijl andere delen natuurlijk blijven en gestabiliseerd worden met gepaste opvolging en beheer. Zonering toepassen.
- Fort is een groot geheel, beheersmaatregelen nodig: algemene overwoekering, los metselwerk door oa wortels, problemen waterafvoer ...
- Fort met veel facetten en interessant, keuzes maken in behoud historische elementen of natuurbehoud (populaties in kaart brengen).
- Ifv beschermingsaanvraag het onderscheidend vermogen Fort Lier benadrukken (oa fort als geheel intact tem glacis, loopgraven en microreliëf, oorspronkelijke uitrusting opschriften, kansen toegankelijkheid ...)
- Zorgen dat biodiversiteit behouden blijft bij ingrepen (oa fourageren vleermuizen), fort met belangrijke natuurwaarden (bv eik aan inkom), beveiliging voorzien bij publieke delen ...



### Bosbeheersplan Fort Lier 2004-2023 (Provincie Antwerpen, PIH Provinciaal Instituut voor Hygiëne)

- Beheersplan voor 20 jaar beheer - te beperkte info over de fauna en flora (verder onderzoek nodig)
- Op de aarden wallen en gronddekkingen gebouwen spontane ontwikkeling zomereik, eenstijlige meidoorn, berk, vlier en lijsterbes. Enkel aan de buitenrand aanplant populieren. Zeer waardevolle loofhoutbestanden, jonge opslag vermindert herkenbaarheid reliëf en begroeiing bemoedigt onderhoud en wortelvorming zorgt voor schade aan bakstenen metselwerk en natuurstenen muurbekroningen
- Schootsveld met waardevolle houtkanten en ruigte (oa eenstijlige meidoorn), natte fortgracht geeft insectenrijke omgeving, ideaal jachtgebied voor vleermuizen. Voorkomen van vissoorten, kleine modderkruiper of kamslamander
- Beheersmaatregelen: bosverjonging, bosvorming naar berken-eikenbos (kap populieren), bosbehandeling met kap Amerikaanse vogelkers, kapregeling, bosexploitatie, brandpreventie, open plekken en ruigte beheren, gradiënten en bosrandontwikkeling, specifieke maatregelen flora en fauna





**Beheer waterlopen omgeving Fort Lier  
(Provincie Antwerpen, Dienst Integraal Waterbeleid)  
Eigen onderzoek (Hans Welens, Stijn Van den Bulck)**

**GROTE SCHAAL**

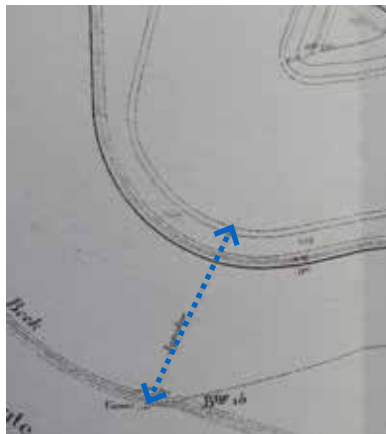
- Ligging en omgeving
- Lier en naburige forten

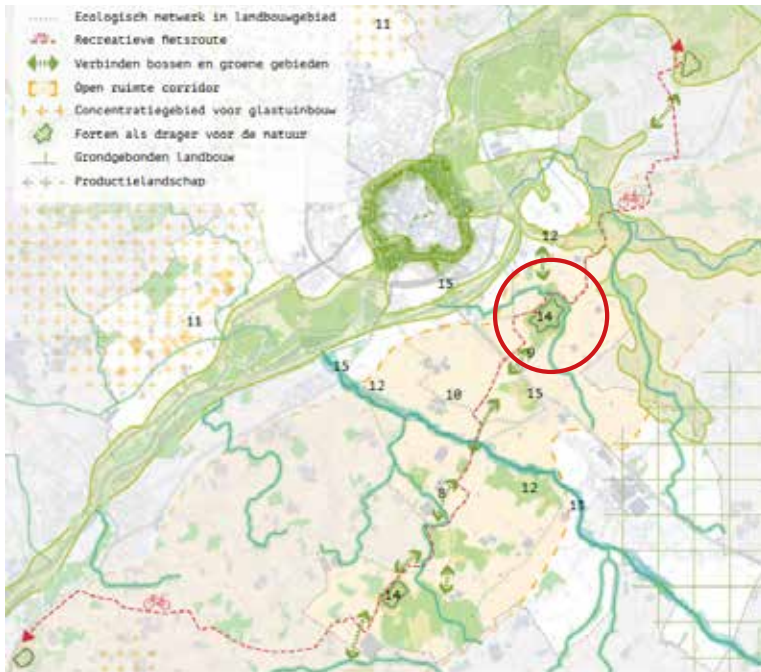
- De jaarlijkse kruidruimingenvinden plaats van september tot december, de Schollebeek werd op vrijdag 8/10/2021 gemaaid (gegevens via Provincie Antwerpen, DIW)
- De Schollebeek ten noorden van het Fort Lier (parallel met de Fortweg) is ingekleurd als recent overstromd gebied (ROG, donkerblauw). De Schollebeek die rond het fort heen loopt en omgeving is aangeduid als gemodelleerd overstromingsgebied (MOG, lichtblauw)
- Kaart Waterlopen is te raadplegen op <https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dict/gis/digitale-kaarten.html>

**SCHAAL FORT**

- Niveau landschap en gebouwen
- Gewenste inrichting en gebruik

- Uit eigen onderzoek (Hans, Stijn) blijkt er een watertoevoer vanuit de Schollebeek naar de fortgracht op het oude afpalingsplan terug te vinden (Lierse stadsarchief). Een terreinbezoek in zomerperiode 2022 bevestigt de ligging van het kanaaltje.



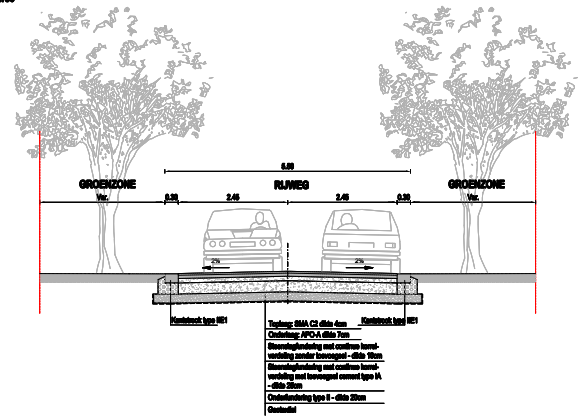


**BWMSTR scan (Vlaamse bouwmeester, 2019) en beleidsplan Ruimte in opmaak (OMGEVING, 2022), stad Lier**

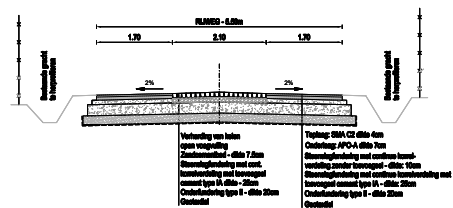
- Fort Lier krijgt samen met Fort Koningshooikt een ruimtelijke en regionale rol (9) als drager voor de natuur en landschap binnen de Open Ruimte Corridor. Door een groen netwerk verbinden in een cultureel parcours.
- Recreatief fietsnetwerk langsheen de forten en afstemmen visie met buurforten- en gemeenten ifv samenwerking en geen concurrentie !
- Het beleidsplan Ruimte (in opmaak) neemt de huidige visie voor het fort mee op: koppeling recreatief netwerk, herbestemmingsonderzoek met behoud erfgoed- en natuurwaarden, nieuwe invulling zachte recreatie, behoud zone verenigingen

*Opm: De krijtlijnen van het masterplan Lier werden in juli 2022 toegelicht aan de werkgroep beleidsplan ruimte en OMGEVING, de resultaten van het masterplan moeten nog verder ingebed worden in het definitieve beleidsplan.*

**TYPE DWARSPROFIEL 5: Fortweg**  
SCHAAL: 1/80



**TYPE DWARSPROFIEL 6: Fortweg - Deel 2**  
SCHAAL: 1/80



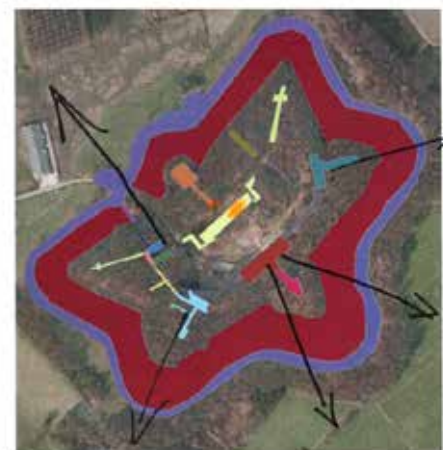
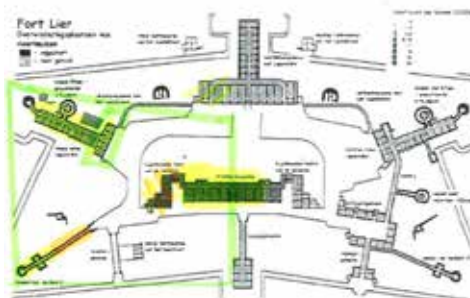
**Heraanleg Fortweg, 2022-2023 (stad Lier)**

- De nieuwe rijweg (3.937 m2) van de Fortstraat zal opgebouwd worden in twee delen:
  - In het westelijke deel krijgt de straat een asfalt toplaag
  - In het oostelijk deel zal de straat bestaan uit een middenstrook van keien met langs de zijdes twee stroken asfalt > dit deel sluit aan op Fort Lier
- Verder zullen de bestaande grachten langsheen de Fortweg geherprofileerd worden en de bestaande riolering zal gedeeltelijk ontdubbeld worden in droogwaterafvoer (DWA) en regenwaterafvoer (RWA). Het tracé van de nieuwe riolering loopt gelijk met het bestaande tracé.
- Als alles vlot verloopt (en afhankelijk van de planning van de aannemer), kunnen de werken voor de heraanleg van de Schollebeekstraat en Fortweg voorjaar 2023 starten. Voorzienne uitvoeringsperiode van de werken: 9-12 maanden.





Fort van Lier: suggestie 'vleermuizentrapezium'



- Ecologische functie
- Recreatieve functie
- Landschappelijk/cultuurhistorische functie

**Startnota masterplan Fort van Lier als basis voor RUP, 2012 (Kempens Landschap)**

**GROTE SCHAAL**

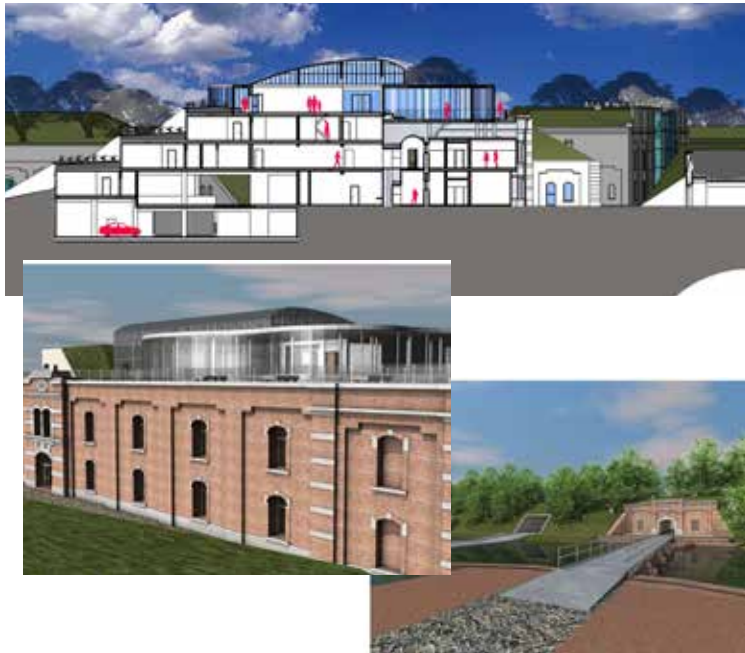
- Ligging en omgeving
- Lier en naburige forten

- Kempens Landschap maakte in 2012 op vraag van stad Lier een startnota op voor een masterplan van het fort als basis voor de opmaak van het RUP Fort van Lier. De opmaak van het RUP werd echter niet meer als een prioriteit gezien (link AGNAS zie eerder), waardoor ook de opmaak van een masterplan wegviel. Het project werd stopgezet en de huidige functies op de site werden behouden.
- KL heeft enkele potenties en functies afgelijnd: aantrekkelijkheid vergroten (natuur, recreatie, cultuur), een duidelijke zonering en tegengaan van verrommeling is prioritair, link tussen fort en omgeving versterken (centrum Lier en omliggende gronden ANB, VLM, OCMW) > fysiek via verbinding en gevoelsmatig door inbedding sociale netwerk, openheid site vergroten, bezoekers trekken (attractoren en dynamiek)

**SCHAAL FORT**

- Niveau landschap en gebouwen
- Gewenste inrichting en gebruik

- De startnota van KL dient als vertrekpunt voor het huidige masterplan
- KL stelt voor om het fort te laten beschermen ivf erfgoedpremies en stelt dat dit enkel zinvol is als de stad grotere ambities heeft met de site, niet om de huidige functies te bestendigen.
- Voorstel tot concrete acties zijn herstel grazige vegetatie, openheid, duurzaam beheer (schapen), herstel reliëf, verwijderen exoten, herstel historische gebouwen, binnenplein inrichten, herstel oorspronkelijke toegang, waterkwaliteit verhogen, onthaalzone met parking buiten wal, ontsluiting ruimer publiek (kleinschalige events, outdoor, netwerking, wandelroutes, sanitair), verenigingen in evenwicht (contracten, verbreding), suggestie vleermuizentrapezium thv saillant I, linkercaponnière en linkerdeel kazerne



### Herbestemming van het fort van Lier, eindwerk Maarten Michiels, KUL 2012-2013

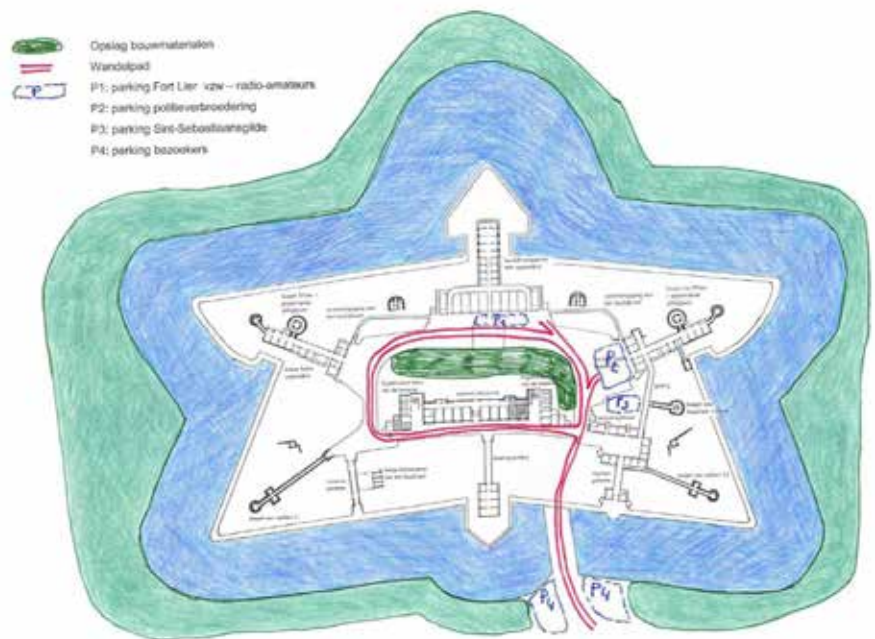
- Het eindwerk van Maarten Michiels bekijkt een herbestemmingsopgave van het fort van Lier tot conferentiecentrum/hotel.
- Het eindwerk start met een eerste deel en onderzoek naar de historische evolutie van het fort met een analyse van de huidige toestand. Het tweede deel werkt de herbestemming uit met uitwerking van een masterplan en detailplannen.
- Dit onderzoek naar het fort van Lier blijkt heel bruikbaar om meerdere redenen:
  - Er zijn veel plannen gedigitaliseerd en er is ook een 3D model opgemaakt > belangrijk bronmateriaal dat ook voor dit masterplan is gebruikt
  - Uitwerking van een maximaal 'out of the box' idee en herbestemming tot congres/hotel met een volledige restauratie en nieuwe toevoeging van volumes
  - Goede ideeën voor herstel toegangsbrug en behoud logistieke toegang met herstel van wallichaam en terugbrengen geslotenheid van het fort. In het herstellende wallichaam worden nieuwe volumes met programma voor verhuis verenigingen voorzien.



### Hoe het verduurzamen van militair erfgoed op basis van functies en technieken, toegepast op casestudy fort Lier, masterthesis Laura Rectem, UA 2022

- Masterthesis ivf stage onder Wim Debaene bij RLRL (september 2021) met input masterplan (oa historische tijdslijn, bouwkundige analyse ...) Het onderzoek bekijkt forten in een duurzame ambitie, vertrekkend vanuit definiëren van het begrip duurzaamheid met onderzoek naar voorbeelden zoals Spoorwegfort Duffel, Fort Edegem en Fort Pampus (NL).
- Het derde deel behandelt de case Fort Lier vanuit de historische, huidige gebouwen en landschapsanalyse en waardebeoordeling wordt een duurzaamheidsvisie voorgesteld. De thesis stelt een duurzaamheidsvisie voor volgens 4 factoren (culturele, sociale, ecologische en economische). Er wordt voorgesteld om in te zetten op toegankelijkheid, ontsluiting van natuurlijke en gebouwde elementen voor een breed publiek in harmonie met verenigingen en habitats van vleermuizen > wandelpaden in fortdomein. Ook de fortgracht kan als zwembijver dienen en voor energie en schoon water, fortgebouwen worden ingezet als bezoekerscentrum met onthaal, fortcafé enz. De infanteriekazerne krijgt een box-in-box indeling ivf optimaal klimaat.
- In het onderdeel technieken heel wat voorstellen tot conservering, belang van onderhoud, verlagen energiegebruik oa verwarming, isolatie, ventilatie, verlichting en elektriciteit





### Politieverordening inzake toegankelijkheid tot Fort van Lier, 19/10/2009

#### GROTE SCHAAL

- Ligging en omgeving
- Lier en naburige forten

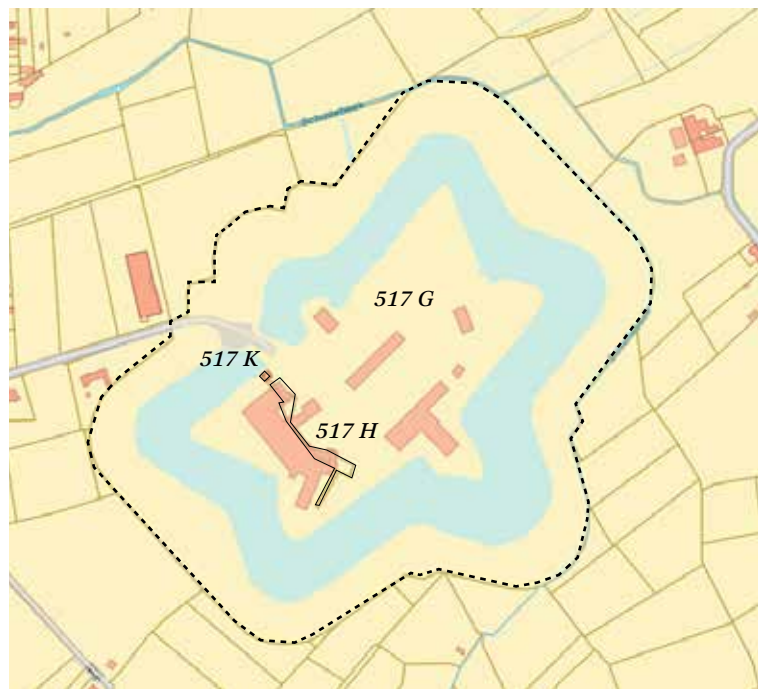
- De toegang tot de binnengordel is toegestaan voor: leden clubs, stadsdiensten ivf opdrachten, ingeschreven bewoners/bezoekers, uitzonderlijke toegang voor deelnemers wedstrijden clubs, gidsen ivf rondleidingen
- De buitengordel is het hele jaar toegankelijk voor het brede publiek, enkel op de aangeduide wegen en paden en uitsluitend van zonsopgang tot zonsondergang. Bezoekers maken gebruik van de verharde parkings.
- Verder zijn er in de verordening elementen opgenomen ivm verbod rijdend verkeer bos, toestemming nodig voor activiteiten in het bosgedeelte, verbodsbepalingen in de buitengordel (oa vuur, schade enz ...)

#### SCHAAL FORT

- Niveau landschap en gebouwen
- Gewenste inrichting en gebruik

- Onder art. 8 wordt de periode winter- en broedseizoen opgenomen van 15 oktober – 15 april met verbod op wedstrijden, evenementen, sport enz in open lucht en vrij toegankelijke gebouwen
- Plan bij het toegankelijkheidsreglement duidt een zone aan voor opslag materialen, wandelpad rondom de kazerne, drie parkings in de binnengordel en een vierde parking aan het einde van de Fortweg.

*Opm: bij de beslissing van burgemeester is er toelating gegeven voor filmopnames (tv-serie familie) en militaire oefeningen.*



[https://www.fortengordels.be/sites/default/files/downloads/Brochure\\_Groenbeheer\\_in\\_versterkte\\_sites.pdf](https://www.fortengordels.be/sites/default/files/downloads/Brochure_Groenbeheer_in_versterkte_sites.pdf)

### Bodemonderzoek (stad Lier en OVAM)

- Het fort omvat drie kadastrale percelen waarvan 2C 517 H en 2C 517 G zijn opgenomen in de gemeentelijk register van risicogronden en het grondeninformatieregister van OVAM. Voor perceelnummer 2C 517 K (afgebroken chalet) is dit niet het geval.
- De opname ervan betekent dat bij overdracht, sluiting en faillissement een oriënterend bodemonderzoek verplicht is ingevolge de indeling in categorie O. (VLAREBO)
- De verenigingen (als exploitant) hebben de stad gevraagd om de verplichting tot oriënterend bodemonderzoek over te nemen. Hun argumentatie hiervoor is de historische vervuiling als vroeger militair domein en mogelijke vervuiling met zware metalen, gebruik als containerpark, opslag van ruimingsslib en andere materialen
- Stad Lier en het college beslist om de onderzoeksplicht voor het fort op zich te nemen en een oriënterend bodemonderzoek uit te voeren in 2027 (dienst milieu).

### Kennis en link Europese projecten:

- RFC 'Recapture the Fortress Cities', Interreg Europe
- 'Muren en Tuinen', Interreg 2 Zeeën

- RFC (Interreg Europe) is geeft inspiratie en zorgt voor beleidsverbeteringen rond de toekomst van forten en stadsomwallingen. Fort Lier was host van de Regionale Meeting rond financiering en visie en gaf meer inspiratie en inzichten rond herbestedingen in forten zoals Fort Liezele, Fort Pampus. Daarnaast werden ook subsidiemogelijkheden vanuit erfgoed en natuur besproken, mogelijkheden tot crowdfunding en belang van vrijwilligers. *RFC is een regionale samenwerking tussen forten Lier, Lillo en vestingsteden Zandvliet, Mechelen, Herentals en Dendermonde.*

- In de eerste Regionale Meeting van RFC in Dendermonde rond groenbeheer werd Ewald Wauters uitgenodigd vanuit een vorig Europees project 'Muren en Tuinen' (Interreg 2 Zeeën). Dit project heeft een handleiding voor een groenbeheer van versterkte sites uitgewerkt met oa sterke aanbevelingen rond goede zoneringen die kunnen worden vastgelegd in een beheerplan ifv allerlei activiteiten op het fort, zonder verstoring van belangrijke vleermuisverblijfplaatsen en zeldzame soorten. Een fort is niet het jaar rond in gebruik door vleermuizen, een ander gebruik is best mogelijk. Het beheer en beleid rond vleermuizen vereist een grondige tijdsplanning, onderzoek en samenwerking met experts. *Uit Groenbeheer van versterkte sites p. 133-134*





# FORT LIER planèt FASCINEERT

## Positioneringsrapport Fort Lier, Ellys 2022

### GROTE SCHAAL

- Ligging en omgeving
- Lier en naburige forten

- Bijkomend onderzoek in functie van opmaak Masterplan
- De stad wenst een zicht te krijgen op het onderscheidend karakter van het Liers Fort. Door het uitvoeren van een marktonderzoek binnen de context Lier en regio en het formuleren van het onderscheidend vermogen van het Lierse Fort kan de slaagkans voor uitvoeren van het masterplan aanzienlijk worden vergroot en het risico verlaagd.

### SCHAAL FORT

- Niveau landschap en gebouwen
- Gewenste inrichting en gebruik

- Aanpak
  - 16/5/2022: CBS stelt expert Luc Olyslager aan voor opmaak positioneringsrapport
  - Juni-september: desk research (info van interne en externe bronnen, inventariseren van betrokken omgevingsfactoren) + analyse (strategische prioriteiten ifv aanbod, eigen sterktes versus marktaantrekkelijkheid) + onderzoek subsidiekanalen en samenwerkingen
  - 18/10/2022 : brainstormsessie met interne en externe experts
  - Januari '23: oplevering > voorstel = **planèt: Fort Lier is de plek waar mensen participatief via cultuur, kunst en informatie insider worden in de natuur op basis van wetenschappelijke inzichten**



- Zuidelijke zone met focus op versterken militaire erfgoedwaarde
- Zuidelijke zone met focus op flexibel nevengebruik
- Noordoostelijke zone met focus op recreatie
- Noordwestelijke zone met focus op landschappelijke waarde

### Fort Lier: inventarisatie schadepatronen, diagnose en restauratievoorstel, Erfgoed en Visie iov stad Lier, 1/8/2022

- Bijkomend onderzoek in functie van opmaak Masterplan: opmaak aanpak beheer gebouwen
- Via het onderzoek wenst de stad een zicht te krijgen op de uit te voeren onderhoud- en restauratiewerken aan de verschillende gebouwonderdelen binnen het Fort gekoppeld aan een fasering en budgettering.
- Voortgaand op de visievorming in het masterplan stelt het onderzoek voor om vier zones aan te duiden met een verschillende mate van restauratie en beheer:
  - Zuidelijke zone met focus op versterken militaire erfgoedwaarde: Zichtbaar maken van het Fort en restauratie van de gebouwen
  - Zuidelijke zone met focus op flexibel nevengebruik: van april-oktober: shelter, zachte restauratie, veiligheid
  - Noordoostelijke zone met focus op recreatie: Behoud verenigingen; inzetten op renovatie, onderhoud, klimaat en veiligheid; grote werken door stad – kleine werken door gebruikers
  - Noordwestelijke zone met focus op landschappelijke waarde: Minimale ingrepen aan de gebouwen, ingrepen ivf veiligheid
- Restauratie voorstel per fortgebouw:
  - Algemene diagnose
  - Specifieke diagnose
  - Milieuvoorwaarden
  - Restauratie voorstel
  - Raming restauratieve werken

3.1.5. RESTAURATIEVOORSTEL

3.1.5.1. Facetante werken

Prioritaire werken luiden in het onmiddellijk veilig stellen van de site en het veilig stellen van de verschillende erfgoedelementen. De werken mogen dan ook een ingreep binnen de eerste twee jaar.

Legende:

Erfgoedwaarde  De werken versterken de aanwezige erfgoedwaarden.  
 Uitvoering  De werken dienen uitgevoerd te worden.  
 De werken kunnen in eigen beheer uitgevoerd worden.

ID	Probleemstelling	Erfgoedwaarde	Uitvoering	Restauratieopties
000 P1	De stabiliteit van de brug over het grachtgebied.			De bestaande brug wordt op verschillende plaatsen versterkt met behulp van een steunconstructie in de vorm van een betonnen pijler. De brug en de brugpijler worden samen als één geheel behandeld. De werken kunnen in eigen beheer uitgevoerd worden. Werken: - Onderhoud - Restauratie
000 P2	Het monumentaire karakter van de gebouwen.			De monumentaire karakter wordt behouden en wordt de bestaande gebouwen en bouwwerken op een manier die het karakter behoudt hersteld. De werken worden op een veilig en afgestemd plan uitgevoerd. Het is mogelijk om de gebouwen te restaureren op een manier die het karakter behoudt. Werken: - Onderhoud - Restauratie
000 P3	Beveiliging van de gebouwen tegen overstromingen.			De gebouwen worden beschermd tegen overstromingen door de bestaande dijken en door de aanleg van nieuwe dijken. De werken worden op een veilig en afgestemd plan uitgevoerd. Het is mogelijk om de gebouwen te restaureren op een manier die het karakter behoudt. Werken: - Onderhoud - Restauratie
000 P4	Het monumentaire karakter van de gebouwen.			De monumentaire karakter wordt behouden en wordt de bestaande gebouwen en bouwwerken op een manier die het karakter behoudt hersteld. De werken worden op een veilig en afgestemd plan uitgevoerd. Het is mogelijk om de gebouwen te restaureren op een manier die het karakter behoudt. Werken: - Onderhoud - Restauratie



### 03.02. SYNTHESE VAN DE PLANNINGS- EN BELEIDSCONTEXT

De vele plannen zijn in twee categorieën onder te brengen, er zijn plannen die vooral gaan voor een voorzichtig behoud van de huidige situatie en er zijn plannen die durven vooruit te kijken en een nieuwe ambitie en visie vooropstellen.

Anderzijds zijn er ook heel wat plannen rond behoud en verbetering van de natuur, zowel in de omgeving als in het fort dat ook heel bijzondere en unieke erfgoedwaarden heeft.

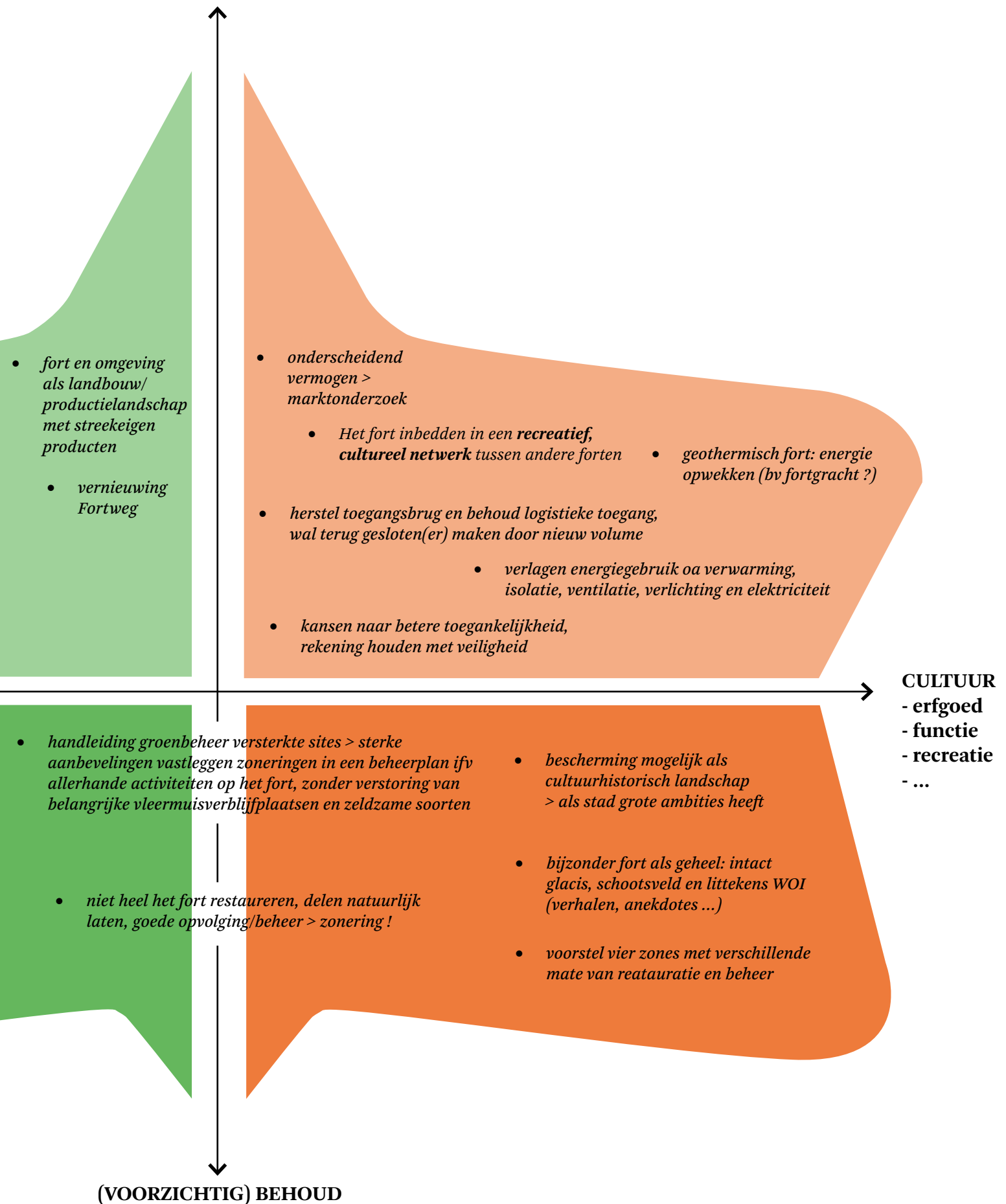
Er zal een **evenwicht** moeten gezocht worden tussen enerzijds **behoud** en **ambitie** en anderzijds tussen **natuur** en **cultuur**.

> Hiervoor is deze **schematische wijzer** opgesteld, als een bonte verzameling van de belangrijkste beleids- en planningselementen om verschillende richtingen in te gaan.

**NATUUR**  
- fauna/flora  
- water  
- landschap  
- ...

- 
- *Versterken **bosstructuur** in de omgeving (20ha)*
  - *verbinden fortgracht < > Schollebeek*
  - *prioritair: tegengaan verrommeling, duidelijke zonering en link fort- omgeving*
  - *oriënterend bodemonderzoek volgt in 2027*
  - *biodiversiteit behouden, bijzondere natuurwaarden > populaties in kaart brengen*
  - *Belangrijke vleermuizen-habitat niet verstoren > 15 oktober – 15 april*

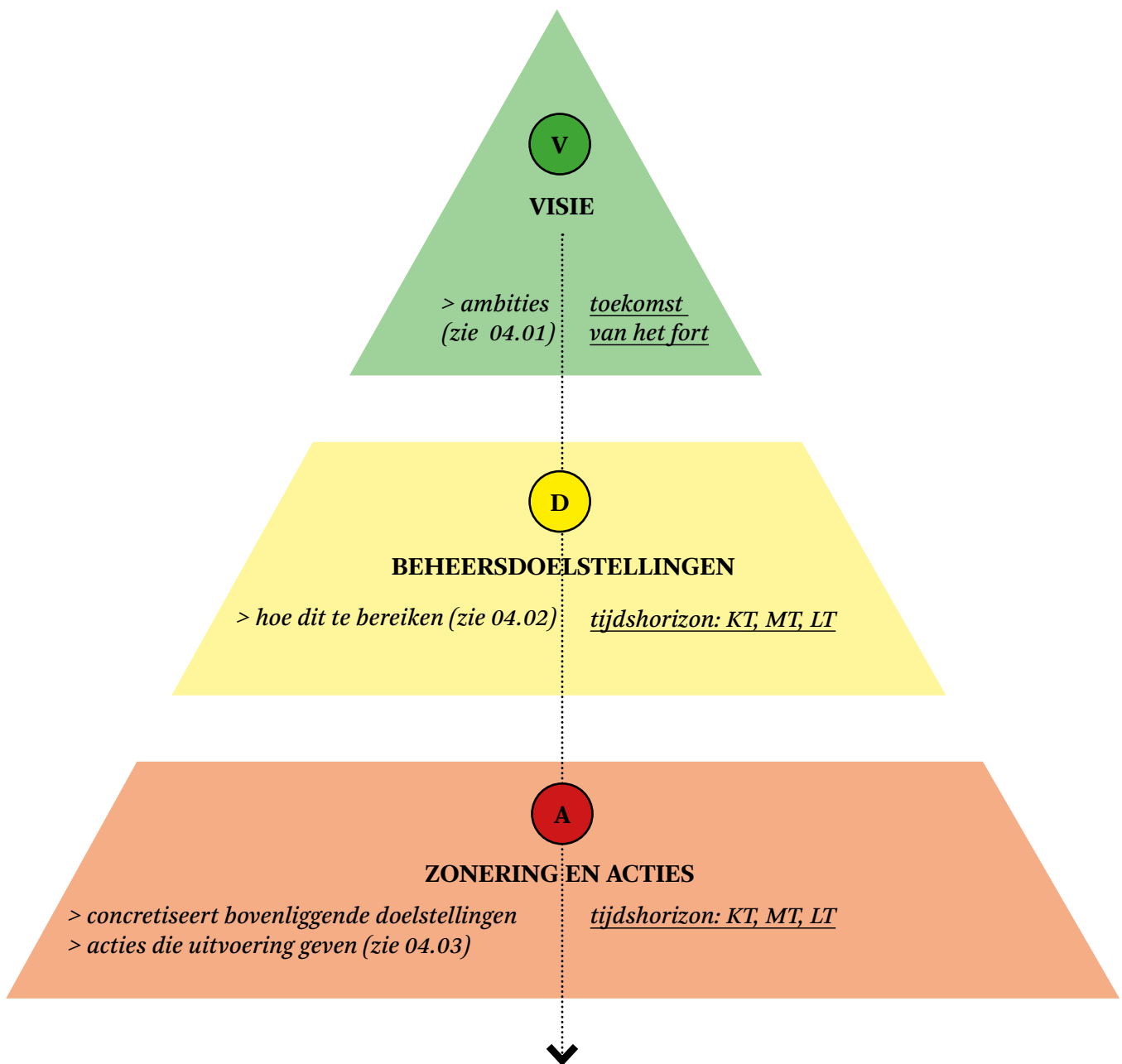
NIEUWE AMBITIE / VISIE





Volgend stappenplan vormt de leidraad van het masterplan:

- VISIE > ambities (zie 04.01)
- BEHEERSDOELSTELLINGEN > hoe dit te bereiken en algemene aanpak (zie 04.02)
- ACTIES > concretiseert bovenliggende doelstellingen > acties die uitvoering geven (zie 04.03)





## 04 VISIE EN ACTIES

Op basis van de vorige hoofdstukken worden in dit laatste hoofdstuk de visie en doelstellingen uitgeschreven voor het Fort van Lier. Deze doelstellingen worden vertaald in concrete beheersmaatregelen. Deze maatregelen (acties) worden opgelijst in een overzichtelijke en bruikbare tabel. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen acties op korte, middellange en lange termijn.

Het resultaat is een visie met een **masterplan** dat de stad Lier zal helpen op korte, middellange en lange termijn in de omgang met het fort.

*Een masterplan is een beleidsdocument dat een globale visie geeft voor een gebied of plaats. Het plan geeft een beeld van hoe een gebied of locatie zich in de toekomst kan ontwikkelen; en vormt de basis voor het verder uitwerken van concrete acties en projecten.*

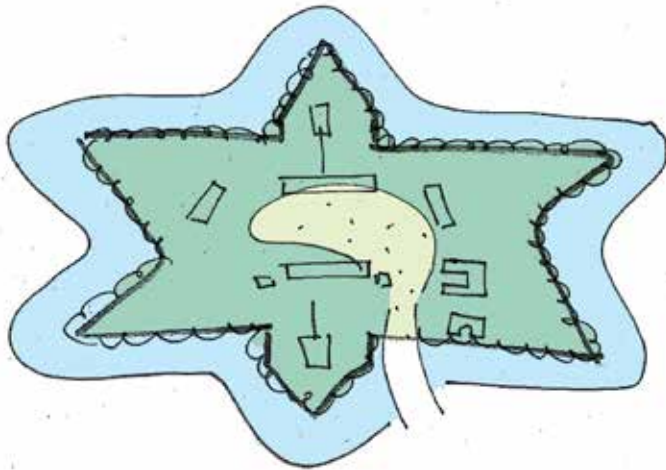
De formulering van de toekomst visie op het Fort Lier gebeurde op basis van de bestaande toestand, kennis van de (bouw)geschiedenis, het participatief traject en de SWOT-analyse.

- Het **participatief traject** waarin de huidige krachtlijnen van het Fort werden vastgelegd en er werd gedroomd over de toekomst van het Fort. Dit traject resulteerde in 16 fortinstellingen die als basis werden gebruikt voor de opmaak van de toekomstvisie van het Fort, geclusterd in drie thema's: natuur/groen, beleving en fortenslandschap.
- **SWOT-analyse** op basis van het onderzoek bestaande toestand en vanuit de aanzet van het masterplan van Kempens Landschap in dezelfde drie thema's: ecologie, recreatie en militaire landschap/cultuurhistorie.









### CLUSTER 1: natuur/ groen (vanuit participatie)

> Fort Lier is geëvolueerd naar een natuurfort voor fauna en flora

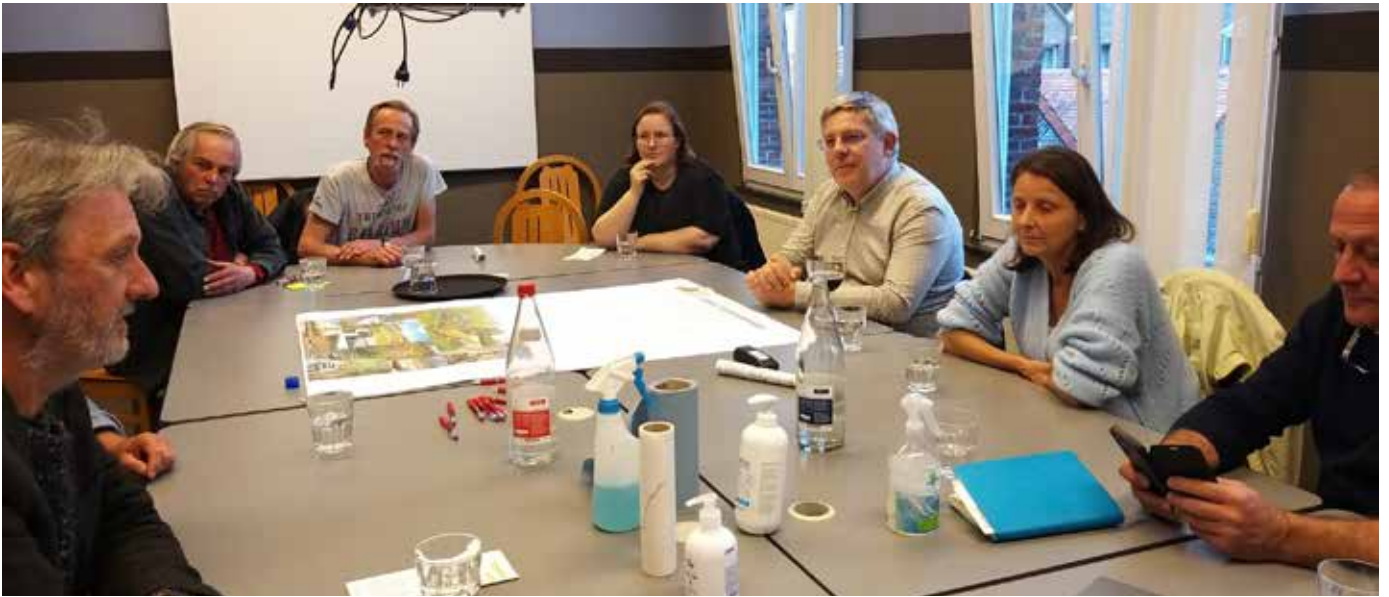
- Het Fort stelt de natuur en het groene karakter centraal
- Het Fort is een thuis voor de vleermuizen
- Het Fort/de fortengracht is een mooie locatie om aan zachte waterrecreatie te doen
- Het Fort is een oase van rust

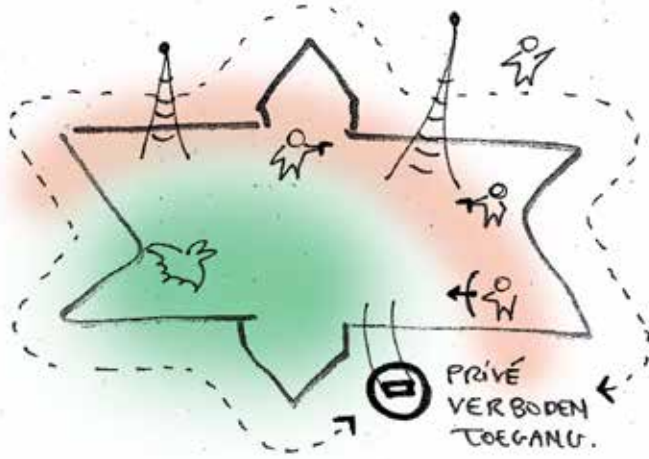
### Ecologie (vanuit SWOT)

De karakteristieke vegetatie voor forten wordt *gedeeltelijk en ter hoogte van de toegang* hersteld. Heropwaardering en valorisatie van de vleermuizenpopulatie/-habitat.

STERKTES	KANSEN
Rustpunt voor vogels	Waterkwaliteit rond gracht verhogen. <i>Doorstromend water creëren door aansluiting van de fortgracht met Schollebeek/ driepikkelloop</i>
Het fort als overwinteringsplaats voor vleermuizen	Voorbehouden van deel fort als vleermuizenhabitat
Ligging binnen habitatrichtlijngebied	Ecologische kwaliteit verhogen door beheer van vegetatie cfr. historisch karakter (openheid)
	<i>Natuur als troef inzetten (aanvulling tov 2012)</i>
	<i>Bebossingsopgave in de omgeving van het buitenglacis, bosuitbreiding is mogelijk op gronden van OCMW/stad Lier, in het niet herbevestigde agrarische gebied</i>
ZWAKTES	BEDREIGINGEN
Voorkomen van uitheemse soorten aan visplaatsen	Verstoring van vleermuizen door recreatief medegebruik – <i>zwaar recreatief medegebruik heeft impact op vleermuizen en zal moeilijk gecompenseerd kunnen worden met maatregelen</i>
Verspreiding van blauwalgen, met lage waterkwaliteit in gracht rond het fort. <i>De blauwalg kan een reëel gevaar geven bij recreatief gebruik van vijver maar er is geen potentieel gevaar bij vissen. Periode gevaar blauwalgen 15/7 tot 15/9</i>	Onvoldoende (middelen voor) restauratie/onderhoud van het gebouwenbestand leidt tot verval, ook van vleermuishabitats
Huidige vegetatie is spontaan ontwikkeld, beheer ontbreekt	<i>Wegnemen/wijzigen vegetatie en impact op vleermuizen</i>







## CLUSTER 2: beleving (vanuit participatie)

> Fort Lier is in gebruik door verenigingen en vleermuizen, maar ontoegankelijk voor bezoekers

- Het Fort is een thuis voor verenigingen
- Het Fort en haar infrastructuur stimuleren 'ontmoeten'
- Het Fort toont haar militaire verleden en laat dit ten volle beleven
- Het Fort is een sterke toeristische en erfgoedkundige troef voor Lier
- Het Fort is een ideale locatie om in open lucht culturele activiteiten aan te bieden
- Het Fort nodigt uit voor avontuur, sport en spel

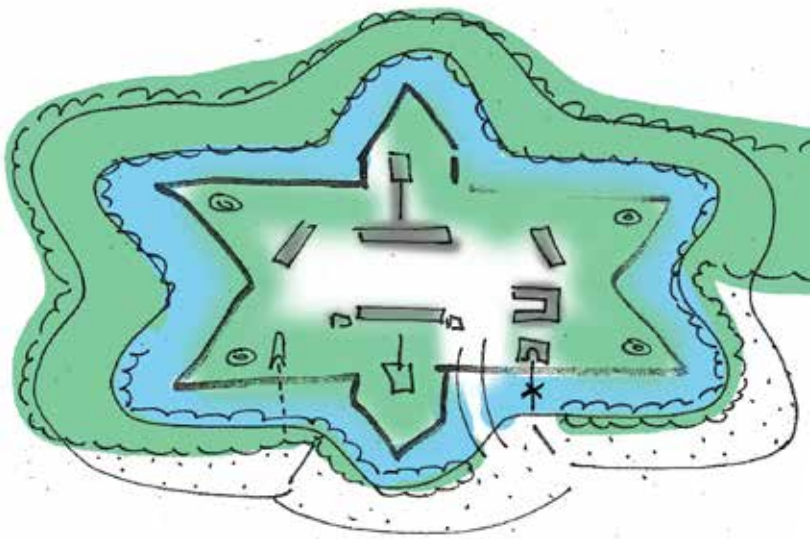
## Recreatie (vanuit SWOT)

De toegang tot het fort wordt verbeterd, zowel fysiek als gevoelsmatig, om recreatieve potenties te benutten met economische return.

STERKTES	KANSEN
Gebruik door aanwezige clubs en vissers ( <i>update: vissers niet meer aanwezig</i> )	Ontsluiting van fort voor ruimer publiek <i>Auto's weren uit het fort</i>
Opname rondweg in wandelknooppuntennetwerk ( <i>fort is opgenomen in wandelknooppuntennetwerk</i> )	Link met centrum van Lier versterken
Toegankelijkheid wordt gereguleerd met een politiereglement ( <i>aanvullend is er nood aan een fortgebruiksreglement en -manager</i> )	<i>Benutting en optimalisatie van het huidige gebouwenbestand</i>
Fort is verbonden met het fietsknooppuntennetwerk ( <i>zijtak via kanaaldijk, Schollebeekstraat en Fortweg</i> )	<i>De fortgracht kan als zwemvijver dienen bij realisatie van een verbinding met Schollebeek/Driepikkelloop</i>
	<i>Ontwerppoging voor een inrichtingsplan van de inkomzone en het militair landschap (o.a. bij erkenning als erfgoedlandschap).</i>
	<i>Aanstellen van een fortmanager (evtl. deeltijds) voor een goede organisatie en als aanspreekpunt – met doeleinden van realisatie masterplan en een duurzame ontwikkeling/uitbating van het fort</i>
	<i>Fortgracht: 1: vissers terug toelaten (blauwalgen hebben geen impact) – met goede afspraken en natuurlijk visbestand. Fortgrachten laten geen hoge visdensiteit toe. 2: fortgracht kan als zwemvijver dienen &gt; aanpak blauwalgen noodzakelijk</i>
ZWAKTES	BEDREIGINGEN
Centraal deel fort niet toegankelijk voor ruim publiek, kasseibaan bemoeilijkt toegang ( <i>heraanleg Fortweg verhoogt toegankelijkheid</i> )	Potentieel onveilige situaties door staat van gebouwen en ondiepe worteling bomen op fort
Beleving van het fort moeilijk door begroeiing en verzonken rondweg aan buitenzijde fort (geen zicht op fort meer)	<i>Huidige gebruikers staan niet open voor een toekomstige beheersvisie en gedeeld gebruik</i>
Ontbreken van recreatieve infrastructuur en algemeen onthaal, parking voorzien buiten het fort	<i>Huurovereenkomsten zijn verlopen en milieuvergunningen vervallen in 2028</i>
Door ontbreken van een onderhoudsplan en beheersysteem voor de gebouwen zijn er vaak ad-hoc oplossingen door huidige gebruikers	<i>Zonder fortmanager komt de uitvoering van het masterplan sterk in gedrang</i>
Huidige inrichting van het fort nodigt niet uit tot bezoek en wekt een gevoel van onveiligheid op	<i>Parkeren in het fort aanhouden heeft een grote impact op de belevingswaarde en meer specifiek de natuurbelevingswaarde</i>







### CLUSTER 3: Fortenlandschap (vanuit participatie)

> Fort Lier is overgroeid en onherkenbaar als fortlandschap, beheer dringt zich op – erfgoed onder druk

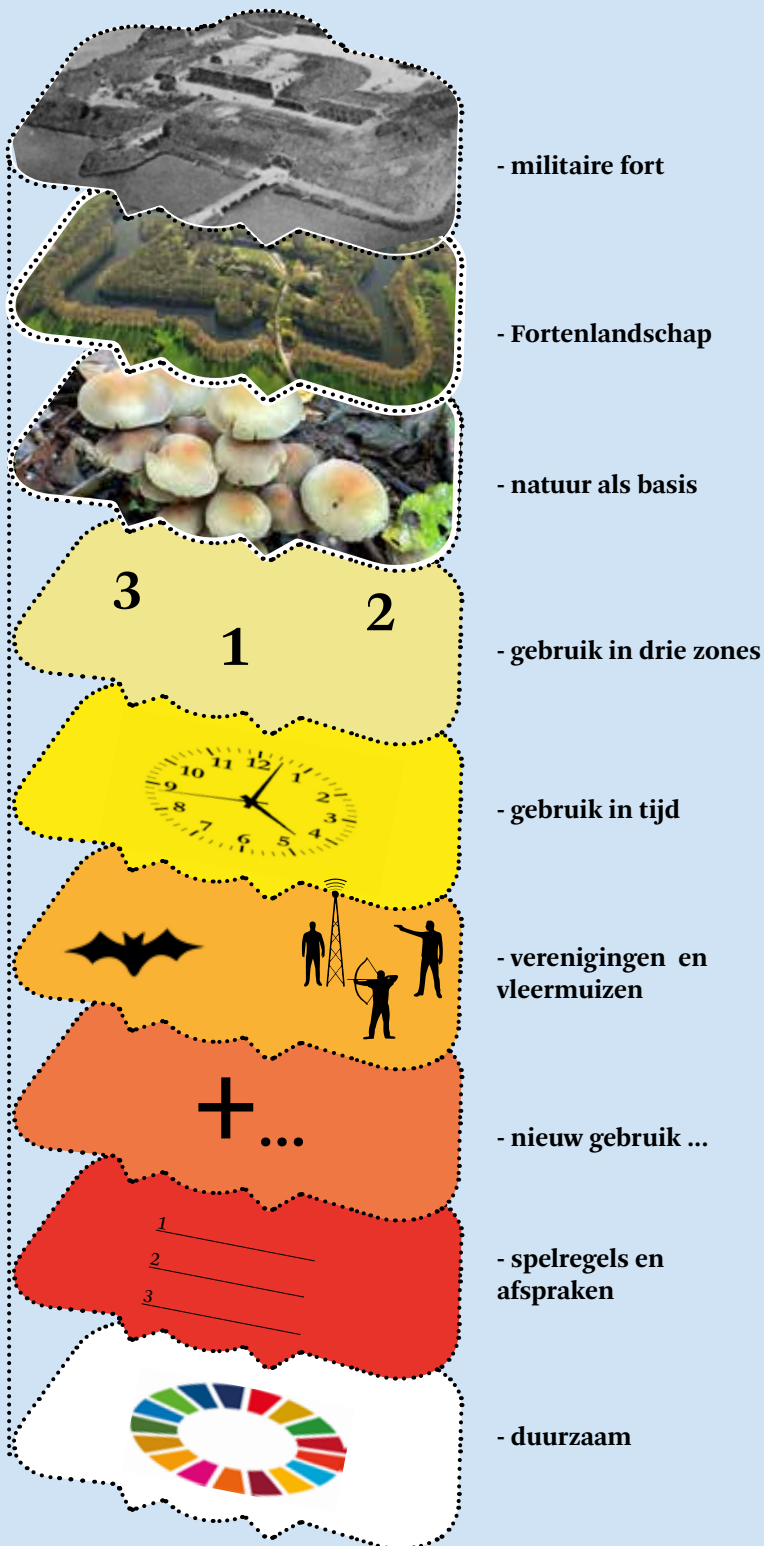
- Het Fort moet haar authentieke en uniek karakter bewaren.
- Het Fort is een landschap waarin de gebouwen opnieuw een betekenis krijgen
- Het Fort is klaar voor veelzijdig gebruik
- Het Fort krijgt terug haar originele toegang
- Het Fort toont haar militaire verleden en laat dit ten volle beleven
- Het Fort en haar infrastructuur stimuleren 'ontmoeten'

### Militaire landschap / cultuurhistorie (vanuit SWOT)

Het fortentrimonium wordt opgewaarderd en behoed voor verder verval.

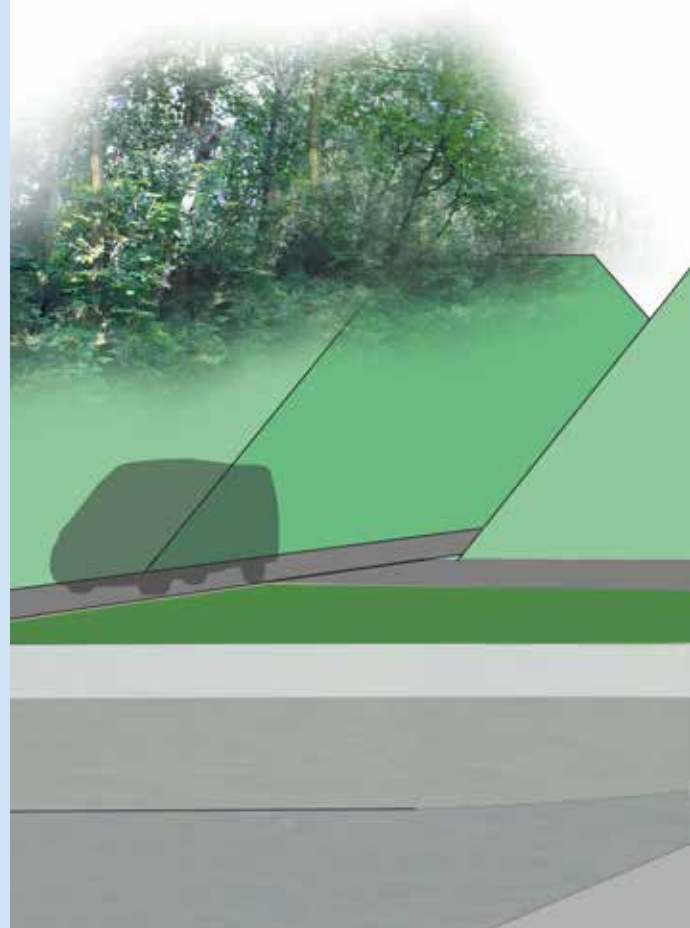
STERKTES	KANSEN
Aanwezigheid van historisch <i>gelaagd</i> fort binnen plangebied	Erkennen van Fort Lier als erfgoedlandschap/ beschermd landschap
<i>Fort en haar omgeving zijn intact en onbebouwd</i>	Herstel van oorspronkelijke toegang tot site
<i>Karakteristiek gebouwenbestand zoals hoofdkazerne</i>	<i>Tonen van oorlogsschade, kraters en gelaagdheid (baksteen, beton), eventueel koppelen aan memorial (persoonlijke verhalen via VR, QR-code ...)</i>
<i>Originele toegangsbrug aanwezig</i>	Herstel van een gedeelte van het fort (gebouw en landschap) naar oorspronkelijk uitzicht
<i>Unieke elementen zoals loopgraven, geschutkoepels, opschriften ... (zie rapport monumentenwacht)</i>	<i>Interesse in het fort; vertrekpunt/lokaal voor gidsen voor rondleidingen (foto's, kaarten)</i>
<i>Fort is hard beschoten in WO I, luttelens zijn zichtbaar en er hebben zich heel wat verhalen afgespeeld (beeld mysterieuze ruïne benutten en zo profileren)</i>	<i>P Productielandschap van streekeigen producten op percelen OCMW en stad Lier (percelen met bestemming herbevestigd agrarisch gebied) ihkv opwaardering omgeving van het fort. Beheersovereenkomsten landbouwers (akkerranden, trage weg)</i>
	<i>Ankerpunt maken ihkv militair verleden van Lier (forten, KW-linie tot atoombunker, garnizoensstad, kadettenschool ...)</i>
ZWAKTES	BEDREIGINGEN
<i>Bouwwallige en ruïneuze staat van gebouwen (met uitz. verenigingen) &gt; geeft specifieke beleving bezoekers en positief voor vleermuizen</i>	<i>Ontbreken van structureel beheer en toekomstvisie</i>
Huidig landschappelijk beeld van het fort (gesloten en begroeiing) komt niet meer overeen met oorspronkelijk beeld (open, geen begroeiing)	Zendmasten en kabels zonder vergunning. Deze verstoren het beeld van het fort.
Ingebruikname perceelsranden leidt tot nivellering van reliëf aan de rand van het fort	<i>Vergunning nodig ifv vegetatiewijziging (oa militair landschap thv toegangszone)</i>
<i>Erosie van de randen/boorden van de fortgracht, zowel buiten- als binnenkant (bv bedekte weg)</i>	<i>Instandhouding vleermuizenhabitat is in conflict met behoud erfgoed en garantie voortbestaan van het gebouw (structuur wind- en waterdicht maken, boomopslag verwijderen)</i>
<i>Ad-hoc ingrepen van verenigingen</i>	





Doorheen de jaren is het militaire Fort geëvolueerd naar een Fortenlandschap. Binnen het masterplan vertrekken we vanuit de kracht van de natuur en versterken waar nodig het militair erfgoed. We creëren een open Fort in drie zones. Er is een gradiënt voorzien voor gebruik in tijd en zonerings en aanpak herstel gebouwen. Het Fort blijft een thuis voor de vleermuizen en de verenigingen maar zal ook ruimte aanbieden voor nieuwe gebruikers dmv zachte recreatie. We streven naar een optimaal en duurzaam gebruik en beheer met spelregels voor alle Fortgebruikers.

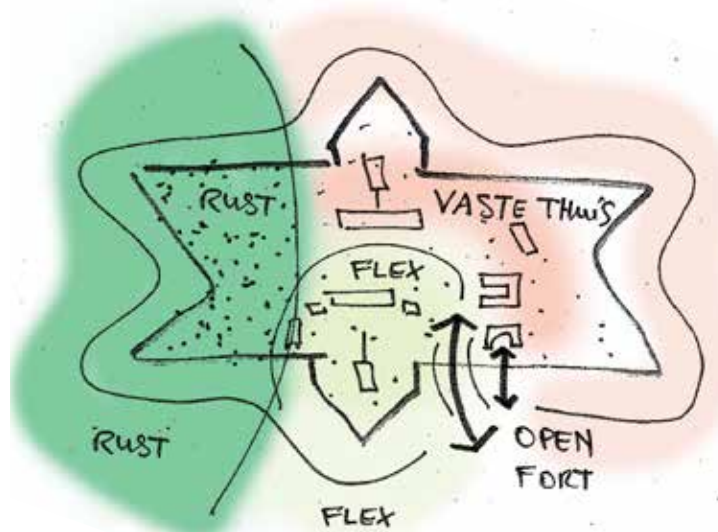
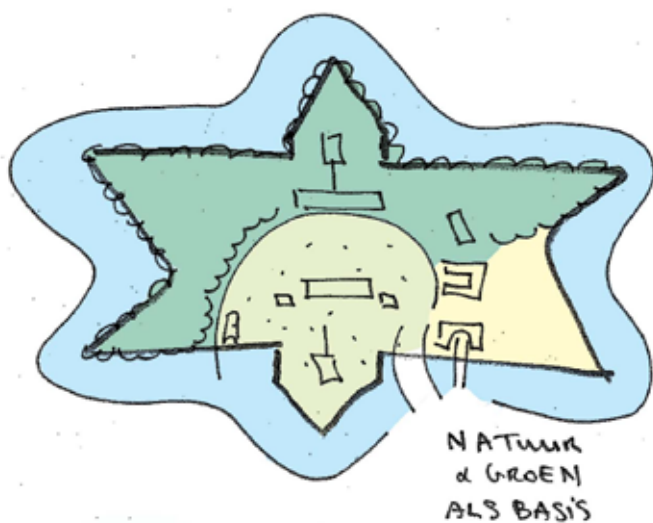
Het Fort krijgt terug een gezicht en een toegang door het herstel van de brug en het poortgebouw > een nieuw volume naast de toegangspoterne maakt enerzijds de herbesteding van het poortgebouw en anderzijds het herstel van de verdwenen wal mogelijk .







De algemene visie, die steeds van kracht zal zijn, kan gespecificeerd worden in enkele beheersdoelstellingen. De beheersdoelstellingen worden gebundeld volgens eigenheid van het Fort (natuur, recreatie en fortenlandschap).

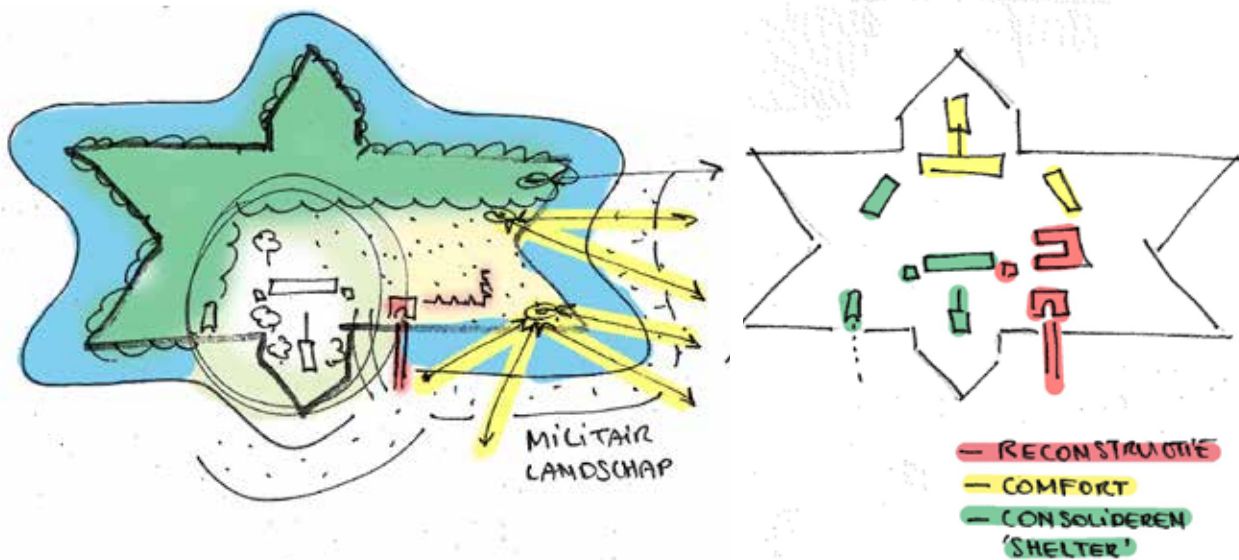


### 1. Het Fort als natuurlijk biotoop behouden en versterken

- Beheersdoelstelling 1: Behoud van het natuurlijk karakter
- Beheersdoelstelling 2: Beheer van het natuurlijk karakter

### 2. Het verborgen Fort: met duidelijke spelregels wordt het fort toegankelijk en beleefbaar

- Beheersdoelstelling 3: Behoud en verbeteren ruimtegebruik en beheer van huidige gebruikers
- Beheersdoelstelling 4: Behoud van een thuis voor de vleermuizen met aangepast beheer en inrichtingen
- Beheersdoelstelling 5: Ontwikkelen van ruimte en beheer voor nieuwe gebruikers
- Beheersdoelstelling 6: Organisatie in tijd en ruimte



### 3. Het Fort toont de genius loci als militair landschap

- Beheersdoelstelling 7: Herstel van het militaire erfgoedkarakter
- Beheersdoelstelling 8: Beheer en onderhoud van de gebouwen en het landschap



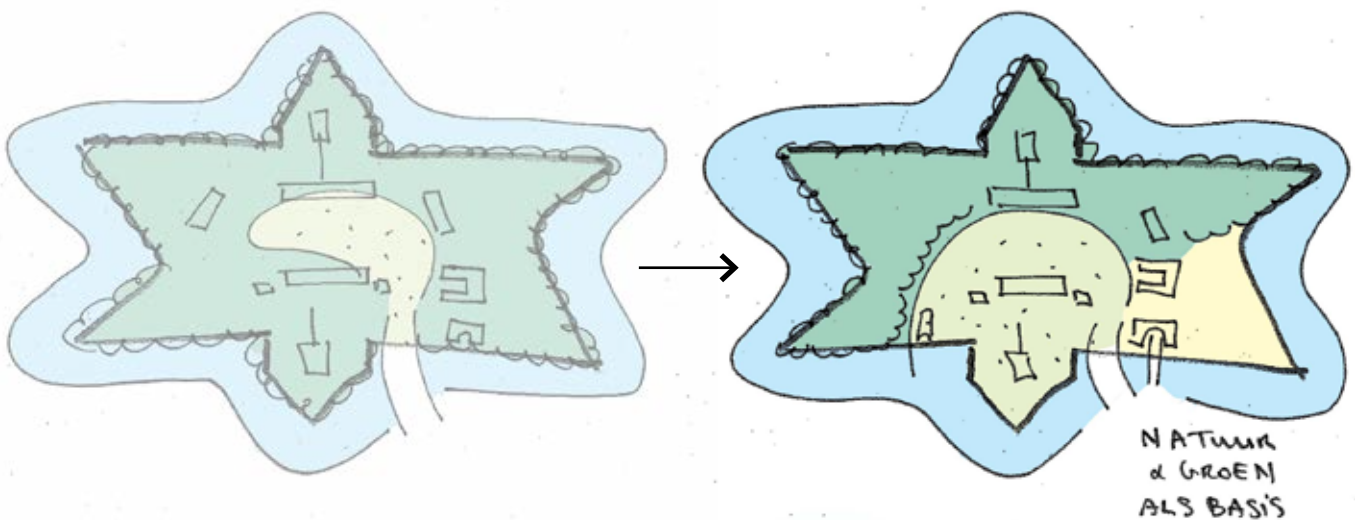




## 1. Het Fort als natuurlijk biotoop behouden en versterken

Het Fort kent bijzondere natuurwaarden door het gesloten karakter, heel wat delen zijn meer dan 100 jaar ongemoeid gelaten en spontaan geëvolueerd tot een bos. Het terreplein en de landtong vormen samen de beperkte open ruimte in het Fort.

> Het natuurlijke karakter blijft de basislaag van het Fort van de toekomst. Volgens een nieuw beheer met duidelijke zonering krijgen vooral de toegang en ook het centrale deel met kazerne een meer open karakter. Op die manier worden de grootste delen van het fort afgebakend als belangrijke natuurzone.



### **Doelstelling 1 Behoud van het natuurlijke karakter**

Door de ontoegankelijkheid en barrière van de fortgracht is het Fort vanuit een strak militair karakter met de jaren geëvolueerd naar een wild en natuurlijk Fort temidden van de open ruimte.

> *Het natuurlijke karakter van het Fort is één van de grootste troeven en dat blijft zo. Door enkele gerichte ingrepen wordt er wel naar een nieuw evenwicht gezocht tussen het behoud van de bijzondere natuurwaarden en het herstel van enkele bouwkundige en landschappelijke delen. Globaal gezien zullen de natuurlijke delen steeds overheersen en zullen bv. ook natuurlijke restauratietechnieken worden toegepast.*

### **Doelstelling 2 Beheer van het natuurlijke karakter**

Het Fort heeft nooit een globaal beheer gekend. Er worden enkel dringende beheerswerken uitgevoerd voor veiligheidsredenen en bestrijding van exoten. Verder worden vooral in de zomer delen van het Fort gemaaid en vrijgemaakt ivk publieksevenementen.

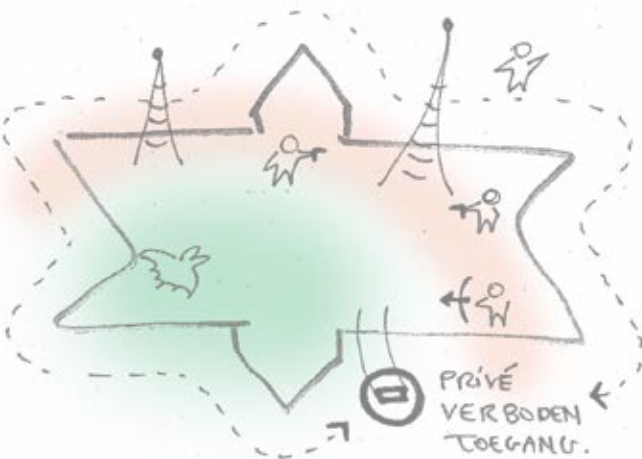
> *Het Fort krijgt een aangepast beheer volgens het toekomstige gebruik, toegepast op verschillende delen van het Fort. Het natuurlijke karakter primeert in de zones waar vleermuizen verblijven, namelijk het linker gedeelte van het Fort (Saillant I, linker caponnière ...) in de linkerzone is in de zomerperiode medegebruik mogelijk bij bv. rondleidingen want het linker gedeelte heeft een grote militaire erfgoedwaarde (koepels,abri-elementaire ...)*



## 2. Het verborgen Fort wordt toegankelijk en beleefbaar

Het Fort is een gesloten entiteit, enkel verenigingen, stadsdiensten en –gidsen hebben toegang. Door de sterke verwildering is het Fort helemaal onzichtbaar voor bezoekers die enkel rondom het Fort kunnen wandelen. Door deze situatie ontbreekt een onthaal met duidelijke routes, bewegwijzering en informatie.

> *In het toekomstig Fort is men welkom en wordt er gestreefd naar een optimaal én duurzaam gebruik en invulling van het Fort. De vaste gebruikers behouden hun plek, daarnaast moet er ook ruimte zijn voor nieuw gebruik en nieuwe functies. Hiervoor zullen vooral de centrale delen van het Fort toegankelijk gemaakt worden, vnl. in flexibel gebruik en in de zomermaanden. Belangrijk is dat er een zonering met duidelijke spelregels worden vastgelegd voor alle Fortgebruikers.*



### **Doelstelling 3 Behoud en verbeteren ruimtegebruik en beheer van huidige gebruikers**

De verenigingen dragen al decennia zorg voor het Fort en zorgen voor gebruik en aanwezigheid maar zonder visie ad hoc ingrepen. Er is geen duidelijke zonering en de huidige infrastructuur is ontoereikend en het beheer is niet vastgelegd. Dit geeft onzekerheid.

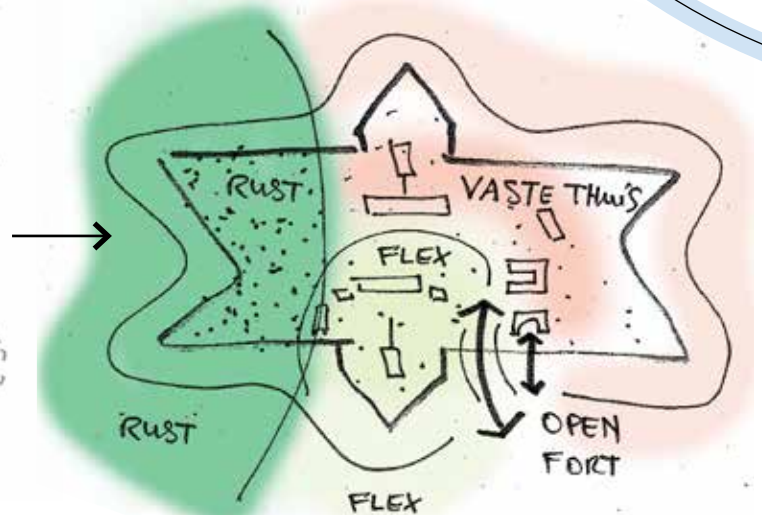
> *Het Fort wordt een vaste thuis voor verenigingen, vastgelegd in overeenkomsten en afspraken. De stad zal als eigenaar het beheer opnemen. Verder is er in het toekomstig Fort optimalisatie nodig, zoals bv. gedeeld ruimtegebruik en gezamenlijke en duurzame nutsvoorzieningen.*

### In tijd: Zomerperiode

- Vleermuizen: rekening houden met zwermzones (binnen, buiten)
- Toegankelijkheid: verenigingen, publiek, rondleidingen met gids

### In tijd: Winterperiode

- Vleermuizen: overwinteren binnen > in winter afsluiten
- Toegankelijkheid: verenigingen, publiek, rondleidingen met gids



### **Doelstelling 4 Behoud van een thuis voor de vleermuizen met aangepast beheer en inrichtingen**

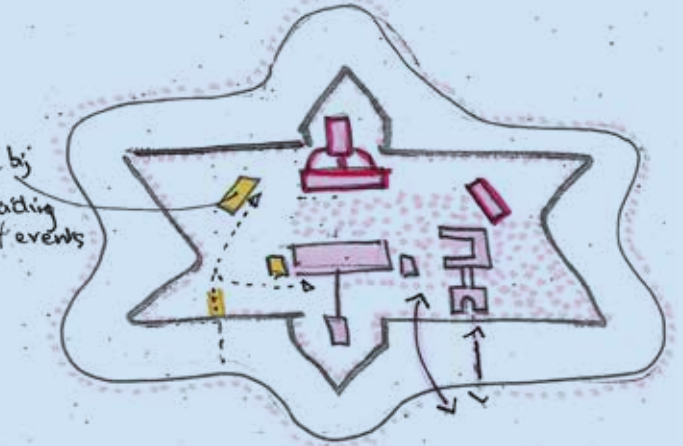
Vleermuizenpopulaties hebben heel wat delen van het Fort ingenomen, deze delen van het Fort kunnen in bepaalde periodes niet gebruikt worden. Dit maakt dat nieuw gebruik moeilijk te organiseren is.

> *De natuur krijgt een afgebakende 'rust' zone. Het fort blijft een thuis voor de vleermuizen met aangepast beheer en inrichtingen. De focus in deze zone ligt op de instandhoudingsdoelstellingen en verbeteren van de ecologische kwaliteiten waardoor de totale vleermuizenpopulatie minstens gelijk blijft. Mogelijk zullen delen in deze zone gecompenseerd worden door specifieke inrichtingen zoals winterverblijfplaatsen etc ...*

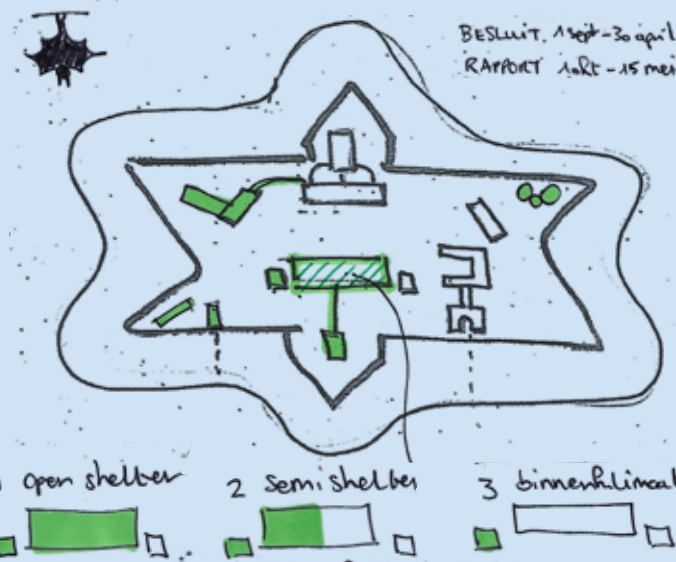
J F M A M J J A S O N D



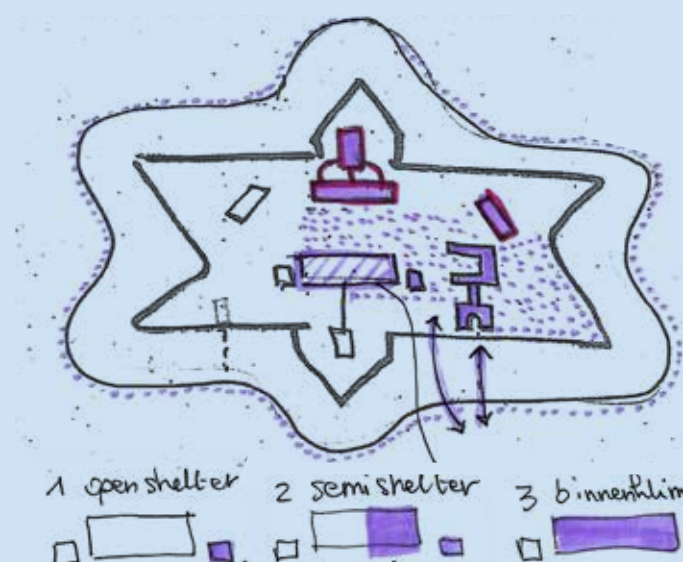
J F M A M J J A S O N D



J F M A M J J A S O N D



J F M A M J J A S O N D



**Doelstelling 5 Ontwikkelen van ruimte en beheer voor nieuwe gebruikers**

Het Fort kent buiten de gegidste rondleidingen geen publiek gebruik. De openstellingen van het Fort tijdens de zomers van 2021 en 2022 bevestigden dat het Fort een ideale locatie is voor tal van culturele en recreatieve activiteiten. De nood aan beleving door derden is bewezen.

> Het toekomstig Fort voegt een derde gebruiker toe met ruimte voor nieuwe functies en zachte recreatie. Een deel van het Fort zal toegankelijk én veilig gemaakt worden voor bezoekers. Belangrijk is dat deze delen/ruimten in flexibel gebruik worden genomen, voor de gebouwen met vleermuizen enkel in de zomerperiode.

**Doelstelling 6 Organisatie in tijd en ruimte**

Een nieuw gebruik toelaten in delen van het Fort die in zwermzone en/of in overwinteringsplaats van vleermuizen gelegen zijn vraagt een slimme aanpak en respecteren van afspraken en regels.

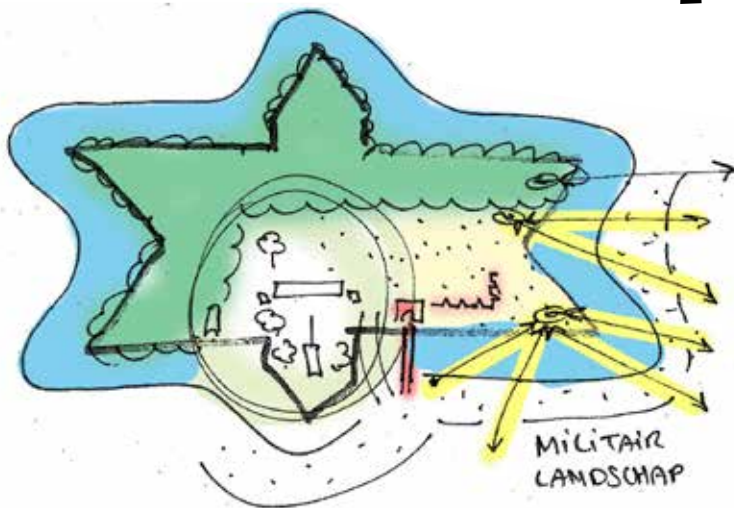
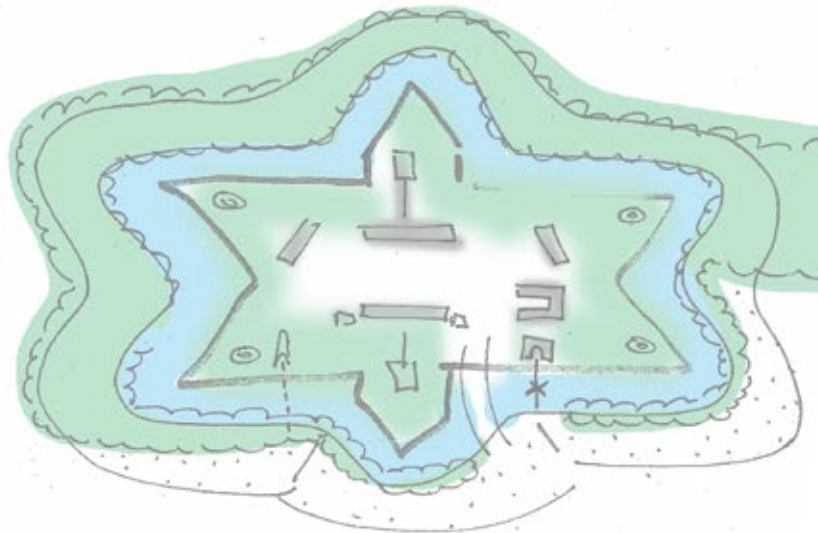
> De regeling maakt een duidelijk onderscheid tussen zomer- en winterperiode dat vooral van toepassing is voor de linkerzone van het Fort. In de zomerperiode wordt rekening gehouden met de zwermzones (zowel binnen als buiten). Voornamelijk bij valavond en s nachts kan men geen verlichting en/of geluid gebruiken. Belangrijk is ook dat de gebouwen invliegopeningen behouden in deze zones. In de winterperiode zijn de gebouwen aangeduid als winterverblijfplaats ontoegankelijk voor medegebruik.



### 3. Het Fort toont de genius loci als militair landschap

Door oorlogsschade, diverse gebruikers en het gebrek aan beheer is het militaire karakter niet meer afleesbaar. Er zijn nochtans nog heel veel bijzondere elementen aanwezig onder de begroeiingen.

> het toekomstig Fort wil de geest van de plaats herstellen door gerichte reconstructies van de militaire gebouwen op weloverwogen plaatsen. Op deze manier wordt het Fort terug visibel en beleefbaar. De overige gebouwen worden klaargemaakt voor de toekomst of behouden hun ruïneus karakter. Er wordt een gradiënt voorzien voor gebruik in tijd en zonering en aanpak herstel gebouwen (zie document plan van aanpak gebouwen).



#### Doelstelling 7 Herstel van het militaire erfgoedkarakter

Het originele militaire landschap ligt verborgen onder de begroeiing.

> Het Fort krijgt opnieuw haar originele toegang met herstel van de brug en aanpalende toegangsgebouwen. Het onthaal tot het Fort voor alle fortgebruikers zal hier worden ingericht. De landtong krijgt een secundaire logistieke functie. De zone rondom de brug krijgt een aangepaste inrichting zodat het militaire landschap terug zichtbaar wordt, door oa aangepast beheer en verwijderen van opslag en onderbegroeiing, behoud van belangrijkste bomen (circa 50%) en creëren van zichtlijnen van en naar de geschutskoepels (cfr. schietlijnen)

#### Doelstelling 8 Beheer en onderhoud van de gebouwen en het landschap

Er ontbreekt momenteel een plan van aanpak voor instandhouding (beheer en onderhoud) van zowel de gebouwen als het landschap. Dit leidt op vele plaatsen tot een onveilige situatie en ad-hoc ingrepen en oplossingen.

> Enkel aan de toegang wordt gekozen om rigoureus te restaureren en reconstrueren om het fort haar karakteristieke militaire gezicht terug te geven. Voor de huisvesting van de verenigingen wordt ingezet op het vergroten van functionaliteit en het comfort (groot beheer). In het grootste deel van het fort heeft de natuur vandaag de overhand genomen. De aanpak hier beperkt zich tot veiligheids- en stabiliteitswerken en zullen de gebouwen als open shelter fungeren.

- Zuidelijke zone met focus op versterken militaire erfgoedwaarde
- Noordoostelijke zone met focus op recreatie
- Zuidelijke zone met focus op flexibel nevengebruik
- Noordwestelijke zone met focus op landschappelijke waarde



## Reconstructie en versterken van de militaire erfgoedwaarde van de gebouwen en het landschap

### Gerichte inrichtingen en beheer ifv herstel originele militaire landschap en gebouwen

Het zuidelijke gedeelte van het fort beoogt een versterking van het militaire erfgoed. Het wordt het uitgangsbord voor het fort van Lier en de eyecatcher om het fort terug zichtbaar te maken aan de Lierenaar. Naast veiligheid worden de gebouwen in deze zone gerestaureerd met matige tot doorgedreven ingrepen. De gebouwen die hier onder vallen zijn de toegangsbrug met toegangspoterne, het officierengebouw, de koepelgang naar de saillant en in beperkte mate de loopgraven die nog aanwezig zijn in deze zone.

### Consolideren van de gebouwen en het landschap met respect en behoud natuurwaarden

In de noordelijke zone van het fort wordt gefocust op de landschappelijke waarde. Ingrepen aan de militaire gebouwen zijn hierbij minimaal. In deze zone primeert vooral veiligheid. Tot deze zone behoren de linkse halve caponnière en het linker bijgebouw infanteriekazerne.

De gebouwen centraal in het fort worden ingericht voor flexibel nevengebruik waarbij deze in de periode van april tot oktober vooral als shelter zullen dienen. De rest van het jaar zijn deze ruimtes bedoeld voor de verschillende vleermuispopulaties. Bij deze gebouwen staan zachte restauratieve handelingen en veiligheidswerken centraal. Het is daarbij van belang dat de restauratiewerken inspelen op de flexibiliteit die deze gebouwen beogen. Zeer lokaal worden enkele zones van het gebouw doorgedreven gerestaureerd en klimatologisch geoptimaliseerd om het flexibel gebruik van de overige ruimtes mogelijk te maken. De stad heeft daarbij de wens om het dak van de kazerne samen met de aarden wal richting het terreplein te gebruiken als amfitheater. Specifiek gaat het om de infanteriekazerne en het rechterbijgebouw van de infanteriekazerne.

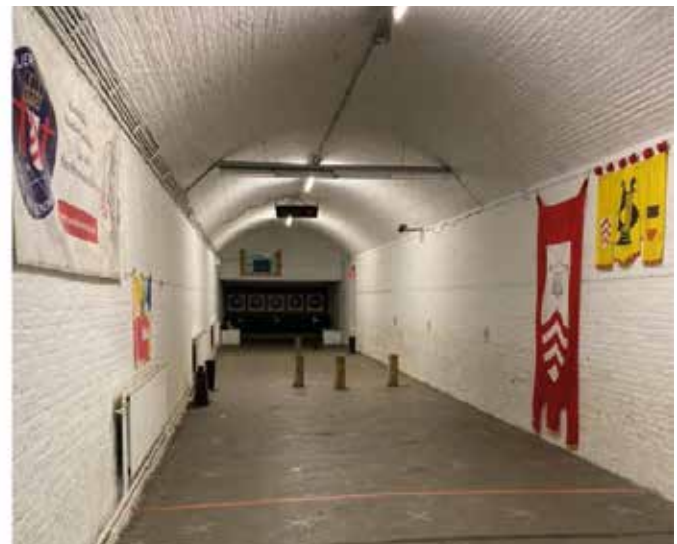
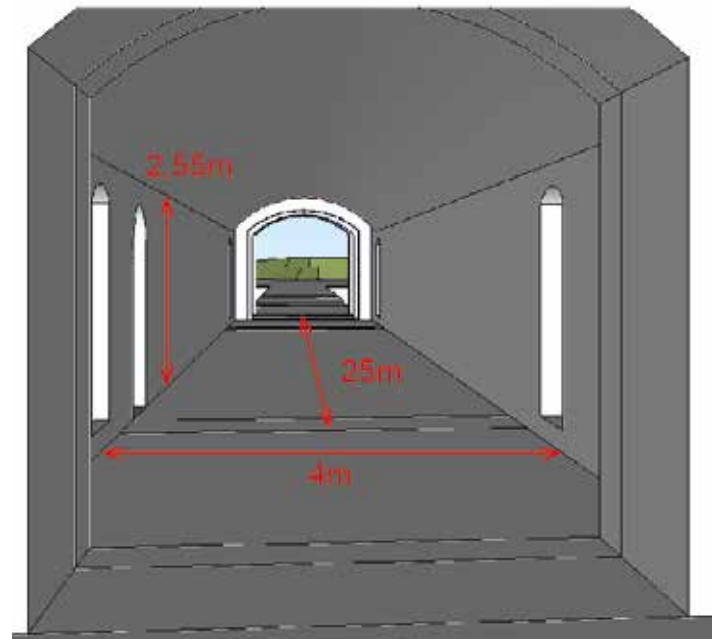
### Gebouwen klaarmaken voor een duurzame toekomst

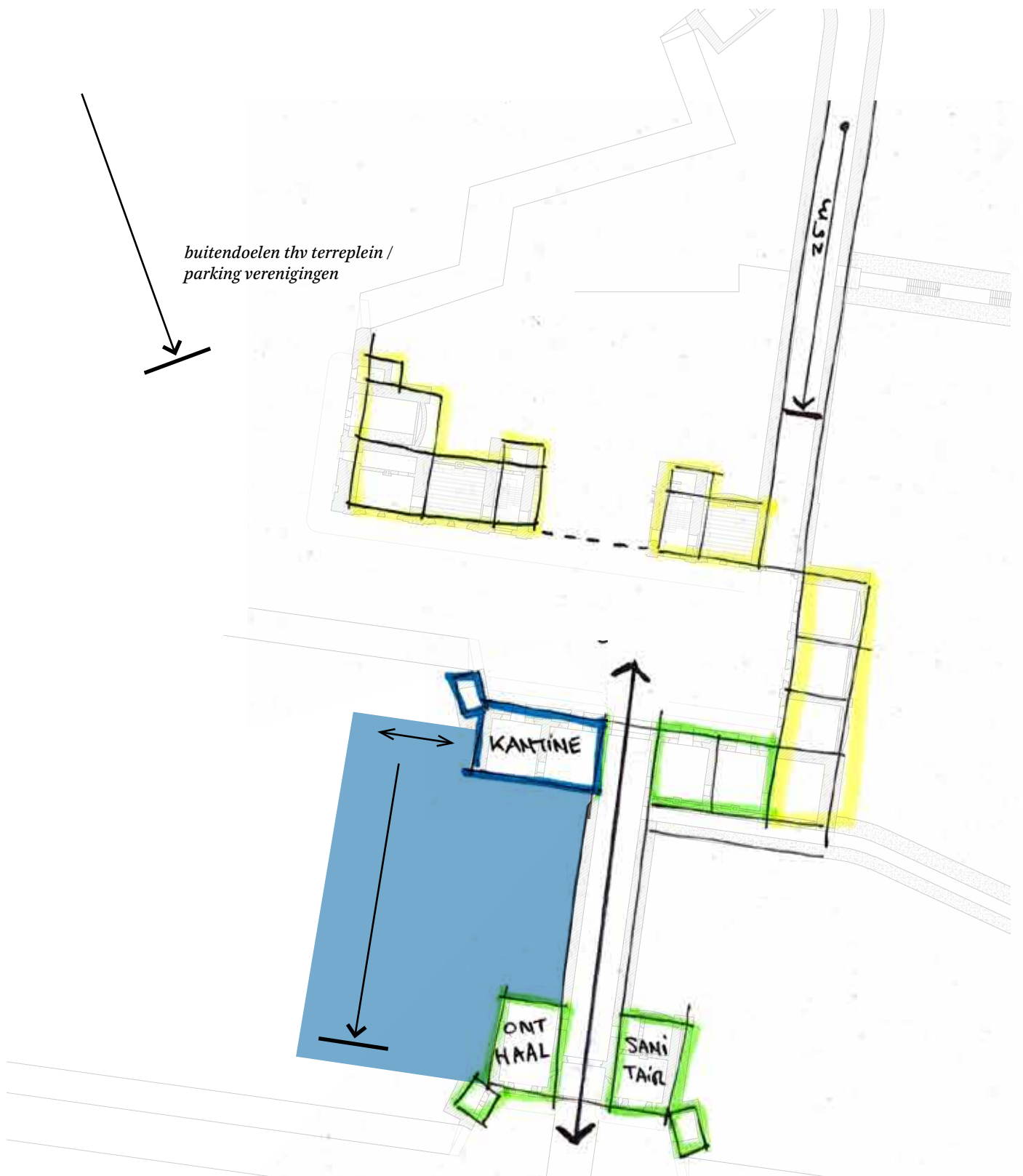
Op maat van de verenigingen. De gebouwen die vandaag door de verenigingen reeds in gebruik zijn, blijven toegekend aan de gebruikers. Ze worden veiligheidshalve en klimatologisch in orde gebracht, maar niet intensief gereconstrueerd. De stad wil zich voor deze gebouwen opstellen als goede huisvader waarbij ze de restauratieve werkzaamheden die de verenigingen niet zelf kunnen bekostigen of kunnen uitvoeren, op zich neemt. Voor de kleine onderhoudswerkzaamheden wordt beroep gedaan op de gebruikers. Deze nota dient de gebruiker te helpen om de correcte ingrepen en uitvoeringen van het onderhoud te bepalen. Het gaat over volgende gebouwen: de toegangspoterne, het officierengebouw, de rechtse halve caponnière, het hoofdfrontgebouw en de hoofdcaponnière.



## Schets verhuis fortgebruikers in het toegangsbouw – nieuw volume

Het Fort krijgt terug een gezicht en een toegang door het herstel van de brug en het poortgebouw. Verhuis van de handbooggilde is hiervoor aangewezen. Het voorstel is om een nieuwbouw volume te voorzien voor de handbooggilde met behoud van de kantine als 'kloppend hart' en binding met het Fort. Verbinding maken met een nieuwe hal/ruimte in het verlengde van de binnenwal van Fort Lier, door de brede opening. Een bijkomend voordeel van het nieuwe volume is dat een deel van de doorgestoken wal hersteld/ vernauwd kan worden. De nieuwbouw kan door aarde worden overkapt zoals de andere fortgebouwen en kan ook een transparante gevel krijgen. De nieuwe ruimte krijgt een optimale breedte van 5 meter voor een goede opstelling van de doelen. Ook de nodige bergruimte met opslag van de bogen, buitendoelen en voorzieningen worden in het nieuwe volume ondergebracht. De handbooggilde maakt mee gebruik van het sanitair in het onthaalgebouw.





buitendoelen thv terreplein /  
parking verenigingen

KANTINE

ONT  
HAAL

SANI  
TAIR

2.5m

- ruimte voor onthaal, bezoekerscentrum
- behoud kantine Handbooggilde
- nieuw volume Handbooggilde
- ruimte voor flexibel gebruik, verhuur



## Toekomstbeeld

6. Voor de **infanteriekazerne** wordt een herbestemming en restauratie nagestreefd inclusief behoud van (een deel van) de overwinteringsplaatsen en zwermzones, indien nodig gecompenseerd binnen het habitatgebied (zones binneneiland en buiten de gracht). Het rechterbijgebouw zal water- en winddicht comfort bieden (schrijnwerk, nutsvoorzieningen) voor flexibel gebruik door oa stad, verenigingen, vrijwilligers, bezoekers. Het linkerbijgebouw blijft ruïneus en wordt een memorial. Voor de toekomstige invulling van de centrale kazerne is de uitkomst van het positioneringsrapport een belangrijke basis om op verder te werken. *“Fort Lier is de plek waar mensen participatief via cultuur, kunst en informatie insider worden in de natuur op basis van wetenschappelijke inzichten”.*


7. De achterzijde, het dak en de helling van de infanteriekazerne worden als buitenruimte ingeschakeld. Op de helling kunnen gradins/reden/tribunes worden aangelegd met **het binnenplein** (terreplein) als podium en centrale evenementenruimte, ook binnen het opzet en de basis van het positioneringsrapport.

8. Zonerings voor de **vleermuizen in het fort** worden gerespecteerd. Instandhouding en verbeteringen voor zomer- en winterverblijf ism vleermuizenwerkgroep, incl. onderzoeken en uitwerken van educatieve en publiekswerking (ism ANB en RLRL)

9. Het open **buitenglacis** kan (voor een gedeelte) in deze linkerzone verder beplant/bebost worden en een optimale verbinding maken met de bosuitbreiding op de percelen rondom, in de linkerzone van de Fortweg. Deze aanplant kan (indien nodig voor vergunning) als compensatie dienen voor het creëren van een open zone aan de rechterzijde Fortweg. (nr. 3)

1. Het Fort Lier krijgt een **nieuw onthaal en parking** thv de Fortweg met een parking voor bezoekers buiten het fort en fietsen parking thv de brug. De inkom van Fort Lier krijgt een make-over met **een nieuwe/gerestaureerde toegangsbrug**. Bij het betreden van het Fort Lier krijgt de **oorspronkelijke toegang** zo opnieuw betekenis. Op korte termijn zal de bestaande parking op het einde van de Fortweg geoptimaliseerd worden voor auto's en fietsen.





5. De gebouwen in gebruik door verenigingen krijgen een grondig(er) beheer en worden op termijn verduurzaamd. Het hoofdfrontgebouw en de rechtercaponnière blijven vlot bereikbaar en de parking in het fort voor verenigingen wordt georganiseerd in de hoek tussen beide gebouwen. Deze parking voor verenigingen zal geoptimaliseerd worden (incl. interne organisatie en lockers van de verenigingen).

4. De bestaande toegangsweg door de wal (verlengde Fortweg) blijft voor verenigingen en logistiek gebruik, deze weg wordt versmald met een herstel van de verdwenen wal gecombineerd met een nieuw volume. Deze nieuwbouw kadert in de verhuis en reorganisatie van de vereniging in de toegangspoterne, met ook een nieuwe locatie voor de buitenruimte op het terreplein aan de kant van de parking in het fort.

3. De zone rond de brug en de toegangspoterne (de spie rechtsonder) krijgt een open inrichting met aangepast beheer en landschaps inrichting, verwijderen van onderbegroeiing en opslag met behoud van belangrijkste vegetatie incl. waardevolle bomen (circa 50%). Zo wordt de open ruimte verlengd met het open buitenglacijs aan de rechterkant van de Fortweg.

2. Via de gerestaureerde toegangspoterne als hoofdtoegang en centraal onthaal voor bezoeker (infopanelen, vertrek rondleidingen ...), komt ook het officiersgebouw incl. bominslag in beeld met een publieksdoorgang richting het centrale deel van de infanteriekazerne en keelcaponnière – die worden klaargemaakt voor flexibel en breder gebruik.



# BIJLAGEN

## Verslag RFC stakeholdersmeeting @ Lier 22/06/2021

### **RFC Lier – regionale stakeholders meeting 22/06/2021**

De online regionale meeting op 22/06/21 werd georganiseerd vanuit Regionaal Landschap Rivierenland, Simon Stevin, Efforts en de stad Lier. Deze regionale meeting bracht in totaal 50 stakeholders samen rond de herbestemming en financiering van forten.

De meeting stond in teken van het Fort van Lier – als perfecte insteek met veel input en inspiratie voor de herbestemming en financiering van het bijzondere fort vlakbij het Lierse stadscentrum.

Naast de gastsprekers was ook de stad Lier bestuurlijk en ambtelijk vertegenwoordigd rond de thema's van erfgoed, ruimtelijke ordening, recreatie en participatie.

Verder volgden ook diverse stakeholders de meeting, waaronder de partnersteden uit het RFC Interreg Europe project: Antwerpen, Mechelen, Herentals en Dendermonde. RFC of 'Recapture the Fortress Cities' gaat over de verduurzaming van forten en vestingsteden.

**Raf Deroo** gaf als eerste spreker een korte intro van het project en de rol van deze regionale meetings, gecoördineerd door Regionale Landschappen en mede begeleid door Simon Stevin en Efforts. Na de intro was er ook ruimte voor een kennismakingsronde van alle deelnemers.

**Rik Verwaest**, schepen van Lier, verwelkomde iedereen in Lier en gaf reden aan tot deelname RFC project. Het vergeten fort mag meer zijn, zelf had hij al het idee als 'cave' voor de Lierse batman :-). Hij is de huidige verenigingen dankbaar voor hun jarenlange inzet en beheer van het fort, voor de toekomst pleit hij voor een duidelijke visie en hiervoor is betrokkenheid nodig. Onder andere zoals vandaag door de experts.

**Stéphanie D'Hulst** en **Gino Verbiest** gaven beiden een beknopte en volledige lezing over het fort van Lier. Stéphanie vertrok vanuit de geschiedenis tot en met de huidige situatie van het fort en Gino sprak aansluitend over de toekomstplannen. Het fort is in een 7-tal tijdslagen geschetst met onder andere bombardementen tijdens WO I. Het fort is beschermingswaardig is maar afhankelijk van een toekomstvisie. Dit zal in de vorm van masterplan opgemaakt worden, passend in nieuwe ruimtelijke kaders zoals BWMSTR scan en ruimtelijk beleidsplan Lier.

**Wim Debaene** gaf als coördinator van het RFC project een toelichting over de voortgang van het masterplan en de werkgroep. Zo zijn er al heel wat plannen die als start dienen. Hij onderstreept het belang van expertise, draagvlak en participatie in ontwikkelen van toekomstplannen.

**Maarten Michiels** vanuit zijn master studie architectuur mogelijke herbestemming en hij toont dat er heel veel kan in het fort, kwestie van mogelijkheden te onderzoeken.

In het tweede tijdsblok nam **Luc Olyslager** van Simon Stevin Advies - als eerste gastspreker - ons mee naar Fort Liezele, een goed referentiefort voor het Fort van Lier qua omvang en ligging, net buiten de kern van Puurs gelegen. De aanpak van het Fort Liezele start vanuit de vrijwilligers. En in tweede lijn werd nagedacht hoe het fort toeristisch te maken, door de insteek vanuit doelgroepen en ook door inbedding in een totaalbeleving als landschapspark. Belangrijke succes factor is dat er transactie is voorzien voor inkomsten (shop, horeca met terras, museale werking, polyvalent ...) à € 18/20 per bezoeker (€ 26.000 bezoekers/jaar) + vermarkten. Proefondervindelijk testen wat er werkt, vooral denken vanuit de mensen en bezoekersbeleving. Het businessplan heeft de banken en ondernemers overtuigd dat het fort een premium beleving kan worden. Het fort is eigendom van gemeente met een vzw van vrijwilligers die zich inzet (memorial Liezele) en de horeca is onder concessie (professionele exploitatie)

**Tom van Nouhuys**, directeur Forteland Pampus, heeft ons veel geleerd over het verduurzamen van forten. Fort Pampus heeft een museale herbestemming met horeca. Gedurende de jaren was er veel geïnvesteerd maar ook met een hoge mate van verrommeling, veel functies waren ook verouderd. Insteek is terug te gaan naar de oorsprong als zelfvoorzienend systeem. Als kompas worden de 4 e's gebruikt: erfgoed, energie, educatie, evenwicht. Hoe kan erfgoed een rol spelen in de energietransitie? Waar vroeger een kolenveld was zal een zonneveld komen, ook windenergie. Het fort is vanuit militair oogpunt ontworpen dus functioneel belangrijker dan esthetisch. Inbreng van crowdfunding en kampeerplekken voor restauratie van sanitair als tastbaar (kleiner) project.

**Michiel Van Balen** van Miss Miyagi als maatschappelijk vastgoedontwikkelaar in erfgoedprojecten. Het gaat over hoe commons als derde pijler inspeelt op de markt en overheid. Michiel geeft een toelichting aan de hand van de case van erfgoedsite HAL 5 in Leuven. Dit project is vertrokken vanuit een tijdelijk project en park om de site te activeren à € 18.000 als belangrijke insteek en participatief proces. Ook de grotere crowdfunding campagne van € 200.000 werd op 1 week behaald waardoor de stad dit bedrag nog eens verdubbelde! Na drie jaar werking draait HAL 5 nu break-even. Het gaat over strategisch gefaseerde ontwikkeling. Miss Miyagi biedt een platform aan onder de naam stadsmakersfonds als dienstverlener voor bv. analyses.

De vraag en antwoord ronde na het tweede tijdsblok gaf aan dat het belangrijk is om een coalitie van mensen bij elkaar te brengen, een idee durven 'pitchen' en als er steun/geloof is dan moet je vertrekken > dan kan je ook niet meer terug (cfr. Pampus) Het gaat ook over verwezenlijken van dromen, de motor is maatschappelijke adoptie. Mensen willen elkaar ontmoeten, samen pinten pakken. Als volgende stap volgt gemeente voor verdere financiering (cfr. Liezele). Het Fort van Lier staat voor de uitdaging om samen na te denken over de toekomst via het open forten weekend, bezoekers kunnen input geven naar mogelijke herbestemmingen. Het idee van pilootproject, bv. crowdfunding is interessant om kleinschalig en met iets concreet te beginnen. De vraag is hoe krijg je voldoende 'community' en een sterke groep betrokken? Momenteel zit Fort van Lier in de fase van herkenbaarheid (in de kinderschoenen), goede ideeën kunnen ons op weg helpen.

Het derde tijdsblok meer inzicht in structurele financieringsvormen. Met als eerste spreker **Vicky Leloup** van Dienst Europa Provincie Antwerpen over de verschillende Europese fondsen en nieuwe subsidieperiode.

**Elke Denissen**, Agentschap Onroerend Erfgoed vertelt ons meer over premies voor beschermde onroerend erfgoedsites

**Hans De Schrijver**, Agentschap Natuur en Bos en projectleider Gebiedsgerichte werking: financieringsmogelijkheden voor projecten in de natuur: geld voor de 'berggorilla's' van bij ons > de vleermuizen die in onze fortengordels komen overwinteren. Er zijn diverse subsidies beschikbaar voor soorten, Natuur In Je Buurt, bos aankoop of (her)bebossing.

**Tinne Marguillier** van Growfunding, sluit de sessies af met de voorstelling van crowdfunding en hoe publiek kan participeren. Crowdfunding verloopt via rewards zo geeft ze vb. van museum in Leuven als slot van een renovatieproject. Mensen hebben een verhaal nodig, waarvoor dient het geld? Voor werkingskosten, materialen, laatste renovatie ...

**Philip De Koninck**, deskundige participatie stad Lier geeft een toelichting hoe de stad Lier verder gaat met verschillende participatie sessies dit najaar als input voor het masterplan waarbij enquête over het fort ons op weg helpt in de visiefase met vooruitzicht naar actiefase waar alle stakeholders samen komen richting zomer 2022 met 1 maand lang zomer van het fort.



**Marleen Vanderpoorten**, schepen van Lier, sluit de meeting af met bedanking van alle sprekers – ze ziet heel veel opportuniteiten voor de stad en het fort. Ideaal voor deze zoekfase met mooie voorbeelden en raadgevers – nu is het aan de inwoners en bezoekers om zich te richten op het fort. De huidige verenigingen vormen de eerste stap naar de nodige sociale drive en maatschappelijk draagvlak.

### Samenvatting

De bijeenkomst bracht nodige expertise samen, als inspiratie voor de uitdaging waar het fort van Lier voor staat maar dit is ook nuttig voor heel veel andere erfgoedsites in ontwikkeling. Er kwamen heel veel hefboomen aan bod om met erfgoed om te gaan, vanaf de opstart van projecten en zoektocht naar nodige centren. “the best way to begin, is to begin” (cfr. Roosevelt).

Een belangrijke les is dat inzicht in het verleden input geeft voor toekomst, dit kwam heel hard naar voren in Fort Pampus – dat als zelfvoorzienend fort als een eiland gebouwd werd en dit historisch profiel bepaalt ook de inzet voor de toekomst van het fort. Meer inzicht krijgen in de tijdslagen van Fort Lier zal in die zin ook van nut zijn bij het bepalen van de toekomstige herbestemming(en).

Een andere belangrijke insteek is dat de mensen en de beleving centraal staan en dan pas komt het gebouw, de voorbeelden van Fort Liezele en Hal 5 Leuven geven dit duidelijk aan dat deze aanpak de succesfactor bepaald. De vrijwilligers en vrienden die zich rond het erfgoed verzamelen zijn van kapitaal belang.

De volgende regionale stakeholders meeting rond recreatie staat gepland in het najaar van 2021. Meer info volgt later.

Wim Debaene,

RFC coördinator Regionale Landschappen

13/07/2021



# Verslag participatie 27/04/2022

VERSLAG van het participatietraject 'toekomst Fort van Lier'.

Lier, mei 2022



Masterplan Fort Lier: een verhaal van participatie

## *Kader*

Het ontwikkelen van een duurzame langetermijnvisie voor het Lierse Fort dringt zich op. Leegstand en verwaarlozing hebben immers een negatief effect. Bovendien is er geen duidelijkheid voor de huidige gebruikers. Het Fort van Lier heeft een hoge erfgoedwaarde en kan een meerwaarde betekenen voor de stad en haar omgeving. Momenteel is het ongekend en onbemind.

De stad Lier gaat in samenwerking met Regionaal Landschap de Voorkampen een masterplan opmaken voor het Fort.

Van bij de start van dit project werd duidelijk dat de opmaak van het Masterplan Fort Lier vergezeld van een intensief participatie- en communicatieproces de slaagkansen van dit project aanzienlijk kan vergroten en een wenselijk verschil vormt met eerdere pogingen.

De nodige aandacht ging naar het scherpstellen van het doel van dit traject. In de eerste plaats zetten we sterk in op het creëren van draagvlak. Maar het traject rekent ook op de inbreng van (ervarings-)deskundigen en wil een beroep doen op de verantwoordelijkheid en betrokkenheid van de (toekomstige) gebruikers. In het traject onderscheiden we 4 groepen belanghebbenden: huidige gebruikers (verenigingen, ...), toekomstige gebruikers (breed publiek), buurtbewoners en experts (inschaling Fort in breder kader) waarop het participatie- en communicatieproces verder afgestemd wordt.

Om waardevolle input aan te leveren voor de opmaak van het Masterplan en tot een onderbouwde visie te komen richt het participatietraject zich op het verbeelden van de toekomst met aandacht voor de uitvoerbaarheid. Concreet worden daarbij de noden van de huidige gebruikers in kaart gebracht, de noden en behoeften van toekomstige gebruikers vertaald naar droombeelden en in kaart gebracht welke acties daarvoor nodig zijn.

## *Droommuur tijdens Open Fortenweekend*

Met de organisatie van een Open Fortenweekend tijdens Open Monumentendag op 11 en 12 september 2021 werd het fort een eerste keer kenbaar gemaakt bij het breed publiek. Tijdens dit weekend werd gezocht naar enthousiaste mensen die mee wilden nadenken over het toekomstig gebruik van het fort en konden hun ideeën over de toekomst van het fort via een droommuur achterlaten. Aanvullend werden ook de deelnemers aan teambuildings, historische wandelingen en digitaal via Hoplr bevestigd.

Dit leverde een 390 reacties op wat resulteerde in een 800 tal dromen/ideeën. Meer dan 150 deelnemer hebben aangegeven betrokken te willen worden in het verder traject.



De ideeën/dromen over de toekomst van het fort werden vertaald in 15 unieke stellingen (droombeelden) en thematisch geclusterd. De stellingen bevatten geen concrete ideeën maar principes die verder vorm geven aan de visie.



#### Overzicht geclusterde stellingen

##### CLUSTER 1: natuur/ groen karakter

- Het Fort stelt de natuur en het groene karakter centraal
- Het Fort is een thuis voor de vleermuizen
- Het fort/de fortengracht is een mooie locatie om aan zachte waterrecreatie te doen
- Het Fort is een oase van rust

##### CLUSTER 2: beleving

- Het Fort is een thuis voor verenigingen
- Het Fort en haar infrastructuur stimuleren 'ontmoeten'
- Het Fort toont haar militaire verleden en laat dit ten volle beleven
- Het Fort is een sterke toeristische en erfgoedkundige troef voor Lier
- Het Fort is een ideale locatie om in open lucht culturele activiteiten aan te bieden
- Het Fort nodigt uit voor avontuur, sport en spel

##### CLUSTER 3: Fortenlandschap

- Het Fort moet haar authentieke en uniek karakter bewaren.
- Het Fort is een landschap waarin de gebouwen opnieuw een betekenis krijgen
- Het Fort is klaar voor veelzijdig gebruik
- Het Fort krijgt terug haar originele toegang.
- Het Fort toont haar militaire verleden en laat dit ten volle beleven
- Het Fort en haar infrastructuur stimuleren 'ontmoeten'

#### CLUSTER 4: Verenigingen

- Het Fort is een Thuis voor verenigingen

##### *Participatieavond*

Op woensdag 27 april 2022 organiseerden we een participatiemoment waarop 33 geïnteresseerden present tekenden. In kleine groepen gingen we aan de slag om de ideeën op basis van de clusters om te zetten in concrete voorstellen en brachten mogelijke locaties voor de uitvoering ervan op en rond de site van het Fort in kaart. Ook de verenigingen kregen hierin de nodige aandacht.

##### Opbouw van de avond:

- Plenaire toelichting:
  - situering Fort en noodzaak opmaak masterplan door Stéphanie D'Hulst, deskundige onroerend erfgoed, stad Lier
  - stand van zaken van het masterplan: resultaten context en analyse door Wim Debaene, projectleider Masterplan, Regionale Landschappen
  - Terugkoppeling resultaten droommuur Philip De Koninck, deskundige participatie, stad Lier
- keuze van een thema/cluster aan de hand van moodboard en geclusterde stellingen uit de ideeënmuur
- Opdeling in groepen en kennismaking met elkaar
- Overlopen, prioriteren en individuele invulling geven aan stelling
- Bepalen van een gedeeld toekomstbeeld aan tafel
- Delen van acties
- Visualisatieoefening van de mogelijke acties op plattegrond

De inzichten uit de participatieavond worden doorvertaald tot krachtlijnen per cluster.



#### **Krachtlijnen van de cluster Natuur & groen karakter**

*Tafelbegeleiders: Caroline Coart & Philip De Koninck*



De focus en prioriteit volgens de deelnemers ligt binnen deze cluster op:

- 'Het fort en haar omgeving zijn (voornamelijk) een stille oase van natuur en groen'.

De rode draad in deze cluster is **levend water**.

De deelnemers suggereerden volgende acties om terug levend water te bekomen in de Fortgracht:

- De opmaak van een waterbeheersplan
- Droogleggen van fortgracht, oppompen
- Afgraven van de modder, sluikestort en mogelijk militair materiaal (sanering van de fortgracht) en bladval
  - Aanwezigheid krabben en schildpadden aanpakken
- Nieuwe bladval voorkomen door bomen kort bij de gracht te verwijderen (reactie van anderen als je goed saneert hoeven bomen niet weg)
- Lozing van afvalwater verenigingen aanpakken
- Heraanleg van een toegangsbrug en verwijderen van de toegangsdam zodat er terug circulatie ontstaat (dam doorboren of vervangen door een brug(vleermuizenbrug))
- Stroming herstellen door Schollebeek en Driepikkelloop opnieuw aan te sluiten
- Eventueel beluchters herstellen(enkel indien voorgaande maatregelen niet volstaan) te vermijden in het kader van lawaai

Ook het inbedden van de natuur en het groene karakter in de nabije omgeving kreeg de nodige aandacht. Deelnemers suggereerden bosuitbreiding in NW-richting door het creëren van een ecologisch systeem en het opkrikken van de biodiversiteit. Het behoud en herbevestiging van de open ruimte corridor sluit hier naadloos op aan.

De deelnemers suggereerden eveneens om de binnenzone van het fort op te splitsen in zones en het gebruik daarop af te stellen:

- Rood: zone waarin een gans jaar activiteiten kunnen plaatsvinden, huisvesting verenigingen en ontsluiting Fort
- Oranje: zone waar in de zomermaanden zachte recreatie kan plaatsvinden, ~~tijd~~ afgestemd op het vleermuizen seizoen
- Groen: zone waar geen activiteiten in plaatsvinden, enkel voorbehouden voor fauna en flora met nadruk op vleermuizen populatie, biotoop vleermuizen



#### Krachtlijnen van de cluster Beleving

Tafelbegeleiders: Karen Proost & Thomas Buys

De focus en prioriteit volgens de deelnemers ligt binnen deze cluster op de stellingen:

- 'Het Fort is een sterke toeristische en erfgoedkundige troef voor Lier'
- 'Het Fort is een ideale locatie om in open lucht culturele activiteiten aan te bieden'
- 

Vanuit toeristisch en erfgoedkundig standpunt heeft de beleving van het Fort prioritair een educatief doel waarbinnen de militaire historiek een belangrijke plek krijgt. Aanvullend is het uiterst geschikt voor cultuurbeleving in openlucht en een ontmoetingsplek voor scholen. De organisatie van kleinschalige evenementen kan een meerwaarde vormen. Bij uitbreiding kan het fungeren als intergenerationele ontmoetingsplaats.

De deelnemers suggereerden volgende acties om invulling te geven aan de stelling 'Het Fort is een sterke toeristische en erfgoedkundige troef voor Lier':

WAT	WIE
Museumbeleving, gebruikmakend van de omgeving: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. herinneringseducatie</li> <li>2. Virtual Reality (beetje passé?)</li> <li>3. Theaterproject op maat</li> </ol>	Argus, adviesraden, Simon Stevinstichting Thtr zkt nm Ontwikkelen van een vrijwilligersgroep rond het fort Coöperatie met buurtwerking "mij" Archief, museum
Kunstbeleving Ook jong talent	Curator, academie
Natuureducatie, intensifiëren van de natuurbeleving en duiding geven	Natuurpunt, Argus, Lierse scholen, ...
Fietstoerisme	Regionale landschappen, ...
"De moeite doen omdat het de moeite is"	

Daarnaast wordt aan de stad gevraagd om een **meldpunt** te creëren waar mensen hun ei kwijt kunnen rond het fort en waar ideeën samenkomen. Een website, een persoon, een telefoonnummer, een mailadres.

Samenvattend werd een summier **SWOT-analyse** opgemaakt

**VOORDELEN:**

- Unieke kenmerken= bouwvalligheid (ruïneuze karakter), authentiek karakter

**NADELEN:**

- Mogelijke gevolgen zoals verkeersdrukte, overlast, drukte

**WENSELIJKHEID:**

- Instandhouding

**STRATEGIE:**

- Inzetten op intensifiëring, maak de ervaring zo écht mogelijk
- Inzetten op duurzaamheid
- Hou het vooral kleinschalig

**QUOTE:** *Het is de moeite waard, maar je moet er moeite voor doen om er te geraken.*

**Krachtlijnen van de cluster Fortenlandschap**

*Tafelbegeleiders: Sofie De Laet & Wim Debaene*



De focus en prioriteit volgens de deelnemers ligt binnen deze cluster in eerste instantie op de stellingen:

- 'Het Fort moet haar authentieke en uniek karakter bewaren'
- 'Het Fort toont haar militaire verleden en laat dit ten volle beleven'.

Voor de deelnemers is er een sterke verwevenheid tussen beide stellingen.

Vervolgens koppelen de deelnemers ook de stellingen 'Het Fort is een landschap waarin de gebouwen opnieuw een betekenis krijgen' en 'Het Fort is klaar voor veelzijdig gebruik' aan elkaar. Er is in het fort enkel plaats voor zacht recreatie de behoeftes uit de stelling te kunnen vrijwaren. De geschiedenis van fort (museumfunctie) dient een prominente plaats te krijgen in de beleving van het fort.

#### Stellingen 1+5: educatie/museum

WAT	WIE	WANNEER
Militair/historisch - Kaal fortenslandschap - Tijdslagen keelcaponnière - Voorgevel kazerne zacht restaureren	Simon Stevin	
Veiligheid en toegankelijkheid gebouwen verbeteren	Stad	
Vleermuizen en natuur	Natuurpunt	Beperkte toegang, niet in de winter

### Stellingen 2+3: zachte recreatie

WAT	WIE	WANNEER
Tijdelijke evenementen !	Stad + externe partners Oa verhuur	Zomer
Beeldentuin	Stad + externe partners Oa verhuur	Zomer
Expo	Stad + externe partners Oa verhuur	Zomer
Mobiele horeca	Stad + externe partners Oa verhuur	Zomer
Bereikbaarheid fiets verbeteren	stad	

De deelnemers gaven duidelijk aan dat mobilhomes niet wenselijk zijn alsook een grootschalige parking. Schaal evenementen beperken ivf mobiliteit.

Vervolgens wensen de deelnemers dat de toegang tot het fort verbeterd wordt door enerzijds de historische brug te herstellen als originele toegang en anderzijds door de aansluitende fortgebouwen terug toegankelijk te maken.

#### Krachtlijnen van de cluster Verenigingen

*Tafelbegeleiders: Stéphanie D'Hulst en Michel De Herdt*

De stelling 'Het Fort is een Thuis voor verenigingen' dekt vele ladingen. De verenigingen zijn tevreden met de huidige locatie en wensen graag te blijven. . Het is een mooie afgelegen locatie die veilig is om de sport uit te oefenen.

- Het schieten in het Fort is geëvolueerd van 'schieten naar het Fort' tot 'schieten in het Fort';
- De schietclubs hebben een historisch verleden als gildes die de stad verdedigden. Historisch verleden zichtbaar maken en inbedden in de museale ontsluiting;
- Unieke locatie voor het uitoefenen van radio activiteiten door ligging in weids open landschap. Is uniek voor Europa. Ze stellen dat de antennes een herkenning zijn, ingebed en zelfs een meerwaarde voor het landschap.

De verenigingen stellen zich open voor verandering maar er heerst een mate van bezorgdheid rond de symbiose van hun activiteiten op het fort en het breed toegankelijk maken van het fort. De noodzaak aan verbetering van huisvesting wordt door alle deelnemers onderschreven.

Eveneens werd er een eerste aanzet gedaan tot het maken van de vertaalslag van de noden en behoeften naar acties op korte en lange termijn.

Acties op korte termijn:

- Opmaken van huurcontracten met degelijke voorwaarden.
- Uitwerken van een communicatieplan
- Aanstellen van een fortcoördinator
- Herstellen en/of optimaliseren van de IBA zodat sanitair optimaal kan gebruikt worden.
- Opstellen van een beheersovereenkomst met Natuurpunt zodat samenleven in het Fort kan vastgelegd worden en zekerheid kan bieden naar de toekomst.

Acties op middellange termijn:

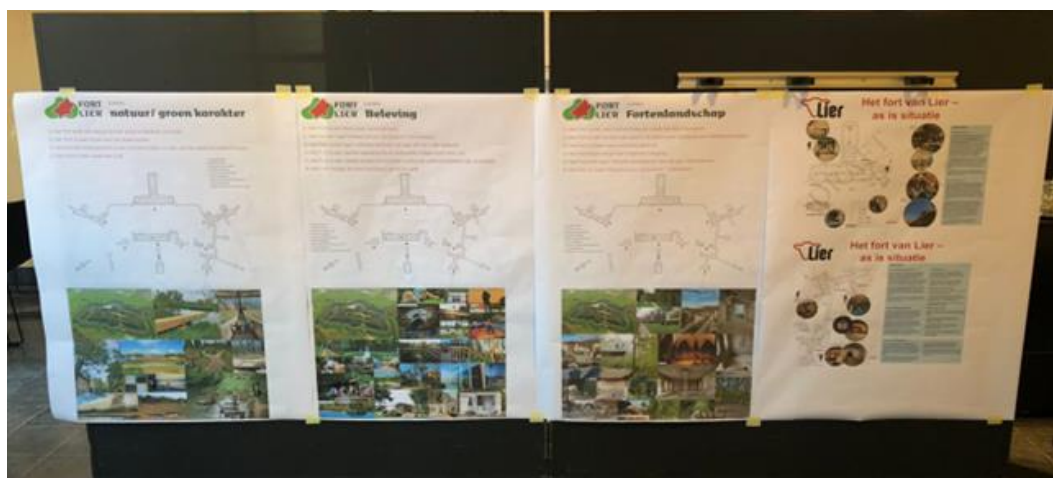
- Voorbereiding milieuvraag voor schietclubs:  
*Volgende stappen*



Deel 1 van het masterplan, wat het resultaat is van een bundeling van alle expertise die er momenteel gekend is over het Fort van Lier, is afgerond.

In mei wordt de opmaak van fase 2 van het masterplan aangevat. Het uitwerken van een beheersvisie voor het Fort met concrete acties op kort en lange termijn. Alle betrokkenen worden hierbij bevestigd in de loop van de maand juni.

Daarnaast laat de stad een positioneringsrapport opmaken. Voor dit rapport gaat de stad een samenwerking aan met een strategisch planner/marketeer. Het vertrekpunt binnen deze samenwerking zijn de resultaten van het participatietraject. De resultaten van het participatietraject worden geanalyseerd, men voert een marktonderzoek uit binnen de context van Lier en ruimere regio en het onderscheidend vermogen van het Lierse Fort zal worden onderzocht. Het rapport zal zijn plek krijgen binnen het masterplan wat de uitvoerbaarheid ervan aanzienlijk zal vergroten en het risico verlagen.



# Schrijven verenigingen 30/06/2022 en antwoord stad 05/08/2022



Politie  
verbroedering  
Lier



Lierse  
Radioamateurs



Moed en Eendracht



Lierse  
schuttersilde Ledo



Fort Lier

Geachte Schepenen van sport en onroerend erfgoed

Geachte sportfunctionaris,

Geachte voorzitter sportraad,

Geachte mevrouw D'Hulst

Geachte Heer De Koninck en Debaene,

- Betreft :
- Gezamenlijk coherente antwoord op het verslag van de vergadering met alle verenigingen, gevestigd Fort Lier.
- TERUGKOPPELMOMENT INTERREG Europe Project Forten
- Aftoetsen beheersvisie en aanpak beheersmaatregelen

Wij danken u voor de respectievelijke verslagen van onze ontmoetingen met de verschillende verenigingen thans gevestigd op het fort.

Mogen wij in eendracht reageren, en de meest voor de hand liggende gemeenschappelijke bezorgdheden bundelen in deze reactie.

Eveneens kan u in bijlage de reacties en antwoorden vinden die elke vereniging voor zich wil uiten aan de stad inzake het Masterplan, en waarover wij ons allen tezamen zorgen maken.

We kunnen u erop attent maken dat over de 40 jaar dat wij het Fort van Lier betrekken, de 5 aanwezige verenigingen een echte vriendengroep geworden zijn en de duidelijke en degelijke afspraken onder elkaar gebeuren. Daarom vragen we uw inschikkelijkheid om in de toekomst de communicatie te onderhouden met alle verenigingen als één groep, transparant, en geen verdeeldheid te onderhouden. Het is belangrijk dat we gezamenlijk gehoord worden, verhoord worden, ook in samenspraak met de Vereniging voor bescherming van de Vleermuizen, en het lokale buurtcomité.

Bij voorkeur zullen toekomstige vergadermomenten doorgaan op de uren waar de verenigingen "open" zijn. Het ledenbestand, en actieve bestuursleden hebben immers professionele activiteiten tijdens de kantooruren.

Dit geeft ons tevens de mogelijkheid u te laten kennis maken met onze vereniging op het ogenblik dat wij "in werking zijn" want dit is tot op heden nog niet gebeurd.

In een notendop sommen we alvast enkele gezamenlijke punten op, waarvoor u verdere verantwoording kan vinden in de gedetailleerde bijlagen.

- Behoud van de ingesloten parking op het Fort, toegankelijk voor leden
- Behoud van de bestaande infrastructuur, gebouwen in zijn huidige bezetting en toewijzing.
- Noodzaak van een minimale contractuele engagement van de Stad om onze noodzakelijke investeringen op korte termijn te verantwoorden.

De plannen welke werden voorgesteld in de verschillende vergaderingen hebben bij onze leden een zodanig grote ongerustheid veroorzaakt dat reeds verschillende vrijwilligers ons lieten weten zich niet meer te kunnen motiveren tot deelname aan de zomer van het fort.

Om deze reden willen wij dan ook vragen een nieuwe vergadering te beleggen met alle clubs, de buurtbewoners en vereniging voor de bescherming van de vleermuizen voor 20 augustus 2022.

De verenigingen zijn er samen van overtuigd op een constructieve manier te kunnen blijven samenwerken, en rekenen op de ontvankelijkheid van onze respectievelijke reacties.

Met vriendelijke groeten,

De voorzitters van de verenigingen.

Jan Torfs

Walter De Clerck

Karel Cornelis

Politieverbroedering Lier

Fort Lier

Lierse Radioamateurs

Luc Goetbloet KME

Danny Geysmans

Moed en Eendracht

Ledo





Opmerkingen op het verslag van de vergadering van 23/05/2022.

Fort Lier staat principieel niet weigerachtig tegen gedeeld gebruik in functie van optimaal gebruik van de ruimten, maar dat moet eerder worden gezien in tijd dan in daadwerkelijk samenbrengen in één ruimte van verschillende verenigingen met totaal uiteenlopende behoeften. Het samenbrengen van hetzij schietverenigingen die gebruik maken van eenzelfde soort wapens, hetzij het gebruik door de politie van de schietstand, kan mits goede afspraken een mogelijkheid zijn om onze accommodatie optimaler te gebruiken. Dan spreken we over afspraken in tijdsgebruik voor de totale accommodatie. Het samenbrengen van verenigingen die gebruik maken van totaal verschillende soorten wapens (zoals het voorstel om KME te verhuizen naar Fort Lier) vereist de opsplitsing van de totale accommodatie in verschillende afzonderlijke eenheden, om de simpele reden dat de uiteenlopende wapens een andere benadering noodzakelijk maken inzake veiligheid, milieueisen en organisatie van de schietstand. In dit kader staat Fort Lier dan ook zeer weigerachtig tegenover het integreren van KME in onze accommodatie. Dit buiten het feit dat enerzijds KME zelf niet te vinden is voor deze verhuis (onze banen voldoen nu eenmaal niet aan hun vereisten) en anderzijds dat dit zeer ingrijpende verbouwingen vereist (denk maar aan de toegang tot de bergplaatsen vanuit onze gang A en de inrichting van een nieuwe kantine en toiletten). Om even de werken aan de bergplaatsen te kaderen, het volgende. De huidige toegangen tot de 4 voor KME voorziene bergingen bevinden zich in onze gang B. Aangezien bij gebruik door KME de gang A geen verbinding meer zal hebben naar gang B, kunnen de bergingen niet meer bereikt worden via deze weg en zullen de huidige toegangen moeten worden afgesloten. Daardoor moet een nieuwe toegang via gang A gemaakt worden naar de eerste berging en zo verder nog een toegang naar elke volgende berging. Dit allemaal in muren die een dragende functie hebben om het dak van ongeveer 4 meter dikte te dragen en dit in muren die vaak 1 meter dik zijn. Succes om dat tot een goed einde te brengen. Daar komt nog bij dat Fort Lier jaarlijks een drukbezochte internationale "parcours" wedstrijd organiseert, waarbij gebruik gemaakt wordt van zowat alle ruimten waarover we beschikken, inclusief gang A en die bewuste 4 bergingen. Tijdens deze wedstrijd worden doelen geplaatst in de 3 parcoursgangen, de gangen A, B en C, de ruimten achteraan de gang B en een deel van de bergingen, om zo tot verschillende af te leggen parcours te komen. Door het gebruik van een deel van onze accommodatie te voorzien voor KME, ontnemen we aan Fort Lier de mogelijkheid om te doen waar het met de jaren goed in is geworden, namelijk het organiseren van een drukbezochte en internationaal gerespecteerde wedstrijd. Om dit even te kaderen, het volgende. De inschrijvingen voor deze wedstrijd zijn op enkele uren tijd volgeboekt. Weinig artiesten in het Sportpaleis verkopen zo snel hun tickets als Fort Lier voor hun wedstrijd. We spreken hier toch gauw over 300 deelnemers uit

binnen- en buitenland. Bovendien organiseert KME eveneens een internationaal gereputeerde wedstrijd die weliswaar over het ganse fort wordt gehouden, doch waartoe hun verhuis naar onze accommodatie geen enkele meerwaarde geeft. Onder meer in functie van voornoemde parcourswedstrijd en eveneens ten behoeve van de groeiende groep parcoursschutters werd enkele jaren geleden een uitbreiding van de club met 2 bijkomende parcoursgangen gevraagd en verkregen. Er is niemand gebaat bij het weer afnemen van deze gangen van één vereniging en ze toekennen aan een andere vereniging die er niets mee aankan. Bovendien worden er jaarlijks een tiental wedstrijden ingericht voor doelschutters (geen parcours). Deze wedstrijden worden gehouden op vraag van de schuttersbond Fros. Hiervoor worden gangen A en B en 2 gangen voor luchtdrukwapens gebruikt. Men mag niet vergeten dat een schietclub niet enkel een plaats is waar mensen samenkomen om hun hobby uit te oefenen, maar eveneens een plaats is waar door verschillende schutters getraind wordt om aan wedstrijden deel te nemen, m.a.w. mensen die dit als hun sport beschouwen en daar ook goed in willen zijn. Zo hebben verschillende schutters van onze vereniging tussen 2000 en 2021, gespreid over verschillende disciplines en over verschillende leeftijdscategorieën in totaal 244 keer de titel van Vlaams kampioen bij de schuttersbond Fros mogen meenemen. Daarboven zijn verschillende schutters ook actief in de Belgische bond VSK. Een aanzienlijk deel van de Belgische ploeg voor parcours bestaat uit leden van Fort Lier, die meermaals aan internationale wedstrijden deelnemen. Onze club heeft o.a. een Belgisch kampioen vrij pistool en een wereldkampioen parcours in zijn rangen. Hiermee wil ik aantonen dat de uitgebreide accommodatie die wij gebruiken een doel heeft en niet zomaar kan worden ingeperkt.

Een ander voorstel dat mij opviel is dat de radioamateurs mogelijk een herlocalisatie zouden krijgen in de leegstaande lokalen naast Fort Lier, indien de KME niet verhuist. Eerst en vooral dien ik op te merken dat de radioamateurs nu reeds een deel van de lokalen van Fort Lier gebruiken, en bovendien kan ik mij geen leegstaande lokalen bedenken naast Fort Lier. Met uitzondering van de lokalen die de radioamateurs gebruiken, maakt Fort Lier gebruik van de volledige hoofdcaponnière.

Als ik kijk naar de repliek van PVL stel ik mij ook de vraag naar de oprechtheid van uw voorstellen. Is er een grond van waarheid in de uitbreiding van de politiezone Lier en de daaruit voortvloeiende nood aan meer schietgelegenheid? Is er een grond van waarheid in de vraag van politie Lier om eventueel in Fort Lier te komen schieten? Als de politie van Lier zelf blijkbaar geen vragende partij is, stel ik mij zeer de vraag of wij hier niet een fabeltje worden verteld. In het licht hiervan is het dan ook niet onlogisch dat de geloofwaardigheid van de rest van de voorstellen eveneens betwijfeld kan worden. Het helpt daarbij niet dat volgens de “verdeel en heers methode” afzonderlijk wordt overlegd met de verschillende verenigingen, waarbij blijkbaar niet steeds hetzelfde verhaal wordt opgehangen. Ik kan perfect aannemen dat het initieel interessant kan zijn om de gevolgen voor elke vereniging afzonderlijk te bespreken, maar tegen de ene vereniging zeggen dat de politie mogelijk bij hen zou komen schieten, terwijl een andere – toch in deze een betrokken partij – in het ongewisse wordt gelaten, getuigt van weinig respect voor de bezorgdheid die in de verenigingen heerst. Het helpt bovendien ook niet dat wanneer het gaat om zekerheid van huisvesting, dit steeds vooruit wordt geschoven onder het mom van het afronden van het



masterplan. Ik kan zeer goed begrijpen dat eerst een duidelijk afgelijnd masterplan moet worden opgemaakt, maar enerzijds steeds orakelen dat de huidige verenigingen mogen blijven en anderzijds aan zelfde verenigingen laten verstaan dat dit mogelijk in een ingekrompen vorm zal zijn of op een andere locatie, wekt weinig vertrouwen op. Als bovendien de mogelijke herschikking van de accommodatie voor de verenigingen op zulke ondoordachte manier wordt voorgesteld – waarbij in feite de normale werking sterk wordt ingeperkt of bemoeilijkt – is het logisch dat de verenigingen zich bedreigd voelen in hun voortbestaan. Daarmee wordt ineens de uitoefening van hun hobby voor ongeveer 1.000 leden bedreigd.

Fort Lier staat niet weigerachtig tegen een eventuele nieuwe invulling van het fort, maar sommige zaken moeten dringend worden uitgeklaard, zoals daar o.a. zijn de gegarandeerde huisvesting en het gebruik van binnen parkings enkel voor de verenigingen (ten behoeve van de vele oudere leden en rekening houdend met de omvang en het gewicht van sommige uitrusting). Een parking buiten het fort lijkt ideaal en is ook logisch wanneer het aankomt op het ontvangen van bezoekers aan het fort. Het is inderdaad in het kader van zachte recreatie aangewezen om zoveel als mogelijk, of zelfs volledig, gemotoriseerd verkeer te weren uit het fort. Alleen, de aangeduide plaats van de parking (de verlaten magazijnen aan de Fortweg) is mogelijk nog een droombeeld. Is dit domein reeds eigendom van de stad Lier? Indien niet, is er al een overeenkomst tot afbraak of een overeenkomst om het als parking te kunnen gebruiken? In beide gevallen heb ik zo mijn twijfels. Buiten het feit dat dit wel degelijk een goede ligging voor een parking is en zeker voldoende groot, blijft het probleem van de wandelafstand voor de schutters. Het is meer dan 200 meter tot aan de ingang van het fort, reken op het dubbele om tot aan Fort Lier te geraken om met soms zware koffers te zeulen. Dan is er nog de vraag of de schutters veilig zijn op donkere avonden tijdens hun wandeling van en naar de parking. Dit is dan nog buiten het feit dat sommige verenigingen geen wapenkamer hebben om de wapens te herbergen tijdens de duur van de schietbeurten, en de wapens noodzakelijkerwijs in de auto's moeten worden bewaard op een parking ver buiten het fort; hoe veilig is dat. Een oplossing zou erin kunnen bestaan dat "gewone" bezoekers aan het fort hun wagen moeten parkeren op de parking buiten het fort, om dan te voet via de herstelde brug het fort te betreden. De huidige weg kan dan worden afgesloten door een poort. Deze weg blijft in de huidige voorstellen bestaan om leveringen mogelijk te maken. Waarom dan ook de huidige parkings binnen het fort niet behouden voor leden van de verenigingen, gelet op de mogelijke veiligheidsproblemen. Voor de voorgestelde zachte recreatie zijn die parkings van geen nut, voor de veiligheid en het comfort van de leden wel.

Walter De Clerck

Fort Lier



# Lierse schuttersgilde Ledo v.z.w.

- Arrondissement Mechelen -

ondernemingsnr. 415 65 58 86 - identificatienr. 536/76 - erkenningnr: 13/1/2001/0019

**Geysmans Danny**

**Beekstraat 13**

**2560 Nijlen**

[danny.geysmans1@telenet.be](mailto:danny.geysmans1@telenet.be)

G.S.M. 0474 96 32 11

Geachte schepenen van sport en onroerend erfgoed

Geachte sportfunctionaris

Geachte voorzitter sportraad

Geachte Mevrouw D'Hulst

Geachte Heer De Koninck en Debaene

**29 juni 2022**

In antwoord op uw schrijven 5 V Ledo-PVL van 17/06/2022.

Eerst en vooral willen wij benadrukken dat we de Stad erkentelijk zijn dat wij het Fort al van 1974, 48 jaar, mogen gebruiken om onze sportactiviteiten te beoefenen. Ledo heeft daar tegenover gesteld dat ze het Fort koesteren en altijd naar best vermogen en kunnen, hebben onderhouden met eigen middelen. Het Fort bleef daardoor zijn uitstraling behouden en was er van vandalisme geen sprake op de plaatsen waar de verenigingen huishouden.

Nu wil de Stad nieuwe activiteiten introduceren voor de bevolking van Lier, waar wij als Ledo kunnen achter staan en ons steentje willen bijdragen in de mate van het mogelijke. Maar men wil ook nieuwe regels en veranderingen op het Fort opleggen, opdringen, die niet altijd samengaan met de sportactiviteiten, doelstelling en werking van de huidige verenigingen die op het Fort aanwezig zijn. Een overmaat aan regels past volgens mij niet op een plaats waar mensen samenkomen om te ontspannen en hun hobby te beoefenen. Een overmaat aan regels wordt zo een inspanning, creëert misnoegdheid en houdt niemand vol.

Op de laatste vergadering met de Stad had ik begrepen dat er voor Ledo-PVL weinig problemen waren. Uitgezonderd een luifel en een bijgebouwtje buiten. Hier moest stedenbouwkundig advies over ingewonnen worden. Ook al staan deze er al jaren. Ledo-PVL werd zelfs als voorbeeld aangehaald voor samenwerking. Ook was de Stad zeer tevreden met ons goed gevuld week- en uurrooster. Zo werd het gebouw en zijn infrastructuur ten volle benut. Het verslag van deze vergadering vermeldde dan ook geen noemenswaardige problemen.

Groot was mijn verbazing en kreeg mijn vertrouwen een enorme deuk toen ik las in de verslagen van de andere verenigingen, dat er de intentie was om een stuk van de schietgang van Ledo-PVL af te nemen om een gang voor KME te creëren en bijkomend wij niet meer met onze auto het Fort zouden mogen betreden. Twee heel belangrijke punten die voor Ledo essentieel zijn om de huidige werking, veiligheid en zelfs het voortbestaan te kunnen garanderen. En dit zonder enige vorm van overleg met Ledo-PVL, wij moesten het in de verslagen van andere verenigingen lezen! Als je praat over een open en transparant overleg, verwacht je een andere manier van handelen. Dit creëert een wantrouwen dat je niet meer uitgepraat krijgt. Maar daar tegenover verwacht men wel van Ledo-PVL een participatie bij georganiseerde evenementen door de Stad.

Bankrekening BE51 00127859 2362



Het afnemen van een stuk schietgang: Indien er een stuk van onze gang moet afgegeven worden voor het creëren van een nieuwe gang voor KME halveert dit onze schietstand. Een schietgang zonder nooduitgang krijg je NOOIT vergund. Hierdoor is ook de politie LPL zijn “practical room” kwijt waar zij hun realiteitstrainingen doen. En wat met onze drie automatische banen en het afzuigstelsel in deze zone?

Oplossing: Herstel de brug zoals gepland, plaats een poort tegen de muur van KME zodat het uitzicht hersteld is. Geef Simon Stevin of de gidsen (diegenen die het poortgebouw claimen) een blokhut waar twintig tot dertig personen in kunnen plaatsnemen. In de stijl van een soldatenshelter van tijdens “de grote oorlog 14-18”, met als materiaal voor de muren een boomconstructie. Zoals in die tijd voor soldatenshelters gebruikt werden. Geef deze blokhut een “green roof” met mos en varens. Zodat deze volledig opgaat in de groene omgeving, in synergie met het Fort. Richt deze binnen in met houten banken zonder leuning geplaatst tegen de buitenmuren, heel basic. Het moet 14-18 uitstralen. Waarop de bezoekende groep kan plaatsnemen terwijl de gids centraal in het midden zijn uitleg doet. De muren kunnen dan nog aangekleed worden met foto’s van vroeger. Tegen de achterzijde van deze blokhut kan een klein bijgebouw geplaatst worden voor een toilet en lavabo. De blokhut kan geplaatst worden in de buurt waar vroeger de chalet van de conciërge stond. Misschien zitten de nutsvoorzieningen en riolering nog in de grond. Ik geloof echt dat hierdoor een bezoek aan het Fort alleen maar attractiever kan worden en een meerwaarde heeft.

Eindresultaat: KME kan blijven zitten en hun activiteiten en jeugdwerking blijven verderzetten. Zoals ze op het Fort al 40 jaar doen. Ledo-PVL kunnen hun activiteiten verder zetten zoals ze de laatste 48 jaar gedaan hebben. LPL kan hun “practical room” behouden en in de gangen blijven trainen zoals ze al 47 jaar doen. Er dienen geen ingrijpende werken te gebeuren aan de installaties van Ledo-PVL en er dient geen gang afgestaan te worden. Fort Lier dient geen afstand te doen van een gang en ze kunnen hun internationale wedstrijden verder uitbouwen. Er dienen geen ingrijpende werken uitgevoerd worden aan het Fort zelf. De gebouwen kunnen in de staat blijven zoals ze zijn. De doorlooptijd voor de bouw van een blokhut zal veel korter zijn, dan de werken die zouden dienen uitgevoerd te worden om KME een schietgang te geven. Muren van 1,5m dik verbouw je niet zomaar. Voor de verenigingen op het Fort, iedereen tevreden en voor de Stad Lier, zeer waarschijnlijk tegen een voordeligere prijs en een snellere uitvoering zal hierdoor mogelijk zijn.

Verbod om met de wagen binnen het Fort te komen: Ik kan begrijpen als het gaat over bezoekers voor het Fort. Voor verenigingen die er gehuisvest zijn kan dit niet de regel zijn. De reden die hiervoor werd gegeven als zou dit een meerwaarde zijn voor de beleving. Wat dit ook mag betekenen. Hier begrijp ik echt niet wat hiervan de meerwaarde kan zijn. Als je +- 300m moet zeulen en sleuren met je materiaal en uitrusting. Wat met onze oudere leden waar ik mezelf ook bijreken? Ik ben nu al blij als ik met mijn gerief van de parking op de schietplek geraak, als ik met het geweer oefen. Je moet weten dat je met het geweer dikwijls twee wapens bij hebt, een munitiekoffer en een geweerondersteuning. Mijn ondersteuning weegt 15,3kg. Het bewaren van onze wapens doen wij in onze wagen. Dit kan wettelijk omdat er camerabewaking is. Wij hebben deze laten installeren in 2013. Het kostte ons 5000€. En nu terug gaan investeren in 40 lockers waar een lang wapen en een schiettas in kan? Ik heb geen idee wat het ons zou kosten. Maar ik denk niet dat wij dit met 5000€ uitvegen. Wij hebben trouwens de plaats niet om deze lockers te zetten.

Bankrekening BE51 00127859 2362

De veiligheid van onze leden heeft prioriteit.

Als criminelen een wapen moeten hebben en weten dat er iedere avond op het Fort een honderdtal personen enkele honderden meters tot aan hun wagen moeten stappen met een koffertje in de hand met een wapen in. Ik denk dat het voor iedereen duidelijk is wat er kan gebeuren. De risico's zijn zeker aanwezig en de ongerustheid is gegrond. Bij Ledo hebben wij een jaarlijkse trafiek van rond de 7500 personen.

Oplossing: De bezoekers aan het Fort parkeren buiten het Fort, op de daarvoor voorziene parking. De verenigingen die er gehuisvest zijn, mogen op hun parking blijven parkeren. Indien nodig kunnen de slagbomen of de poort aan de ingang van het Fort ook gebruikt worden.

Eindresultaat: Er zijn geen problemen met de veiligheid. Oudere mensen moeten niet afhaken omdat de inspanningen te groot zijn. Een kortsluiting tussen onze parkings en de buitenparking is er niet, omdat wij tijdens evenementen onze verenigingen moeten sluiten.

Dit is voor ons één van de belangrijkste aandachtpunten. De veiligheid van onze mensen. Een punt waar volgens mij weinig discussie over mogelijk is. Over veiligheid en het welzijn van onze oudere leden dienen in mijn ogen geen discussies gevoerd te worden als de argumenten gegrond zijn.

Gelet op de verschillende interactie die er geweest is tussen de stad en de verenigingen lijkt het mij opportuun om de vergaderingen tussen de stad en de verenigingen gezamenlijk te beleggen. Dit om misverstanden te vermijden en men zo ook een volledige transparantie verkrijgt. Bij voorkeur worden de vergaderingen 's avonds gehouden zodat de werkende bestuursleden ook aanwezig kunnen zijn en dit nog liefst in samenspraak met de vereniging voor de vleermuizen en het buurtcomité De Mijl.

Hopend op een verdere constructieve samenwerking en een open, transparant beleid.

Met vriendelijke groeten.

Danny Geysmans

Voorzitter Ledo



Juni 2022

LiRa VZW, Ondernemingsnummer 0468823863

Vanwege het dagelijks bestuur, Fort Lier, LiRa VZW  
Fortweg 24, 2500 LIER



Geachte Schepenen van sport en onroerend erfgoed

Geachte sportfunctionaris,

Geachte voorzitter sportraad,

Geachte mevrouw D'Hulst

Geachte Heer De Koninck en Debaene,

Reactie Radioamateurs, aan de Stad op bericht van 17 Juni 2022

#### **Kleine correctie**

- U maakt melding van KME als vereniging voor ons verslag. Dit moet uiteraard "Radioamateurs" worden

#### **Korte termijn :**

OK, verwijdering van opslag-lokaal bij ingang radioamateurs.

- Verstoort het zicht

#### **Lange termijn :**

Behoud van de huidige infrastructuur, gebouwen, en antennes waarvoor een regulariserende vergunning mag afgeleverd worden indien nodig.

- De herstockage en verplaatsing is mogelijk maar niet naar gedeelde ruimten met andere verenigingen omwille van aard en omvang materialen. Niettemin hadden wij graag de huidige ruimte behouden.

Eventuele vervanging van enkele shelters die meer aansluiten bij het beeld van het Fort, en natuur.

- Subsidiëring vanuit de Stad te bekijken

Verdere medewerking aan Masterplan en het behoud van het Fort.

Behoud van de bunkers bovenaan, waar Radio Kamers gebruikt worden tijdens de wedstrijden.

De huidige dakbedekking laat niet toe om met gidsen en bezoekers betreden te worden. Tevens is er geen borstwering/balustrade.

#### **Bijkomend Onderzoek :**

Voorlopig geen -

Dagelijks bestuur, Radioamateurs LiRa VZW.



Koninklijke Moed en Eendracht  
– Lier 1888 –  
Sint-Sebastiaansgilde vzw



---

clubadres : Fortweg 24 Lier 2500 03 488.21.64 rekeningnummer: IBAN BE54 2300 0018 2397  
secretariaat : Mallekotstraat 2 Lier 2500 03 480.82.73 BIC GEBABEBB  
website : [www.moed-en-eendracht.be](http://www.moed-en-eendracht.be) ondernemingsnummer : BE 0428.737.129 RPR: Antwerpen/Afdeling Mechelen

---

Lier, juni 2022

In antwoord op brief 9\_V\_KME.DOCX

1. Rechtstreekse opmerkingen – **na review volledige bestuur**

P4 Nadelen – bedreigingen:

Er lijkt hier enige verwarring, bogen zijn geen vuurwapens.

Desalniettemin is het punt valabel in de kolom “Nadelen”, indien parking extern een must is lijkt ons een veilige, verlichte, en proper wandelpad naar een eventuele parking een minimale verwachting. Onze huidige parking faciliteert dit allemaal (verlichting met timers en/of sensoren, time-lapse camerabewaking, onderhouden doorgangen).

Wij bieden binnen onze vereniging zo goed als alle boog-disciplines aan, en sommige koffers zijn ook groot en zwaar.

Bogen zijn niet toegestaan in de kantine, waardoor tijdelijke opslag mogelijks een uitdaging wordt. (Dit is o.a. nodig om voor, na en tussen de verschillende trainingen en wedstrijdreeksen de boog op en af te spannen en de koffers op te bergen)

Bijkomstig nadeel is dat het ook niet meer zomaar mogelijk zal zijn om jeugd af te zetten, wat nu wel mogelijk is.

Te bekijken, maar we worden er alvast niet blij van.

P5 Aftoetsen scenario's

1. Niet realistisch. In het beste geval mits aanpassing dat de lokalen afgegeven worden, schietgang behouden. Opslag & bogenkamer krijgen nieuwe bestemming.
2. Veel open vragen. Moet toegelicht worden, verder te bespreken.
3. Brengt veel nieuwe uitdagingen, en in strijd met afspraken Natuurpunt volgens onze informatie.

2. Rand opmerkingen

Met respect voor het werk van stad Lier, wensen we toch alvast enkele punten te accentueren die belangrijk zijn voor onze huidige werking.

- Grootte schietgang. 5m breedte voor het plaatsen van 5 schutters, 25m effectief bruikbare schietafstand.

Dwz: 1m doeldikte moet gerekend worden (lichtbakken, stramiet, rubbers), 3m veiligheidszone achter de schietlijn, en nog minstens 2 à 3m achter de veiligheidszone. De schutters moet hier hun beurt afwachten, dit kan niet in de





Koninklijke Moed en Eendracht  
– Lier 1888 –  
Sint-Sebastiaansgilde vzw



veiligheidszone. (wij kunnen hier nu weg mee omdat deze zone zich uitstrekt naar buiten (uitgang) en cafetaria). Dit maakt totaal benodigde lengte van een schietgang op min. 32m.

Hoogte: 3 à 4m -> traject recurve-schutters pijl op langere afstand.

Naast nodig voor eigen trainingen, is dit ook een minimale vereiste voor regionale en nationale wedstrijden. Niet voldoen = niet kunnen aanbieden, en zo vallen wij als Lier vertegenwoordigend, gewoon van de lijst.

Daarnaast is een verwarmde schietgang een must, in tegenstelling tot de andere schuttersverenigingen brengen onze leden (en gasten) tot 3h door in diezelfde gang.

- De “zone – rommel” bevat materiaal nodig voor de werking van onze vereniging. Wij faciliteren een zeer minimale instap in de sport (lage lidgelden, bijdrage aan leden met kansentariaf, materiaal voor starters). Alsook materiaal voor gildenfeesten en evenementen die voor de nodige cashflow kunnen zorgen. Dat maakt het noodzakelijk om materiaal te bewaren.
- Materiaal evenementen: Elk jaar wordt er op de terreinen van het fort van Lier, internationale field wedstrijden georganiseerd. Hiervoor hebben we een samenwerkingsakkoord met andere clubs, en herbergen we materiaal, dat omvangrijk is (grote field doelen etc). Dit maakte ook dat we Lier mooi op de kaart konden zetten, positief voor het imago van het stad.

### 3. Open vragen

Afgelopen maand hebben we ook bezoek mogen ontvangen van enkele stadsgidsen, waarbij deze vriendelijk en beleefd toegang tot onze schietgang gevraagd hebben. En waarbij we geleerd hebben dat onze bergingen (afgesloten bogenkamer, materiaal kamers) reeds een nieuwe bestemming gekregen hebben, beloofd voor onthaal/sanitair? Heel erg jammer om dit zo te moeten vernemen...Dit is zeker niet de beste manier om het wantrouwen dat bij onze leden al tegenover onze plaats in het Masterplan bestond, de kop in te drukken.

Er wordt van ons van alle participatie verwacht, en zelfs het maken van extra kosten (opruim/container vorige zomer), maar tot op heden is er weinig naar voor geschoven waarbij wij de indruk krijgen dat er in het belang van onze vereniging gedacht wordt.

Graag wijzen wij er op dat wij een sterke jeugdwerking hebben, en er wekelijks tussen de 20 en 40 jeugdschutters (8 tem 18j) alsook 20-30 volwassenen vanuit Lier en omstreken hun sport komen beoefenen, en wij in onze kantine hun familie, ouders, grootouders een veilige en verwarmde plaats kunnen bieden in een gemoedelijke en familiale sfeer. Wij dragen met trots het Sport-i label voor jeugdwerking sinds 2018. Los van eventuele evenementen, maakt dit jaarlijks meer dan 5000 recurente bezoeken aan onze lokalen.

Per kerende zijn wij geïnteresseerd te leren voor welk publiek en welke aantallen wij mogelijks onze schietgang en bijhorende lokalen moeten verlaten? Hierin is al vele



Koninklijke Moed en Eendracht  
– Lier 1888 –  
Sint-Sebastiaansgilde vzw



jaren in geïnvesteerd met eigen middelen en tijd om het te maken wat het is, en dit volledig door vrijwilligers die onze vereniging ter hart dragen.

Onze vereniging is momenteel ook niet georganiseerd noch voorzien op dergelijke ingrijpende infrastructuur/herlocatie/bouwkundige vragen, wij hadden onze handen al vol met vrijwillig en veilig sport organiseren en onderhoud van de huidige infrastructuur.

Graag wensen we bij deze ook het verzoek neer te leggen om toekomstige vergaderingen niet tijdens kantooruren te organiseren. 4/6e van ons bestuur bestaat uit overdag werkende vrijwilligers, en geen enkel werkend of toegetreden lid is bezoldigd voor zijn/haar tijd voor de vereniging. Dit maakt dat een aanwezigheid overdag niet vanzelfsprekend is.

We gaan er van uit dat de opties 30/05/2022 nog bespreekbaar zijn. Uiteraard wensen we mee te denken met betrekking tot de toekomst van het fort van Lier, maar liefst in een scenario waarbij wij niet achteruit geschoven worden, er geen onderlinge wrijving met verenigingen komt omdat er gedwongen co-locatie opgelegd wordt, noch dat onze werking in het gedrang komt.

Gezien de goede relatie en symbiose tussen de verschillende verenigingen welke aanwezig zijn op het fort, en de verschillende nuances op de verslagen, lijkt het ons wenselijk om toekomstig overleg gezamenlijk met de andere verenigingen te organiseren.

Namens het bestuur van K.M.E. vzw,





# Politieverbroedering Lier v.z.w.

Secretariaat : Fortweg 24 te 2500 Lier

[www.politieverbroedering.be](http://www.politieverbroedering.be)

info@politieverbroedering.be

Schietstand : Fortweg 24 te 2500 Lier

Tel. 03/489.16.03

Geachte,

Bij het nalezen van het verslag van de vergadering dd. 23/05/2022 hadden wij toch wel de nodige opmerkingen:

Bij aanvang van het plan werd vooropgesteld dat de verenigingen hun plek op het fort zeker moesten kunnen behouden. Nu de plannen wat concreter worden stellen we vast dat deze belofte al op losse schroeven komt te staan. Eén vereniging zou eventueel moeten verhuizen terwijl een andere vereniging plek dient af te staan. Ook al kunnen een aantal verenigingen op hun plek blijven zal hun werking ernstig bemoeilijkt worden door de voorgestelde plannen.

Tijdens de vergadering werd ons medegedeeld dat er voor ons (Ledo en PVL) geen noemenswaardige problemen zijn en dat onze werking volledig kan verdergezet worden zoals bij ons huidig gebruik.

Doch bij het nalezen van ons verslag en de verslagen van de bijeenkomst met de andere verenigingen dienen we vast te stellen dat onze werking en het voortbestaan van onze clubs weldegelijk ernstig bedreigd worden. Hierbij een opsomming:

1° In het verslag lezen we dat de vergunbaarheid van de bijgebouwen keuken en overdekt terras stedenbouwkundig moeten worden afgetoetst. Dit werd ons tijdens de vergadering niet medegedeeld. Deze plaatsen zijn echter zeer belangrijk voor onze vereniging daar wij niet louter een schietclub zijn maar zoals bepaald in onze statuten:

Het doel van de vereniging betreft:

- De vriendschap, de solidariteit en het onderlinge dienstbetoon binnen de lokale politie, alsook de vriendschapsbanden te bevorderen met de leden van andere politiekorpsen van andere steden of gemeenten, alsook met de burgers.
- Het bevorderen van de morele, culturele en/of sportieve belangen van de leden en gewezen leden van de lokale politie, het personeel tewerkgesteld bij de politie, hun familie en van de aangesloten burgers.
- Het inrichten van competities en prijskampen.
- Het inrichten van manifestaties inzake sport, ontspanning en vrijetijdsbesteding.
- Het bevorderen van de schietsport in al zijn facetten.

- De vereniging mag alle activiteiten ondernemen die dit doel, rechtstreeks of onrechtstreeks, kunnen bevorderen en kan daartoe onder meer roerende en onroerende goederen verwerven of deelnemen in andere activiteiten of verenigingen met gelijkaardig of verwant doel.

Dit wil concreet zeggen dat wij buiten de schietsport ook samenkomsten en activiteiten allerlei inrichting in ons lokaal waarbij de keuken en het terras een essentiële meerwaarde betekenen.

2° In het verslag van de vergadering met Fort Lier lezen we: Parking buiten het Fort is een meerwaarde voor de beleving:

- Laden en lossen blijft mogelijk binnen het binnenfort.
- Wapens moeten worden vervoerd in een afgesloten koffer. Kunnen dus meegenomen worden naar de schietclub en kantine.

Dit werd tijdens de vergadering met onze clubs niet aangehaald doch dit is wel een zeer belangrijk punt voor ons: De grootste groep (70%) van onze leden is een ouder publiek. Als deze dienen te parkeren buiten het fort en met hun wapens en toebehoren de ganse weg te voet dienen af te leggen is de kans zeer groot dat deze leden massaal gaan afhaken en elders hun sport gaan beoefenen. Schutters welke met een lang wapen komen schieten en hebben vaak meer dan één koffer en tas te dragen.

Tevens dienen wij dan ook weer extra investeringen te doen om hun wapens en toebehoren veilig te kunnen opbergen in onze lokalen. Het is namelijk zo dat de wapens in de voertuigen opgeborgen mogen blijven als deze voertuigen onder toezicht staan. Om deze reden hebben wij dan ook geïnvesteerd in camerabewaking op onze parking. Tevens is er zicht vanuit onze kantines op de parking. Ook het feit dat onze parking exclusief gebruikt wordt door leden welke naar de club komen maakt dat er een sterke sociale controle is. Mensen vreemd aan de clubs worden dan ook snel opgemerkt.

Als men buiten dient te parkeren kunnen de wapens daar dus niet opgeborgen blijven en dienen wij in onze lokalen een extra wapenkamer te voorzien. Deze extra ruimte hebben wij momenteel niet voorhanden. Op een doorsnee avond komen een 40-tal personen schieten. Dit wil dus zeggen dat we plaats moeten hebben om 40 wapentassen e.d. op te bergen.

Tevens stellen wij ons ook vragen qua veiligheid als men buiten dient te parkeren om dan meer dan 200 meter te voet met de wapens in de hand (weliswaar in een afgesloten koffer) af te leggen door bosrijk gebied waar opportuniteiten om zich op te houden voor criminelen legio zijn om iemand zijn wapenkoffer af te nemen en dan gebruik te maken van de talrijke vluchtwegen. Dit zeker gelet op het oudere publiek waarvan een aantal slecht te been is.

Ook willen wij nog naar voor brengen dat onze parking gebruikt wordt door de lokale politie van Lier als terrein voor allerlei oefeningen. Door het omsloten karakter van onze parking leent deze zich daar uitstekend toe. Voor de oefeningen van de politie waarbij vaak reële wapens worden getoond en oefenwapens worden gebruikt dient het terrein aan een aantal voorwaarden te voldoen zoals: het is onttrokken aan het zicht voor derden, het is voldoende afgesloten en voorzien van objecten naar waar wapens veilig kunnen worden gemanipuleerd.

Tenslotte willen wij ook opmerken dat onze parking werd aangelegd op kosten van onze verenigingen en wij deze sindsdien ook steeds op ons kosten onderhouden hebben.

Een parking buiten het fort zou al zeker plaats moeten bieden aan minimaal 200 voertuigen. Dit is het aantal dat op bepaalde dagen het fort bezoekt als alle verenigingen open zijn.



3° Verder lezen we in het verslag van fort Lier dat de politie gebruik zou maken van hun schietstanden.

Reeds sinds het ontstaan van de schietstanden op het fort maakt de politie gebruik van de schietstand van de PVL – Ledo. Wij zouden het dan ook zeer spijtig vinden dat deze traditie verloren zou gaan. Ook stellen wij ons de vraag waarom dit met ons niet besproken werd. Volgens info bij de Lokale Politie Lier zelf werden zij hier ook nog niet over ingelicht of bevroegd.

4° Eén van de voorstellen bij de herlocatie van de schietgang van de boogschutters is om onze zijgang door te trekken. Dit vormt voor ons een probleem omdat hierbij zowel de huidige nooduitgang van de boogschutters als onze nooduitgang belemmerd zou worden.

Ook vormt dit een probleem voor het ventilatiesysteem van onze zijgang daar nu de afgevoerde lucht net boven deze gang naar buiten komt. De nieuwe gang is dus in hoogte beperkt om onze luchtafvoer nog mogelijk te maken.

5° De tijdige verlenging van ons huurcontract is voor ons zeer belangrijk. Er dienen zware investeringen te gebeuren om onze stand up-to-date te houden met de nieuwe milieunormen. Onze verenigingen willen en kunnen deze investeringen doen doch daar wij als een goede huisvader dienen te handelen willen wij uiteraard eerst de zekerheid over ons voortbestaan te hebben alvorens deze investeringen te doen.

5° In het verleden werd door de Simon Stevens stichting reeds verzocht om een lokaal te kunnen hebben op het fort. Toen werd door hen voorgesteld om in de links halve caponière een lokaal te kunnen inrichten. Dit is momenteel een leegstaand lokaal dat door niemand gebruikt wordt. Tevens heeft dit lokaal het voordeel van voldoende groot te zijn (idem als kantine Ledo – PVL). Dit biedt het voordeel groepen van 20-30 man te kunnen ontvangen daar dit in het poortgebouw vooraan niet mogelijk is.

Ons lijkt het dan ook een interessante oplossing. De boogschutters kunnen hun lokaal behouden. Buiten kan de brug gereconstrueerd worden en uiterlijk kan ook de poort terug gereconstrueerd worden. Eventueel kan men langs de buitenzijde van de fortgracht een klein gebouw (cfr noodwoning) optrekken waar wandelaars kunnen schuilen en men dit kan verrijken met infoborden. Gidsen kunnen dan gebruik maken van het lokaal in de linkse halve caponière om de groep te zetten en verdere uitleg te verschaffen.

6° Zou het mogelijk zijn de planen en tekeningen in het verslag te voorzien van een meer uitgebreide uitleg. De zeer beknopte tekst erbij is voor ons onvoldoende om de situatie te kaderen.

7° In de mail wordt gesteld dat de volgende samenkomst zal gebeuren na de zomer van het fort.

De voorstellen en plannen welke wij kregen hebben echter tot een zodanige ongerustheid over ons verder voortbestaan geleid dat het voor ons zeer moeilijk is om onze vrijwilligers te motiveren om zich in te zetten voor deze zomer van het fort.

Wij hadden dan ook graag nog vóór deze activiteiten een nieuwe vergadering gehad met alle aanwezige verenigingen.

Onze werking steunt volledig op vrijwilligers. Vele van deze zitten zich al jarenlang kosteloos in voor onze vereniging. Bij enkele is het zelfs deels een levenswerk. U moet dan ook begrijpen dat deze onzekerheid hun danig treft.

Als algemene opmerking op deze laatste vergaderingen willen wij nog meegeven dat wij het zeer spijtig vinden dat met elke club afzonderlijk werd gepraat. Temeer daar wij achteraf bij het lezen van de verschillende verslagen vaststellen dat niet aan elke club dezelfde informatie werd meegegeven. Wij hebben dan ook besloten in de toekomst enkel nog te willen samenkomen in het bijzijn van alle verenigingen. (En bij voorkeur zelfs de andere partners als zijnde het buurtcomité van de Mijl en de vleermuizenwerkgroep)

Reeds tientallen jaren hebben de verenigingen op het fort een hechte band. Door deze zeer goede onderlinge samenwerking en verstandhouding is de site uitgegroeid tot één van de grootste sportsites van Lier. Gezamenlijk hebben we bijna 1000 sportende leden. Wij hebben in het verleden steeds samen opgetreden om onze belangen te verdedigen en zullen dit in de toekomst ook blijven doen.

Bij deze willen wij dan ook de vraag stellen aan de sportraad en sportfunctionaris van de stad Lier welke initiatieven zij gaan nemen om al deze leden mee actief te ondersteunen.

Verder wensen wij nog op te merken dat alle bezoeken welke door U werden gebracht aan het fort deze telkens tijdens de kantooruren waren en de clubs dan dus gesloten zijn. Ons lijkt het opportuun eens een bezoek te brengen tijdens de openingsuren van de verenigingen zodat u zich een duidelijker beeld kan vormen van onze werking en praktische gang van zaken. Dit zou al een heel ander licht kunnen werpen op sommige van de door u ingediende voorstellen.

Tenslotte stellen wij ons de vraag wat de meerwaarde is van deze ingrijpende gebeurtenissen. Voor geen van de verenigingen, welke reeds jaren een vaste waarde zijn op het fort en welke al die jaren de hun ter beschikking gestelde gebouwen beheerd hebben als een goede huisvader en alle kosten van onderhoud en bescherming met hun eigen middelen hebben gedragen, zal dit plan een meerwaarde betekenen.

Ook de buurtbewoners lieten ons bij monde hun buurtcomité reeds weten geen interesse te hebben in veel bijkomende activiteiten op het fort. In al de jaren dat wij op het fort actief waren heeft dit geen enkele maal enige overlast of hinder voor de buurt teweeggebracht.

En als wij tenslotte de opkomst van andere geïnteresseerden op de vergadering georganiseerd door de stad zien lijkt ons ook van die zijde weinig interesse in gans het project.

Namens het bestuur van de Politieverbroedering Lier

Jan Torfs

Voorzitter

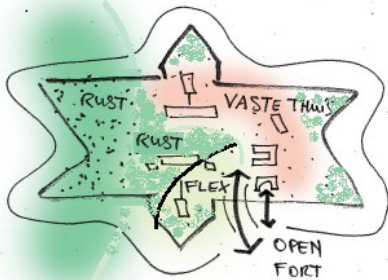


Dag Stéphanie,

Hier onze aanvullingen/opmerkingen vanuit de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt.

Slide 1: toegankelijkheid fort en gebruik

De zone aangeduid als 'flex' zou in de eerste plaats aangeduid moeten worden als 'rust'. Zeker in het kazernegebouw zelf is 'flexibel gebruik' niet mogelijk omwille van het (niet-compenseerbare) gebruik door vleermuizen. Om zware impact op vleermuizen te voorkomen behoren enkel zeer zacht-recreatieve zaken als een geleid bezoek tijdens de zomermaanden (overdag) daar tot de mogelijkheden. Dit gaven we reeds eerder mee bij het aftoetsen van de beheersvisie eind juni, inclusief onderstaand gecorrigeerd planmatig schetsontwerp - dat ook in de voorlopige versie van het Masterplan ontbreekt dat enige dagen geleden werd doorgestuurd. Graag zien we dit gecorrigeerd ontwerp alsnog overgenomen.



Slide 2: Positie van de KME Sint-Sebastiaansgilde

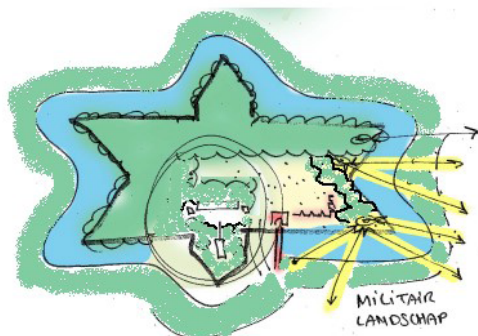
Onder de geel ingekleurde zones op de slide ('ruimte voor flexibel gebruik/verhuur') vallen er een aantal lokalen met vleermuizenfuncties (die overigens prima combineerbaar zijn met het huidige gebruik). Bij onderhoud/renovatie/herbestemming van deze lokalen dient hiermee rekening gehouden te worden.

Slide 6: Oplossingen voor lokaal gidsen

Als toelichting bij de opmerkingen op de slide: Natuurpunt heeft geen nood aan een (verenigings)lokaal op het fort en is daar ook geen vragende partij voor.

Slide 8: Begroeiing en plannen aanpassen

Bij het aftoetsen van de beheersvisie eind juni gaven we reeds eerder mee, dat wijzigingen in de vegetatie op en rond het fort ook een invloed hebben op vleermuizen, hetzij rechtstreeks (beschutte jacht- en zwermlocaties, landschappelijke verbindingen) als onrechtstreeks (meer tocht in de gebouwen, met invloed op microklimaat). Op de ontwerpsschets zien we bovendien veel momenteel beboste plaatsen 'open' ingetekend. Er zijn wel aanpassingen mogelijk (bv zichtas creëren vanuit geschutskoepel met daarvoor een slechts fragmentarisch onderbroken vegetatie aan buitenzijde gracht, loopgraven wat meer vrijmaken, ...) maar de veranderingen op de ontwerpsschetsen gaven we aan als te drastisch. We hadden daarom het schetsontwerp aangepast naar een meer realistisch scenario (bijgevoegd) dat haalbaar kan zijn naar vleermuizen toe. Dat gecorrigeerde ontwerp ontbrak eveneens in de voorlopige versie van het Masterplan dat enige dagen geleden werd doorgestuurd. Graag zien we ook dit gecorrigeerd ontwerp alsnog overgenomen.



Slide Evaluatie Zomer in het fort:

De zomer van het fort maakte behoorlijk intensief gebruik maakt van de zone die in het ontwerp als rustzone aangeduid is. Het daar gehouden klank- en lichtspektakel heeft echt wel een ENORM negatieve impact op vleermuizen, die net in die periode na zonsondergang intensief op het fort komen zwermen en daarbij absolute rust en duisternis nodig hebben. De toegang tot de linkercaponnière en de kazerne stonden gewoon open zonder toezicht. Duidelijke afspraken maken en toezicht op het naleven ervan is cruciaal, want dit is echt niet voor herhaling vatbaar.

Met vriendelijke groeten,

Wout Willems  
projectmedewerker vleermuizen

[wout.willems@natuurpunt.be](mailto:wout.willems@natuurpunt.be)

015/29 72 68



Stad en OCMW LIER

**DEP. EXTERNE COMMUNICATIE**

Aan de verenigingen/gebruikers van het Fort van Lier

<b>vragen naar</b> Ingrid Sillis	<b>e-mail</b>	<b>telefoon</b> 03 8000 351	<b>datum</b> 1-8-2022
<b>uw bericht van</b>	<b>ons kenmerk</b>	<b>uw kenmerk</b>	<b>bijlage(n)</b>

### **Masterplan Fort van Lier**

Beste Fortgebruikers

Wij bevestigen de goede ontvangst van jullie gezamenlijk antwoord per mail dd. 30 juni 2022. Wij begrijpen de ongerustheid die de opmaak van het masterplan 'Fort van Lier' bij jullie vereniging teweegbrengt, maar hopen op jullie geduld en vertrouwen in dit traject. Met de opmaak van een masterplan willen we als stad het verval van de fortgebouwen tegengaan. Het is onze betrachting dat ook de verenigingen daarbij baat zullen hebben.

Reeds vanaf de opstart is het de intentie samen met de Lierenaars, jullie als fortgebruikers (verenigingen), experts en buurtbewoners een langetermijnvisie te ontwikkelen. Zonder de draagkracht van het fort uit het oog te verliezen, zoeken we naar een goed evenwicht tussen de droombeelden en de bestaande functies van het fort. We zijn ons er van bewust dat de verenigingen tevreden zijn met de huidige locatie in het Fort en erkennen dat deze verenigingen op hun plek kunnen blijven in de toekomst. Daarnaast blijft het Fort van Lier een thuis voor de vleermuizen.

Echter is er ook de wens om te onderzoeken of er ruimte kan worden aangeboden aan nieuwe gebruikers in het segment zachte recreatie. Daarbij staat een optimaal en duurzaam gebruik en beheer met spelregels voor alle Fortgebruikers centraal.

Wij dank jullie alvast voor de waardevolle aanbevelingen die we van elke vereniging mochten ontvangen. Deze zullen verder meegenomen worden bij de opmaak van het masterplan. In dit kader nodigen we jullie alvast uit voor een nieuw gezamenlijk overleg (met afgevaardigden van de verenigingen, buurtcomité en Natuurpunt) op **donderdag 29 september om 18.30 uur**, locatie nog nader te bepalen.

Wij rekenen op een verdere constructieve samenwerking met jullie als fortgebruikers en dragen dit samen met jullie graag uit tijdens de Zomer in het Fort eind augustus/begin september. De nodige informatie en afspraken over de geplande activiteiten, net als het inplantingsplan zal u eerstdaags bezorgd worden.

Met vriendelijke groeten

Digitaal ondertekend  
door Ingrid Sillis  
(Signature)  
Datum: 01-08-2022  
12:19:50

Ingrid Sillis  
wd. Algemeen directeur

Digitaal ondertekend  
door Rik Verwaest  
(Signature)  
Datum: 03-08-2022  
14:33:48

Rik Verwaest  
burgemeester

**Dungelhoeffsite**  
Paradeplein 2 bus 1  
2500 LIER

tel. 03 8000 300  
info@lier.be

[www.lier.be](http://www.lier.be)



# Verslag overleg verenigingen 29/09/2022



Stad en OCMW LIER

**DEPARTEMENT INFRASTRUCTUUR**  
Technische dienst

## VERGADERING: INTERREG Europe Project Forten – werkgroep verenigingen en bewoners

Datum: 29/09/2022

	Naam	Vereniging	Functie	Contact
1	Danny Geysmans	Ledo Lier	voorzitter	<a href="mailto:danny.geysmans1@telenet.be">danny.geysmans1@telenet.be</a>
2	Stijn Verdonck	Ledo Lier	Raadslid	<a href="mailto:stijn@bureau10.be">stijn@bureau10.be</a>
3	Ken Geboers	Politieverbroedering Lier	secretaris	<a href="mailto:ken@politieverbroedering.be">ken@politieverbroedering.be</a>
4	Jan Torfs	Politieverbroedering Lier	voorzitter	<a href="mailto:jan@politieverbroedering.be">jan@politieverbroedering.be</a>
6	Luc Goetbloet	KME	voorzitter	<a href="mailto:voorzitter@moed-en-eendracht.be">voorzitter@moed-en-eendracht.be</a> 03/489.04.39
7	Benny Croonen	KME	penningmeester	
8	Walter De Clerck	Fort Lier vzw	voorzitter	<a href="mailto:De.clerck.walter1@telenet.be">De.clerck.walter1@telenet.be</a>
9	Wilfried Fonteyn	Lierse Radio Amateurs	bestuurder, secretaris	<a href="mailto:wilfried@fonteyn.eu">wilfried@fonteyn.eu</a> 0476 300 476
10	Stijn Van den Bulck	Politie Lier	korpschef	<a href="mailto:Stijn.VanDenBulck@police.belgium.eu">Stijn.VanDenBulck@police.belgium.eu</a>
11	Geert Gijs	Bewoner	Vertegenwoordiger buurtwerking Mijl	<a href="mailto:Geert.gijs@telenet.be">Geert.gijs@telenet.be</a>
12	Michel De Herdt	Stad Lier	teamcoördinator sport en verhuur infrastructuur	<a href="mailto:Michel.deherdt@lier.be">Michel.deherdt@lier.be</a>
13	Wim De baene	Antwerpse Regionale Landschappen	Projectleider masterplan Fort Lier	<a href="mailto:wim.debaene@rldv.be">wim.debaene@rldv.be</a>
14	Philip De Koninck	Stad Lier	deskundige participatie	<a href="mailto:Philip.dekoninck@lier.be">Philip.dekoninck@lier.be</a>
15	Stéphanie D'Hulst	Stad Lier	deskundige onroerend erfgoed	<a href="mailto:Stephanie.dhulst@lier.be">Stephanie.dhulst@lier.be</a>

Verontschuldigd: Schepen Sabine Leysen, schepen Ivo Andries, Thierry Onkelinx en Wout Willems (natuurpunt)

### Reden overleg:

De eerste intenties van de beheersvisie mbt opmaak Masterplan Fort Lier werden afgetoetst met de verenigingen/gebruikers van het Fort van Lier tijdens 1/1 gesprekken in de maanden mei/juni. Een neerslag van deze gesprekken werd bezorgd aan de deelnemers.

De stad Lier mocht op 30 juni 2022 een brief met gezamenlijk antwoord ontvangen van de verenigingen/gebruikers van het Fort van Lier op de gesprekken die werden gevoerd met de stad Lier en Regionale landschappen. Tijdens dit overleg worden hun bemerkingen samen besproken.

#### Agenda:

- Terugkoppeling opmaak beheersvisie en feedback
- Bijkomende onderzoeken ifv opmaak Masterplan Fort Lier
- Evaluatie Zomer in het Fort
- Weg- en rioleringswerken Schollebeekstraat - Fortweg

#### Verslag:

### **1. Terugkoppeling opmaak beheersvisie en feedback**

Alle opmerkingen uit het gezamenlijk antwoord konden worden gebundeld in 8 themavragen. Deze 8 thema's worden toegelicht aan de hand van een PowerPoint presentatie. In dit verslag is de slide uit de pp opgenomen en aangevuld met de vragen en/of opmerkingen van de fortgebruikers. Er is de wens van de huidige fortgebruikers/bewoners dat hun opmerkingen visibel worden voor het bestuur. De ontwerpers bekijken hoe dit kan worden opgenomen (bv. bij de intro mbt participatie/communicatie of SWOT-analyse, verwerken verslagen en overlegmomenten in masterplan, verslagen als bijlage bij masterplan, advies CBS ...)

### 1: Toegankelijkheid fort en gebruik ?

- Wens blijft **uitbreiding** gebruik en activiteiten
- Nieuw gebruik inpassen in reglement, krijtlijnen
- Goede zonering toepassen >
- Planning en afspraken zullen nodig zijn
- Fortenmanager en aanspreekpunt
- Ifv vleermuizen: bezorgdheid type activiteiten > eerder **flexibel gebruik**, zachte recreatie, cultuur ...

The diagram illustrates the layout of Fort Lier, divided into four zones: 'RUST' (green), 'VASTE THUIS' (red), 'FLEX' (yellow), and 'OPEN FORT' (white). The zones are arranged in a star-like shape. The 'RUST' zone is on the left, 'VASTE THUIS' is on the right, 'FLEX' is in the center, and 'OPEN FORT' is at the bottom. The diagram is labeled 'ALS BASIS' in the top right corner. Arrows indicate movement between zones, and a double-headed arrow is shown between the 'FLEX' and 'OPEN FORT' zones.

Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- De verenigingen vragen aandacht naar aansprakelijkheid en veiligheid. Welke maatregelen zullen er worden voorzien als het Fort in de toekomst meer gebruikers en bezoekers zal krijgen? Verenigingen zijn bezorgd ivm vrije toegang Fort. Sinds de activiteiten van de zomer van het Fort nam de aandacht toe (gebruik drones, onaangekondigde bezoekers, ...);
- Gebruik flex ruimte werd afgestemd met Natuurpunt. Deze zone kan enkel in zomermaanden worden gebruikt;
- Er is een grote nood aan planning en afspraken om gedeeld gebruik te regelen en conflicten uit te sluiten;
- Tijdige afstemming van activiteiten is nodig.
  - Indien nieuwe zomer van het Fort moet de planning tegen eind november worden doorgegeven.



## 2: Positie van de KME Sint-Sebastiaansgilde ?

- Als bestuur beslist om de **toegang te herstellen**
- Enige oplossing is een nieuw volume
  - Deels herstel fortенwal
  - Behoud kantine mogelijk



Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- KME is geen vragende partij voor een nieuw volume voor het uitoefenen van hun activiteiten. Maar indien dit beslist beleid wordt, kan er worden gesteld dat er voldoende m<sup>2</sup> werd voorzien binnen het nieuwe volume. Ook de berggruimtes, momenteel verdeeld over verschillende lokalen, werden meegenomen in het aantal m<sup>2</sup>;
- Gemengde gevoelens bij KME voor nieuw volume: blijft charme bewaard?
  - Cafeteria in historisch volume blijft behouden
- Zal nieuw volume niet storend zijn binnen historisch gebouwenbestand?
  - Het nieuwe volume zal niet zichtbaar zijn, het wordt ingebed in de fortенwal;
- Momenteel gaan er buitentrainingen door op het binnenplein. In de toekomst blijft er nood aan buitenruimte met buitendoelen = 5 doelen naast elkaar op een muur – 25 tot 50m. Is dit verzoenbaar met toegankelijkheid Fort voor derden? Onmogelijk om hier veilig te schieten met bezoekers. Afscherming noodzakelijkheid. Hoe wordt dit in ontwerp meegenomen?
- Zone voor nooduitgangen lokaal voor practical shooting van -Ledo en politie moet behouden blijven.
- Rekening houden met 2 x wedstrijden/jaar

### 3: Positie van de politie ?

- Politie blijft gebruik maken van ruimtes in **rechter-caponnière**
- Het voorstel wil **anticiperen** indien er meer tijdslots nodig zijn voor politie > dan zouden ze beroep kunnen doen op beschikbare ruimtes/tijdslots in schietclub Fort Lier, bovenop de huidige afspraak

T timetable benutting		ma	di	woe	don	vrij	zat	zon
		8 12 16 20 24	8 12 16 20 24	8 12 16 20 24	8 12 16 20 24	8 12 16 20 24	8 12 16 20 24	8 12 16 20 24
schietclubs								
- Fort Lier (F)					■		■	■
- Ledo (L)			■	■			■	■
- Politieverbroedering Lier (P)		■			■	■	■	■
- politie		■	■	■	■	■	■	■
boogschutters								
KME Sint-Sebastiaansgilde (K)			■		■		■	■
Lierse radioamateurs (R)							■	■

Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- Fort Lier: uitbreiding openingsuren Di-Woe-Vrij-Zon +2 zaterdagen (2de & 4de) -> aan te passen in de as is situatie in het masterplan;
- Rekening houden met ruimte voor buitentrainingen van de politie. Momenteel gaan de trainingen door thv de parking voor Ledo/ Politieverbroedering.

### 4: Keuken en terras ?

- Dienst Omgeving zegt dat het niet in aanmerking komt voor een omgevingsvergunning
- Oplossing in overleg met Dienst Omgeving



Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- De vereniging Politieverbroedering stelt dat de uitbreiding 1/3<sup>e</sup> van hun werking inneemt. Deze ruimtes zijn meer dan nodig voor hun werking;



- Het overdekte terras is een zeer grote meerwaarde bij evenementen;
- Waarop is advies van dienst stedenbouw gebaseerd? Wat is er vergunbaar?
- Er werd nogmaals aangewezen om contact op te nemen met dienst stedenbouw

**5: Parking buiten het fort ?**

- Verzoek min. 200 wagens ?
- Luisteren naar bezorgdheid (veiligheid, afstand, lockers ...)
- Zoekzone binnen fort
- Voor beperkte plaatsen
- Gedeeld gebruik
- Kiss & ride, laden & lossen




Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- Het plan om het parkeren buiten het Fort te voorzien is een heikel punt voor de verenigingen;
- De verenigingen hebben door hun type activiteit nood aan parking binnen het Fort zo dicht mogelijk bij hun lokalen. Dit omwille van de veiligheid schietverenigingen, wagen fungeert als locker van wapen (vandaar camerabewaking), hoeveelheid materiaal (verschillende wapens, beschermmateriaal, ...), toegankelijkheid voor vaak (oudere) leden, oefening door lokale politie met voertuigen, ...;
- Vrijdagavond is het piekmoment. Of er dan effectief 200 wagens binnen het Fort staan is niet duidelijk. De verharde ruimte = parking. Er is nood om de parkingnood in kaart te brengen;
- Lockers zijn geen oplossing omwille van plaatsgebrek en geeft geen antwoord op hun behoefte; er zijn 4 tal lockers voor personen die met (brom)fiets komen, meer ruimte is er niet
- Vraag om zone voor parkeren te voorzien binnen de vaste zone van de verenigingen.
- Er is nood aan een overloopparking (evenementen, activiteiten verenigingen, extra en nieuwe gebruikers, ...) buiten het Fort. Maar volgende bemerkingen:
  - Locatie DSJ lijkt volgens de buurtbewoners geen valabel alternatief: antwoord recente schriftelijke vraag gemeenteraad;
  - Alternatieven?
  - Aandacht voor pad met verlichting en camerabewaking
  - Parking in agrarisch gebied -> vergunbaar?
- Bij internationale wedstrijden ook mobilhomes op de parking (KME en radioamateurs)

## 6: Oplossingen voor lokaal gidsen ?

- Linker caponnière
  - Kan niet herbestemd worden
  - Blijft een zone voor vleermuizen
- Chalet terug plaatsen
  - Niet terug gaan naar ad hoc geplaatste chalets



Overzicht linker lokaal opname



Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- De verenigingen stellen zich vragen rond de nood voor een lokaal voor gidsen, natuurliefhebbers, sport, ed. . Ze willen graag de huidige situatie behouden en hebben geen nood aan nieuwe gebruikers. Het is niet hun wens om het gebruik binnen het gebouwenbestand te reorganiseren;
- Ze stellen voor om de noodwoning (ipv chalet in pp) die werd gebruikt tijdens de zomer van het Fort terug te plaatsen en open te stellen voor derden zoals oa de gidsenwerking.

## 7: Opslag en vragen radio-amateurs ?

- Te bekijken of er stockage ruimte mogelijk is in voorstel nieuw volume in de wal langs toegangsgebouw
- Zoeken naar nieuwe stockage ruimte
- Geen stedelijke subsidies vervanging antennes/shelters
- Bunkers in gebruik wedstrijden, verantwoordelijkheid dakbedekking > stad ifv toegankelijkheid, gidsen



Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- De radioamateurs vragen om opslagruimte te voorzien in het nieuwe volume. Indien niet mogelijk moet er gezocht worden naar ruimte buiten het Fort;



- De radioamateurs organiseren eind oktober altijd een internationale wedstrijd. Ze vragen om ruimte te krijgen om dit te kunnen blijven organiseren. Bij activiteiten ook nood aan weides rond het Fort. De parking op het binnenplein wordt dan ingenomen door caravans.
- Ze hopen op vergunbaarheid van masten en vrezes om de antennes te moeten verplaatsen

**8: Begroeiing en plannen aanpassen?**

- Geen kaalslag hier
- Visie = landschap inrichten rond toegangsbouw en behoud waardevolle bomen, beplanting
  - > in een meer open landschap *ifv* reliëf (oa loopgraven) >
  - en creëren zichten binnen < > buiten (schietlijnen)

Opmerkingen/vragen verenigingen tijdens overleg:

- Er is vraag om ook de buitenwandeling van het Fort mee op te nemen.
- Buurtbewoners vragen aandacht voor ruimtelijk structuurplan: open ruimte corridor. Het Fort van Lier valt binnen deze corridor.
- Wat met de historische vervuiling en bodemverontreiniging? Hoe zal hiermee omgegaan worden? Wat zijn de plannen naar saneren toe?

## 2. Bijkomende onderzoeken *ifv* opmaak Masterplan Fort Lier

Naast de opmaak van het masterplan gaf het bestuur de opdracht om twee bijkomende studies uit te voeren. Deze zijn momenteel nog in opmaak en zullen worden geïmplementeerd in het masterplan en/of als bijlage worden toegevoegd.

- Opmaak aanpak beheer gebouwen: *de stad wenst een zicht te krijgen op de uit te voeren onderhoud- en restauratiewerken aan de verschillende gebouwonderdelen binnen het Fort gekoppeld aan een fasering en budgettering.*
- Opmaak positioneringsrapport: *de stad wenst een zicht te krijgen op het onderscheidend karakter van het Liers Fort.*

### 3. Evaluatie Zomer van het Fort

<b>Evaluatie Zomer in het Fort</b>	
<b>✓ Opendeurweekend</b> <ul style="list-style-type: none"><li>✓ Meer dan 1000 bezoekers</li><li>✓ Succesvolle activiteiten:<ul style="list-style-type: none"><li>✓ gegidste wandelingen</li><li>✓ radio Vossenjacht</li><li>✓ theaterwandeling</li><li>✓ nacht van de vleermuis</li><li>✓ kennismaking verenigingen</li><li>✓ activiteiten: blotevoetenpad, zipline</li></ul></li></ul>	<i>Ooit werd het fort gebouwd om mensen te beschermen met dikke stenen muren onderaardse gangen en grachten Enkel als de nacht valt kan je een glimp opvangen Van wie of wat deze plek nu bewoont en wat er te bewaken valt</i>
<b>✓ Fortuin</b> <ul style="list-style-type: none"><li>✓ meer dan 1400 bezoekers</li><li>✓ uiterst positieve beoordeling bezoekers</li></ul>	

Feedback van dienst Uit in Lier – evenementen:

- Unieke locatie met veel mogelijkheden;
- Hoger budget noodzakelijk vanwege logistieke moeilijkheden/uitdagingen:
  - elektriciteit, stromend water, toiletten, parking, verlichting, ondergrond, veiligheid, toegankelijkheid
- Organisatie af te stemmen met werking verenigingen;
- Expliciete dank aan deelnemende verenigingen.

Feedback van de verenigingen:

- Vroeger informeren van de verenigingen
- Eind 2022 (eind november-begin december) informeren indien terug zomer van het Fort in 2023

Wat is impact geweest op de buurt? Er is de vraag om dit nog beter in en objectief in kaart te brengen.

- Klachten van buurtbewoners bij politie;
- Impact van klank en lichtshow op de fauna en flora;

### 4. Heraanleg Schollebeekstraat – Fortweg

- 21/11 start heraanleg Schollebeekstraat – Fortweg
  - bewonersvergadering 10/10 CC De Mol
  - Info [www.lier.be/schollebeekstraat-fortweg](http://www.lier.be/schollebeekstraat-fortweg)
  - Voorziene omleiding: kanaaldijk – Mijl
- Voorjaar 2023 (februari-maart)
  - gedurende enkele weken niet toegankelijk met wagen
  - minder-hinder maatregelen nog niet gekend



# Masterplan Fort van Lier

Stad Lier, Stéphanie D'Hulst, Fortweg Lier



## ACHTERGROND

Ten zuidoosten van het centrum van Lier ligt een **verborgen parel**. Een in oorsprong 19e eeuwse bakstenen fort met betonnen versterkingen en hoge wallen. Door de **grote financiële kosten** is het fort **slecht onderhouden, moeilijk zichtbaar en slechts deels toegankelijk**.

Het Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed geeft aan dat een bescherming van het fort Lier mogelijk is afhankelijk van een visie over de toekomst van het Fort. Het **ontwikkelen van een langetermijnvisie, in samenwerking met de Lierenaars, fortgebruikers, omwonenden en experts**, voor het Fort dringt zich op.



## WERKWIJZE

- Opmaak **MASTERPLAN**
  - **Analyse** van het fort en haar omgeving
  - Bepalen **beheersvisie**
  - **Acties op korte en lange termijn** om het Fort te bewaren en duurzaam te beheren
- Voeding geven aan masterplan door:
- **Participatie en communicatie**
    - Actieve betrokkenheid van de **stakeholders**: Fortgebruikers, buurtbewoners, stedelijke diensten, experts en Lierenaars
    - Publieke kennismaking – voeding geven aan masterplan: : **Open Fortenweekend (2021)**, : **Zomer van het Fort (2022)**
  - Opmaak **beheersplan gebouwen** (onderhoud- en restauratiewerken gekoppeld aan fasering en budgettering)
  - Marktonderzoek – opmaak **positioneringsrapport**
- Budgetten
- Opmaak masterplan – 4.500 euro
  - Opmaak beheersplan gebouwen – 12.155 euro
  - Opmaak positioneringsrapport – 9500 euro
  - Organisatie open Fortenweekend – 10.000 euro
  - Organisatie Zomer van het Fort – 80.000 euro



## MEERWAARDE RFC

De samenwerking met Regionaal Landschap binnen het Europees RFC project is een opportuniteit.

1. Het draagvlak van het vergeten militair erfgoed vergroten en de publieke opinie hierover versterken
2. Het aanreiken van referenties en gerichte expertise
3. Zoeken naar een meerwaarde en bijzondere beleving voor het Lierse Fort

## Het project

Er werd een **stuurgroep** samengesteld die het RFC-project opvolgt. De groep bestaat uit vertegenwoordigers van de stedelijke diensten en de projectcoördinator van Regionaal Landschap Rivierenland. De stuurgroep wordt **ondersteund door vier werkgroepen** (masterplan, evenementen, communicatie en participatie) met elk hun eigen doelstelling. De trekker van elke werkgroep is vertegenwoordigd in de stuurgroep. Aanvullend worden de nodige **experten** in het project betrokken.

Voldoende **betrokkenheid** is van vitaal belang om alle mogelijkheden in het Fort optimaal te bekijken. Tijdens de organisatie van een open fortenuitdaging in 2021 en een zomer van het fort in 2022 wordt **dmv participatie gezocht naar toekomstdromen**. Het geeft tevens de mogelijkheid om het Fort tijdelijk te ontsluiten voor de Lierenaars en Fortliefhebbers. Want de toegang tot het Fort beperkt zich momenteel enkel tot de verenigingen die het fort gebruiken.

**Het resultaat is een masterplan dat de stad Lier kan helpen in de komende jaren in de omgang met het Fort.**

### FORT VAN LIER – DROMEN



#### Cluster **NATUUR en GROEN KARAKTER**

- Het Fort stelt de natuur en het groene karakter centraal
- Het Fort is een thuis voor de vleermuizen
- Het Fort/ de fortengracht is een mooie locatie om aan zachte waterrecreatie te doen
- Het Fort is een oase van rust

#### Cluster **BELEVING**

- Het Fort is een thuis voor verenigingen
- Het Fort en haar infrastructuur stimuleren 'ontmoeten'
- Het Fort toont haar militaire verleden en laat dit ten volle beleven
- Het Fort is een sterke toeristische en erfgoedkundige troef voor Lier
- Het Fort is een ideale locatie om in open lucht culturele activiteiten aan te bieden
- Het Fort nodigt uit voor avontuur, sport en spel

#### Cluster **FORTENLANDSCHAP**

- Het Fort moet haar authentiek en uniek karakter bewaren
- Het Fort is een landschap waarin de gebouwen opnieuw een betekenis krijgen
- Het Fort is klaar voor veelzijdig gebruik
- Het Fort krijgt terug haar originele toegang
- Het Fort toont haar militaire verleden en laat dit ten volle beleven
- Het Fort en haar infrastructuur stimuleren 'ontmoeten'

#### TIPS VOOR ANDERE PROJECTEN

- Duidelijke structuur opstellen (stuurgroep, werkgroepen)
- Open en heldere communicatie op gerichte tijdstippen naar alle stakeholders
- Participatie dmv coproduceren

#### MOGELIJKE HINDERNISSEN IN DE TOEKOMST

- Langetermijnvisie voor ogen houden.
- Evenwicht tussen natuur en Fortgebruikers bewaken – beheersovereenkomst
- Samenwerking verenigingen, stad, natuurland en nieuwe fortgebruikers
- Budget – zoektocht subsidies (niet commercieel Fort)

#### HULP GEVRAAGD BIJ

- Oprichting lokale Simom Stevinstichting
- Zoeken naar financieringsmogelijkheden, ev. Investeringsproject RFC, regionale samenwerkingsprojecten
- Kennisuitwisseling bij uitvoeren deelfacetten masterplan





# Wateranalyse fortgracht

Van: Michiel Voet <michiel@embryoanline.eu>

Datum: donderdag 10 maart 2022 om 10:34

Aan: DEBAENE Wim <Wim.DEBAENE@rldv.be>, Luc Michiels <luc.michiels@lier.be>, Stéphanie D'Hulst <stephanie.dhulst@lier.be>

Onderwerp: Fort van Lier - Waterkwaliteit

Stéphanie, Wim, Luc,

In bijlage vind je het resultaat van de wateranalyse.

BLUF: De waterkwaliteit is goed.

Bijkomende aandachtspunten van ons (Embryo):

1. Het water rond het fort is volledig omringd door bomen en bermen. Dit zorgt er voor dat wind er minder aan kan en de zuurstofwaardes doorgaans lager zijn in vergelijking met open wateren. Ook kan de watertemperatuur sneller stijgen waardoor gebonden fosfaten kunnen vrijkomen. Deze zorgen ook terug voor blauwalgen.
2. Het is een "oud water"; tientallen decennia ophoping aan rottende bladeren in het water zorgt ervoor dat de zuurtegraad iets hoger kan liggen dan normaal.

Ik ben ervan overtuigd dat mits een structurele en gedegen aanpak we de waterkwaliteit kunnen garanderen en blauwalgen kunnen voorkomen. De juiste inheemse waterplanten spelen hier een grote rol in.

Met vriendelijke groeten,

Michiel

9

## Diagnostisch Aquatisch Praktijklabo



Tim Barbé  
Dierenarts  
Frans Van der Steenstraat 45  
1750 Lennik  
Tel : 0477/64.06.74  
Ordenr : N4006  
BTW : BE 867 033 312  
KBC : 69 7340 1317 9578

Aan : Gigantica  
Datum : 10-3-22  
Ref : Fort Lier

### WATERANALYSE

<u>Symbool</u>	<u>Parameter</u>	<u>Gemeten waarde</u>	<u>Eenheid</u>	<u>Normaalwaarden</u>
pH	Zuurtegraad	7.5		7 - 8,5
O2	Zuurstof		mg/l	> 5
			%	
T°	Temperatuur	13	°C	2,0 - 30,0
EC	Geleidbaarheid	450	µs/cm	200 - 500
TDS	Opgeloste deeltjes	230	ppm	1/2 EC
NaCl	Zoutgehalte	0.2	ppt	< 0,50
KH	Karbonaathardheid	+/-8	°DH	> 5
GH	Algehele hardheid	+/-10	°DH	>3
Cl Vrij	Vrije chloriden	neg	mg/l	< 0,15
NH4+/NH3	Ammonia	0	mg/l	< 0,5
NO2-	Nitriet	0	mg/l	< 0,1
NO3	Nitraat	10-25	mg/l	< 50
PO4-	Orthofosfaat	0.5	mg/l	< 0,4
Fe++	Ijzer ionen	10	µg/l	50 - 200
Zn++	Zink ionen	0	µg/l	< 200
Cu	Koper ionen	0	µg/l	< 50

#### Opmerkingen :

Goede waterkwaliteit op de gemeten parameters

Tim Barbé  
Dierenarts





